

**BASINDA UYUŞTURUCU HABERLERİNİN
SUNUMU**

Yüksek Lisans Tezi

Havva ŞEKERCİOĞLU

Eskişehir 2018

BASINDA UYUŞTURUCU HABERLERİNİN SUNUMU

Havva ŞEKERCİOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erkan YÜKSEL

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak, 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Havva ŞEKERCİOĞLU'nun "Basında Uyuşturucu Haberlerinin Sunumu" başlıklı tezi **04 Ocak 2018** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **Basın ve Yayın** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Erkan YÜKSEL

Üye : Prof.Dr.Nuray GÖKÇEK KARACA

Üye : Yrd.Doç.Dr.Pelin ÖĞÜT YILDIRIM

İmza
.....
.....
.....

Prof.Dr.Emel ŞEKİLER
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

BASINDA UYUŞTURUCU HABERLERİNİN SUNUMU

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aralık 2017

Danışman: Prof. Dr. Erkan Yüksel

Son yıllarda ülke gündemini meşgul eden en önemli sorunlardan biri “uyuşturucu” konusudur. Uyuşturucuyla mücadele kapsamında ülkemizde özellikle son yıllarda pek çok faaliyet yürütülmektedir. Uyuşturucunun yaygınlaşması ve uyuşturucuyla mücadelede medyanın rolü literatürde pek çok çalışmada ele alınmakta ve çeşitli boyutlarıyla tartışılmaktadır. Bu betimleyici nitelikteki yüksek lisans çalışmasında ise uyuşturucu konusunun basında nasıl sunulduğu sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda son üç yılda (1 Ocak 2013 - 31 Aralık 2015 tarihleri arasında) yayımlanan “uyuşturucu” konulu haberlere içerik analizi uygulanmıştır. Çalışmada Türkiye’de en yüksek tiraja sahip ilk beş gazetenin (Hürriyet, Posta, Sabah, Sözcü ve Zaman) haberleri arasından sistematik rastsal örneklemeyle belirlenen 357 haber uygulamaya konu alınmıştır.

Çalışmada uyuşturucu konusunun basında nasıl yer aldığı, yazı içeriklerinde hangi unsurların bulunduğu ve görsel unsurların nasıl kullanıldığı şeklindeki üç genel soruya yanıt aranmıştır. Bu bağlamda elde edilen bulgulara haberlerin daha çok polis-adliye sayfalarında yayımlandığı, orta düzeyde önemli bulunduğu, büyük ölçüde haber menşeinin muhabir adı olarak verildiği, bilgi/haber kaynaklarının ise belli olmadığı, haberlerde büyük ölçüde panik uyandırıcı/sansasyonel ve özendirici/dikkat çekici üslubun hakim olduğu, haber içeriklerinde çoğunlukla uyuşturucu ya da bağımlılığın türünün kullanıldığı, operasyon ya da ekonomik, ticari boyutlara vurguda bulunulduğu, çoğunlukla tek fotoğraf kullanıldığı ve bunda da uyuşturucunun ya da ünlü kişilerin görüntülediği belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: uyuşturucu, medya, basın, haber, uyuşturucuyla mücadele.

ABSTRACT

THE PRESENTATION OF DRUGS NEWS ON MEDIA

Department of Journalism

Anatolian University Institute of Social Sciences , December 2017

Advisor: Prof. Dr. Erkan Yüksel

One of the most significant problems that occupies the country in recent years is “drugs” issue. Within fight against drugs, a great deal of activities are done in our country. Drugs proliferation and the role of media on fight against drugs are tackled in many studies in literature and are discussed in various details. However; In this descriptive post graduate study, the question with the drugs issue of how being presented on media is searched for an answer. In this context, content analysis had been applied to themed news on drugs that was carried in the last three years (January 1, 2013- December 31, 2015). In the study among the news of the first 5 newspapers that have the highest circulation in Turkey (Hürriyet, Posta, Sabah, Sözcü and Zaman); 357 news, determinated with systematical random paradigm, had become the topic of application.

In this study three general questions where searched: how the drug took place at the media, which elements were included in the writing content and how visual elements were used. The fact that the findings obtained in this context are mostly published on the police-judicial pages, that they are moderately important, origin of the news given as reporter, the information/news sources ara not clear, news had a tendings to panic awakening/sansational and promotive/attention grabbing, it has been determined that in the news content mostly the type of drug or addiction, operation or economic, commercial dimensions are emphasized, often only a single photograph is used, in which drug or famous person are displayed.

Key Words: drugs, media, press, drugs news, fight against drugs

ÖNSÖZ

Tez dönemim boyunca her türlü desteğini benden esirgemeyen, kendisinden çok şey öğrendiğim ve öğrenmeye de devam edeceğim yol göstericim, sevgili Hocam Prof. Dr. Erkan Yüksel'e fedakârlığı ve bana kattıkları için teşekkürü bir borç bilirim. Farklı bakış açıları ve önerileriyle birikimlerini benimle paylaşan jüri üyeleri Prof. Dr. Nuray Karaca ve Yrd. Doç. Dr. Pelin Öğüt Yıldırım Hocalarıma da gösterdikleri ilgi alaka için çok teşekkür ediyorum.

Yoğun çalışma tempomda her an bana yardımcı olan, fedakâr oda arkadaşım Gökhan Akkurt'a, her konuşmamızda moral ve motivasyonumu yükselten dostum Sevil Yüçetan'a iyi ki varsınız diyorum.

Her kararımın arkasında duran, yorulduğum, sıkıldığım, üzüldüğüm anlarda beni ayağa kaldırıp güçlendiren ve uzakta olsalar dahi varlıklarını hep yanımda hissettiğim canım ailem; babam İbrahim Toprak, annem Zehra Toprak ve kardeşim Hakan Toprak'a; ikinci ailem annem Nuray Şekercioğlu ve babam Ünal Şekercioğlu'na çok teşekkür ediyorum, hep yanımda olun diyorum.

Son olarak, hayatımı kolaylaştırmak için elinden gelenin hep daha fazlasını yapan, tezimin başından sonuna kadar benimle beraber ter döken, yardımlarını benden esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili yol arkadaşım İlker Şekercioğlu'na da sonsuz teşekkür ediyorum.

İyi ki varsınız...

22/01/2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Havva ŞEKERCİOĞLU

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.1.1. Uyuşturucu kavramı, bireysel, toplumsal ve siyasi boyutları	2
1.1.2. Medyanın sorumlulukları	4
1.1.3. Medya ve uyuşturucu konusunda akademik çalışmalar	6
1.2. Amaç	7
1.3. Önem.....	8
1.4. Varsayımlar.....	8
1.5. Sınırlıklar	9
1.6. Tanımlar	10
2. ALANYAZIN.....	11
2.1. Uyuşturucu ve bağımlılık konusu	11
2.1.1. Uyuşturucu kullanımının tarihçesi.....	11
2.1.2. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramları	13
2.1.3. Bağımlılık kavramı	15
2.1.4. Uyuşturucu bağımlılığı kavramı.....	17
2.1.5. Uyuşturuculara verilen farklı isimler	20
2.1.6. Bağımlılık yapan uyuşturucu türleri	21
2.1.7. Başlıca bağımlılık yaratan madde türleri	22
2.1.7.1. Doğal uyuşturucu maddeler	23

2.1.7.1.1. <i>Esrar</i>	23
2.1.7.1.2. <i>Afyon</i>	23
2.1.7.1.3. <i>Morfin</i>	24
2.1.7.1.4. <i>Marihuanna</i>	24
2.1.7.1.5. <i>Kokain</i>	24
2.1.7.2. <i>Tam ya da kısmi sentetik uyuşturucu maddeler</i>	25
2.1.7.2.1. <i>Eroin</i>	25
2.1.7.2.2. <i>LSD (Lysergic Acid Diethylamid)</i>	25
2.1.7.2.3. <i>Methamfetamin</i>	26
2.1.7.2.4. <i>Amfetamin</i>	26
2.1.7.2.5. <i>Ecstasy</i>	27
2.1.7.2.6. <i>Captagon</i>	27
2.1.7.2.7. <i>Bonzai</i>	28
2.1.8. <i>Uyuşturucu bağımlılığının nedenleri</i>	28
2.1.8.1. <i>Biyolojik nedenler</i>	29
2.1.8.2. <i>Psikolojik nedenler</i>	30
2.1.8.3. <i>Sosyolojik nedenler</i>	30
2.1.9. <i>Bağımlı profilleri</i>	31
2.1.10. <i>Uyuşturucu bağımlılığının tedavisi</i>	32
2.1.11. <i>Uyuşturucu bağımlılığının sonuçları</i>	33
2.1.12. <i>Uyuşturucu bağımlılığının ekonomik toplumsal ve siyasi boyutları</i>	35
2.1.13. <i>Uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele yöntemleri</i>	37
2.2. <i>Uyuşturucu ve medya</i>	40
2.2.1. <i>Medya kavramı</i>	40
2.2.1.1. <i>Medyanın işlevleri</i>	40
2.2.1.2. <i>Medyanın hak ve sorumlulukları</i>	42
2.2.1.3. <i>Medyanın etik ilkeleri</i>	43
2.2.2. <i>Basın kavramı</i>	44
2.2.3. <i>Uyuşturucu bağımlılığında medyanın hak ve sorumlulukları</i>	45
2.2.4. <i>Uyuşturucu haberlerine yönelik kimi eleştiriler</i>	49
2.2.5. <i>Uyuşturucu ve medya konulu akademik çalışmalar</i>	50
2.2.5.1. <i>Medyanın etkilerine yönelik çalışmalar</i>	52
2.2.5.2. <i>Medya içeriklerini betimleyip eksik ve hatalı bulan çalışmalar</i>	58
2.2.5.3. <i>Medyada damgalama ve ötekileştirme eleştirisi yapan çalışmalar</i> ...	60
3. YÖNTEM	63

3.1. Araştırmanın Modeli.....	63
3.2. Evren ve Örneklem	64
3.3. Verilerin Toplaması ve Analizi.....	67
4. BULGULAR VE YORUM	69
4.1. Uyuşturucu konusunun basında yer alış biçimine ilişkin bulgular	69
4.1.1. Haber sayısı.....	69
4.1.2. Gazetelerin haber sayıları	70
4.1.3. Haber türleri	70
4.1.4. Önemlilik düzeyine göre sayfa konumları	73
4.2. Haber içeriklerine ilişkin bulgular.....	83
4.2.1. Haberlerin menşei	83
4.2.2. Haber/bilgi kaynakları.....	87
4.2.3. Dil ve anlatım özellikleri	96
4.2.4. Üslup özellikleri	99
4.2.5. İşlenen temalar.....	110
4.3. Görsel unsurlara ilişkin bulgular	116
4.3.1. Haberlere eşlik eden görsel malzeme sayısı	116
4.3.2. Görsel malzeme türü	118
4.3.3. Görsel malzemelerin konusu	119
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	126
5.1. Sonuç	126
5.2. Tartışma	129
5.3. Öneriler	134
5.3.1. Uygulamaya (çalışmaya) yönelik öneriler	134
5.3.2. Yeni araştırmalara (ileriye yönelik) öneriler	135
KAYNAKÇA	136
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. Uyuşturuculara verilen farklı isimler.....	20
Tablo 3.1. Yaygın günlük gazetelerin toplam tirajı ve örneklem alınan gazeteler	67
Tablo 3.2. İçerik analizi uygulamasında kodlayıcılar arası uyum hesaplaması	68
Tablo 4.1. Uyuşturucu konulu haber sayılarının yıllara göre dağılımı	70
Tablo 4.2. Yıllara göre örneklem alınan gazetelerdeki uyuşturucu konulu haber sayısı ...	70
Tablo 4.3. Uyuşturucu konulu yazı türleri.....	71
Tablo 4.4. Haberlerin yayımlandığı sayfalar	73
Tablo 4.5. Yıllara göre uyuşturucu haberlerinin yayımlandığı gazete sayfadaki konumları	76
Tablo 4.6. Uyuşturucu haberlerinin menşei	84
Tablo 4.7. Haber/bilgi kaynaklarının dağılımı	89
Tablo 4.8. Haber kaynaklarına ve menşei dağılımı	93
Tablo 4.9. Haber Gazetelere göre haber/bilgi kaynaklarının dağılımı	95
Tablo 4.10. Haber/bilgi kaynaklarının yıllara göre dağılımı	96
Tablo 4.11. Dil ve anlatım özellikleri	97
Tablo 4.12. Yıllara göre haberlerin üsluplarının dağılımı	100
Tablo 4.13. Haber menşelerine göre haber üsluplarının dağılımı	101
Tablo 4.14. Gazetelere göre haber üslupları dağılımı	102
Tablo 4.15. Gazetelere göre haberlerde yer alan temalar	113
Tablo 4.16. Haber menşelerine göre haberlerde yer alan temalar	114
Tablo 4.17. Haberlere eşlik eden görsel malzeme sayısı	116
Tablo 4.18. Gazetelerin haber sayılarına göre görsel malzeme dağılımı	117

Tablo 4.19. Gazetelerin görsel malzeme sayılarına göre dağılımı	118
Tablo 4.20. Görsel malzemelerin türü	118
Tablo 4.21. Görsel malzemelerin konularının yıllara göre dağılımı	120
Tablo 4.22. Gazetelere göre görsel malzemelerin konularının dağılımı	123
Tablo 4.23. Haber menşelerine göre görsel malzemelerin dağılımı	125

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Uyuşturucu ve medya konulu akademik çalışmalar	52
Şekil 4.1. Haber/bilgi kaynaklarının belirtilme ve belirtilmeme durumu	88

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 4.1. Posta gazetesi 30 Aralık 2014 tarihli haber	71
Görsel 4.2. Zaman gazetesi 13 Kasım 2014 tarihli haber	72
Görsel 4.3. Sabah gazetesi 13 Ağustos 2014 tarihli haber	74
Görsel 4.4. Zaman gazetesi 9 Mart 2013 tarihli haber	75
Görsel 4.5. Hürriyet gazetesi 21 Ocak 2013 tarihli haber	75
Görsel 4.6. Hürriyet gazetesi 21 Ocak 2013 tarihli haber	76
Görsel 4.7. Posta gazetesi 1 Şubat 2013 tarihli haber	77
Görsel 4.8. Posta gazetesi 1 Şubat 2013 tarihli gazete sayfası	77
Görsel 4.9. Zaman gazetesi 6 Aralık 2015 tarihli haber	78
Görsel 4.10. Zaman gazetesi 6 Aralık 2015 tarihli gazete sayfası	79
Görsel 4.11. Zaman gazetesi 9 Aralık 2013 tarihli haber	79
Görsel 4.12. Zaman gazetesi 9 Aralık 2013 tarihli gazete sayfası	79
Görsel 4.13. Sözcü gazetesi 21 Kasım 2015 tarihli haber	80
Görsel 4.14. Sözcü gazetesi 21 Kasım 2015 tarihli gazete sayfası	80
Görsel 4.15. Sözcü gazetesi 3 Şubat 2014 tarihli haber	81
Görsel 4.16. Sözcü gazetesi 3 Şubat 2014 tarihli gazete sayfası	81
Görsel 4.17. Zaman gazetesi 3 Kasım 2013 tarihli haber	82
Görsel 4.18. Zaman gazetesi 3 Kasım 2013 tarihli haber	83
Görsel 4.19. Sabah gazetesi 20 Kasım 2014 tarihli haber	84
Görsel 4.20. Zaman gazetesi 13 Ocak 2013 tarihli haber	85
Görsel 4.21. Sabah gazetesi 25 Aralık 2015 tarihli haber	85
Görsel 4.22. Sözcü gazetesi 22 Haziran 2013 tarihli haber	86

Görsel 4.23. Sabah gazetesi 10 Temmuz 2013 tarihli haber	86
Görsel 4.24. Zaman gazetesi 12 Mayıs 2015 tarihli haber	87
Görsel 4.25. Zaman gazetesi 4 Haziran 2015 tarihli haber	90
Görsel 4.26. Hürriyet gazetesi 23 Ağustos 2013 tarihli haberi	91
Görsel 4.27. Zaman gazetesi 25 Ocak 2015 tarihli haber	92
Görsel 4.28. Posta gazetesi 30 Ocak 2013 tarihli haber	97
Görsel 4.29. Hürriyet gazetesi 25 Eylül 2014 tarihli haber	98
Görsel. 4.30. Sabah gazetesi 26 Mart 2013 tarihli haber	104
Görsel 4.31. Sabah gazetesi 14 Ekim 2013 tarihli haber	105
Görsel 4.32. Hürriyet gazetesi 14 Ocak 2015 tarihli haber	106
Görsel 4.33. Sözcü gazetesi 27 Ocak 2013 tarihli haber	107
Görsel 4.34. Sabah gazetesi 01 Ekim 2014 tarihli haber	108
Görsel 4.35. Zaman gazetesi 15 Şubat 2015 tarihli haber	108
Görsel 4.36. Zaman gazetesinin 28 Ocak 2014 tarihli haber	109
Görsel 4.37. Zaman gazetesi 23 Nisan 2013 tarihli haber	110
Görsel 4.38. Posta gazetesi 14 Ağustos 2013 tarihli haber	115
Görsel 4.39. Sabah gazetesi 5 Şubat 2015 tarihli haber	115
Görsel 4.40. Posta gazetesi 19 Şubat 2015 tarihli haber	120
Görsel 4.41. Sabah gazetesi 27 Mayıs 2014 tarihli haber	121
Görsel 4.42. Zaman gazetesi 13 Ekim 2013 tarihli haber	122

KISALTMALAR LİSTESİ

AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AMKB : Alkol Madde Kullanım Bozukluğunun Yeri

AJO : Afganistan Adalet Organizasyonu

DEA : ABD Uyuşturucu ile Mücadele Birimi

DEHAS : Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Sendromu

DSM : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

EİT : Ekonomik İşbirliği Teşkilatı

f : Frekans

LSD : Lysergic Acid Diethylamid

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

N : Elemanlar bütünü

NRC : NATO-Rusya Konseyi

RTÜK : Radyo Televizyon Üst Kurulu

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TADOC : Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TİKA : Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

TS : Tourette Sendromu

TUBİM : Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi

UNDP : Birleşmiş Milletler Gelişim Programı

UNODC : Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi

YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Uyuşturucu ya da maddenin kötüye kullanılması konusu tüm dünyada yıllardır devam eden toplumsal, ekonomik ve siyasal boyutlara sahip çok bileşenli bir problemdir. Tartışmanın özünde uyuşturucu bağımlılığı, buna bağlı ölümler, yasa dışı üretimi ve ticareti ile bununla mücadele gibi konular bulunmaktadır. Başta hükümetler ve devlet kurumları olmak üzere, sivil toplum kuruluşları ile topyekün bir mücadele verilen uyuşturucu problemine karşı bugüne kadar alınan önlemler pek de yeterli olmuş gibi görünmemektedir.

Uyuşturucuyla mücadelede alınan emniyet tedbirleri, yasal düzenlemeler, tedaviye yönelik çalışmalar ve kullanılan diğer araçların yanında kamuoyunun bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve uyarılması noktasında medya önemli bir işlev görmektedir. Ancak medyanın bu konudaki rolüne ilişkin kimi eleştiriler de mevcuttur. Hatta medyanın farkına bile varmadan uyuşturucuyla mücadele etmek bir yana; uyuşturucuyu teşvik edebildiği, insanları uyuşturucu konusunda meraklandırabildiği ya da uyuşturucu kullanımı hakkında bilgilendirdiği gibi eleştiriler dikkati çekmektedir.

İşte bu tartışmalardan hareketle bu çalışmada, Türkiye’de basında uyuşturucu haberlerinin nasıl ele alındığı içerik analizi yöntemine dayalı olarak ortaya konulacaktır.

Çalışmanın bu bölümünde araştırma problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlıkları ve çalışmaya özgü tanımlara yer verilecektir.

1.1. Problem

Uyuşturucu eski çağlarda ilkel yöntemlerle elde edilerek kimi zaman dini kimi zaman da tıbbi amaçlar doğrultusunda kullanılmıştır. Daha yakın dönemde kimi uyuşturucuların doktor reçetelerinde ilaç olarak kullanıldığı da görülmektedir. 20’nci yüzyıla gelindiğinde meydana gelen savaşların da etkisiyle siyasal ve ekonomik sorunların ortaya çıkardığı sosyal ve bireysel sorunlarla birlikte uyuşturucu kullanımı giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Oluşan bağımlılık durumu ve yarattığı etkiler giderek devletlerin karşısına önemli problemler çıkarmıştır. Uyuşturucuyla mücadele bağlamında devletler yasal düzenlemelerde bulunmuş, emniyet tedbirleri almış, teşhis ve tedaviye yönelik tıbbi müdahaleler yapmaya başlamış ve konunun giderek uluslararası boyut

kazanması nedeniyle topyekün bir mücadelenin zorunlu olduğu ortaya çıkmıştır (Sağlık Bakanlığı Bursa Sağlık Müdürlüğü Ruh Sağlığı Şubesi, 2002, s. 4). 0

Bu çalışmada uyuşturucuyla mücadele ekseninde basında uyuşturucu haberlerinin nasıl sunulduğu sorusuna yanıt aranacaktır. Bu doğrultuda öncelikle uyuşturucu kavramı açıklanarak konuya başlanabilir.

1.1.1. Uyuşturucu kavramı bireysel, toplumsal ve siyasi boyutları

Aslında bu çalışmaya konu olan “uyuşturucu” kavramı üzerinde literatürde tanım birliğinin sağlanabildiğini söylemek zordur. Çünkü emniyet açısından bakıldığında konu “narkotik” boyutuyla ele alınmaktadır. Tıbbi açıdan bakıldığında konu “madde bağımlılığı” başlığıyla tanımlanmaktadır. Bu maddeler de “uyarıcı” ya da “uyuşturucu” maddeler bağlamında sınıflandırılmaktadır. Kimi maddelerin ise daha çok içerikleriyle tanımlandığının da altını çizmek gerekir. Örneğin sentetik uyuşturucular, optiyatlar, psikoaktif maddeler gibi. Öte yandan konunun kamuoyundaki karşılığı ise genel anlamda “uyuşturucu” kavramıyla ifade edilmektedir (Yüksel, 2017, s. 40).

Bu çalışmada Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) koordinasyonunda hazırlanan “**Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi (UUPSB)**” çerçevesinde kullanılan “uyuşturucu” tanımı esas alınmıştır. Bu tanım şu şekildedir:

“Uyuşturucu kavramı, sadece uyuşturma özelliğine sahip maddeleri ifade eder gibi düşünülse de, esasen keyif veren, kışkırtan, yatıştıran, hayal gördüren ve uyanıklık sağlayan maddeler için de kullanılan ve anlamı, toplumumuzun büyük bir bölümünün de anladığı şekilde, geniş anlamda düşünülmesi gereken bir kavramdır. Uyuşturucu kelimesi ile anlatılmak istenen, maddenin merkezi sinir sistemi üzerindeki etkisi değil, bu etkilerden bağımsız olarak belirli birtakım özellikleri taşıyan madde türlerinin tamamıdır (UUPSB, 2013, s.7).”

Uyuşturucuların en önemli bireysel etkileri, kişinin merkezi sinir sistemini etkisi altına alarak algısında, ruh halinde, bilincinde ve davranışlarında geçici değişikliklere sebep olmaktır. Kişinin beyinde, sinir sisteminde ve bedeninde kimi zaman geriye dönüşü mümkün olmayan sonuçlar doğurabilen uyuşturucular, bazen tek kullanım sonunda bazen de birkaç kullanımdan sonra bağımlılık hali yaratabilmektedir. Uyuşturucuların en önemli ortak etkisi bağımlılık yapabilmesidir. Bağımlılık, bireyin kullandığı uyuşturucuyu kullanmaktan kendini alıkoyamama ve yoksunluk hissini etkisi

ve kontrol kaybıyla birlikte yaşamını uyuşturucuya endeksli hale getirmesidir. Bu da bireyin günlük bireysel ve toplumsal sağlıklı yaşam alanının dışına çıkmasına neden olmaktadır (Yılmaz, 2015, s. 169).

Uyuşturucunun toplumsal boyutlarına bakılırsa, bireyleri doğrudan etkilemekte olan uyuşturucu kullanımı ve süregelen kullanımlarda meydana gelen bağımlılık, toplumu da dolaylı bir şekilde etkilemektedir. Bireylerin hayatlarında yıkıcı etkiler bırakan uyuşturucu toplumun da yara almasına ve zarar görmesine zemin hazırlamaktadır. Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığın artması toplumda sosyal ve sağlık problemlerinin ortaya çıkmasına ve bu problemlerin toplumsal bir sorun haline dönüşmesine sebep olmaktadır. Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı dışında uyuşturucunun üretimi, ticareti, uyuşturucudan kaynaklı ölümler de toplumun yapısına ve işleyişine zarar veren sebepler olarak bilinmektedir (Traksman, 2004'ten aktaran Sevük, 2007, s. 51).

Toplumda uyuşturucunun sebep olabileceği tüm suçların çoğalmasıyla var olan toplumsal düzenin bozulacağı bu durumun yeni nesilleri de kötü etkileyeceği düşünülmektedir (Sarı ve Tursun, tarihsiz, s. 45).

Uyuşturucunun ekonomik boyutlarına bakılırsa, Dünyada büyük bir pazar haline gelen uyuşturucu üretimi ve ticaretinden pek çok illegal örgüt büyük kazançlar sağlamaktadır. Bu örgütler ürettikleri uyuşturucuları satmanın ve her seferinde daha çok para kazanmanın yolunu bulmaktadırlar. Özellikle Güney Amerika'da bulunan ve "kartel" adı verilen uyuşturucu örgütleri neredeyse pek çok ülkeye uyuşturucu temin ederek ekonomilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Oldukça yüksek meblağlarda paraların döndüğü uyuşturucu konusunda hem Amerika'da hem de Avrupa'da daha çok para kazanmak için farklı girişimlerde de bulunmaktadır. Arka planında uyuşturucunun olduğu ancak görünürde farklı işlerde ticaretin yapıldığı bu girişimler, dünya ekonomi pastasında da en büyük dilimin sahibi olarak bilinmektedir (İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, 1994, s. 10).

Başta bireysel gibi gözüken uyuşturucu problemi, bireyin kontrolünden çıkarak toplumları etkilemekte ve tüm insanlığa zarar veren bir hal almaktadır. Bu sebeple yaşanan uyuşturucu sorununun çözülmesi ve ortadan kaldırılması için devletler ve hükümetler yasal boyutta bir takım düzenlemeler ve yöntemler geliştirmektedirler. Uyuşturucu üretiminin, ticaretinin, kaçakçılığının önlenmesini isteyen devletler, yasal mevzuatlarına caydırıcı maddeler koymuş ve diğer uluslarla da iş birlikleri yaparak

uyuşturucu sorununu küresel boyutta çözme kararı almıştır (Kaygısız, 2003, s. 158). Ayrıca yasal boyutta konunun ilk muhatabı olan hukuk alanı uyuşturucu üreten, ticaretini yapan ve kullananlara ceza kanunun değerlendirdiği ölçütlerde ceza vermektedir (Yenidünya, 2011, s. 105).

Uyuşturucu kullanımının, üretiminin ve ticaretinin önüne geçmek için dünya genelinde mücadele alanları oluşturulmaktadır ve her geçen gün bu oluşumlara bir yenisi eklenmektedir. Dünya genelinde kurulan bu komisyonlar, merkezler uyuşturucu müdacesinde ortak çalışmalar gerçekleştirmektedir (Akgül ve Kaptı, 2010, s. 75-90). Dünya ve Türkiye’de uyuşturucuyla mücadele konusuna küresel ve ufak çapta katkı sağlayan komisyonların detayları ve yaptıkları çalışmalar, alanyazın bölümünde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

1.1.2. Medyanın Sorumlulukları

Uyuşturucuyla mücadeledeki önemli araçların başında medyanın geldiği söylenebilir. Çünkü kamuoyuna dönük bilgilendirme amaçlı tüm kampanyaların en etkili aracı medyadır. Uyuşturucuyla mücadele konusunda da bugüne kadar medya çeşitli biçimlerde kampanyalara konu olmuştur. Bunlara örnek verilecek olursa Yeşilay tarafından düzenlenen uyuşturucuyla mücadele konulu etkinliklerde medya çoğu zaman etkin bir rol üstlenerek yapılan kampanyaların daha çok kişiye ulaşması için iş birlikçi bir rol üstlenmektedir. Bunun yanı sıra kamuoyu tarafından tanınan, sevilen ve kanaat önderi olarak belirlenen kişiler de yine çeşitli sivil toplum örgütleriyle iş birliği içerisinde girerek medyada uyuşturucuyla mücadele konusunu gündeme getirmiş, bireyleri bilinçlendirme görevini üstlenmiştir.

Öte yandan medyanın kampanyalardaki bu etkin rolü dışında kimi noktalarda eleştirildiği de söylenebilir. Bunun başlıca nedeni belki de farkına bile varılmadan yapılan haberler ya da çekilen filmlerde sunulanlardır. Örneğin, filmlerde yer alan sahnelerde uyuşturucu bağımlısının uyuşturucuyu temin etme ve kullanma evreleri sansürlü ve açık bir şekilde yayınlanmaktadır. İzleyiciye sunulan bu görüntüler uzmanlar tarafından doğru bulunmamakta ve izleyicileri uyuşturucu kullanımına itebileceği için eleştirilmektedir. Bir diğer alan olan haberlerde de uyuşturucu konusu sıkça yer almakta ve yayınlanan haberlerin içerikleri uzmanlar tarafından eleştirilmektedir. Araştırma konusuyla ilgili olabilecek uzmanlar tarafından eleştirilen bazı haber örnekleri ise şu şekildedir:

Balseven vd.’nin (2002, s. 91) örnek verdiği bir habere göre bir magazin dergisinde “Esrar aklandı” başlığı yer almaktadır. Haberde, internet aracılığıyla 1950 yıllarında DSÖ raporundan bilgi alınarak haber yapıldığı ve haberin bireyleri esrar kullanmaya yönlendirdiği belirtilmektedir. Haberi yapan gazeteci internetten elde ettiği kaynaklarla oluşturduğu haberde bilimsel bilgi vermiş gibi görünse de kamuoyunu yanlış anlamaya itmiş gibi görünmektedir.

Uzbay’ın (2009, s. 75) örneğinde ise Milliyet gazetesinin 7 Ocak 1984 tarihinde yayımladığı haberinde “Uyuşturucu alışkanlığını ortadan kaldıran ilaç bulundu” denilmektedir. Haberde okuyucuların bağımlılıktan sorunsuz bir şekilde kurtulabileceği belirtilmekte ve böylece haberi okuyanlar yanlış yönde bilgilendirilmektedir.

Uzbay’a (2009, s. 75) göre, 18 Mayıs 2000 tarihindeki Milliyet gazetesinin haberinde ise “İnsanlar her türlü bağımlılıktan ayakta tedavi olarak kurtulabiliyor” ifadesi kamuoyuna umut vaad etmekte, eksik ve yanlış içerikler okuyucuları yanıltmaktadır.

Uzbay’ın (2009, s. 75) bir diğer değerlendirmesinde de 16 Mart 2009 tarihinde Hürriyet gazetesinde yer alan “Madde bağımlılığı tarihe karışıyor” başlıklı haberde, okuyucuların bağımlılıktan kolay yöntemlerle kurtulabileceği, bağımlılığın korkulacak, üzerinde düşünülecek bir şey olmadığı mesajı verilmekte; hatta hemen tedavi edilecek bir hastalık olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Uzbay, incelenen haberlerin bilimsel içeriklerinin de sınırlı ve yüzeysel bir şekilde verildiğini, okuyuculara konu ile ilgili ayrıntılı bir şekilde bilgi verilmediğini ve yanlış anlaşılabilir ifadelerin yer aldığını belirtmektedir.

Bir diğer örnek olarak Aydın’a (2009, s. 46) göre, medyadaki haberlerde madde bağımlısı olan ve sokakta yaşayan tinerciler haberlerde ötekileştirilerek ele alınmakta ve korku nesnesi olarak yansıtılmaktadır. “Tinerci vahşeti”, “Mersin’de tinerci çocukların dehşeti”, “Sahipsiz canavarlar”, “Tinerciler Emre’yi öldürdü” gibi haber başlıkları ile Aydın, sokakta yaşamak zorunda kalan ve madde bağımlısı olup tinerci olarak adlandırılan çocukların okuyuculara ötekileştirilerek tanıtıldığını “tinerci” kavramının madde kullanan bireyleri topluma kazandırmak, onları bulundukları durumdan kurtarmak yerine sürekli suçlu ve suça meyilli gibi gösterilmesine neden olduğunu ileri sürmektedir.

Sonuç olarak medyanın uyuşturucuyla mücadelede etkin bir rol üstlenebileceği anlaşılmaktadır. Bu amaçla da medya kampanyaları etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak medya içeriklerinde sık sık yer alan uyuşturucu konusunda özenli davranılmadığı yönünde eleştiriler dikkat çekmektedir. Kimi uzmanlar özellikle haberlerde

yayınlanan/yayımlanan içeriklerin yüzeysel ve özensiz bir şekilde oluşturulduğu görüşünü ileri sürmektedir.

1.1.3. Medya ve uyuşturucu konusundaki akademik çalışmalar

Araştırma konusuyla alakalı olabilecek medyada uyuşturucu konusunu ele alan akademik çalışmalar incelendiğinde hemen hemen ortak bir paydada buluşulduğu tespit edilmektedir. Buna göre incelenen bir kısım akademik çalışmada elde edilen bulgular ve yorumlarda medyanın yayımladığı/yayınladığı içeriklerle halkı ve özellikle gençleri daha çok uyuşturucu kullanımına özendirdiği ve yönlendirdiği görüşü hakimdir (Odhiambo, 2014, s. 2491; Şahin, 2007, s. 86-90; Buğdaycı, 2008, s. 1-4). Bir kısım başka çalışmada da medyada yer alan uyuşturucu kullanıcılarının zenci, tinerci, bağımlı vb. gibi ifadelerle ötekileştirilmesi ve toplum dışına itilmesi eleştirilmekte, bu içeriklerin medyada yer almaması gerektiği savunulmaktadır (Aydın, 2009, s. 43; Howell, 2015, s. 137; Griffin vd., 2013, s. 767). Ayrıca medyada yer alan uyuşturucu haberlerinin içeriklerinde sağlık uzmanlarından görüşlerin ya yeteri kadar olmaması ya da hiç bulunmaması da eleştirilmektedir. Bu bağlamda uyuşturucu haberlerinde uzman görüşlerine yer verilmesinin bilimsel açıdan daha doğru olacağı belirtilmektedir (Nato, Pinsky ve Mastroianni, 2006, s. 1263; Uzbay 2009, s. 73-76). Bir diğer konuyu ise medyada yer alan uyuşturucu ile mücadele konusundaki kampanyalar oluşturmaktadır. Örneğin medya uyuşturucu kampanyalarında etkin bir rol üstlenip, bireyleri ve gençleri uyuşturucudan uzaklaştırmada, uyuşturucu tüketimini azaltmada, yeni bağımlıların oluşmasının önüne geçmede başarılı bulunmaktadır (Longshore vd., 2006, s. 496; Romer, 1994, s. 1073).

Sonuç olarak yaşamları boyunca pek çok kanaldan beslenen bireyler hemen hemen her konuda bulundukları çevreden, gördüklerinden ya da dördüncü kuvvet olarak adlandırılan medyadan etkilenebilmekte, yaşamlarını bu etkilere göre şekillendirebilmektedirler. Gündemde olan olayları ya da çeşitli kurum ve kuruluşların yaptığı sosyal sorumluluk projelerini kamuoyuna ileten medya, farklı kaynaklardan edinilen ve belirsizlik içeren konuların ve durumların netleşmesine yardımcı olabilmektedir. Öte yandan yine medya, kamuoyuna ilettiği ve bireyler açısından kimine göre olumsuz sonuçlar doğurabilecek bilgileri paylaşırken, halk arasında paniğe kadar gidebilecek olumsuz durumları yaratabilecek güce de sahiptir. Dolayısıyla medya her iki durumda da kamuoyu üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etki bırakabilmektedir. Böylece bireyleri olumlu ya da olumsuz etkileyebileceği tartışma konusu olabilecek madde

bağımlılığı konusuna, özellikle basın ve yayın organlarında ve programlarda sık sık rastlanmaktadır. Yapılan bu haberlerin içerikleri, medyada sunum şekilleri de kamuoyunu etkisi altına alabilmekte ve bireylerde bıraktığı izlenim farklı boyutlarda ele alınabilmektedir (Uzbay, 2015, s. 348-349).

Her gün yayınlanan haberlerdeki uyuşturucu kullanımı, ticareti ve bağımlılığı gibi hassas ve kamuoyunu etkileyebilme olanağı içeren bir konunun haber metinleri içerisinde nasıl yer aldığı merak konusudur. Bu sebeple bu haberlerdeki bilgi aktarımı aşamasında iddialar, farklı kaynakların çelişkili düşünceleri, uyuşturucu kaçakçılığında elde edilen paraların miktarı, uyuşturucu görselleri, bağımlı ve ölü rakamları, uyuşturucu bağımlısını tanıtırken kullanılan kötüleyici ifadelerin sürekli tekrar edilmesi kafa karışıklığı yaratarak uyuşturucu ile karşı karşıya kalan bireylerin uyuşturucu ile olabilecek alakalarını olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda uyuşturucuyla mücadele konusunda etkin bir role sahip olabileceği savunulan medyanın uyuşturucu kullanımını kimi zaman belki de farkına bile varmadan teşvik edebildiği, bu konuda merak uyandırabildiği ya da insanları uyuşturucular ve kullanımları konusunda bilgilendirebildiği gibi noktalarda eleştiriler mevcuttur.

Bu çalışmada yukarıdaki tartışmalardan da hareketle basında uyuşturucu haberlerinin nasıl sunulduğunun ortaya konulması bir problem konusu olarak ele alınmaktadır.

1.2. Amaç

Son yıllarda basında uyuşturucu haberlerinin nasıl sunulduğunun betimlenmesi bu çalışmanın genel amacıdır. Bu bağlamda şu alt sorulara yanıt aranacaktır:

A. Uyuşturucu konusunun basında yer alış biçimi nasıldır?

1. Haber sayısı nedir?
2. Haber türleri nelerdir?
3. Hangi önemlilik düzeyinde (sayfa no ve konum) sunulmaktadır?

B. Haber içeriklerinde hangi unsurlar yer almaktadır?

1. Haberlerin menşei nedir?
2. Haber/bilgi kaynakları kimlerdir? Uzman görüşü bulunmakta mıdır?
3. Dil ve anlatım, üslup özellikleri nasıldır?
4. Konu olan uyuşturucu nasıl tanımlanmaktadır?
5. İşlenen temalar nelerdir?

C. Görsel unsurlar nasıl kullanılmaktadır?

1. Haberlere eşlik eden görsel malzeme sayısı nedir?
2. Görsel malzemelerin türü nedir?
3. Görsel malzemeler içerikleri nelerdir?

1.3. Önem

Bu çalışma tamamlandığında uyuşturucu konusunun basında nasıl yer aldığı sorusuna ilişkin betimsel bir tanım verilebilmiş olacaktır. Bu bağlamda literatüre önemli bir katkı sağlanacaktır. Bu betimlemeden hareketle basında uyuşturucu konusuna ilişkin eleştiriler önemli bir zemin bulmuş olacaktır. Bundan sonra yapılacak uyuşturucu, medya ya da basın konulu çalışmalar için çalışmanın bir kilometre taşı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmada ortaya konulacak veriler basında uyuşturucu konusunun nasıl işlendiğine ilişkin tartışmalara yön vererek basın mensuplarının daha özenli içerikler hazırlaması yolunda aydınlatıcı olacaktır. Basındaki içeriklere yönelik eleştirilerin ne derece genellenebilir nitelik taşıdığı bu çalışmada ortaya konulacak ve böylece basın mensuplarının uyuşturucu içeriklerini daha bilinçli bir şekilde hazırlamalarına zemin hazırlanacaktır.

1.4. Varsayımlar

Aşağıdaki noktalar çalışmanın *yöntemi bağlamında* birer varsayım olarak kabul edilmiştir:

- İçerik analizi uygulamasına konu edilen inceleme dönemi içinde en fazla tiraja sahip beş gazete (Hürriyet, Posta, Sabah, Sözcü ve Zaman) kamuoyunu en çok bilgilendiren gazetelerdir. Dolayısıyla uyuşturucu konusunda kamuoyunun en çok etkilendiği gazeteler bunlardır.
- Uyuşturucu konusunun son yıllarda basında nasıl yer bulduğunu tanımlamak adına ülkenin en fazla tiraja sahip beş gazetesinden örneklem alınması Türkiye’de yayımlanan yaygın gazeteleri; dolayısıyla basını temsil yeteneğine sahiptir.
- Son yıllardaki gazete içeriklerini ortaya koymak adına ele alınan 2013, 2014 ve 2015 yıllarındaki uyuşturucu konulu içerikler, zaman aralığı olarak gazetelerde günümüzde uyuşturucu konusunu sergilemek adına yeterli bulunmuştur.

Verilerin yorumlanması bağlamında yararlanılan varsayımlar ise şunlardır:

- Gazetelerin özellikle ilk sayfalarında, konum olarak manşet ya da sürmanşet olarak yer alan haberler, diğerlerine göre daha dikkat çekici ve önemli haberlerdir.
- Haber içeriklerindeki negatif anlatımlar okuyucuda olumsuz, pozitif anlatımlar ise olumlu etkiler bırakabilir.
- Haberde uyuşturucu miktarı ve değeri gibi bilgilerin açık bir şekilde verilmesi uyuşturucuya karşı merak ve istek uyandırabilmektedir.
- Uyuşturucuyla mücadele bağlamında ifade edilen mucizevi ilaç ya da tedavi yöntemleri bağımlıları yanlış yönlendirebilir.
- Haber üslubu bakımından özensiz yazılan haberler okuyucu tarafından olumsuz olarak değerlendirilebilir.
- Haberde bilgi alınan kaynağın belirtilmemesi haberin güvenilirliğini sarsabilir.
- Haber görsellerindeki uyuşturucu operasyonu ya da sadece uyuşturucunun yer aldığı görseller okuyucularda merak uyandırabilir.

1.5. Sınırlıklar

Çalışmada şu noktalar birer sınırlık olarak kabul edilmiştir:

- Çalışma içerik analizi uygulaması bağlamında uyuşturu ve bununla eş anlamlı görülen madde bağımlılığı, kullanımı, alışkanlıkları vs. konuları ve içerikleriyle sınırlıdır.
- Çalışma kamuoyunu en fazla bilgilendirdiği düşünülen en yüksek tiraja sahip ilk beş gazete içeriğiyle sınırlıdır. Bu gazeteler şunlardır: Hürriyet, Posta, Sabah, Sözcü ve Zaman.
- Çalışmanın zaman aralığı son yılları konu almak üzere üç yılla sınırlandırılmıştır. Bu yıllar şunlardır: 2013, 2014, 2015.
- Gazete içeriklerinde uyuşturucu konusuna yönelik metinler PR Net medya takip şirketinin anahtar sözcük tarama sistemi üzerinden elde edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın yöntem bölümünde de açıklandığı şekilde kullanılan “uyuşturucu, esrar, eroin, ecstasy, captagon, bonzai, amfetamin, LSD” anahtar sözcüklerinden elde edilen içeriklerle sınırlıdır.
- Çalışma ayrıca Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün “Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu”nda yer alan yazım kuralları ile sınırlıdır.

- Çalışma, sosyal bilimler alanındaki tüm çalışmalar gibi insan unsuruyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Çalışmada sıklıkla kullanılan bazı kavramlara ilişkin çalışmaya özgü bazı tanımlar şu şekilde açıklanabilir:

Uyuşturucu: Tek ya da ardı sıra gelen kullanımlarda bireyin vücudunda olağan dışı tepkimelere neden olan ve çoğu zaman geri döndürülemez hasarlar bırakan maddelerin tümü için kullanılan en genel kavramdır.

Uyuşturucu bağımlılığı: Uyuşturucu maddeyi kullanmasının ardından bireyde oluşan ve önüne geçilemeyen tekrar kullanma isteği ve ihtiyacıdır.

Uyuşturucu haberleri: Çalışmaya konu olan gazetelerdeki uyuşturucu, uyuşturucu kullanımı, uyuşturucu bağımlılığı, uyuşturucu kaçakçılığı vs. gibi konulardaki haberler.

Gazete/ler: Çalışma kapsamında incelenen gazeteleri tanımlamaktadır. Bu gazeteler şunlardır: Hürriyet, Posta, Sabah, Sözcü ve Zaman.

İnceleme dönemi: Çalışmanın içerik analizi uygulaması kapsamında incelenen 2013, 2014 ve 2015 yılları.

Yazı: İçerik analizine konu olan haber, söyleşi, yazı dizisi, köşe yazısı gibi gazete içeriklerinin genel adı olarak kullanılmıştır.

2. ALANYAZIN

Bu bölümde öncelikle uyuşturucu konusuyla ilgili farklı görüşler bağlamında kavramın nasıl tanımlanabileceği sorusuna yanıt aranacaktır. Ardından uyuşturucu konusunun tarihsel gelişimi, bağımlılık, türleri, nedenleri, sonuçları, tedavisi, ekonomik, toplumsal ve siyasi boyutları, mücadele yöntemleri özet bir şekilde tanımlanacaktır. Daha sonra ise basında uyuşturucu konusu özeline odaklanmak üzere uyuşturucu konusunda medyanın rolü ve sorumlulukları üzerinde durularak basın içeriklerinde uyuşturucunun yerine değinilecektir. Bu bağlamda basında uyuşturucu haberlerinin sunumuna ilişkin tartışmalar ve akademik çalışma bulgularına yer verilecektir.

2.1. Uyuşturucu ve bağımlılık konusu

Bu başlık altında öncelikle uyuşturucu kullanımının tarihçesine yer verilerek, uyuşturucu türleri ve tanımları, bağımlılığın nedenleri, sonuçları, tedavi yöntemleri, uyuşturucu bağımlılığının ekonomik, toplumsal ve siyasi boyutları, uyuşturucu ile mücadele yöntemleri ele alınacaktır.

2.1.1. Uyuşturucu kullanımının tarihçesi

Tarihte hayatını bitkiler ve onların meyveleriyle idame ettiren insanoğlu, hem besin elde etmek hem de şifa vermesi amacıyla yaşadıkları bölgelerde yetişen bitkileri farklı yollarla kullanmıştır. Örneğin, “Rauvolfia” bitkisi Himalaya Dağları’nda yetişmiş ve Hindistan’da uzun yıllar kullanılmıştır. And Dağları’nda yetiştiği bilinen koko ağaçları, farklı kaktüs türleri eski çağlarda kabileler halinde yaşayan insanların dini törenlerinde kullandıkları “Banisteria Caapi” bitkisi bireylerin ruhsal hayatlarını değiştiren bitkiler sınıfına girmekte ve bu değişikliklerin doğaüstü güçler tarafından verildiğine inanılmaktadır (Köknel, 1976, s. 16).

Ölümün doğaüstü güçler tarafından meydana geldiğine inanan ilk insanlar, bunun üstesinden gelmek için uyuşturucu özelliğine sahip olan bitkileri tedavi amaçlı kullanma yoluna gitmiştir. Genellikle dini törenlerde yapılan tedavilerde bu tedavileri yapan, yöneten kişiye “şaman” adı verilmektedir. Şamanların yönetiminde düzenlenen törenlerde bir grup insana tef çalınır, çeşitli ezgilerle şarkılar söylenmektedir. Saatler süren törenlerde yakılan ateşte ve ikram edilen içeceklerde kullanılan bitkiler vasıtasıyla

insanlar hipnotize edilmekte, doğa üstü güçlerle kötü ruhlar kovulup, bu uygulamanın hastalıklara şifa verdiğine inanılmaktadır (Çakmak, Balkan ve Tüz, 2004, s. 27-28).

Din adamları afyonu dinsel amaçlar için kullanılan bir madde olarak görürken; Hippokrates, din adamlarının afyon için kullandıkları büyü güçlerinin doğru olmadığını, afyonun insanları uyuşturma, uyku verme, kanamayı durdurma gibi tıbbi etkilerinin olduğunu ileri sürmüş ve hastalıkların doğal bitkilerle tedavi edilebileceğini ortaya çıkarmıştır. Arkeolojik kayıtlarda M.Ö. 4000 yıllarında Mezapotamya’da yer alan Sümerliler’in tedavi için yetiştirdikleri haşhaş ve kenevir maddelerinin hızlı bir şekilde bölge bölge yayıldığı bilgileri de yer almaktadır. Öyle ki yapılan tarihi araştırmalarda o tarihlerde Mısır’da insanların kullandıkları ve bu kullanımlarından keyif aldıkları bugünkü bira içkisine benzeyen bir içki türü ortaya çıkmıştır. Mısır’dan Yunanistan ve Roma’ya oradan çeşitli yollarla tüm dünyaya yayılan afyon ve kenevir Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da da üretilen bir madde konumuna gelmiştir (Köknel, 1976, s. 20).

M.Ö. 6’ncı yüzyılda dünyada ilk kez uygarlık kurup, yerleşik yaşama geçip tarımla ilgilenen Sümerler’in mezarlarında haşhaş ve kenevir ile ilgili motif tabletler bulunduğu kayıtlarda yer almaktadır. Bu tabletlerde çivi yazısıyla “gıl” ve “hull” işaretlerine rastlanmaktadır. “Gıl” haşhaş ve afyon, “hull” ise hoşaga giden, eğlendiren, “neşe bitkisi” anlamlarını taşımaktadır. M.Ö. 7’nci yüzyılda Suriye bölgesinde haşhaş suyu ilaç olarak kullanılmıştır. Eski Roma dönemlerinde ise afyon, Arap tüccarlar tarafından İran’a, Hindistan’a ve Çin’e yayılmıştır (Köknel, 1976, s. 20).

Romalı ve Yunan toplumların savaşlarla yönetimini aldıkları bütün uluslara afyonu öğrettikleri tarihi kaynaklarda yer almaktadır. Romalılar ve Yunanlılar afyonu yayma işinde başarılı olsalar da bunu ticarete dönüştürmeyi akıl edememişlerdir. Ancak Araplar afyonu ticaret malzemesi olarak kullanmayı başlatarak dünyaya daha hızlı yayılmasına sebep olmuşlardır. 9’uncu yüzyılda gerçekleşen bu olaylar neticesinde afyon, İbni Sina’nın buluş ve formülleriyle tıpta daha yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Ardından müslümanların 10’uncu yüzyıldaki fetihleri sırasında da afyonun bir ticaret malı olarak Avrupa topraklarına tamamen geçişi sağlanmıştır. Ayrıca toplumlar arasında akışı sağlanan afyonun ilk olarak anestezik bir madde olduğu 10’uncu yüzyılda keşfedilmiştir. (Booth, 1996, s. 16, Çelik, 2015, s. 18, Farrell ve Finch, 1999, s. 3, Ögel, 2001, s. 8-11).

Afyon maddesinin her geçen yıl tıp literatüründe bir uygulama için kullanılması, hekimlerin bu maddenin bağımlılık yapmaya sebep olmasını öğrenmeleriyle “bağımlılık”

terimi ortaya çıkmıştır. Diğer ülkelere göre geç kalan Çin, 10'uncu yüzyılda Araplar sayesinde afyonu öğrenmiştir. Daha sonra artan afyon ticareti ve kullanımı 16'ncı yüzyıla gelindiğinde Avrupa ülkeleri olan Almanya ve Hollanda da rekor seviyeye ulaşmıştır. Çin tarihinde diğer ülkelere göre uyuşturucu madde kullanımını yasaklayan yasalar çıkaran ilk ülke olma özelliğini de taşımaktadır. 1800'lü yıllara gelindiğinde ise Osmanlı İmparatorluğu tarafından tıbbi amaçlar doğrultusunda afyon ithal edilmiştir. 1800'lü yılların sonlarına doğru zehirlenmeden ölen insanların afyon yüzünden öldükleri belirlenmeye başlayınca afyon maddesine karşı yasaklar konulmaya başlanmış ve bunun için insanlar topluluklar oluşturarak dernekler kurmaya başlamıştır. Zaman içerisinde geliştirilen ağrı kesici tıbbi ilaçlar sonucunda afyon, insanlar tarafından tercih edilmemeye başlanmıştır. 1900'lü yılların başlarında Amerika'da çıkarılan Harrison Yasası ile hekimler bireyleri madde kullanımına teşvik eden davranışlarda bulunmaları sebebiyle mesleklerinden uzaklaştırılmıştır. Madde bağımlılarını tedavi eden hastaneler de, hastalara verilen maddeler yüzünden kapatılmış ve madde bağımlılarını hayata kazandırma ve bağımlılıklarını sonlandırma uygulamaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Uzun yıllar yürürlükte kalan bu uygulama neticesinde Harrison Yasaları tekrar düzenlenmiş ve bağımlıların haklarını koruyan daha olumlu şartlar yasalara eklenmiştir.

2. Dünya Savaşı'yla dünyada yaşanan madde kıtlığıyla uzun bir süre pek çok ülkede madde bulma güçlüğü yaşanmıştır. Ardından 1960'ların ortalarına gelindiğinde "Hippiler" çiçek çocuklar jenerasyonu ile eroin, LSD vb. halusinojen maddeler insanlığın gündemindeki yerini almaya başlamıştır. 1971'de "Birleşmiş Milletler Uyuşturucu İle Mücadele Fonu" kurulmuştur. 1970'lerin sonlarına doğru bitkisel maddelerin haricinde amfetamin, barbitüran gibi maddeler popüler olmaya başlamış ve ardından gelen yıllarda tamamıyla sentetik olan maddelerin üretimiyle bireyler bu maddelere karşı bağımlı hale gelmişlerdir (Booth, 1996, s. 16; Çelik, 2015, s. 18; Farrell ve Finch, 1999, s. 3; Ögel, 2001, s. 8-11).

2.1.2. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramları

Türkçe'de "uyuşturucu" olarak kullanılan terim Yunanca'dan gelen "narco" "duyarsızlık, uyku, uyuşukluk, hissizlik, sersemlik"¹ sözcüğünden türemiştir. Uyuşturucu batı dillerinde ise "narcotic" olarak bilinmektedir (Dönmezer, 1994, s. 299). Temelde

¹ <http://www.zargan.com/tr/q/narco-ceviri-nedir> (Erişim Tarihi: 20.10.2016)

yalnızca uyku, uyuşturma, hissizlik veren madde gibi adlandırılan “narcotic”, zamanla genel olarak tüm keyif veren, uyarıcı, uyuşturucuların hepsini temsil etmek için kullanılmıştır (Yılmaz, 2015, s. 169).

Sözlük anlamı olarak içeriğindeki maddelerden ve etkilerinden kısaca bahsedilen uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramları konu hakkında görüş bildiren uzmanlar ve kurum/kuruluşlar tarafından da ele alınmıştır. Bu bağlamda yapılan kavram tanımları ise şu şekildedir:

Uyuşturucu konusunda araştırmaları bulunan DSÖ tarafından açıklanan tanıma göre bireylerin farklı şekillerde kullandıkları, vücutlarında değişik tepkimelere ve izleyen kullanımlarda bağımlılığa yol açıp belirli bir sınıflandırmaya giren maddeler, insan hayatında çoğu zaman düzeltilemez hasarlar bırakan, ölümlere yol açan maddeler olarak belirlenmektedir (World Health Organization Geneva, 2015, s. 2).

Yılmaz’ın (2015, s. 169) ifadesine göre psikoaktif maddeler, kullanıcıların merkezi sinir sistemini büyük ölçüde etkileyerek; sinir sistemine, duygudurumuna, psikomotor hareketlerine, davranışlarına etki ve baskı yaparak kullanıcıları olmadığı bir insana dönüştürebilmektedir. Ayrıca uyuşturucular, kullanım anından kısa bir süre sonra bireyin ruhsal ve bedensel faaliyetlerini durduran ya da değiştiren bitkisel ve sentetik bileşenlerin tümü olarak da tanımlanmaktadır (Çelik, 2015, s. 35).

“Narkotikler”, içeriklerindeki farmakolojik özelliklerinden dolayı ne kadar hafif etkili olursa olsun bireylerin santral sinir sistemlerinde uyarılma, uyuşukluk, davranış bozukluğu gibi etkiler gösteren maddeler olmasının yanında, çok büyük etkili ağrı kesiciler olarak da bilinmekte ve kullanılmaktadır (T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1987, s. 15).

Halk arasında ve literatürde yer alan “uyuşturucu” ve “uyarıcı madde” tanımı bağımlılık yaratan ve kullanan bireylerde problemlere sebep olan maddelerin tam karşılığını göstermediği için konunun uzmanları tarafından piyasada bulunan maddelerin içerik özelliklerine göre ayrıştırılmakta ve o şekilde tanımlanmaktadır (Sevük, 2007, s. 23).

Genel olarak halk arasında ya da medyada çıkan haberlerde bireylerin karşısına çıkan “uyuşturucu” tanımı ve bu tanım içerisine giren “esrar, kokain, eroin, vb.” maddeler bireylerin akıllarındaki “uyuşturucu” kavramının karşılığına denk gelmektedir. Ancak bu maddeler uyuşturucu ya da uyarıcıların yalnızca küçük bir yüzdesini oluşturmakta, gelişen teknoloji ve değişen yaşam koşullarıyla her geçen gün bu maddelere bir yenisi

eklenmektedir. Bitkilerden üretilen eroin, kokoin, esrar ve türevlerinin yanında “sentetik madde” olarak tabir edilen amfetaminler, metanfetaminler, hallüsinojenler, bonzailer, uyku ilaçları da uyuşturucu madde kategorisine girmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla uyuşturucu maddelerle ilgilenen tüm disiplinlerde bireylere bağımlılık ve tutsaklık yapan maddeler ve ilaçların hepsinde “uyuşturucu” ya da “madde” terimi kullanılmaktadır (Köknel, 1989, s. 198).

Sadece üretilip, kullanılmakla kalmayan ihracatı, ithalatı, ticareti, sevk edilmesi, nakliye işlemleri, taşınması, depolanması konularının da farklı bilim dalları içerisinde ele alınması uyuşturucuların ve uyarıcı maddelerin multidisipliner bir konu olarak literatürdeki tanımlarda yerini almasını sağlamaktadır. Genel olarak tıp bilimi maddelerin farmakolojik özellikleri ve kullanan bireyler üzerinde ne gibi değişikliklere sebep olduğu, uyuşturucu maddelerin türlerindeki bileşenlere bakılarak bireyler üzerinde tedavi edici yönlerinin olup olmadığı ile ilgilenmektedir. Eczacılıkta farmakolojik açıdan, psikolojide bireyin üzerinde bıraktığı ruhsal ve fiziksel zararlarını inceleme açısından uyuşturucu maddeler incelenmektedir. Polisler, narkotik birimleri, mahkemeler maddelerin her türlü tedariki, kullanımı, satışı gibi konularda ceza hukukunun getirilerini yerine getirmekte ve uyuşturucu madde tanımını da ona göre yapmaktadırlar. Örneğin, genel bir açıklama ile hukuk alanındaki çalışmalarda hangi maddelerin uyuşturucu madde türüne girdiği, hangilerinin yasadışı sayıldığı ve kullanılmasının yasak olduğu gibi tanımlar ve konular üzerinde durulmaktadır. Hukuk bilimi ayrıca konunun yüksek doz alımında ortaya çıkan sonuçları, bireylerin bağımlılıkları, madde tedarik, kullanma ve satma suçları gibi pek çok alt başlığı ile ilgilenmektedir (Günel, 1976, s. 7-10; Gaines-Kraska, 1998’den aktaran Sevdin, 2014, s. 23, Uzuntok, 2008, s. 3).

Farklı kaynaklarda farklı şekillerde ele alınan uyuşturucunun bir diğer tanımı ise bireylerin merkezi sinir sistemini biyolojik, psikolojik ve fiziksel açıdan ciddi boyutlarda etkileyen, bir iki defa alındıktan sonra bünyede alma ihtiyacı hissedilen ve ayrıca gün geçtikçe dozunun da arttırılmasına sebep olan maddeler olarak tanımlanmaktadır (Rusconi-Blumir, 1972; Edwards-Hawks, 1973’den aktaran Günel 1976, s. 9).

2.1.3. Bağımlılık kavramı

Fraser ve Moore’e (2011, s. 6) göre, “bağımlılık” terimi toplumsal söylemde her geçen gün farklı konu başlıklarıyla özdeşleştirilerek kullanılmakta ve her toplum uyuşturucu bağımlılığını genel hatlarıyla aynı şekilde açıklamaktadır. Psikolojik bir

durum olarak algılanan bağımlılık, bireyin kötü bir davranışın zararlarını ve sonuçlarını bilmesine rağmen o davranışı sürdürmekten kendini alıkoyamama hali olarak tanımlanmaktadır (T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1987, s. 27). Sadece bir sebepten meydana gelmeyen bağımlılık bireyin hayatından çıkaramadığı pek çok etmenden oluşabilmekte ve klinik durumlardan kaynaklanan davranışların oluşumu olarak da ele alınmaktadır (Yılmaz, 2015, s. 169).

Kelime anlamı bakımından geniş bir ifade olan “bağımlılık” bireylerin içerisinde bulunduğu karşı konulamaz durumu açıklamakta ve onların hayatlarında bedensel, ruhsal, sosyal tahribatlara sebep olmaktadır. Çoğu zaman bağımlılık durumu içerisinde olan bireyler bundan kurtulmak istemektedirler. Ancak zamanla bağımlılık hali engellenemeyen, önlenemeyen bir soruna dönüşmektedir. Değişen yaşam koşulları ve hayat standartlarının yükselmesiyle de insanlar farklı konularda bağımlılık durumuyla karşı karşıya kalabilmektedir. Örneğin, günümüzde internet bağımlılığı, alış-veriş bağımlılığı, yemek yeme bağımlılığı, kumar bağımlılığı ve ele alınan konuyla ilgili olarak “uyuşturucu bağımlılığı” bağımlılık konusuna örnek teşkil edecek başlıklarından birini oluşturmaktadır (Uzday, 2015, s. IX).

Yukarıda bahsedilen bağımlılıklar haricinde merkezi sinir sisteminde etkisini gösteren ve beyin işlevlerini değiştirerek algıda, ruh hâlinde, bilinçlilikte ve davranışta geçici değişikliklere neden olan farmakolojik ve psikoaktif olarak bilinen kimyasal maddelerden kaynaklanabilen durumlar da bağımlılık olarak tanımlanmaktadır. Düzenli bir şekilde alınan bu ilaçlar bireylerin beyinlerindeki sinir sistemi kimyalarını değiştirmekte ve çoğu zaman bu ilaçları kullanan kişiler zamanla kontrollerini de kaybedebilmektedirler. Kısacası bireylerin tedavi olmak için kullandıkları ilaçlar bile düzenli kullanımlarda kendilerine hasarlar vermekte, bünyeleri bu ilaçlara karşı tolerans kazanıp bağımlılığı oluşturmaktadır (Belenko ve Spohn, 2015, s. 15).

Sonuç olarak düzenli kullanılan ilaçların yanı sıra bağımlılık ayrıca, bireylerin bir kez kullanımı sonucunda o maddeye karşı istek ve ihtiyaç duymaları ile sonuçlanan durumlara verilen ad olarak tanımlanmaktadır (H. Işık, 2013, s. 78).

Bağımlılık konusu farklı kaynaklarda hemen hemen aynı görüşlerle ele alınmış ve tanımlanmıştır. Bu çalışmada ise bağımlılık, uyuşturucu bağımlılığı ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Bu bağlamda çalışmaya göre bağımlılık, bireyin kullandığı uyuşturucu sonucunda merkezi sinir sisteminde oluşan değişimlerle istemli ya da istemsiz bir şekilde

maddeye ihtiyaç duyması olarak tanımlanmaktadır. Bağımlılık ayrıca, bireyin uyuşturucuyu alamadığı zamanlarda yoksunluk hissini yaşaması olarak belirlenmektedir.

2.1.4. Uyuşturucu bağımlılığı kavramı

“Uyuşturucu bağımlılığı” günümüzde bulunan bütün uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, tıpta kullanılan ve bireylerin santral sinir sisteminde zararlı etkiler yaratan narkotik analjezikler adı altında ele alınan ağrı kesiciler ve çeşitli uyku ilaçlarının oluşturduğu sürekli kullanma isteği olarak ele alınmaktadır (T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1987, s. 15).

Bennett ve Holloway’a (2005, s. 9) göre, genel bir araştırma literatüründe ise “uyuşturucu bağımlılığı” bireyler tarafından belirlenen üç ölçüt yerine getirildiği takdirde meydana gelmektedir: Bunlar:

- Maddeye karşı hoşgörünün artması.
- Bireylerdeki işaretlerin fiziksel ya da psikolojik bağımlılığı göstermesi.
- Uyuşturucu kullanımının durması geri çekilme belirtilerinin işaretlerinin takibi.

Uzbay’a (2015, s. 3) göre ise uyuşturucu bağımlılığı bireylerin bir ya da birkaç kez kullandıktan sonra o uyuşturucuya karşı konulamaz şekilde istek ve arzu duyması, uyuşturucuyu vücuduna çeşitli yollarla almadığı zaman ciddi problemler doğurması olarak adlandırılabilir.

Dünya genelinde herkes kokain, eroin, mariuana, alkol, sigara ve bunların türevlerinin uyuşturucu madde olduğunu ve bağımlılık yarattığını bilmektedir. Ancak eczacılık alanında bireyler için fayda sağlayan ve onların hayatlarını koruyan, kurtaran ilaçlar da literatürde “madde” olarak tanımlanmaktadır ve bu maddeler de bireylerde bağımlılığa sebep olabilmektedir. Bireylerin her türlü rahatsızlıklarını gidermede yardımcı olan maddelerin yanı sıra bireylerin ruhsal bozukluklarını gidermek için aldığı, birçoğunun tıbbi bileşenler de içerdiği maddeleri kullanan insanlar, bu maddeleri kullanırken vücutlarında ve sağlıklarında iyi olmayı değil, yaygın olarak kullanılan “kafası hoş olma hali”ni benimsemektedirler. Beyin fonksiyonlarının çalışma özelliğini ele geçiren bu uyuşturucu maddeler, zamanla bağımlılık yaratmakta ve kullanılan maddeye sürekli ihtiyaç duyulmaktadır (Dimoff ve Carper, 1992, s. 28).

Beyinden kaynaklanan anlaşılması güç bir hastalık olarak nitelendirilen uyuşturucu bağımlılığı ayrı ayrı bir çok faktör ve sebepten meydana gelebileceği gibi bu faktörlerin

birleşiminden de oluşabilmektedir. Her ne türde ve şekilde olursa olsun bağımlılık yapan maddeleri kullanmalarının ardından, bireylerin beyinlerindeki sinir sistemleri madde tarafından uyarılmaktadır. Bazı maddelerde ilk kullanımda bazılarında ise seyreden kullanımlarda gerçekleşen bu uyarılar sonucunda beyin, fonksiyonlarını yerine getirmek için kullanılan maddelere ihtiyaç duymaktadır. Bunun sonucunda bağımlılık yapan maddelere karşı bireylerin vücutlarında bir açlık “yoksunluk” hissi oluşmaktadır. Oluşan bu durum karşısında vücudun verdiği tepkiler bireyleri hem psikolojik hem de bedensel olarak zor durumda bırakmakta, yaşam kalitelerini düşürmektedir (Çağlayan, 2015, s.27).

Uyuşturucu bağımlılığında bireyler bağımlı olduklarının farkında olmalarına ve bu durumdan çoğu zaman rahatsızlık duymalarına rağmen, fizyolojik, bilişsel ve davranışsal belirtilerden kaynaklı madde kullanım sürecini devam ettirmektedirler. Tanı sınıflaması olarak Amerikan Psikiyatri Birliği (DSM-IV) tarafından hazırlanan raporda, madde bağımlısı bireylerin 12 aylık bir dönemde hangi evrelerden geçtikleri ele alınmaktadır. Bunlar: Tolerans gelişmesi, yoksunluk belirtileri, tasarlandığından daha uzun süre ve yüksek miktarlarda madde alınması, sık ve başarısız bırakma girişimleri, maddeyi sağlamak, kullanmak ya da bırakmak için büyük zaman harcama, madde kullanımı nedeni ile sosyal, mesleki ve kişisel etkinliklerin azalması ya da tamamen bırakılması, zarar görmesine rağmen madde kullanımını sürdürme olarak ele alınmaktadır (Yılmaz, 2015, s. 169-171).

Kullanıcıları hem fiziksel hem de ruhsal olarak etkileyen ve sürekli alma isteği oluşturması nedeniyle “uyuşturucu bağımlılığı” durumunu ortaya çıkaran uyuşturucular bireylerde bağımlılık oluşturduğu takdirde olumsuz pek çok sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu sonuçlardan bazıları ise bireylerde maddeyi almak için güçlü bir istek, kullandığı maddeye karşı tolerans, maddeye sahip olmak için harcanan zamanın günlük diğer yapılması gereken sorumluluklardan önce tutulması, madde kullanımıyla ortaya çıkan depresif haller, duygu durum bozuklukları uyuşturucu bağımlılığının anlaşılmasındaki birkaç etmen olarak sıralanabilmektedir (Pınarcı, 2014, s. 6).

Bireylerin ağız yoluyla, burunla, şırıngayla damardan ya da tütün halinde içerek kullandıkları uyuşturucular alındıktan bir müddet sonra vücutta çeşitli şekillerde etkisini göstermektedir. Dolayısıyla bu durum hem bağımlının vücutunda oluşan tepkimelerden hem de fizyolojik olarak başkası tarafından anlaşılabilir. Esrar, bonzai, ecstasy, kokain, eroin, kodein vb. maddelerin kullanımında bağımlılarda terleme, panik hali, kalp çarpıntısı, mide bulantısı, göğüs ağrısı, illüzyon, olmayan bir şeyi görme, uyarılmış bir

hal, ağız kuruluğu, bedende ısı artışı olması bireyin kendini bağımlı olarak nitelendirebileceği bir durum olarak belirlenebilmektedir. Ayrıca, bağımlıların vücutlarında ve davranışlarında oluşan bazı değişik ve olağan dışı hareket ve durumlar da uyuşturucu kullanan bireylerin bağımlı olabileceğinin sinyalini vermektedir. Örneğin, gerekenden fazla empatik bir hal, göz bebeklerinde büyüme, uykusuzluk, yüksek dozlarda paranoya, aşırı mutlu olma hali ya da aşırı üzgün olma hali, akıntılı burun, çok hızlı konuşma, mantıksız hareketlerde bulunma, şaşkınlık hali, solunumda yavaşlama, göz bebeklerinde küçülme, bir uyanık bir uyku hal, algı bozukluğu, bilinç kaybı, iştah değişimleri, yer zaman durum bozulması, sıcak basması, saraya benzer (epileptik) nöbetler, şok, koma, kalp krizi, geçici felç gibi durumlar yaşanmaktadır (Yılmaz, 2015, s. 171-175; Çağlayan, 2015, s. 24-25).

Ayrıca, uyuşturucu kullanan kişinin özellikle kol dirseklerinin iç kısımlarında şırınga izleri ve morartıların olması, kollarındaki damarların üzerinde su toplaması ve yaralarının kabuk bağlaması görüntüsü de bağımlı olabileceğini işaret edebilmektedir. Bunun yanı sıra kişinin çevresindeki insanlardan ilaç ya da uyuşturucuları saklama eğiliminde olması, göz çevresinde oluşan morluklar, alerji olmuş hissi veren kaşınma durumları, sinirlilik hali, titreme, üşüme, uyuşturucu kullanılan ortamlardaki jargonu bilmesi bağımlı olduğunun kanıtı niteliğinde değerlendirilmektedir (Kaygısız, 2003, s. 167).

Belenko ve Spohn'a (2015, s. 15) göre ise "bağımlılık" ayrıca vücutta oluşan çeşitli tepkimeler ve yolunda gitmeyen durumlar haricinde bireylerin kullandıkları uyuşturuculara karşı oluşan tolerans boyutlarıyla da anlaşılabilir. Öyle ki madde kullanan bireyler bir sonraki kullandıkları madde miktarını bir müddet sonra her seferinde artırma eğilimine gitmekte, her ne kadar "ben bağımlı değilim, dilediğim zaman bırakabilirim" dese de bazen ilk kullanımda bazen de tekrarlayan kullanımlarda kullandığı maddeye karşı bağımlı bir duruma gelebilmektedir.

Konu hakkındaki görüşleriyle literatüre katkı sağlayan uzmanlar, uyuşturucu bağımlılığının nasıl anlaşılacağına dair psikolojik, fizyolojik ve klinik sonuçlardan belirlenebilecek pek çok belirti sunmaktadır. Sonuç olarak, bireyler her ne kadar bağımlı olduğunu kabul etmese de vücutlarındaki tepkimelerden, davranışlarından ve ruhsal bozukluklarından bağımlı olup olmadıkları anlaşılabilir.

2.1.5. Uyuşturuculara verilen farklı isimler

Dünyada ve Türkiye’de farklı kurum ya da kesimler tarafından uyuşturuculara farklı isimler verildiği dikkati çekmektedir. Aşağıdaki tabloda yurt dışında kullanılan ve kimilerinin Türkçe’ye de geçtiği söylenebilecek uyuşturucu hakkındaki bazı kavramlar ve açıklamalara yer verilmektedir.

Tablo 2.1. *Uyuşturuculara verilen farklı isimler (Çakmak, Balkan ve Tüz, 2004, s. 41-42)*

To ball up	Uyuşturmak, sersemletmek, acemice yapmak
To bollix up	Uyuşturmak, sersem etmek
To be on the ball	Uyanık olmak, gözünü açmak
Bang	Maddenin damar yoluyla kullanılması
Blast	Bir maddeden çok etkilenme
Bread	Ekmek, uyuşturucu madde almak için gerekli olan para
Chipping	Maddeleri nadiren kullanma
Coasting	Kıydan seyretme, madde etkisi altında olma
Cold Turkey	Soğuk, ölü hindi, maddenin birden bire kesilmesi
Connection	Aracı, maddeyi sağlayan kişi
Deck	Madde paketi
Dirty	Maddeleri ele geçiren kişi
Dope/Doper:	Bağımlı
Dummy	Sahte, boş, içinde madde olmayan bir çantanın satın alınması
To Gage	Marihuanna
Grass	Marihuanna
Heat	Polis
High	Madde etkisi altında olma
Hooked	Madde bağımlılığına bulaşmış olan kişi
Hophead	Bağımlı
Hustle	Acele etmek
Joint	Marihuanna sigarası
Beas	Akıl, kafa
Man	Polis ya da satıcı
Manicure	Marihuannayı temiz elde etmek için kullanılan sapları vs. temizlemek

Tablo 2.1. (Devam) *Uyuşturuculara verilen farklı isimler (Çakmak, Balkan ve Tüz, 2004, s. 41-42)*

Narch	Narkotik kaçakçılığı ile ilgilenen polis memuru
O. D.	“Overdose” kısaltması
On the Nod	Madde sonrası uyuklamak
Panic	Piyasadaki madde kıtlığı
Pot	Marihuanna
Pusher	Madde işportacısı
Reentry	Madde etkisinden kurtulma
Score	Madde satın alma
Strung out	Bağımlı kişi
Turned on	Maddelerin etkisinde olmak
Weed	Marihuanna
Yen sleep	Yoksunluk sırasında yaşanan huzursuzluk

2.1.6. Bağımlılık yapan uyuşturucu türleri

Kullanılan her ayrı uyuşturucu bireylerin üzerinde farklı etkiler yaratabilmektedir. Bu yoldan hareketle DSÖ tarafından, bireyleri bağımlı yapan uyuşturucuların, kullananları hangi durumlarda bağımlı yaptığı, kullananlarda ne gibi etkiler bıraktığı, bağımlılığın hangi süre zarfında meydana geldiği, bireyleri psikolojik ve fiziksel ölçüde nasıl etkilediği gruplandırılarak tanımlanmıştır (Uzbay, 2009, s. 16).

Bireyler üzerinde bağımlılık yaratan maddeler Ögel (2001, s. 19-20) ve Çelik’e (2015, s. 37) göre şu başlıklar halinde sıralanmaktadır:

1. Sigara (Tütün)
2. Nikotin içeren tütün ürünleri
3. Kafein ve metilksantinler
4. **Sarhoşluk Verenler:** Alkol, Eter, Kloroform, bazı uçucu gazlar
5. **Uyku Verenler:** Sulfonal, Veronal, Paraldehyd, Chloralhydrate, Bromide
6. **Optiyatlar:** Afyon, Morfin, Eroin, Kodein, Metadon, Meperidin, Fentanil, Levorfanol, Pentazosin, Tramaol, Alfaasetilmethadol
7. **Psikomotor Simülantlar (Uyarıcılar):** Amfetamin, Crack, Kokain, Ecstasy, Kafein, Kationin (catha edulis bitkisi Khat)
8. **Sentetikler:** Ecstasy, Captagon, Methamfetamin, Lysergic, Asiddiethylamid, Ketamin, Phencylidine, Bonzai (Sentetik Cannabinoid)

9. **Merkezi Sinir Sistemini Baskılayanlar:** Barbitüranlar (bazı uyku ilaçları) Meprobonat, Benzodiazepin (diazem), Alkol, Akineton.
10. **Uçucu Maddeler (Volatile hydrocarbons):** Tiner, Benzin, Gazolin, Yapıştırıcılar (Bali ve UHU gibi yapıştırıcılar), Eter, Kloroform, Terraklorür, tolüen
11. **Halüsinojenler (Hayal Gördürenler):** LSD (Lysergic Acid Diethylamid, Meskalin Psilocybin, DMT (dimetiltriptamin), DET (dietil triptalmin), DOM (dimetoksimetil amfetamin), MDA (metilendioksi amfetamin), Fensiklidin (PCP), Esrar (Hint Keneviri, Sıvı Esrar, Esrar Reçinesi), Marihuanna, Haşhaş.

Yukarıdaki bağımlılık yapan uyuşturucuların sınıflandırılmasından ayrı olarak diğer kaynaklarda başlıca bağımlılık yaratan madde türleri bileşenlerinden dolayı doğal ve sentetik uyuşturucu maddeler olarak kategorilere ayrılmış ve detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çıkan sonuçlarda ise uyuşturucuların içerikleri çalışmada incelenen kaynakların tümünde benzerlik göstermektedir. Ancak Ögel (2001, s. 19-20) ve Çelik'e (2015, s. 37) göre, uyuşturucular öncelikle bireylere etki eden özellikleriyle sınıflandırılırken, diğer kaynaklar ise uyuşturucuları doğal ve sentetik uyuşturucular kategorisinde ele alıp alt başlıklarında maddelerin tanımını yapmayı tercih etmektedir. Çalışmada ise kaynak gösterici olabileceği düşünüldüğü için her iki anlatıma da yer verilmiştir.

2.1.7. Başlıca bağımlılık yaratan madde türleri

Her biri bünyede farklı etkiler bırakan uyuşturucu maddelerin psikoaktif türleri merkezi sinir sisteminde hasarlar bırakmaktadır. Ancak methamfetamin, LSD ve benzeri maddeler ise anında sinir sistemlerine etki etmekte, marihuanna ya da tütün kategorisindeki maddelerin etkileri ise diğer maddelere göre daha hafif olarak belli olmaktadır (Magurie ve Garoupa, 2014, s. 30) .

Uyuşturucu maddelerin türleri literatürde geniş bir alana yayılmakta, her madde içinde değişik kaynaklarda farklı başlıklar oluşturulabilmektedir. Her ne kadar çeşitlilik gösterse de genel olarak uyuşturucu maddeler türlerine göre doğal uyuşturucular ile tam ya da kısmi sentetik uyuşturucular olarak ikiye ayrılmaktadır ve aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Karahan, 2009, s. 26).

2.1.7.1. Doğal uyuşturucu maddeler

Ekildiği bitkide uyuşturucu madde etkeni taşıyan ve hiçbir işleme gerek kalmadan dahi madde kullanıcıları tarafından kullanılan maddeler, doğal uyuşturucu maddeler sınıfına girmektedir (Karahan, 2009, s. 26).

2.1.7.1.1. Esrar

Esrarın ana maddesini dişi hint keneviri oluşturmaktadır. Esrar üretmek için kenevirin yaprakları kurutulup toz haline getirilir ve elekten geçirilir. Genel olarak iklim ayırt etmeyen kenevir bitkisi dünyanın her yerinde yetiştirilmektedir. Uyuşturucu maddeler içerisinde kullanımı açısından kolay olarak nitelendirilen esrar, çeşitli türlerden oluşmaktadır. Bunlar, "cannabis Sativa" (marihuana) ve "cannabis Indica" (hint keneviri) bitkisi olarak bilinmekte olup kenevir bitkisinin kurutulmasından sonra ufalanarak farklı eleklerden geçirilip elek numaralarına göre de kalite kalite ayrılmaktadır. Toz halinde olduğu için burundan çekilerek ya da sigara, pipo gibi maddelerin içerisine karıştırılarak da içilmektedir (Köknel, 1989, s. 201; Karahan, 2009, s. 30).

Hint keneviri bitkisi, cannabis olarak isimlendirilen bir dişi bir de erkek bitkinin olgunlaşmasından elde edilmektedir. Cannabis içerisinde bulunan tohumlar yetiştirilip olgunluğa erişince halisülajen madde tetrahidrocannabinol (THC) reçine salgılamaktadır ve salgılanan bu THC maddesi işlenerek toz ya da sıvı esrara dönüştürülmektedir (Kaygısız, 2003, s. 161-162).

Madde kullanan bireylerde görülen ortak etkilerin yanı sıra, uzun süre esrar kullananlar gerçek dünyayla ilişkisini tamamen koparıp şiddetli boyutlarda halüsilasyonlar görebilmektedir. Bu durum ise bağımlıların hayatlarında ciddi problemlere neden olabilmektedir (Dönmezer, 1994, s. 300).

2.1.7.1.2. Afyon

Uyuşturucu maddeler içerisinde tarihi çok eskilere dayanan ve yetiştirilen haşhaş bitkisinden (pavot) ortaya çıkan afyon, olgunlaşmamış haşhaş tohumlarının üzerinin çizilmesiyle içinden akan yapışkan sütün elde edilmektedir. Bitkiden akan sıvı zamanla koyulaşmakta buna da afyon sakızı denilmektedir. Ayrıca, içerisinde morfin ve kodein gibi farklı maddeler de barındıran afyon sütü, uyuşturucu madde haricinde tıp alanında da belirli ilaçların bileşenlerinde kullanılmaktadır (Köknel, 1983, s. 236-239).

İşlenen afyondan morfin, eroin, kodein gibi maddeler elde edilmekte ayrıca bu maddeler bağımlılar tarafından hap olarak, su, çay ve şaraba katılıp, burundan çekilerek ya da enjekte yöntemiyle tüketilmektedir (Kaygısız, 2003, s. 163).

2.1.7.1.3. Morfin

Katkısız afyonun çeşitli işlemlerden geçmesi sonucunda oluşturulan morfin, şekli itibarıyla kristal toz görünümündedir. Tıp alanında güçlü ağrı kesici ilaçlarda kullanılan morfin, çok kısa sürede bağımlılık yapma özelliğine sahiptir. Sağlık problemleri haricinde uyuşturucu madde amaçlı kullanımlarda ise bireylere her açıdan ciddi problemler yaşatmaktadır. Enjeksiyon yöntemiyle ve hap olarak kullanılan morfin, kullananların ağrılarını sona erdirmeye, uyku hali, kaslarda gevşeme ve anestezinin yanında çabuk bağımlılık yarattığı için sersemlik durumu, bulantı, kusma, kaşıntı, göz bebeklerinde küçülme ve solunum durgunluğu gibi etkiler yaratmaktadır (Karahan, 2009, s. 39; Kaygısız, 2003, s. 164).

2.1.7.1.4. Marihuanna

Esrarı oluşturan hint keneviri bitkisinin üst kısmındaki çiçekleri ve bu çiçeklerin yapraklarından marihuanna maddesi oluşturulmaktadır. Esrara göre daha aktif olan bu madde hem toz halinde hem de sıvı ya da marihuanna yağı halinde kullanılmaktadır. Sigara olarak da kullanılan marihuanna, daha çok etki vermesi istenilen kişiler tarafından tatlılara ya da tereyağına karıştırılarak ağız yolundan da tüketilmekte, böylece etkisinin süreci daha da uzatılmaktadır (Karahan, 2009. s. 30).

2.1.7.1.5. Kokain

Güney Amerika'nın kuzey bölgelerinde yetişen "coco" bitkisinden üretilen kokain, morfin cinsindeki uyuşturucu maddeler kategorisine de girmektedir. Dünyada yaygın bir şekilde kullanılan uyuşturucu maddelerin başında gelmektedir. En kolay alışılan uyuşturucu madde türü olarak bilinen kokain, genel olarak şırınga yöntemiyle deri altından ya da ağız yoluyla kullanılmaktadır. Diğer maddelere göre ilk kullanımlarda bireyde bitkinlik ve kötü etkilerin olmadığı; aksine dinçlik, iyi hissetme hali, cinsel duygularda artış gibi bireyi iyi duruma sokan belirtiler göstermektedir. Ancak kullanıma devam etmenin sonucunda tüm iyi belirtiler yerini fiziksel ve ruhsal bozukluklara ve deformasyona bırakmaktadır (Karahan, 2009. s. 46).

Çeşitli uyuşturucu maddelere göre pahalı olan kokain bireylerdeki depresyon durumunu azaltması için kullanılmakta ancak ne var ki devam eden kullanımlar neticesinde bireyler kendilerini yönetemez bir duruma gelip bağımlı olmaktadır. Diğer maddelere karşı bağımlı olanlarda olduğu gibi ortak etkilerinin yanı sıra kokain bağımlılarında sürekli olarak burun akıntısı görülmektedir (Brown, vd., 2013, s. 529-530).

2.1.7.2. Tam ya da kısmi sentetik uyuşturucu maddeler

20'nci yüzyılın ikinci yarısında üretilmeye başlanan sentetik uyuşturucular, ilk üretildiklerinde tıbbi amaçlı üretilmiş ancak daha sonra kullanan kişilerdeki ciddi zararları gözlendikten sonra üretimine son verilmiş ve yasaklanmıştır. Tıbbi laboratuvarlarda kimyasal bileşenlerden oluşturulan sentetik uyuşturucu maddeler her ne kadar bireylere verdiği zararlardan dolayı yasaklansa da zamanla sadece kullanılmakla kalmamış büyük bir üretim ağına ve ticarete dönüştürülmüştür (Karahana, 2009. s. 50).

2.1.7.2.1. Eroin

Yine afyondan oluşturulan baz morfinin kimyasallarla buluşturularak oluşturulduğu eroin renksiz ya da beyaz bir madde olarak yapılmaktadır. Afyondan sentetik olarak elde edilen eroin, kullanan kişilerin merkezi sinir sistemlerini büyük ölçüde etkisi altına almaktadır (Kaygısız, 2003, s. 164).

Ham maddesinde morfin olmasına rağmen morfindan daha etkili olan eroin, kullanıldıktan kısa bir süre sonra bağımlılık oluşturmakta ve bağımlılarda her kullanımda dozunun arttırma isteği uyandırmaktadır. Afyon ve morfine göre daha etkili ve ölümlere sebep olma oranı bakımından da ilk sıralarda yer alan eroin bazı maddelerle karıştırılarak şırınga yöntemiyle deri altına enjekte ya da burundan çekilerek kullanılmaktadır (Karahana, 2009. s. 41-42).

2.1.7.2.2. LSD (Lysergic Acid Diethylamid)

Toz, sıvı ya da farklı uyuşturucu maddelere nüfus ettirilmiş şekilde tüketilen LSD, kokusuz, tatsız ve beyaz görüntüsüyle ağız yoluyla alınmaktadır. LSD, üzerinde farklı desenler ya da çizgi film kahramanlarından Pembe Panter, Mickey Mouse gibi

karakterlerin olduğu kağıtlara emdirme yöntemiyle dil altına konulup kullanılabilir (Ögel, 2001. s. 45).

Halüsinogen sentetik madde olarak sınıflandırılan LSD, ilk kullanımının ardından seyreden birkaç kullanımdan sonra bireylerin algılarında bozulma yaratarak, olmayan şeyleri görme, var olmayan sesleri duymaları gibi belirtiler gösterebilmektedir. Her ne kadar Türkiye’de yaygın olarak kullanılmasa da bağımlılar arasında şifreli isimleri bulunmaktadır. Asit, likit, küpler, sarı güneş ışıkları, eski küpler, seyahat/trip, incimsi kapılar, cennet mavis, kraliyet mavis, düğün zilleri, şef, şahin, şeker topağı, Japon Budizmi gibi isimlerle LSD alışverişi ve tüketimi yapılabilmektedir.² Uzun süre kullanımlarda algılama bozukluğu, görme ve işitme duyularında zayıflık meydana getiren LSD, bağımlılarda şizofreni boyutlarında rahatsızlıklara da sebep olabilmektedir (Soyaslan, 2003, s. 113).

Sentetik uyuşturucu maddelerin en etkilisi olarak bilinen LSD’nin, bağımlılık yaratma açısından da oldukça hızlı olduğu bilinmektedir (Karahan, 2009. s. 55).

2.1.7.2.3. Methamfetamin

Genellikle halk arasında (crank, speed, go fast ve meth) tabirleriyle kullanılan methamfetamin maddesi, merkezi sinir sistemini uyararak sentetik bir madde olarak üretilmektedir. Birleşmiş Milletlerin raporuna göre eroin ve kokain bağımlılarının birleşimi gibi methamfetamin de yaygın olarak kötüye kullanılan maddeler arasında yer almaktadır (Brown, Esbensen ve Geis, 2013, s. 531).

Vücuda alındığı anda itibaren hızlı bir şekilde kana karışan ve beyin hücrelerini ele geçiren methamfetamin, amfetaminden daha şiddetli ve uzun etkiler yaratmaktadır (Belenko ve Spohn, 2015, s. 35).

2.1.7.2.4. Amfetamin

Türkiye’de madde kullanan bireyler arasında zihin açıcı olarak bilinen amfetamin, bağımlılar tarafından keyif verici ve performansı artırıcı etkilerinden dolayı da tercih edilmekte ve zamanla bağımlılık yaratmaktadır (Ögel, 2001, s. 43).

² <http://www.uyusturucu.info.tr/lsd.asp> (Erişim Tarihi: 2.10.2016).

Düşük dozlardaki ilk alımlarda bireylerde neşeli hissetme hali, motor becerilerinde artış, kendine güven, dinç hissetme, uyanıklık gibi durumlar görülebilmektedir. Ancak amfetamin kullanımından bir süre sonra düşük dozlarda kullanımlar bağımlıları tatmin etmediği için doz yükseltimi yapılmakta ve bunun sonucunda iştahsızlık, kan basıncında artış, paranoya, gerginlik, şiddet içerici davranışlar ve psikolojik semptomlara neden olmaktadır (Belenko ve Spohn, 2015, s. 35).

Amfetamin, sentetik uyarıcı maddeler arasında merkezi sinir sistemini en çok etkileyenlerden biri olarak bilinmektedir. Şırıngayla deri altından ya da ağız yoluyla alınan madde; renksiz, acı ve hafif kokulu olarak tanımlanmaktadır. Tıbbi rahatsızlıkların giderilmesinde de sıklıkla kullanılan amfetamin, obezite tedavilerinde, çocukların beyinlerinde oluşan narcoleps rahatsızlıklarında hastalara verilmektedir (Karahana, 2009, s. 56).

Amfetaminler doktor kontrolündeki reçeteyle yazılmadan satılamayan ilaçlar olmasına rağmen yasal olmayan yollarla da tedarik edilebilmekte ve kullanılmaktadır (Maguire ve Garoupa, 2014, s. 30).

2.1.7.2.5. Ecstasy

Ülkemize 2000’li yılların başlarında girmeye başlayan ve hızlı bir şekilde madde kullanıcıları tarafından fark edilen ecstasy, farklı renklerde üzerlerinde figürler olan hap olarak üretilmektedir. Amfetamin grubu içerisinde yer alan ecstasy, halüsinojen özelliklerinin yanında kullanıcılarında serotonin etkisini de yükseltmektedir. Kullanıldığı ilk anlarda bireyi yükseltmesi ve dinçliğe kavuşturması nedeniyle bağımlılar tarafından tercih edilir. Ancak bir süre sonra bireylerde aşırı yorgunluk, bitkinlik, halsizlik, baş dönmesi gibi belirtiler göstermektedir. Ecstasy alan bağımlılarda ölüm olayları da sık sık görülmektedir. Bunun nedenleri ise maddenin alımının ardından bedendeki ısı artışını takiben susuzluğun meydana gelmesi olarak açıklanmaktadır (Ögel, 2001, s. 47-49).

2.1.7.2.6. Captagon

Etken uyuşturucu maddesi fenetylline olan captagon da sentetik uyuşturucular arasında yer almaktadır. Önceleri Almanya’da yasal olarak üretimi yapılan captagonun günümüzde üretimi yasaklanmış olmasına rağmen yasal olmayan yollardan üretimi ve satışı yapılmaktadır. Kullanıldığı andan itibaren direk olarak bireyin beynine ve sinir

sistemine etki eden captagon kısa bir süre içerisinde bağımlılığa sebep olabilmektedir. Kokainin çok etkili bir türü olarak bilinen captagon laboratuvar ortamında kokainin işlenerek küçük parçalara bölünmesiyle oluşturulmakta ve sigara gibi tüketilmektedir.³

2.1.7.2.7. Bonzai

Diğer isimleriyle spice, bonzai citrus, K2, jamaican, scope, smoke gibi bilinen bonzai (sentetik kannabinoidler), farklı bitkilerin karışımına eklenen sentetik maddelerin harmanlanmasıyla oluşturulmaktadır. Bonzai, esrar maddesinde bulunan tetra hidrokanobinale maddesi gibi içerisinde psikoaktif bileşenler barındıran sentetik karışımli bir maddedir. Diğer maddelere kıyasla fiyatı ve ulaşımı daha ucuz ve kolay olduğu için son yıllarda en çok tercih edilen maddeler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Esrar gibi kullanılan bonzainin, diğer maddelerden daha kısa sürede beyne ulaştığı ve daha uzun süre etkili olduğu bilinmektedir (Çağlayan, 2015, s. 20-21).

Tıp dünyası tarafından bazı hastalıkların tedavisi ve teşhisine yardımcı olması adına laboratuvarlarda üretilen bonzailer, zamanla çeşitli sentetik maddelerin de karışımıyla madde pazarında önemli bir yere sahip olmuş en çok bilinen esrar ve eroin gibi maddelere kıyasla kullanan bireylerin bünyelerinde daha şiddetli ve geri dönülemez etkilere sebep olmaktadır. Her ne kadar doğal bitkisel bir ürün olarak düşünülse de otlar ve çeşitli kimyasallardan elde edilen bonzai, kullanıldığı andan itibaren beyin hücrelerini ele geçirip bireyin şizofreniye sürüklemekte bunun yanı sıra diğer organlara da yayılıp vücudu harap etmekte ve ayrıca metabolizmada da ciddi hasarlara sebep olabilmektedir. Son yıllarda özellikle bonzai kullanımından kaynaklanan ölümlerde ise sebep bağımlıların yaşadığı ölüm tribi olarak adlandırılmaktadır. Bu vakalarda bağımlıların vücutlarında uyuşmalar, felç hissi ve ciddi boyutlarda panik atak geçirme hali onların ölümleriyle sonuçlanabilmektedir.⁴

2.1.8. Uyuşturucu bağımlılığının nedenleri

Bireyden bireye, bulunduğu kültüre göre ve sosyal çevre içerisindeki nedenlerin etkisiyle başlanılan uyuşturucu kullanma davranışı, her ne kadar kişiden kişiye farklılık

³ <http://www.nedir.com/captagon-hap> (Erişim Tarihi: 18.08.2017)

⁴ <http://www.milliyet.com.tr/bitkisel-tehlikenin-adi-bonzai--pembenar-detay-genelsaglik-1929412/> (Erişim Tarihi: 3.10.2010).

gösterse de uyuşturucu bağımlılığında genel nedenler mevcuttur. Öncelikli nedenler arasında uyuşturucu kullanımını “merak etme” olgusunun olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra bağımlılıkta, aile bireylerinde daha önceden bağımlıların olması ya da genetik bir ihtiyaçtan dolayı ebeveynleri bağımlı olan çocukların doğuştan bağımlı olması nedeniyle de çocukların sağlıklarını kontrol altına almak için uyuşturucu madde verilmekte bu durum da bireylerin uyuşturucu bağımlısı olmasında büyük bir role sahip olabilmektedir. Yine özellikle genç bireylerin kendilerini bulundukları sosyal çevre haricinde bir gruba dahil etme çabaları ve o grupta uyuşturucu kullanan kişilerin olması sebebiyle de uyuşturucu bağımlılığı meydana gelebilmektedir (Soyaslan, 2003, s. 112-113).

Merak, genetik problemler ya da kendini farklı bir grubun içerisine dahil etme çabasından dolayı uyuşturucu bağımlılığı oluşabilse de dış etkenler de bireyi uyuşturucu bağımlısı yapabilmektedir. Örneğin, uyuşturucu maddelere karşı yapılan her çeşit propagandada bireyde madde bağımlılığına başlama nedenleri artabilmektedir. Ancak her ne kadar uyuşturucu bağımlılığı nedenlerinde farklı başlıklar olsa da bu durum bireylerin uyuşturucu kullanmadan önceki fiziksel, ruhsal ve çevresel yapılarıyla da alakalı olabilmektedir. Bu görüşten hareketle bireylerin uyuşturucu bağımlılığına sebep olan nedenlerin üç ana gruba ayrıldığı belirtilebilmektedir. Bunlar biyolojik, psikolojik ve sosyolojik gruplar olarak tanımlanabilmektedir. Uyuşturucu kullanımında bu üç grubun birbirini etkilediği özellikle sosyal nedenlerden kaynaklanan problemlerin uyuşturucu bağımlılığını kolaylaştırdığı ifade edilmektedir (Köknel, 1976, s. 217).

Ayrıca bireydeki uyuşturucu bağımlılığına yatkınlığın nedenleri arasında bulunan biyolojik, psikolojik ve sosyolojik faktörler, uyuşturucu kullanan insanların neden bu maddelere ihtiyaç duyduğunu da açıklamaktadır (Goode, 2012’den aktaran Belenko ve Spohn, 2015, s. 47).

2.1.8.1. Biyolojik nedenler

Uyuşturucu kullanımında ve bağımlılığında biyolojik etmenlerin açıklanabilmesi için bilim insanları fareler üzerinde pek çok çeşitli deney yapmıştır. Bağımlılığın babadan oğula geçmesi ya da ailedeki yakın akrabalarda olan uyuşturucu bağımlılığının diğer kuşaklardan birinde de bulunmasını araştıran bilim insanları uyuşturucu bağımlılığındaki biyolojik nedenlerin rolünü henüz tam anlamıyla ortaya çıkaramamışlardır (Uzbay, 2015,

s. 16). Ancak şu da var ki bazı uzmanlar da uyuşturucu bağımlısı ailelerden geçen genler neticesinde çocukların uyuşturucu bağımlısı olabileceğı sonucuna varmıştır. Örneğın anne ve babanın “trankilizan” kullanmasının ardından yıllar sonra dünyaya gelen çocuklarında da bu madde ve marihuana kullanımı olabileceğı araştırmalarda yer almaktadır. Bireylerde görülen “Tourette Sendromu” (TS), “Dikkat Eksikliğı ve Hiperaktivite Sendromu” nun (DEHAS), madde bağımlılıkları ve aileleri arasındaki gen geçişinde etkili olup olmadığını araştıran uzmanlar, bu sendromlardaki genlerin madde bağımlılığına sebep olduğu sonucunu da ortaya çıkarmışlardır (akmak, Balkan ve Tz, 2004, s. 53).

2.1.8.2. Psikolojik nedenler

Uyuşturucu bağımlılığındaki bir diğer neden olan psikolojik etmenler bireyleri bağımlılığa srklemede büyük bir paya sahiptir. Uyuşturucu bağımlılığının temelinde ya da uyuşturucu bağımlısı olunan süre zarfında kişide psikiyatrik sorunlar bulunabilmektedir. Bu sorunlar kişilik bozuklukları, anksiyete bozuklukları ve duygudurum bozuklukları olarak belirtilmektedir (Yancar, 2005, s. 4). Duygudurum bozukluğu bireylerin duygusal hayatlarında ileri derecede depresyona girmesinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda gelişen depresif bozukluklar ve bipolar bozukluğuyla manik depresif yaşama durumu oluşmakta ve bu bireyler yaşadıkları bu durumu uyuşturucu kullanarak atlatmayı tercih etmektedirler.⁵

2.1.8.3. Sosyolojik nedenler

Uyuşturucu kullanımına neden olan psikolojik ve biyolojik etkilerin yanında bireyin içerisinde bulunduğu sosyolojik sorunlar da uyuşturucu kullanımına ve ilerleyen zamanlarda bağımlılığa yol açmaktadır. Özellikle gençlerde sıkça rastlanan aile baskısı, anne babanın çocukların yanında sık sık alkol ve uyuşturucu kullanması, bu kullanımlar neticesinde oluşan kişilik bozuklukları, boşanmış ailelerde yaşanan kavgalar ve sorunlar, arkadaş ortamında kendini ifade edememe ya da bağımlı arkadaşlar edinme, sevgilisinden ayrılma, terkedilme, ait olduğu aile kültürünü kabullenememe, olmak istediği sosyal sınıf içerisinde kendisine yer bulamama, toplumsal statü açısından yüksek bir konumda

⁵ <https://www.medikalakademi.com.tr/duygudurum-bozukluklari-depresyon-bipolar/> (Erişim Tarihi: 23.10.2016)

olmasına rağmen kendini boşlukta hissetme, kendine karşı güvensizlik, ruhsal bozukluklar, ailesinin maddi durumu iyi olsa dahi birinci dereceden yakınlarından yeteri derecede ilgi göremediği için mutluluğu ve heyecanı bağımlılık yapıcı maddelerde arama; gençlerin madde bağımlısı olmasındaki sosyal nedenler olarak ele alınabilmektedir. Yetişkin bireylerde ise hemen hemen aynı sorunların yanında işten çıkarılma, aşırı borç, sevdiği yakın birini kaybetme, şöhretle gelen popülerliği kaldıramama ve sosyal hayata adapte olamama, boşanma vb. konular kişileri uyuşturucu bağımlılığına iten sebepler olarak karşımıza çıkmaktadır (Karahan, 2009, s. 82).

Uyuşturucu bağımlılığında pek çok neden sıralanabilmektedir. Araştırmada yararlanılan literatürlere bakıldığında ise bu nedenlerin ana başlıklar halinde biyolojik, psikolojik ve sosyolojik temeller üzerinden açıklandığı görülmektedir. Bu bağlamda uyuşturucu bağımlılığının yapılan testler sonucunda genler yoluyla biyolojik etmenlerden kaynaklanabileceği gibi psikolojik etmenlerin de bağımlılıkta büyük bir paya sahip olduğu belirlenmektedir. Bunun yanı sıra sosyolojik nedenlerin de bireyleri bağımlı olmaya sürükleyebileceği de yine kaynaklarda yer almaktadır. Ancak araştırmada elde edilen kaynaklara göre bireylerin kendi kontrolleri dışında uyuşturucu bağımlısı olmasında biyolojik ve psikolojik nedenlerin daha önde olduğu ifade edilmektedir.

2.1.9. Bağımlı profilleri

Uyuşturucu kullanan ya da kullanmaya meyilli olan bireyleri sınıflandırmak, bu konuda kalın çizgilerle bir ayrım yapmak ciddi ve kapsamlı araştırmaların sonucuna dayanmaktadır. Ancak televizyonda, gazetelerde yayınlanan/yayımlanan uyuşturucu bağımlılığı haberlerinden ya da doktorlara uyuşturucu bağımlılığından kurtulmak için başvuran bağımlıların profillerinden ortak bir çıkarıma varılabilmektedir. Örneğin, kayıtlara geçen bağımlılardan çoğunun yaş ortalaması, mesleki durumu, eğitim seviyeleri, yaşadıkları çevre, toplum dışı ya da toplumla olan sorunları, aile yapısı, sabıka durumu, iş durumu, gelir düzeyi, mücadele gücünü kaybetme, hem ruhsal hem de bedenen zayıf, bitkin ve hasta kişilikler, sosyal yaşantıları tamamen olmasa da kısmen benzerlik göstermektedir (Çakmak, Balkan ve Tüz, 2004 s. 40).

TUBİM 2014 Türkiye Uyuşturucu Raporunu hazırlayanlar tarafından 2011 yılında yapılan araştırma bulgularına göre genel nüfus içerisinde 15-24 yaş aralığında, erkek ve bekar olan, maddi geliri 500 TL'nin altında olan tütün, alkol ve doktor kontrolünde olmadan ilaç kullanan bireylerin uyuşturucu bağımlısı olma olasılığı artmaktadır. Yine

okula giden ve uyuşturucu kullanan çocuklar içerisinde ailesinde uyuşturucu madde kullanan en az bir birey bulunmaktadır. Buna ek olarak, uyuşturucu madde kullanan ailelerin gelirlerine bakıldığında ise ya düzenli gelire sahip olmayanlar ya da yüksek gelir düzeyinde olan ailelerde uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı daha sık görülmektedir ve kardeş sayısı az ve babanın işsiz olduğu evlerde çocukların daha çok uyuşturucu kullanımına yöneldiği belirtilmektedir (Erişir vd, 2014, s. 37-40).

2.1.10. Uyuşturucu bağımlılığının tedavisi

Küreselleşen dünya düzeninde uzun yıllardır uyuşturucu bağımlılığının sebeplerinin ve kurtulma yollarının ele alındığı çok detaylı çalışmalar yapılmaktadır. Bunun yanında bağımlılıktan kurtulmak için tedavi yöntemleri araştırılıp geliştirilmekte ve insanların uyuşturucu bağımlılıklarından kurtulmaları için çalışılmaktadır. Çünkü madde bağımlılığı bireylerin hayatı için ciddi bir beyin hastalığı olarak bilinse de özünde tüm toplumlardaki özellikle genç nüfusu içerisine alan bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmaktadır. Bu bilinçten hareketle özellikle sağlık alanında yapılan bağımlılara özel hastaneler, yeni tedavi yöntemleri ve terapilerle bağımlı bireyler hayata tekrar kazandırılmaktadır (Uzbay, 2015, s. 347).

Multidisipliner bir yaklaşım gerektiren uyuşturucu bağımlılığı tedavisinde sadece hastaneler değil, bireylerin topluma kazandırılmaları konusunda, madde kullanmaya yönelen kişilerin bu yönelimlerinden vazgeçmelerine yardımcı olma ve ülke içerisindeki maddeye karşı olan talebin azaltılması konusunda oluşturulacak birliktelik çalışmalarıyla madde bağımlılığı ile mücadele mümkün olabilmektedir (Işık, 2013, s. 78).

Bunun yanında yayımlanan/yayınlanan kitaplar, kamu spotları, reklamlar, haberler, uyuşturucu kullanımına ilişkin programlarla da halk bilinçlendirilmek istenmektedir. Her ülkenin farklı yollarla insanları eğitmeye çalıştığı bu amaç doğrultusunda, Türkiye’de de hem sağlık alanında hem de medyada pek çok çalışma yapılmaktadır. Sağlık alanında geliştirilen tedavi yöntemleri ve uygulamalar, alanında uzman hekimler tarafından her geçen gün çalışmalarına bir yenisi eklenerek bağımlı bireyleri tedavi için kullanılmaktadır. Geniş bir mecra olan medyada bağımlılıkla ilgili her geçen gün pek çok proje üretilmekte ve her yaş grubundan insan bilgilendirilmektedir. Ayrıca medyada da yayınlanan programlar ve haberlerle uyuşturucu bağımlılığının sebep olduğu sağlık sorunlarıyla başa çıkmak ve uyuşturucu bağımlılığından kaçınmanın yolları hakkında faydalı olabilecek çalışmalar yapılmaktadır. Kısacası medya genel bir bakış

açısıyla sağlık haberlerinde kamunun farkındalığını arttırmak, bir fikir ortamı yaratmak, tutumları değiştirip bireylerde davranış değişikliği sağlamak gibi kitle iletişiminde bir rol üstlenmektedir (Kaymak, Şimşek ve İlter, 2007'den aktaran Yüksel, 2013, s. 23; Çınarlı, 2008, s. 95-96).

Medya uyuşturucuya karşı kamuoyunun farkındalığını arttırmanın yanında günlük olarak yayımlanan gazete, televizyon ve internet haberlerinde uyuşturucu bağımlılığından söz etmektedir. Bu bağlamda medyada yer alan günlük haberlerde, kullanılan uyuşturucular, hangi ünlü kişilerin uyuşturucu kullandığı, kullanılan uyuşturucuların nerelerden temin edildiği, kullanılan uyuşturucuların açık isimleri, nasıl kullanıldıkları, yakalanan kişilerin ne tür cezalara çarptırıldıkları ya da çarptırılmadıkları sık sık karşımıza çıkmaktadır. Bu konu başlıklarındaki haberler bireyleri merakta bırakan, ilgi çekici haberler olarak görüldüğü için sık sık gündeme taşınmaktadır. Dolayısıyla bu durum bireyler üzerinde farklı etkiler yaratabilmektedir. (Solmaz ve Okumuş, 2015, 345; Uzbay, 2015, s. 347).

Bu bağlamda medyanın etkisi bireyler üzerinde devreye girmektedir. Diğer kitle iletişim araçları ele alınacak olunursa, genel olarak kamuoyunun ilgisini çekecek haberler düzenlenmekte ve yayınlanmaktadır. Tokgöz'e (2003, s. 206) göre, Türkiye'de sağlık haberciliği ya da bilimsel bilgiye dayalı haber verme tekniğinin olmamasından dolayı da çoğunlukla medyada haberler magazin haberciliği gibi abartılı ve asparagas habercilik anlayışı ile verilmekte bu yolla kamuoyunun dikkati ve ilgisi çekilebilmektedir. Bireylerin sosyo-kültürel yapısı, zevkleri, tutumları birbirinden farklı yönlerde ve yapılarda olsa da gazetecilikteki amaç yapılan her haberde her bir bireyi bir açıdan haberin içerisine çekebilmektir. Bireyleri haberin içerisine çeken bu tutum, haber izlenildikten sonra bireyde ne gibi düşünceler ve davranışların var olacağının düşünülmediğini göstermektedir. Haber okunurluğunu ya da izlenmesini arttırmak için geliştiren bu yöntemle zaman zaman bireyler okudukları ya da izledikleri haberden etkilenir hale gelip içten içe haberde yer alan olaylardan özenme noktasına bile gelebilmektedirler.

2.1.11. Uyuşturucu bağımlılığının sonuçları

Bireylerin biyolojik, psikolojik, sosyolojik ya da farklı bir sebepten ötürü kullanmaya başladığı ve sonrasında bağımlı olduğu uyuşturucular, başlangıçta bireylerin yaşamını çok fazla etkilemese de kimi uyuşturucu kısa bir zaman içerisinde, kimisi de

ilerleyen süreçlerde bireylerin hayatlarında tahrip edici etkiler bırakmaktadır. Uyuşturucular, her bireyde aynı anda aynı sonuçları vermez. Bunun başlıca sebeplerinde uyuşturucu kullanıcılarının yaşı, cinsiyeti, kullandığı maddenin türü ve miktarı, kullanım süresi etkili olabilmektedir. Bu sonuçlar uyuşturucu kullandıktan sonra gelişen kendini iyi hissetme hali, korku, kaygı, endişe, sıkıntı, davranış bozuklukları, baş dönmesi, şiddetli baş ağrıları, algıların kapanması ya da bozulması, bilinç kaybı, bulantı, kusma, kalp ritminde artma ya da azalma, tansiyon yükselmesi veya düşmesi, solunum yollarıyla ilgili problemler, sara nöbetleri, geçici felç durumları, koma, kalp krizi, böbrek yetmezliği, yer ve zaman fikrinin kaybı olarak belirlenen bağımlılık yapan maddelerin etkilerinden bazıları olarak literatürde verilmektedir. Bireylerin bağımlılıklarından kaynaklanan bu etkileri sonlandırmaları da uzun süreçler almakta ve bireyler zorlu bir tedavi süreci içerisine girmektedir (Çağlayan, 2015, s. 24-25).

Pek çok çeşidi olan uyuşturucu maddelerin kullanımı sonucunda oluşan alışkanlık zamanla kullanılan dozajın arttırılmasına ihtiyaç duyulmasına, bağımlılığın ve kendini iyi hissetme durumunun oluşmasına yol açmaktadır. Bunun yanında bağımlı bireyler kullandıkları maddeyi almadıkları zaman da şiddetli bir fiziksel acı çekme ve geri çekilme durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca uyuşturucu maddelerin yanında kullanılan depresantlar (yatıştırıcı maddeler) da zaman zaman uyuşturucu madde etkisi yaratmakta bireyleri kendilerine bağımlı hale getirmektedir. Yatıştırıcı maddeler bireylerde neşe hissinin ortaya çıkmasına neden olarak bireyi kendisine bağımlı etmekte; bunun sonucunda ise birey bu maddelere bağımlı olarak ciddi boyutlarda olan psikolojik rahatsızlıklarını gizlemek için depresantlarla mücadele etmektedir (Brown, Esbensen ve Geis, 2013, s. 527).

Bireyleri içinden çıkılmaz bir döngünün içerisine sokan bağımlılıkta, kullandığı uyuşturucuya karşı bağımlı olan bireyler her ne kadar bu süreçten kurtulmak isteseyip çaba sarfetseler de çoğu zaman başarılı bir sonuç elde edememektedir. Bireyler bu süreçte uyuşturucu kullanmayı biraz olsun bıraktığı anda yoksunluk hissini en yüksek seviyelerde hissetmektedir. Bu durumun sonucunda bireyler tekrar madde kullanmaya başladığında ise önceden kullandığı dozun daha fazlasını kullanarak kendini iyi hissetme durumuna düşmektedir (Sander, 1990, s. 121).

Uyuşturucu bağımlılığı sonrasında bireylerin vücutlarında geri dönülemez hasarlar bırakan maddeler, bağımlıların sosyal hayatlarında da yıkımlara sebep olabilmekte bunun sonucunda da bağımlılar hayatlarından kendilerini soyutlayabilmektedirler. Örneğin,

uyuşturucu kullanmaya devam eden ve kendini bu durumdan alıkoyamayan kişilerde oluşan bağımlılık zamanla işlerini kaybetmelerine, aile problemlerine, ciddi sağlık sorunlarına ve kriminal suçlara zemin hazırlamaktadır (Belenko ve Spohn, 2015, s. 16). Bağımlı kişilerde akıl yetilerinin azalması, iradenin yok olması sonucunda kullanılan uyuşturucunun etkilerine göre de tüm iç organlar zarar görmekte ve ciddi kronik rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır. Uyuşturucu bağımlılığı sonucunda bağımlılar çoğu zaman içinde bulundukları durum ve koşulların farkında olmadan sürekli daha fazla dozda uyuşturucu alarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır.⁶

Bireylerin süre gelen uyuşturucu kullanımları sonucunda maddelere karşı bağımlı olmaları uzmanlar tarafından bağımlılık hastalığı olarak kabul edilmektedir. Uyuşturucu bağımlılığı hastalığı bireylerin üzerinde bıraktığı etkilerden ziyade sonuçları üzerinde de düşünülmesi ve çalışılması gereken bir konu olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda uyuşturucu bağımlılığı sonucunda bağımlılıkla mücadele etmek için sadece hastalığın sonuçlarını ve tedavi yöntemleri düşünülmeyp bu hastalıktan kurtalmak için mücadele yöntemleri de ele alınmaktadır (Uzbay, 2015, s. 247).

Uyuşturucu kullanımından kaynaklı oluşan bağımlılık yukarıda bahsedilen konularda olduğu gibi bireylere doğrudan zarar vermektedir. Ayrıca bağımlılıklar sonucunda toplum da dolaylı olarak zarar görmektedir. Böylece toplumda uyuşturucu bağımlılığı sonucunda sosyal ve sağlık problemleri ortaya çıkmaktadır. Tüm dünyada bağımlılık sonucu ölümler, işlenen suçlar ve daha pek çok problem toplumu da olumsuz yönde etkilemektedir (Traksman, 2004'ten aktaran Sevük, 2007, s. 51).

2.1.12. Uyuşturucu bağımlılığının ekonomik, toplumsal ve siyasi boyutları

Günümüzde hemen hemen her ulusta bireylerin hayatlarının her alanını olumsuz bir şekilde etkileyen uyuşturucu bağımlılığının ekonomik, toplumsal ve siyasi boyutları vardır. Tarihi çok eski zamanlara dayanan uyuşturucuların üretimi, ticaretin bireylerin hayatına girmesiyle farklı boyutlara taşınmıştır. Öyle ki uyuşturucu kaçakçılığı bu işi yapanlar tarafından ticarete dönüştürülerek tüm dünyada illegal örgütlerin eline geçmektedir. Madde ticaretinde önemli bir pazara sahip olan Güney Amerikalı “kartel” birlikleri, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini Batı Avrupa pazarlarına hava, kara ve deniz yoluyla uyuşturucuları aktarmaları için kullanmaktadır. Böylece zaman geçtikçe özellikle

⁶ <http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/madde-bagimliliği> (Erişim Tarihi: 30. 10. 2016)

Amerika’da ve Hollanda’daki girişimciler uyuşturucu üretim uygulamalarını geliştirerek ekonomilerini canlandırmaya ve daha çok esrar üretmeye başlamaktadırlar (İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, 1994, s. 10).

Neredeyse her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de belirli bir kesimin uyuşturucu ticaretinden büyük bir ekonomik pay elde ettiği bilinmektedir. Yasal olmayan yollardan hem üretilen hem de ihracı yapılan uyuşturucularla kazanç sağlayıp, bireyleri bağımlı yapmaya ve öldürmeye sebep olan uyuşturucu pazarı, toplum üzerinde de düzelmesi uzun yıllar alacak hasarlar bırakmaktadır. Her ülkenin toplumu için ayrı boyutlarda oluşan ya da oluşacak bu hasarlar, bireyleri olumsuz yönde etkilemektedir. Her geçen gün artan uyuşturucu bağımlılığı neticesinde, toplumda var olan aile, sosyal çevre, sağlık, sosyolojik durumlar, güvenlik ve hatta uluslararası konularda bile sorunlar yaşanmaya, toplumun bütününe “iyilik” halinin bozulmasına, toplumların yozlaşmasına ve kötüleşmesine sebep olmaktadır. Uyuşturucu bağımlılığı sebebiyle hayatlarında zor bir dönem geçiren toplumlarda da düzenli ve rahat bir yaşam söz konusu olamamaktadır (Akgül ve Kaptı, 2010, s. 85).

Bu sebeple toplumda oluşan kaos ortamında pek çok madde bağımlısı kullandıkları maddeleri tedarik etmek için hırsızlık ya da gasp suçlarını işlemekte hatta yapılan araştırmalarda bu tür suçları işleyen bireylerin genellikle madde bağımlısı kişilerden oluştuğu da göze çarpmaktadır (Dijk, 2008, s. 107).

Toplumda uyuşturucu kullanımından kaynaklanan suçların artmasıyla beraber toplumdaki düzenin yok olabileceği düşünülmektedir. Her geçen gün artan bu kriz ortamında bağımlı bireyler uyuşturucuya karşı yönelmekte olduğu için toplumdan ve çevresinden koparak yalnızlaşmaya ve kendi dünyasına dönmeye başlamaktadır. Böylelikle toplumda ne kadar çok madde bağımlısı birey olursa o kadar çok “yaşayan ölü” sayısı artmakta, toplumun kaliteli yaşam biçimi zarar görmekte, bu durum yeni nesillere de örnek teşkil etmektedir (Sarı ve Tursun, tarihsiz, s. 45).

Siyasi açıdan da büyük bir güce sahip olan uyuşturucu üretimi, kullanımı ve bağımlılığı özellikle coğrafi konumu yüzünden Türkiye’nin büyük sorun yaşadığı konulardan biri olarak geçmişten günümüze varlığını sürdürmektedir. Orta Doğu ülkelerinden özellikle Afganistan, Pakistan ve İran’da büyük bir üretim hacmine sahip olan uyuşturucuların Avrupa ve Amerika’ya ihracı da Türkiye üzerinden çeşitli yollarla yapılmaktadır. Öte yandan Avrupa’da üretilen sentetik uyuşturucular da Türkiye’ye sokulmakta ve gençler bu uyuşturucularla bağımlı hale gelmektedir. Türkiye’nin

bulunduğu stratejik konum, boğazlar, tüm ulaşım yollarının birleştiği kavşaklarda olması da Türkiye’yi siyasi açıdan zor durumda bırakmaktadır (Türkiye’deki Humboldt Bursiyerleri Derneği, 1996, s. 46).

Her ne kadar bir ülkede madde üretimi ya da kaçakçılığı yapılmıyor denilse de dünyanın bulunduğu mevcut dinamikler sayesinde bu duruma dahil olmamak mümkün gözükmemektedir. Ülkeler istese de istemese de bu durumun içerisine “kaynak, hedef ve transit” girmiş bulunmaktadırlar. Ülkeleri pek çok konuda olduğu gibi siyasi olarak da etkileyen bu durum ülkelerin uluslararası alanların neredeyse birçoğunda iş birliği ve ortak bir paydada buluşmalarını ve planlar çerçevesinde ortak politikalar geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Ülkelerin politika farklılıkları ise kendilerine has özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir sorun olan ve gün geçtikçe daha fazla zarar ve kayıplara yol açan madde bağımlılığı konusunda Türkiye’nin siyasi olarak madde bağımlılığı ve kaçakçılığı ile mücadelede dış faktörlerin etkisinde kaldığı bilinmektedir (Azak, 2014, s. 2).

2.1.13. Uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele yöntemleri

İnsanlık tarihinden itibaren farklı şekillerde bireylerin hayatlarında var olan maddelerin zamanla zararlı etkilere ve suçlara sebep olduğu anlaşılmış ve bunları minimum düzeye indirmek ya da yok etmek için çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalarda amaç bireyleri uyuşturan, bağımlı hale getiren ve hayatlarını çıkmaza sokan uyuşturucuların yetiştirilmesinin, üretilmesinin, ticaretinin yapılmasının, pazarlanmasının ve tedarik edilmesinin engellenmesi olarak belirlenmiştir ve bu sebeple tüm dünya genelinde kuruluşlar ve örgütler kurulmaktadır (Uzuntok, 2008, s. 77).

Dünya genelinde küresel bir sorun olarak bilinen uyuşturucu maddelerle mücadelede, mücadelenin baş kahramanlarından olan hukuk biliminin amacı madde ticareti yapanları ve kullananlara ceza vermek olsa da temeldeki amaçları madde bağımlılığının ve satın alınmasının durdurulması ve tamamen yok olması yönündedir (Yenidünya, 2011, s. 105).

Tüm dünyada yapılan bu çalışmalara Türkiye de kendi bulunduğu koşullar dâhilinde ülkesindeki bu sorunu çözmek için bir takım yöntemler geliştirmiştir. Gün geçtikçe ciddi bir sorun haline gelen madde bağımlılığı Türkiye’de başlangıçta bir asayiş sorunu olarak ele alınmış ve bu şekilde çözülme yoluna gidilmiştir. Özellikle Osmanlı

Dönemi'nde idamlara kadar varan cezalarla alınan tedbirlerin sonucunda bu konunun sadece asayışı düzenlemek ile mümkün olamayacağının farkına varılmış, uyuşturucu kullanımını önleme ve bağımlı olan bireyleri tedavi etme konularında çalışmalar başlatılmıştır (Işık ve Erdal, 2015, s. 465).

Demirtaş'a (2001, s. 282) göre, yapılan çalışmalarda her geçen gün yaygınlaşan uyuşturucu madde kullanımı ve ticaretine karşı Dünyada olduğu gibi Türkiye sınırlarında da devletin bir takım etkili çalışmalar yapması gerekmektedir. Örneğin, özellikle gençleri hedef alan uyuşturucuların ticaretini yapan toplulukların her birinin belirlenip cezalandırılması, bu tür uyuşturucuların alış-verişinin yapıldığı mekanların denetimde tutulması gerekmektedir.

Bireylerin uyuşturucu kullanımları yalnızca kendilerinin ciddi sağlık ve sosyal problemlerle uğraşmalarını etkilemeyip çevrelerindeki insanları ve toplumu da ilgilendiren sorunlara sebep olduğu uzun yıllar boyunca görülmektedir. Gözlemlenen bu olaylar neticesinde madde bağımlılığı ile ilgili mücadele yöntemleri ve maddelerin yasal olarak denetim ve kontrol altına alınması ile ilgili çalışmalar yürütülmüş ve hala günümüzde de yürütülmektedir (Kaygısız, 2003, s. 158).

Öyle ki bütün Dünya genelinde kullanılan uyuşturucular ve sonucunda oluşan bağımlılıklar ile mücadele uzun yıllardır devletlerin öncelikli olarak çözmek istedikleri konuların başında gelmektedir. Bireylerin uyuşturucuları tedarik etme aşamalarının ve kullanımlarının önüne geçmek isteyen uluslar diğer ülkelerle iş birliği yaparak mücadele alanlarını genişletmeye ve etkilerini arttırma yoluna başvurmaya çalışmış ve çalışmaktadırlar. Kurulan iş birliklerinden önemli bir yere sahip olan "1909 Şangay Afyon Komisyonu" Dünya'da uyuşturucu madde mücadelesinde büyük bir ivme kazanılmasına katkı sağlaması yönünden önemli bir yere sahiptir (Tezcan, 1982'den ve Güngör, 2011; Kınacı 2001'den aktaran Öner, 2011, s. 23; Uzuntok, 2008, s. 77).

Öte yandan Avrupa Birliği, 1993 yılında kendi kuruluşu olan Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) Avrupa Birliği'nde yer alan ülkelerin uyuşturucularla ilgili tüm problemlerle mücadele etmeleri amacıyla kurulmuştur. Merkezde özellikle Avrupa ölçeğinde uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığında bölgelere göre ne durumda olunacağı tespit edilmek istenmiştir. Ayrıca kurulan EMCDDA; "Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi" nin oluşturduğu Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND), Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Avrupa Polis Örgütü (Europol), Uluslararası

Polis Örgütü (Interpol), Dünya Gümrük Örgütü ve Pompiou Grubu ile madde bağımlılığı mücadelesi için ortak çalışmalar gerçekleştirmiştir (Akgül ve Kaptı, 2010, s. 75-90).

Dünya’da kurulan bu örgütlerin yanında Türkiye’de de pek çok sivil toplum örgütü, kurumlar, kuruluşlar uyuşturucu bağımlılığının önlenmesi ve mücadelesi için pek çok çalışma düzenlemektedir. Ufak çaplarda kurulan bu toplulukların haricinde de Türkiye Ulusal Temas Noktası (TUBİM), Türkiye Başbakanlık Makamı’nın onayı ile EMCDDA’nın görevini Türkiye’de gerçekleştirmek için kurulmuştur. TUBİM’de ayrıca “Avrupa Birliği Uyum Süreci”ndeki çalışmalarda “Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadele Ulusal Politika ve Strateji Belgesi (2006-2012)” ve bu belgeye dayalı çalışmalar yapılmaktadır (T.B.M.M., 2009, s. 13). Bunun yanı sıra Sağlık Bakanlığı (Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı-MEB (Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü), Adalet Bakanlığı (Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı), İçişleri Bakanlığı (Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı), Başbakanlık (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Devlet Planlama Teşkilatı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (Toprak Mahsulleri Ofisi), YÖK ve üniversitelerde uyuşturucu ile mücadelede görev alan kamu kurum ve kuruluşları olarak Türkiye’de çalışmalarını sürdürmektedir (Akgül ve Kaptı, 2010, s. 75-90).

UNODC ve Türkiye’nin iş birliği ile 26.06.2000 tarihinde “Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi” (TADOC) kurulmuştur⁷. Ankara’da kurulan bu kuruluştaki uyuşturucu ve örgütlü suçlar bağlamında bireylere eğitimler verilmektedir. Verilen eğitimlerle uyuşturucu ile mücadelede atılmak istenen adımların daha sistemli ve doğru bir şekilde düzenlenmesi amaçlanmaktadır.⁸

TADOC verdiği eğitimlerin yanı sıra Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), NATO-Rusya Konseyi (NRC), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Birleşmiş Milletler Gelişim Programı (UNDP), ABD Uyuşturucu ile Mücadele Birimi (DEA), Afganistan

⁷ http://www.kom.pol.tr/Sayfalar/Baskanlik_Tarihce_Tanitim.aspx (Erişim Tarihi: 23.10.2016)

⁸ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uyusturucu-ile-mucadelesi.tr.mfa (Erişim Tarihi:05.12.2015)

Adalet Organizasyonu (AJO) ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) gibi kuruluşlarla da eğitimleri için iş birliği içerisinde. ⁹

2.2. Uyuşturucu ve medya

Bu başlık altında öncelikle medya kavramı tanımlanarak, medyanın rol ve sorumlulukları üzerinde durulacak ve ardından da uyuşturucu konusunun medyadaki sunumuna ilişkin literatür değerlendirilecektir.

2.2.1. Medya kavramı

Bireylerin yaşamlarını çevreleyen gazete, dergi, kitap, internet, film, görsel ve işitsel araçları bünyesinde toplayan; kitle iletişim araçlarının tümünü tanımlayan “medya” kavramı oldukça geniş bir yapıya sahiptir. Kelime anlamı olarak “medya” sözcüğü aracın çoğul hali olarak adlandırılmaktadır. Medya Latince’de “orta/merkez” anlamına gelen “medius” sözcüğünden türetilmiştir (Croteau ve Hoynes, 2003, s. 3-6). Türk Dil Kurumu tarafından ise medya “iletişim araçları ve iletişim ortamı” olarak tanımlanmaktadır¹⁰. Yüksel ve Gürkan’ın (2005, s. 5) ifadesine göre bireylerin kitlesel olarak haberleşmelerine zemin hazırlayan ve var olan mesajın kitlelere ulaşmasını sağlayan tüm ortamlar “medya” olarak kabul edilmektedir. Kısaca yazılı, görüntülü ve sözlü kitle iletişim araçlarının tümü “medya” kavramı içinde yer almaktadır. Warley’in (2005, s. 1) tanımına göre ise “medya” dergi, gazete, radyo, televizyon, belgeseller, halkla ilişkiler, internet olmak üzere bireyleri eğiten, ilham veren, bilgilendiren içerikleri sağlayan bir yapıdır.

Sonuç olarak pek çok benzer tanım arasında medyanın, kitle iletişimini sağlamak adına içeriği bulup, birleştirip, üretilip kamuoyuna sunan bir araç olarak varlığını sürdürdüğü söylenebilmektedir.

2.2.1.1. Medyanın işlevleri

Her ne kadar medya mesajları kamuoyuna ileten araçların tümü olarak tanımlansa da medyanın görevleri sadece bu aşamada bitmemektedir. Medyanın iletileri sunduğu

⁹ <http://www.kom.pol.tr/Documents/Raporlar/2015tur.pdf> (Erişim Tarihi: 30.10.2016)

¹⁰ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a57e627d0c6a6.88217998 (Erişim: 11.01.2018)

kamuoyuna karşı ne yapması gerektiği, gerçekte ne amaçlayarak neler yaptığı ve bunun sonucunda nasıl görüldüğü konuları medyanın işlevlerini içeren konular olarak bilinmektedir. UNESCO Komisyonu tarafından hazırlanan MacBride Raporu'nda da kitle iletişiminin 8 işlevi belirtilmektedir. Bu bağlamda Yüksel'in (2001, s. 7-8) aktarımına göre kitle iletişim araçlarının şu işlevleri bulunmaktadır.

1. Haber ve Bilgi Sağlama İşlevi: Medyanın gerçekleşen olaylar hakkında kamuoyuna haber ve bilgi sağlamasıdır.
2. Toplumsallaştırma İşlevi: Toplum yansıtan tüm maddi ve manevi değerlerin, topluma aktarılması ve öğretilmesine destek olmasıdır.
3. Güdüleme İşlevi: Toplumsallaştırma işlemiyle bireylere sunulan amaçlara karşı onları özendirmek ve bu amaçlara katılmaları için onları güdülemektir.
4. Tartışma Ortamı Hazırlama İşlevi: Medyanın ortaya çıkardığı tartışma ortamıyla bireyler toplum içerisinde onlara sunulan toplumsal değer ve amaçları tartışmaktadırlar.
5. Eğitim İşlevi: Medya topluma aktardığı bilgilerin içerikleriyle onların eğitim düzeyini artırma işlevine sahiptir.
6. Kültürün Gelişmesine Katkı İşlevi: Toplumun sahip olduğu kültürün geliştirilmesi ve kültürel mirasların korunması medyanın görevleri arasındadır.
7. Eğlendirme İşlevi: Medya toplumun daha ucuz ve bol çeşitli içeriklerle eğlenmesini, iyi zaman geçirmesini sağlama işlevine de sahiptir.
8. Bütünleştirme İşlevi: Medya tüm bu işlevlerinin sonunda bireylerin kendi grupları arasındaki ilişkilerini geliştirip, onların diğer gruplarla da etkileşimde olmalarını, bütünleşmelerini ortaya çıkaracak bir ortam sağlama işlevini de üstlenmektedir.

İletişimin her alanında yer alan medya kitle iletişim araçlarıyla kamuoyuna sunduğu tüm verilerle yasama, yürütme ve yargıdan sonra 4'üncü kuvvet olarak bilinmektedir. Tüm bu işlevlerin yanında medyanın önemli olarak sayılabilecek iki toplumsal işlevi daha bulunmaktadır. Bu bağlamda medya, ele aldığı içeriklerle kamuoyunun dikkatini çeşitli sorunlar, kişiler, olaylara yönlendirerek ya da tam tersi mevcut olaylardan bahsetmeyerek var olan otoriteyi güçlendirmektedir. Bir diğer toplumsal işlevde de medya, gerçekleşen sorunları kamuoyuna sunarak toplumsal kuralların güçlenmesine yardımcı olan bir görev üstlenmektedir (Yüksel ve Gürcan, 2005, s. 6; Güngör, 2011, s. 235).

2.2.1.2. Medyanın hak ve sorumlulukları

Medyanın oluşturduğu verileri kamuoyuna sunmadan önce belirli hakları ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu hak ve sorumlulukların nasıl olması gerektiğinin dayandırıldığı belirli düşünsel temeller mevcuttur. Bu düşünsel temellerin başında Liberal Medya Kuramları gelmektedir. Liberal Medya; ifade özgürlüğünün liberal siyasal düşünceyle beraber gelişip büyümesiyle oluşan sansürsüz, objektif bir medya anlayışı temeline dayanmaktadır. Bu bağlamda Liberal Medya Kuramlarıyla açıklanabilecek medyanın sorumluluk olarak şu ilkeleri barındırması gerektiği ifade edilmektedir: Medyanın sansürlerden uzak bir yapıda olması gerekmektedir. Haber içeriklerinde fikirler doğrultusunda doğru olduğu düşünülen bilgilerin yanında yanlış olduğu düşünülen bilgiler de kamuoyuna aktarılmalıdır. Baskı ile bir haberi yayınlama ya da yayınlamama gibi bir durum olmamalıdır. Medya sansüre maruz kalmamalıdır (Özer, 2010, s. 40).

Medyanın hak ve sorumluluklarının bir diğerini ise medya çalışanlarının ürettikleri içeriklere gösterdikleri özen oluşturmaktadır. Gazetecilerin diğer insanların özgürlüklerini kendi özgürlükleri gibi kullanması ve bu noktada ele alacakları konulara daha özen göstermesi gerekmektedir. Bu durum gazeteci meslektaşların birbirleri için de geçerlidir. Gösterilmesi gereken bu davranış hem gazetecinin yaşadığı topluma hem de tüm uluslara karşı uyması gereken bir sorumluluk olarak belirleyici olmaktadır. Gazetecilerin hakları ve aynı zamanda sorumluluklarından bir diğerini ise resmi ve gayri resmi kaynaklara erişmek suretiyle özgürce bilgi arama ve yayma hakkı oluşturmaktadır. Medya ve gazeteciler ulaştıkları gerçek bilgiyi kimsenin etkisi altında kalmadan, gizlemeden, saptırmadan, kovuşturmaya uğramadan bilgiyi veren kişilerin sorumluluğunda kamuoyuna sunma sorumluluğunu da üstlenmektedir. Ulaşılan bilginin sorunsuz bir şekilde aktarılma sürecinin sonrasında da gazetecilerin hak ve sorumlulukları bitmemektedir. Medya ve gazeteciler özellikle bu yolda bilgi aktarma hakkına sahip olmaya devam hakkı, elde ettiği bilgiyi adil bir şekilde yorumlama hakkına ve sorumluluğuna da sahip olmalıdır. Bu durum sadece gazetecilik mesleğine değil, aynı zamanda okuyuculara, dinleyicilere ve halkın doğru bilgi almasına yönelik bir sorumluluk olarak bilinmektedir. Dolayısıyla uzman görüşlerine göre medyanın uygun bir özgürlüğe sahip olduğu ve sorumluluğunu idame ettirdiği kurumlarda, aktarılan içerikler kamuoyu tarafından bilgilendirici bulunmakta ve bu şekilde bilgi standartlarının yükselmesine katkı sağlanmaktadır (Reports by International Commission for the Study of Communication, 1980, s. 239-240).

Yüksel ve Gürcan'a (2005, s. 8) göre ise tüm kitle iletişim araçlarını bünyesinde barındıran medyanın sahip olması gereken sorumlulukların yanında medya organlarından kamuoyuna yakınlığı ve aracı bir kurum olmasıyla bilinen basın da ayrıca sorumlulukları bulunmaktadır. Bunlar, bulunulan ülkelerdeki kanunlar ve resmi kurumlar tarafından belirlenmiş sorumluluklardır. Bu sorumluluklar hem mevcut devlete hem de kamuya karşı yükümlü olunan sorumluluklar olarak belirlenmektedir. Bir diğeri ise basının bireysel ve özdenetim sorumluluklarıdır. Sonuç olarak basın çalışanı gazetecinin esas sorumluluğunun ise okuyucuya karşı olması gerektiği belirtilmektedir (Yüksel vd. 2014, s. 60)

Medyanın sahip olması gereken sorumluluklarını yerine getirmemesi durumunda en büyük zararlar toplum karşışmaktadır. Bu bağlamda "Medya, içeriklerini kamuoyuna sunma konusunda nasıl olmalıdır?" sorusu karşımıza çıkmaktadır.

Tieberghien'in (2014, s. 276-281) önerisine göre, tüm medya organları sorumluluklarını yerine getirip yöntem, bilim ve bağlamsal bilgilerini doğru kullanmalıdır. Ancak yayınlanan haberlerde bunların ihmal edildiği ortaya çıkmaktadır. Medyanın buradaki sorumluluğu yapılan haberlerde çok genel, üstü kapalı ve belirsiz olarak nitelendirilen bilimsel bilgileri vermekten uzak durmaktır. Medya organları yaptıkları haberlerin sorumlulukları gereği haber konusuyla ilgili o alanda yetkin uzmanlara başvurmalı, haberin detayları ve doğruluğu için uzman görüşlerine yer vermelidir.

Tüm bu görüşlerden yola çıkarak medyanın hak ve sorumluluklarının, hem medya çalışanlarının hem de kamuoyunun yararı için olduğu belirlenmektedir. Bu sebeple uzmanlar, adil ve mesleki sorumluluklarla kamuoyuna sunulan medya içeriklerinin, temiz ve güvenilir bir şekilde iletilmesini amaçlamakta, medyanın çalışma sorumluluklarının da bu düzen içerisinde olmasını istemektedirler.

2.2.1.3. Medyanın etik ilkeleri

Etik, "Ahlak kurallarını ve bunların nitelikleriyle uygulamalarını konu alan bilim dalı (Yüksel ve Gürcan, 2005, s. 259)." tanımıyla bilinmektedir. Hemen hemen her iş kolunun belirli etik ilkeleri bulunmakta, işleyişleri de bu etik ilkeler çerçevesinde sürmektedir. Medya da etik ilkeler bağlamında çalışanlarının çalışma kurallarını düzenleyen mesleki ahlak anlayışına sahiptir. Bu anlayışla medya çalışanlarının etik ilkeler doğrultusunda mesleklerini icra ederken uymak zorunda oldukları kurallar

bulunmaktadır. Bu kurallar medya çalışanlarına, hangi davranışın olumlu hangisinin olumsuz olabileceği hakkında yardım ederek yol gösterici olabilmektedir. Bu yolla etik ilkeler gazetecilerin hem kamuoyuna karşı hem de kurum dışı gelecek baskı ve eleştirilere karşı korunmasına yardımcı olabilmektedir (Özer, 2010, s. 155-156).

Medya gibi geniş bir alan içerisinde yer alan çalışma alanlarının temelde aynı ilkeler olsa da farklı etik ilkeleri bulunabilmektedir. Bu sebeple ele alınan etik ilkeler çalışmanın konusuna indirgenerek gazeteciliğin etik ilkeleri bağlamında açıklanacaktır. Gazetecilik meslek dalının “görevci” ve “yararcı” olarak iki farklı etik anlayışı doğrultusunda şekillendiği belirlenmiştir. Bunlardan ilki Imanuel Kant’ın görüşünden yola çıkılarak oluşturulan “her ne olursa olsun görev bilincinin ihlal edilmemesi” gerektiğidir. Görevci etik anlayışının örneği ise bir gazetecinin ne olursa olsun her durumda doğruları yazmakla yükümlü olduğudur. Bir diğer etik anlayış ise John Stuart Mill’in görüşüne bağlı olan yararcı etik anlayış ve sonuçlarıdır. Buna göre “yapılan bir davranış toplumun çoğunda mutluluk sağlıyorsa, etikdir” anlayışı hakimdir (Özer, 2010, s. 150).

Bu bağlamda profesyonel etik kurallarının alt kategorisini oluşturan medya etiğinin ilgi alanı, medya çalışanlarının ya da gazetecilerin uymak zorunda oldukları ilke ve kurallar olarak belirlenmiştir (İrfan 2005’ten aktaran Toruk, 2008, s. 199).

2.2.2. Basın kavramı

Basın kavramı “gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü¹¹” olarak adlandırılmaktadır.

Basın, haber niteliğindeki bilgileri, fikirleri toplayıp değerlendirme süreciyle başlayan ve sonrasında bu bilgileri başkalarına iletip kamuoyu oluşturan basılı ve yazılı kitle iletişim araçlarına verilen genel ad olarak tanımlanmaktadır (Yüksel ve Gürçan, 2005, s. 7) . Benzer çalışma koşullarından dolayı televizyon, internet, radyo gibi diğer kitle iletişim araçlarını basın başlığı altında toplamak faydalı bulunmamaktadır. Basın kurumsal bir kimlik oluşturarak daha çok gazeteleri ve dergileri kapsayan bir yapı olarak bilinmesine rağmen önceden günümüzde yaygın olarak kullanılan “medya” kavramı yerine de kullanılmıştır. Bu durum günümüzde de devam etmekte sık sık basın yerine “medya” kavramının da kullanıldığına rastlanmaktadır. Ancak “medya” tüm kitle iletişim

¹¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5b9c8d1646b3.71724141 (Erişim Tarihi: 14.01.2018)

araçlarını içerisinde barındıran daha geniş bir kavram olması nedeniyle yazılı yayınları içeren gazete ve dergiler için “basın” kavramının kullanılmasını daha uygun bulunmaktadır (Yüksel ve Gürcan, 2005, s. 7-8) .

Bunun yanı sıra diğer kitle iletişim araçları içerisinde yer alan basın, kamuoyuna ulaştırdığı mesajlar ile saklanabilir bir belge niteliği de taşımaktadır. Böylece basın okuyuculara servis ettiği haberlerin istenildiği zaman tekrar okunma, araştırılma imkanını da vermektedir. Her ne kadar basın televizyon ve radyo kadar hızlı bir şekilde haber verme imkanına sahip olamasa da basın haberleri radyo ve televizyona göre daha detaylı ve derinlemesine sunmaktadır (Tokgöz, 2003, s. 103).

Basın içerisinde yer alan süreli yayın türleri farklı kategorilere ayrılır. Bunlar yaygın, yerel ve yabancı basın olarak sınıflandırılır. Bazı kaynaklarda “ulusal basın” ya da “İstanbul basını” olarak da geçen “yaygın basın” tüm ülkede dağıtımı yapılan basılı, süreli yayınların genel adı olarak bilinmektedir. Yaygın basının içerisinde yer alan “yaygın süreli yayın” tek bir basın-yayın kuruluşu tarafından basılan ülkenin en az yüzde 70’inde olmak üzere her coğrafi bölgede en az bir ilde yayımlanan süreli yayın ile haber ajanslarının yayımları olarak tanımlanmaktadır (Yüksel ve Gürcan, 2005, s . 9). Yerel basın ise yaygın basına göre ülke geneline değil de birkaç il ya da ilçeye dağıtımı yapılan ve çoğunlukla o bölgelere ait haberlerin yer aldığı basılı periyodik yayınların tümü olarak adlandırılmaktadır. Yerel basının içerisinde yer alan “yerel süreli yayınlar” ise bir yerleşim yerinde yayımlanan süreli yayınlar ile haftada bir ya da daha uzun aralıklar verilerek yayımlanan yaygın ve bölgesel yayınların genel adını ifade etmektedir (Yüksel ve Gürcan, 2005, s. 10). Yurt dışında basılan ve ülkemize getirilen böylelikle ulusal yayınların dışında kalan yayınlara da genel olarak “yabancı basın” denilmektedir (Yüksel ve Gürcan, 2005, s. 11).

2.2.3. Uyuşturucu bağımlılığında medyanın rol ve sorumlulukları

Medyanın etik ilkelerinin incelenmesinin ardından uyuşturucu bağımlılığında medyanın rol ve sorumluluklarının neler olması gerektiği ele alınmıştır.

Uyuşturucu bağımlılığında medyanın neden sorumluluk alması gerektiği Demir’e (2010, s. 35) göre, haberdeki değerlendirme ölçütlerinden birini oluşturan “ilgi” kavramından yola çıkılarak belirlenmektedir. Buna göre özellikle sağlığı ilgilendiren, bireylerin ilgili oldukları konulara ve zaaflarına hitap eden konular her zaman haberlerde ilgi çeken konular olmaktadır. Bir haberin okunma ya da izlenme oranı o haberin

izleyicilerin ilgisini çekip çekmemesiyle ölçülmekte ve haberler bu şekilde oluşturulmaktadır.

Bennett ve Holloway'e (2005, s. 9) göre, hayatın içerisinde hem uyuşturucu bağımlısı olan bireyleri hem de olmayan ya da hayatında hiç uyuşturucuyla tanışmamış bireyleri etkileyen pek çok etmen vardır. Hayatının hiçbir evresinde uyuşturucu kullanmamış ya da bulunduğu psikolojik, sosyolojik durumlardan dolayı uyuşturucu kullanımına meyilli olan bireylerin zaman zaman oluşabilecek durumlar neticesinde uyuşturucu kullanımına karşı hoşgörülerini artmaktadırlar. Örneğin, uyuşturucu kullanımından dolayı ölen kişilerin madde kullanmalarını, hangi maddeyi ne şekilde ve hangi dozda kullandıklarını öne çıkarıcı haberler kamuoyunun belirli bir kesimini uyuşturucu kullanımına yönlendirmektedir. Ayrıca bu haberlerde caydırıcı bir unsur olsa da haberlerin büyük bir çoğunluğu bireylerin madde kullanımına özenmesine sebep olmaktadır. Pek vd.'ne (tarihsiz, s. 8) göre de yukarıda belirtilen örneklerin hafife alınması medyada yer alan bağımlı haberlerini ve programlarını izleyen izleyicilerde ya da okuyucularda merak uyandırarak uyuşturucunun sıradan bir alışkanlık gibi algılanmasına sebep olabilmektedir.

Ögel ve Onur'a (2009, s. 86) göre, yayınlanan haberlerde kullanılan üslup haricinde günümüzde sosyal medya ile birlikte genel olarak medya, madde kullanımında hem yaptığı haberlerle hem de diğer programlarla ve yazı dizileriyle kamuoyunun uyuşturucu kullanımındaki tutumlarını büyük ölçüde belirlemektedir. Medyanın özellikle filmler aracılığıyla kamuoyuna belirli stereotipler sunduğu gözlemlenmektedir. Aynı durum haber içeriklerinde de karşımıza çıkmaktadır. Haberde ya da filmlerde uyuşturucu kullanan bireylerin kişilik özellikleri en ince ayrıntısına kadar verilmekte genel olarak olumsuz ve saldırgan özellikleri vurgulanmaktadır. Bununla birlikte bu bireylerin hem kendi bağımlılıklarıyla hem de toplumla savaştıkları medya aracılığıyla kamuoyuna yansıtılmaktadır. Böylece bazı bireyler medya içeriklerinde kendi yaşamlarından kesitler buldukları hayatlara özenerek bu yola doğru evrilmeye başlamaktadırlar. Medyanın bu tutumu belirli kesimlerde farkındalık yaratarak bireylerin uyuşturuculardan ve bağımlılıktan uzak durmasına sebep olurken belirli kesimlerdeki bireylerde de madde kullanımına karşı oluşan istekleri canlandırmaktadır.

Uzbay'a (2015, s. 351) göre ise uyuşturucu bağımlılığı haberleri kimi zaman farkındalık yaratma işlevini yerine getirirse de çoğu zaman uyuşturucuya yatkın olan bireylerin uyuşturucu kullanmasına ortam hazırlamakta ya da uyuşturucu bağımlılarının

madde teminine kolaylık sağlayarak onların davranış değişikliklerine sebep olmakta ve güdülenmektedir.

Belackova, Stastna ve Miovsky (2011, s. 6) ise yurt dışında yapılan yayınlar hakkındaki eleştirilerinde medyanın, uyuşturucuların ve uyuşturucu kullanıcılarının sürekli bir hikaye içerisindeki rolünü gösterdiğini söylemektedirler. Buna göre medyanın uyuşturucu konusunda tıpkı bir rehber gibi uyuşturucu kaçakçılığı, üretimi, bağımlı bireylerin yaşadıkları, nasıl bağımlı oldukları, uyuşturucuya bağlı ölümler gibi sürekli aynı konuları aynı çerçevede kamuoyuna sunması eleştirilmektedir.

Uzbay'a (2015, s. 348) göre de gazetelerde yayımlanan diğer bütün konu başlıkları ve haber içeriklerinde olduğu gibi uyuşturucu bağımlılığı haberlerinde de medya organlarının alması gereken sorumluluklar bulunmaktadır. Ancak Türkiye'de gazeteciliğin belirli alanlarında uzmanlaşma olamadığı için özellikle sağlık haberlerini yazan muhabirler haberin nasıl yazılması gerektiğinin bilincinde olmadan, magazin haberi yazar gibi sağlık haberi yazmaktadır. Verilmesi gereken ve kesinlikle verilmemesi gereken bilimsel bilgilerin kullanımından uzak abartılı bir dille sunulan haberlerde, çoğunlukla medyanın alması gereken sorumlulukları yerine getirmediği görülmektedir.

Tieberghien'in (2014, s. 276-281) eleştirisine göre de medyada "madde" kavramının bireyleri özendirmeden nasıl sunulması gerektiği belirlenmiş olmasına karşın yapılan araştırmalarda yayınlanan/yayımlanan haberlerin pek çoğunda "maddeden korkutmanın yanı sıra yeni maddelere karşı merak uyandıracak ifadelerin yer aldığı belirtilmektedir. Ayrıca yine bu haberlerde belirli madde kullanıcılarının hayatlarından çerçeveler verildiği de görülmektedir. Bunun yanı sıra bilimsel bilgi niteliğinde olan sağlık haberleri ve madde bağımlılığı haberlerinde, medyada sıklıkla hatalı bilgiler yer almaktadır.

Balseven vd. (2002, s. 93) ise medyanın uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı konusunda izlemiş olduğu yol ve yöntemlere istinaden yapılan eleştirilerin yanında bu konu hakkında öneriler sunmaktadır. Medyada yer alan her türlü yazılı ya da görsel yayında/yayında, haberlerde maddeleri kullananlar, bu kişilerle yapılan röportajlar, kullanım şekilleri, maddelerin görüntülerine yer verilmemesi gerektiği medyanın sorumlulukları arasında yer almaktadır.

Babuna ve Bayhan'a (2009, s. 30) göre Türkiye'deki yayınlardan yola çıkılarak yapılan önerilerde medyanın reytinglerini arttırıcı diziler, programlarla sınırlı kalmayıp halkın yararına, halkı eğitici ve yönlendirici yayınlar da yapması gerekmektedir. Halk

tarafından sevilen kanı önderi olarak kabul gören kişiler medya ile iş birliği yaparak uyuşturucu bağımlılığı konusunda halkı bilinçlendirmeli ve bu durumdan nasıl kurtulunacağı hakkında etkili bilgiler ve destekler sağlamakla yükümlü olmalıdır görüşü savunulmaktadır.

Uzbay'a (2015, s. 351) göre ayrıca, medya organlarının tümü yaptıkları sağlık haberlerinin hepsinde çok titiz ve duyarlı bir şekilde haber oluşturmalıdır. Çünkü sağlık alanından uzmanların görüşlerine ve bilgilerine yer verilmeden yapılan sağlık haberleri, o hastalıkla mücadele eden bireylerde yanlış bilgilendirme ya da ümitlendirme gibi sonuçlara sebep olabilmektedir. Aynı durum madde bağımlılığı haberleri için de söz konusudur. Bu bağlamda madde bağımlılığı ile ilgili konunun uzmanlarından görüş ve bilgi alınmadan yapılan haberlerin yeni bağımlıların oluşmasına teşvik edebildiği savunulmaktadır. Ayrıca bu haberlerin yapılmasında da ciddi sorumluluklar gerekmektedir.

Çağlayan'a (2015, s. 96) göre de bu duruma ek olarak, toplumda rol model olan bireylerin özellikle uyuşturucu kullanmaları ve bağımlı olmaları ile ilgili izleyicinin ilgisini çekecek olan magazin haberlerinin de önüne geçilmelidir. Ayrıca bağımlılığa sebep olan maddeler ve bağımlılığın da sürekli yayın organlarında yer alması bireyleri uyuşturucu kullanımına özendirdiği gerekçesiyle en aza indirilmeli ya da uzmanlar tarafından nasıl bir şekilde verileceği önceden ayarlanarak yayım ya da yayınlanmalıdır. Sadece reyting kaygısıyla kamuoyunu negatif yönde etkileyecek ve özendirecek yayınların yapılmasına engel olunmalı, ayrıca Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) devreye girmesi de gerekebilmektedir. Pek vd. (tarihsiz, s. 8)'e göre ise medyada sunulan uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili tüm içerikler, yayınlanan medya organının türü, yayınlanan metnin ya da programın içeriği, saati, yayınlanan programın konusu sebebiyle büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca özellikle bağımlılıkla ilgili yayınlanan programlarda RTÜK tarafından uygun görülen sembollerin yerleştirilmesinin ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Uzbay'ın (2015, s. 351) önerisine göre ise medyada yer alan bütün sağlık programlarında olması gerektiği gibi gazete, televizyon ve internet yayıncılığında kamuoyuna sunulan madde bağımlılığı haberlerinde de haberin işlenme biçimi ve sunumu özel bir hassasiyette olmalıdır.

Sonuç olarak, literatürde medyanın yayınladığı/yayımladığı haber, dizi, program içeriklerinde dikkatsiz ve özensiz olduğu, uzman ve doktor görüşlerine yer vermediği,

kamuoyunu ve özellikle gençleri uyuşturucu kullanımına teşvik edici üslup kullandığı yönünde eleştiriler mevcuttur. Dolayısıyla eksik yapıldığı görülen bu uygulamalar bağlamında literatüre katkı sağlayan uzmanlar tarafından medya çalışanlarına belirli önerilerde bulunmaktadır. Bu öneriler ise genel olarak yayımlanan-yayınlanan medya içeriklerinde uzman görüşlerine, doktor bilgilerine yer verilmesi, yayınlanan programların RTÜK denetiminden geçmesi, yine yayınlanan programların her birinde RTÜK sembollerinin getirilmesi, bağımlılık haberlerinde ilgi çekici üslup kullanılmaması şeklinde belirtilmekte ve medyanın içeriklerini bu doğrultuda düzeltmesi önerilmektedir.

2.2.4. Uyuşturucu haberlerine yönelik kimi eleştiriler

Medyada uyuşturucu konusunun en tartışmalı bölümü haber içerikleridir. Bu bağlamda çeşitli kaynaklarda spesifik kimi haberler üzerinden değerlendirmelerde bulunan farklı uzmanlar kimi eleştiriler yöneltmektedir. Bu başlık altında söz konusu eleştiriler değerlendirilecektir.

Balseven vd.'nin (2002, s. 91) örnek verdiği bir habere göre bir magazin dergisinde “Esrar aklandı” başlığı yer almaktadır. Haberde internetten 1950 yıllarında DSÖ raporundan bilgi alınarak haber yapıldığı ve haberin bireyleri esrar kullanmaya yönlendiren bir tutuma sebep olduğu belirtilmektedir. Haberi yapan gazeteci internetten elde ettiği kaynaklarla oluşturduğu haberde bilimsel bilgi vermiş gibi görünse de kamuoyunu yanlış anlamaya itmiş gibi görünmektedir.

Uzbay’ın (2009, s. 75) örneğinde ise Milliyet gazetesinin 7 Ocak 1984 tarihinde yayımladığı haberinde “Uyuşturucu alışkanlığını ortadan kaldıran ilaç bulundu” denilmektedir. Haberde okuyucuların bağımlılıktan sorunsuz bir şekilde kurtulabileceği belirtilmekte ve bu durum haberi okuyanları olumsuz ve yanlış yönde bilgilendirmektedir.

Uzbay’a (2009, s. 75) göre, 18 Mayıs 2000 tarihindeki Milliyet gazetesinin haberinde ise “İnsanlar her türlü bağımlılıktan ayakta tedavi olarak kurtulabiliyor” ifadesi kamuoyuna umut vaad etmekte, eksik ve yanlış haber içerikleri okuyucuları umutlandırmaktadır.

Uzbay’ın (2009, s. 75) bir diğer değerlendirmesinde de 16 Mart 2009 tarihinde Hürriyet gazetesinde yer alan “Madde bağımlılığı tarihe karışıyor” başlıklı habere, okuyucuların bağımlılıktan kolay yöntemlerle kurtulabileceği, bağımlılığın korkulacak, üzerinde düşünülecek bir şey olmadığı mesajı verilmekte; hatta hemen tedavi edilecek bir

hastalık olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Uzday, incelenen haberlerde bilimsel detaylarının da sınırlı ve yüzeysel bir şekilde verildiğini, okuyuculara konu ile ilgili detaylı bilgi verilmediğini ve yanlış üsluplara kayabilecek ifadelerin yer aldığını belirtmektedir. Bu bağlamda Uzday, örnek olarak incelediği haberlerde savunduğu görüş olan haberlerin uzman görüşü olmadan, yeterli özen ve dikkatle yapılmadığının örneklerini sunmaktadır.

Bir diğer örnek olarak Aydın (2009, s. 43) medyadaki haberlerde madde bağımlısı olan ve sokakta yaşayan tinercilerin haberlerde ötekileştirilerek ele alındığı ve korku nesnesi olarak yansıtıldığı vurgulamaktadır. Haber başlıklarındaki “Tinerci vahşeti”, “Mersin’de tinerci çocukların dehşeti”, “Sahipsiz canavarlar” gibi pek çok haber başlığında sokakta yaşamak zorunda kalan ve madde bağımlısı olup tinerci olarak adlandırılan çocukların okuyuculara ötekileştirilerek tanıtıldığını belirtmektedir. “Tinerci” kavramının madde kullanan bireyleri topluma kazandırmak, onları bulundukları durumdan kurtarmak yerine sürekli suçlu ve suça meyilli gibi gösterilmesine neden olduğu savunulmakta bu bağlamda yapılan haberler eleştirilmektedir.

Sonuç olarak, medyanın uyuşturucuyla mücadele etkin bir rol üstlenebileceği anlaşılmaktadır. Bu amaçla da medya kampanyaları etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak medya içeriklerinde sık sık yer alan uyuşturucu konusunda özenli davranılmadığı yönünde fikir birlikleri oluşmaktadır. Uzmanlar özellikle haberlerde yayınlanan/yayımlanan içeriklerin yüzeysel ve özensiz bir şekilde oluşturulduğu görüşünü savunduğu sonucu çıkarılmaktadır. Bu sebeple medya içeriklerine yönelik eleştirileri de göz ardı etmemek gerekmektedir.

2.2.5. Uyuşturucu ve medya konulu akademik çalışmalar

Literatürde medya ve uyuşturucu konusuna ilişkin haber örnekleri üzerinden yapılan kimi eleştiriler yukarıda özetle ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu başlık altında ise akademik çalışmalarda konunun nasıl ele alındığı sorusuna yanıt aranacaktır. Bu bağlamda uyuşturucu ve medya kavramları anahtar sözcük olarak kullanılarak elektronik arama motorlarında taramada bulunulmuştur.

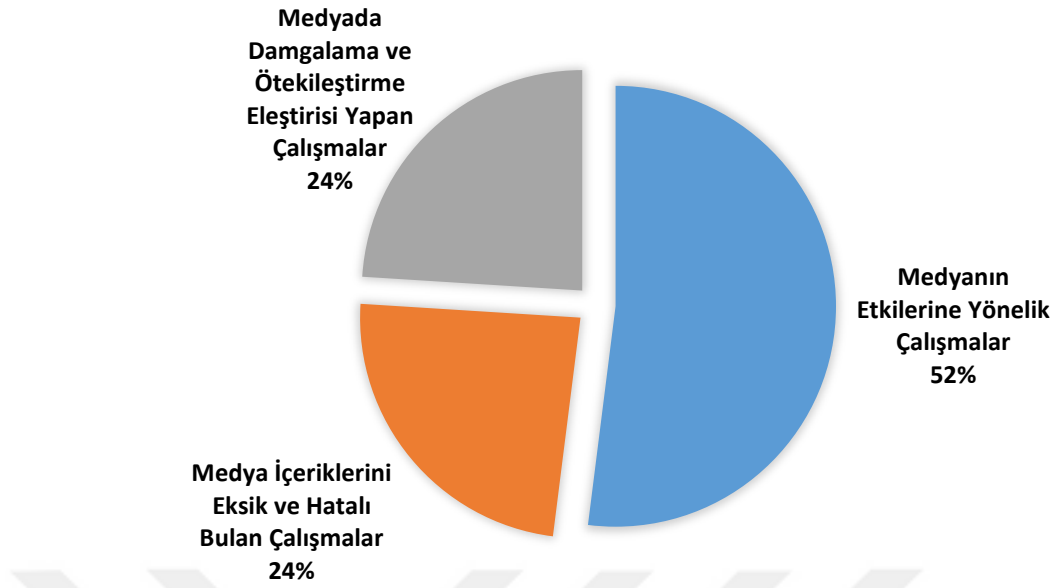
Anadolu Üniversitesinin imkânları doğrultusunda 6 farklı arama motoru üzerinde (yok.tez.gov.tr, sagepub.com, tandfonline.com, jstore.com, scholar.google.com.tr/turkce ve ingilizce, scholar.google.com.tr/ingilizce, ebscohost.com) anahtar kelime bazlı tarama

yapılmıştır. Kullanılan anahtar sözcükler şunlardır: “mass media and drug and drug addiction and drug abuse”, “media and drug addiction and drug abuse”, “mass media news and drugs addiction”, “mass media drug addiction”, “gazete haberlerinde uyuşturucu bağımlılığı”, “drug use mass media and drug use and mass media”, “medyada uyuşturucu bağımlılığı” “uyuşturucu bağımlılığı” “madde bağımlılığı”.

Tarama sonucunda toplam 2.670 eser görüntülenmiştir. Bu eserlerden çalışma konusu ile doğrudan alakalı 179 eser bulunmuştur. Ortak ya da farklı arama motorlarında da aynısı çıkan eserler, konuyla doğrudan ilgisi olmadığı ayrıntılı okumada tespit edilen eserler ve teknik imkanlar nedeniyle internet üzerinden erişimi mümkün olmayan 156 eser bir yana bırakıldığında toplam 24 eser incelemeye değer bulunmuştur.

Sonuç olarak incelenen makaleler şu konu başlıklarına ayrılarak kategorilendirilmiştir:

- Medyanın etkilerine yönelik çalışmalar
- Medya içeriklerini eksik ve hatalı bulan çalışmalar
- Medyada damgalama ve ötekileştirme eleştirisi yapan çalışmalar

Şekil 2.1. Uyuşturucu ve medya konulu akademik çalışmalar

2.2.5.1. Medyanın etkilerine yönelik çalışmalar

Yapılan literatür taramasında medya içeriklerinin kamuoyunu olumsuz yönde etkilediğini belirten makaleler bulunmaktadır. Ulaşılan bu makalelerde genel olarak araştırma yöntemiyle benzer şekilde içerik analiziyle elde edilen veriler incelenmiştir. Ancak bazı makalelerde de araştırma yönteminden farklı olarak söylem analiziyle medya içeriklerinin kamuoyunu olumsuz yönde etkilediği ve bireyleri uyuşturucu kullanımına yönelttiği bulgusuna varılmıştır. Ayrıca bazı makalelerde de konu hakkında görüşlerini bildiren uzmanların eleştirileri mevcuttur. Bu bağlamda uyuşturucu konusunda medya ve etkilerine yönelik çalışmalarda en öne çıkan çalışmanın “Adolescents Media-Related Cognitions and Substance Use in The Context of Parental Peer Influence” olduğu söylenebilir.

Problem sorusu “Ergenlerin madde kullanımı ve madde kullanma niyetlerine yönelik medya etkileri nedir?” olan makalede yöntem olarak içerik analiziyle seçilen deney gruplarına uyuşturucu madde kullanımını içeren kategorilerde anket uygulanmıştır. Deney gruplarına yapılan anketlerde ergenlerin madde kullanımında ebeveyn ve akran riski ile medya tarafından oluşturulan koruyucu faktörlere maruz kalmanın madde kullanma istekleri üzerine etkilerini araştırılmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmada ergenlerin gelecekteki madde kullanımı ve madde kullanma niyetleri ile medya mesajları

arasında algılanan benzerliğin, pozitif bir şekilde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Scull vd, 2010, s. 981).

Medyanın uyuşturucu üzerindeki olumsuz etkileriyle benzerlik gösteren diğer akademik çalışmalar ise şu şekilde sıralanmaktadır:

“Madde Bağımlılığı Konusunda Türkiye’de Yapılmış Olan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Değerlendirme” konulu yüksek lisans tezinde Yüksek Öğretim Kurumu Tez veri tabanını incelenmiş ve bu bağlamda Türkiye’de uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırılmış lisansüstü tezlerin konularının değerlendirmesi yapılmıştır. Yüksek lisans tezinin yönteminde ise betimsel nitelikte, genel tarama modeliyle ansal bir alan çalışması oluşturulmuştur. Bulgularda uyuşturucu bağımlılığını farklı açılardan ele alan 20 tez çalışmasında çalışmaların konularına göre pek çok sonuç çıkarılmıştır. Bu sonuçlardan biri de dolaylı olarak çalışma konusuyla benzerlik gösteren “medyanın gençler üzerinde uyuşturucu kullanımında merak uyandırması” olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda tezlerin hepsinde “uyuşturucunun büyük bir problem olduğu” ve “özellikle gençlerin uyuşturucu bağımlılığı konusunda tehlikede olduğu vurgusu” yapılmıştır. Şahin’e göre, çalışmada elde edilen bulgular neticesinde medyanın uyuşturucu kullanımında gençler üzerinde olumsuz etkisinin olduğu söylenebilmektedir (Şahin, 2007, s. 86-90).

“How Do Australian News Media Depict Illicit Drug Issues? An Analysis of Print Media Reporting Across and Between Illicit Drugs, 2003-2008” adlı makalenin problem sorusu Avustralya gazetelerindeki yasadışı uyuşturucular için kullanılan baskın medya tasvirlerinin ne şekilde yapıldığıdır. Makalenin yönteminde ise Avustralya’da 2003-2008 yılları arasındaki 11 gazetede yer alan uyuşturucu haberlerinden retrospektif bir içerik analizi yapılmıştır. Buna göre yapılan içerik analizindeki anahtar unsurlar, “uyuşturucu”, “uyuşturucu kullanımının sonuçları”, “uyuşturucu kullanmanın ahlaki boyutları” gibi açık ve örtük mesajlar olarak belirlenmiştir. Bulgulara göre medyanın gündem belirleme uygulamaları ve çeşitli kanıtlarla uyuşturucu politikasını şekillendirme kararlarında önemli bir rol oynayabilmekte olduğu belirlenmiştir. Araştırmada incelenen gazetelerde “esrar”, “amfetaminler”, “ecstasy”, “kokain” ve “eroin” gibi uyuşturuculara dair haber içeriklerinin yer aldığı belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucundaki bulgularda çalışmada ele alınan medya haberlerinde madde konusu sansasyon içeren, önyargılı, dar çerçevede vurgulanan bir tutumla oluşturulduğu ve kamuoyunu olumsuz etkilediği çıkarımında bulunulmuştur (Hughes vd, 2011, s. 285).

“Üniversite Öğrencilerinin Sigara Alkol ve Madde Kullanımı ve Madde Kullanımını Etkileyen Sosyal Kültürel ve Ekonomik Süreçler Sakarya Üniversitesi Örneği” yüksek lisans tezinde 2007-2008 yılları arasında Sakarya Üniversitesi öğrencilerinin uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığı ve bağımlı olanların madde kullanma sebeplerinin neler olduğu tezin problemini oluşturmuştur. Yöntem olarak içerik analizinin uygulandığı tezde, araştırmanın verisi için seçilen öğrencilere anket uygulanarak uyuşturucu kullanımını etkileyen süreçler sorulmuştur. Elde edilen bulgularda ise madde kullanımını etkileyen sosyal-kültürel ve ekonomik nedenlerin başlıkları altında yer alan medyada uyuşturucu kullanımının, bireyleri madde kullanımına yönlendirdiği çıkarımı yapılmış, sonuç olarak ise araştırmada ele alınan öğrencilerin uyuşturucu bağımlılığı durumları ortaya konmuştur (Buğdaycı, 2008, s. 1-4)

“Role of Mass Media on Prevalence of Illicit Drug Use Among Public Secondary School Students in Kisumu” makalesinde Kisumu şehrindeki halk ve ortaöğretim öğrencilerinin arasındaki kitle iletişim araçlarının uyuşturucu kullanma ihtimalini yayma etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada öğrencilere anket yapılarak bu ankete katılan öğrencilerin verilerinin tutumlarını, görüş ve alışkanlıklarını incelemek amacıyla içerik analizi uygulanmıştır. Makaledeki bulgulara göre öğrencilerin yayınlanan/yayımlanan medya içeriklerinden etkilendiği ve uyuşturucu kullanmaya yöneldiği ortaya çıkarılmıştır (Odhiambo, 2014, s. 2491).

“The Role of The Media in The Science-Policy Nexus. Some Critical Reflections Based on an Analysis of The Belgian Drug Policy Debate (1996-2003)” makalesinin problemi şudur: “Medyada bilimsel bilginin uyuşturucu politikası oluşturma sürecinde katkısı var mıdır yoksa yok mudur?”. Makalenin yönteminde ise 1996 ve 2003 yılları arasındaki Belçika’daki uyuşturucu politikası tartışmaları sebebiyle araştırmacılar tarafından vaka incelemesini yapılmış ve seçilen 1067 gazete makalesinden çıkarılan uyuşturucu politikası haberleri söylem analizini de içeren niteliksel bir metodolojik yaklaşımla incelenmiştir. Ele alınan haber örneklerinde medyada bilimsel bilginin yanlış beyan edilmesi ve bu yanlış beyanlardan dolayı bilimsel bilginin uyuşturucu politikası oluşturma sürecine nasıl bir etkisi olacağı ya da olmayacağı incelenmiştir. Yapılan analizde haber metinlerindeki söylem içi farklılıklar, metin içindeki bilimsel bilginin nasıl verildiği, bilimsel bilgilerde kullanılan argümanların doğruluğu değerlendirilmiştir. Sonuç olarak elde edilen bulgularda incelenen yıllarda medyada var olan uyuşturucu

söyleminin kamuoyunu ve kamuoyundaki politika yapıcıları da etkilediği gözlemlenmiştir (Tieberghien, 2014, s. 276).

“The Role of The Mass Media Preventing Adolescent Substance Abuse” konulu makalede eleştirel bir gözle medyada yayımlanan/yayınlanan içeriklerin ergenlerde madde kullanımına teşvik edici bir tutum sergileyebildiği kanısına varılmıştır. Özellikle prime-time’da ergen bireyler, uyuşturucu bağımlılığı ve kullanımı ile ilgili pek çok veri ile karşılaşabildiği düşünülmüştür. Dolayısıyla araştırmacılar tarafından verilen bilgilere göre medyada uyuşturucunun zararları ve uyuşturucu kullanan ünlülerin haberlerinin dramatik şekilde verilmesi de maddelere karşı arzu ve isteğin oluşmasına sebep olabileceği belirtilmiştir. Bu sebeple makalenin sonuç çıkarımına göre her ne kadar kitle iletişim araçları farklı yollarla uyuşturucu kullanımının zararlarını içeren yayınlar yapsa da, bu durumun bireyler üzerinde etkili olmadığı aksine programlarda yayınlanan uyuşturucu konularının bağımlılığı arttırdığı düşünülmüştür (Flay vd, 1983, s. 6).

Araştırmanın konusuyla yakından ilgili olan uyuşturucunun medya etkilerine yönelik değerlendirilen diğer akademik çalışmalarda da olumlu ve olumsuz, ortak ve farklı olan yönler belirlenmiştir. Bu araştırmadaki gibi yöntem olarak içerik analizinin kullanıldığı makalelerde ayrıca, medyanın oluşturduğu uyuşturucuyla mücadele kampanyalarının kamuoyunda ve özellikle de gençlerde olumlu bir etki yarattığı, gençleri uyuşturucu kullanımından uzak tuttuğu bulgusuna varılmıştır. Ancak bazı makalelerde de makaleyi yazan kişilerin görüşlerinden oluşan bilgiler kullanılarak medya kampanyalarının kamuoyunu her ne kadar olumlu yönde etkilese de tam tersi olumsuz yönde de etkileyebileceğinin görüşü sunulmuştur. Araştırma konusuna ve bulgularına örnek olabilecek makaleler şu şekildedir:

“Using Mass Media to Reduce Adolescent Involvement in Drug Trafficking” makalesinin problem sorusu “Uyuşturucuyla mücadelede ve uyuşturucu kaçakçılığının ergenler üzerindeki farkındalığında kitle iletişim araçlarıyla yapılan kampanyalar etkili oluyor mu?” şeklindedir. Makalede yöntem olarak belirlenen yıllara göre öğrencilere sunulan medya kampanyalarıyla anket uygulaması yapılmıştır. Buna göre, öğrenciler “sigara, alkol, marihuana ve kokain kullanımının riski ve onaylanmaması” konu başlıklarıyla ankete katılmıştır. Yapılan anketler içerik analiziyle yıllara ve konu başlıklarına göre tablolara ayrılmıştır. Sonuç olarak elde edilen bulgularda kitle iletişim araçları ergenlere ve ailelerine ulaşmaktadır. Medya yayınladığı uyuşturucu karşıtı

kampanyalarla ergenlere erişebilmekte ve onların uyuşturucu konusundaki negatif düşüncelerinin şekillenmesine etki etmektedir (Romer, 1994, s. 1073).

“National Youth Anti-Drug Media Campaign and School-Based Drug Prevention: Evidence For a Synergistic Effect in Alert Plus” adlı uyuşturucu konusunda medyada yer alan kampanyaları ele alan akademik çalışmalardan birini oluşturan makalede ise 9. sınıf öğrencileri arasında uyuşturucu karşıtı medya kampanyasına maruz kalmanın sinerjik etkileri ve uyarısının nasıl olduğu sorusu ele alınmıştır. Bu bağlamda öğrencilere ve uyuşturucudan kaçınma eğitimi alan gençlere uyuşturucu karşıtı medya kampanyaları üzerinden anketler yapılmış, çıkan verilere içerik analizi uygulanmıştır. Makalenin bulgularında ise sonuç olarak bu çalışmada ele alınan kampanyada hem araştırmaya katılan öğrenciler tarafından hem de okul tabanlı uyuşturucu önlemesi alan gençler arasında, medya kampanyalarının esrar kullanımının azalmasına neden olmuş olabileceği sonucuna varılmıştır (Longshore vd, 2006, s. 496).

“Russian Media Narratives About Young Drug Users” makalesinin problem sorusu “Rus medyasında genç uyuşturucu kullanıcılarının öyküsünün nasıl ele alınmıştır?” şeklindedir. Makalenin yöntemini anlatı analizinin kategorik içerikli yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu bağlamda anlatı analizinin kategorik içeriği yaklaşımı dört adımdan oluşur. Bunlar: “konuların seçimi”, “içerik kategorilerinin tanımı”, “materyalleri kategorilere ayırma” ve “sonuçlardan sonuç çıkarma”. Sonuç olarak Rus gazetelerindeki haberlerin analizinden çıkan temel bulgular aşağıda sunulmuştur. 1997 ve 2008 yılları arasında Rus basınında üç ana anlatım tespit edildirmiştir. Bunlar: “tipik kullanıcı hakkındaki hikayeler”, “kullanım nedenleri anlatıları” ve “sorunun nasıl çözüleceğine dair anlatılar”. Bu ana anlatıların her birinde, farklı cümleler belirlenmiştir ve sonuç olarak anlatılarda gençlerden elde edilen görüşlere göre, medyanın uyuşturucu sorununu belirli bir üslupta vermediği, uyuşturucu konusunun kamuoyunu olumsuz yönde etkileyen bir anlatımı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (Lilja, 2013, s. 1336).

“Coverage of Methamphetamine in GLBT Newspapers” makalesinde de 9 gay, lezbiyen, biseksüel ve eşcinsel (GLBT) gazetelerinde methamfetaminin çerçevelendirilmesi ele alınmıştır. Bu bağlamda 1 Ocak 2004 ve 1 Mart 2007 tarihleri arasındaki 9 GLBT gazetesindeki haberler incelenmiştir. “Methamfetamin uzay ve zaman açısından nasıl çerçevelendirilir?”, “Methamfetamin hakkında haberlerde baskın olan çerçeveler nelerdir?” araştırma soruları ile örneklem alınan gazetelere içerik analizini uygulanmıştır. Sonuç olarak ele alınan GLBT gazetelerinde bir gay problemi olarak

adlandırılan methamfetamin, cinsel sağlık ve çözüm çerçeveleriyle incelenmiştir. Çalışmada ayrıca, örneklem alınan gazete haberlerinin methamfetamin sorununun özümlemesi (antimethamfetamin kampanyaları, bilinç yükseltme faaliyetleri vb.) konularının da tartışıldığını göstermektedir (Schwartz ve Willis, 2009, s. 30).

Bu görüşlerin tam tersi bir bulguyla medya içeriklerinin kamuoyunun görüşlerini etkileyemediğini ya da bu etkide tek başına yeterli olmadığını ifade eden makalelerde de içerik analizi yöntemi kullanılarak ele alınan konu ve örneklem neticesinde incelenmiştir. Bu bağlamda uyuşturucu haberlerinden kamuoyunun olumsuz bir şekilde etkilenmesi gibi bir durumun oluşmadığının altı çizilmiştir. Bu görüşe örnek olacak makaleler ise şunlardır:

“Addiction and The Media” makalesinde yazar kendi görüşleriyle bağımlılık ve medya ile ilgili tüm konuların uluslararası perspektifte nasıl yer aldığını basında yer alan örneklerle açıklamaktadır. Farrell’e göre medya ülkeden ülkeye değışen sosyo-kültürel değışleri yansıtmaktadır ve medyadan sağlık eğıtimi ve bağımlılıktan korunmada önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Bu sebeple İngiltere’de eroin kullanılmaması ve AIDS’den korunmak için medya kampanyalarının oluşturulduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak yine medyanın açık bir şekilde bilgi akışı sağlayan televizyon programlarıyla da halkın bağımlılığa karşı olan anlayışını geliştirebileceğı düşünölmüştür. Sonuç olarak Farrell’e göre uyuşturucu ve bağımlılık konusunda medya her ne kadar olumlu bir değışime neden olan bir eğıtım aracı olarak insanların hayatlarında yer kaplasa da bu konuda tamamen yeterli olamamış ve tam tersi ahlaki standartların düşmesinin nedeni olarakta görölmüştür (Farrell, 1989, s. 841).

“Media Exposure And Attitudes towards Drug Addiction Spending, 1975-2004” makalesinde “Medyanın uyuşturucu bağımlılığı konusunda bireysel düzeyde nasıl bir etkiye sahip olduğı?” sorusu problem olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırma yöntemi olarak içerik analizi yapılmış ve belirtilen yıllardaki medya içeriklerinin bireyler üzerindeki etkileri o yıllarda yapılan anketler üzerinden değışlendirilmiştir. ıkan bulgularda ise uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı konusunda medyanın toplumun görüşlerini şekillendirmede ve toplumun fikirlerini etkilemede tek başına etkin olmadığı diğş sosyal ve bireysel konularda (yaş, cinsiyet, eğıtım, siyasi düşünce) uyuşturucu bağımlılığında etkili olduğı bulgusuna varılmıştır (Nielsen ve Bonn, 2008, s. 726).

2.2.5.2. Medya içeriklerini eksik ve hatalı bulan çalışmalar

Medya içeriklerini eksik ve hatalı bulan çalışmalarda genel olarak içerik analizi ya da söylem analizi yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca uyuşturucu konusunda medya içeriklerinin eksik ve hatalı bulunmasını ele alan çalışmalarda konu hakkında görüş ve eleştirilerini bildiren uzmanlar, uyuşturucu konusundaki birikimlerinden yola çıkarak oluşturdukları makaleler de oluşturmuştur.

Ele aldıkları konu itibarıyla değerlendirilen bu çalışmalarda medyanın yayınladığı/yayımladığı içeriklerle kamuoyunu ve özellikle gençleri uyuşturucu kullanımına ittiği bulguları ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda hatalı, eksik bilgi ve uzman görüşü olmayan özensiz haberlerin ya da programların oluşturulması hususundaki noktalarının eleştirilmesinin incelenen tüm makalelerde ve araştırmada ortak ya da belirgin bir durum olduğu söylenebilir. Bu makalelerden araştırma konusuyla ortak özellikler barındıranı ise şudur:

“Drugs in The Brazilian Print Media: An Exploratory Survey of Newspaper and Magazine Stories in The Year 2000” adlı makalede Brezilya’da yapılan mevcut birkaç ankette “Basın ve halk sağlığı arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Makalede yöntem olarak 2000 yılı boyunca Brezilya’daki gazete ve dergilerin uyuşturucu haberlerinin sıralaması çıkarılarak rastgele seçimler yapıp bu haberler içerik analiziyle incelenmiştir. Yapılan analiz neticesinde haberlerde ele alınan her ilaç/uyuşturucu türünün farklı açılardan irdelendiği belirlenmiştir. Örneğin, tütünün yer aldığı yayınlarda sağlık açısından zararları, kokainle ilgili makalelerde, kokain satma ve kullanımının neden olduğu kötülükler ele alınırken esrarın yer aldığı yayınlarda, esrar kullanımının cezaları gibi konulara yer verilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkılarak haber içeriklerinde sağlık uzmanlarının bilgi birikimine ve görüşlerine yer verilmeden eksik bilgiyle haberlerin oluşturulduğu sonucuna varılmıştır (Noto vd. 2006, s. 1263).

Medya içeriklerini betimleyip, kullanılan içerikleri eksik ve hatalı bulan diğer çalışmalar ise şu şekildedir:

“News Media Consumption Among Young Australians: Patterns of Use and Attitudes Towards Media Reporting” makalesinde 16-24 yaşlarındaki 2296 Avustralya vatandaşının çevrimiçi bir incelemesiyle “Bu gençlerin haber medyası tüketimi nasıldır? ve yasadışı uyuşturucularla ilgili neler algılamaktadırlar?” sorularının ölçümü yapılmak istenmiştir. Makalenin yönteminde ise gençlere, medyada yer alan programlar ve haber

içeriklerini içeren soruların yer aldığı anket uygulanarak çıkan verilerle içerik analizi yapılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara, Avustralya gençliğinin haber medyasını önemli ölçüde takip ettiği ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte makalede çalışma grubuna katılan gençlerin, ana haberlerde çıkan yasadışı uyuşturucu haberlerinin içeriklerini yetersiz gördüğü belirlenmiştir (Lancaster, Hughes ve Spicer, 2012, s. 16).

“Sifting Through the Hyperbole: One Hundred Years of Marijuana Coverage in The New York Times” makalesinde ise bilim insanlarının marihuana ile ilgili verdiği bilgilerin, medyada yanlış ve çarpıtılmış bir üslupla aktarılıp aktarılmadığı sorgulanmıştır. Çalışmada yöntem olarak günümüz medyasıyla eski medya görüşleri karşılaştırılmıştır. Bunun için için New York Times gazetesinin 1851-1950 yılları arasındaki incelenen sayılarında marihuana konulu haberlere nasıl yer verildiği içerik analiziyle incelenmiştir. Buna göre günümüz medyasının esrarı tembellik yapan vücudu uyuşturan bir ilaç olarak belirttiği; ancak 1930’lu yıllarda ise medyada bilim insanları tarafından esrarın çoğunlukla şiddet ve zihinsel hastalıklarla ilişkilendirilerek anlatıldığı bulunmuştur. Çalışma ayrıca, medya organlarının bir çoğunun ayrımcılık yaparak Meksika’daki bireyleri bağımlı olarak yansıttığını ancak bazılarının ise bu yansıtmayı onaylamadığını ortaya koymaktadır (Griffin vd., 2013, s. 767).

“Ruh Sağlığı ve Medya” adlı makalede medyanın içeriklerine yönelik genel bir görüş ve eleştiri sunulmuştur. Bu bağlamda medyada yer alan tüm yayınlarda taciz, şiddet, uyuşturucu gibi dikkatle aktarılması gereken konuların sıradan bir olay gibi plansız programsız verilmesi eleştirilmiştir. Ayrıca medya içeriklerinin özellikle çocuk izleyiciler tarafından risk oluşturabilmekte ve çocukların ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmekte olduğu vurgusu yapılmıştır (Öz, 2013).

“Yeni Bir Uyuşturucu Madde Olan Bonzai Haberlerinin İnternette Sunumu: www.milliyet.com.tr Örneği” makalesinde 2014 yılında bonzai ile ilgili haberlerin yer aldığı haber sitesindeki haberlerin kamuoyunu bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitime işlevini ne derece yerine getirdiği sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bağlamda ulaşılan haberlerin içerikleri kategorilendirilerek içerik analizi yapılmıştır. Yapılan araştırmadan çıkan sonucu değerlendiren araştırmacılar, medyanın kamuoyuna sunduğu haber metinlerindeki içeriklerde bilgilendirme işlevini bilinçlendirme ve eğitime işlevine göre daha fazla yapmakta olduğunun kasına varıp bu konu da öneri sunmuştur (Solmaz ve Okumuş, 2015, s. 341).

“Ülkemizdeki Temel Sorunlar ve Madde Bağımlılığı ile Mücadele” makalesinde Prof. Dr. İ. Tayfun Uzbay, madde bağımlılığı haberlerinin medyada kontrolsüz ve dikkatsiz bir şekilde yer almasının kötü sonuçlar doğuracağı sonucunu çıkarmıştır. Uzbay’a göre, haberlerde maddelerin insan sağlığına zararlı olduğu ve kullanılmaması gerektiği vurgusu yapılsa da, haberin veriliş biçimi ve konu hakkında yeterli bilimsel bilginin olmamasından dolayı gençler madde bağımlılığına karşı teşvik olmaktadır. (Uzbay, 2009, s. 73-76).

2.2.5.3. Medyada damgalama ve ötekileştirme eleştirisi yapan çalışmalar

Araştırmada olduğu gibi incelenen makalelerde de medyanın, uyuşturucu haberlerinde oluşturduğu içeriklerdeki anlatımıyla uyuşturucu kullanan, satan ya da bağımlı olan bireylere kamuoyu karşısında alçaltıcı niteliklerle yer verdiği belirlenmiştir. Medyanın bireylere karşı takındığı damgalayıcı ve ötekiletirici üslup örnek olarak verilen bu makalelerde eleştirilmektedir. Makaleler araştırmadan farklı olarak genel bağlamda konu hakkındaki uzmanların görüş ve eleştirilerinden oluşmaktadır. Bu makalelerden araştırma konusuyla ortak özellikler barındıran çalışma ise şudur:

“Celebrity Drug Scandals” makalesinde medyanın uyguladığı çifte standart örnekleri üzerinden uyuşturucu bağımlılığı ile ilgili haberlerde uyuşturucuyu kimin kullandığı, hangi ırk ve cinsiyette olduğu gibi bilgilerin verilmesi eleştirilmiştir. Makaledeki örneklerde siyahi ve kadın olan Whitney Houston verilen haberlerde uyuşturucu kullanan ve yeteneklerini bu sebeple tam olarak icra edemeyen bir sanatçı olarak çerçevelendirilirken yine uyuşturucu kullanan ancak hem erkek hem de beyaz olan Lanse Armstrong’un uyuşturucu kullanımı göz ardı edilmekte bu davranışının sebebinin çok çalışmak olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla çalışmada bulunan örnekler neticesinde araştırmacının çıkarttığı bulgularda, medyada uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığında cinsiyetçi ve ırkçı söylemler kullanılarak bireyleri damgalama yoluna gidildiği saptanmıştır (Tiger, 2013, s. 37-40).

Bu bağlamda medyada damgalama ve ötekileştirme eleştirisine örnek olan diğer makaleler ise şu şekildedir:

“We Have to Start Showing Who is Boss Now: Constructing Methamphetamine Use And Users In The South African Print Media” konusuyla eleştirel bir yaklaşımla Afrika bağlamında methamfetamin kullanıcılarının medya tarafından temsili ele

alınmıştır. Araştırmada medyanın uyuşturucu bağımlılarını temsilinde ötekileştirici bir yol izlemesinde iki temel iddia öne sürülmüştür. Bu iddialardan birincisinde medyanın yapılan bu haberlerle suçluluk, patoloji ve mağduriyet konularını kamuoyuna sunması eleştirilmiştir. İkincisinde ise araştırmacıya göre, Afrika’da medyada yer alan haberlerde özellikle HIV virüsü taşıyan AIDS hastalarına, methamfetamin kullanan bireylere yönelik olarak, cinsiyet, ırk ayrımcılığı gibi ötekileştiren söylemlerin sıkça yer aldığı bilgisi verilmiştir. Araştırmacıya göre sonuç olarak bu şekilde ötekileştirme ve damgalama yoluyla yapılan haberler toplumda etki yaratmasının aksine, toplumun sınırlarında yaşayan bireylerin daha çok dışlanmasına zemin hazırlamaktadır (Howell, 2015, s. 137).

“Türkiye’de Risk Altındaki Çocukların Ana Akım Basında Temsili” makalesinde medyada risk altındaki çocukların dahil olduğu haberlerin nasıl sunulduğu eleştirel bir gözle incelemiştir. Bu sebeple tirajı yüksek ve ideolojik görüşleri birbirinden farklı 4 gazete araştırma için seçilmiş ve bu gazetelerdeki çocukların yer aldığı haberlerin içeriklerine ve sunumlarına bakılmıştır. Sonuç olarak çalışma elde ettiği bulgular neticesinde medyanın bireyler üzerinde yaptığı ayrımcılığı ele almaktadır. Çalışmada dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan, uyuşturucu madde kullanan çocuklara medyada ötekileştirilerek yer verildiği ve özellikle madde bağımlısı çocukların kendilerine ve çevrelerine zarar verdiği yönünde söylemlerle haberlerin yapılması eleştirilmiş ve bu haberlere ilişkin örnekler verilmiştir (Altuntaş ve Altınova, 2015, s. 59).

“Tinercilerin Bir Korku Nesnesi Olarak Temsili” makalesinde, medyadaki haberlerde madde bağımlısı olan ve sokakta yaşayan bireylerin “tinerci” olarak adlandırılması eleştirilmiştir. Haberlerde uyuşturucu kullanan bireylerin ötekileştirilerek ele alındığı ve korku nesnesi olarak yansıtıldığı vurgulanmıştır. “Tinerci vahşeti”, “Mersin’de tinerci çocukların dehşeti”, “Sahipsiz canavarlar” gibi pek çok haber başlığında sokakta yaşamak zorunda kalan ve madde bağımlısı olup tinerci olarak adlandırılan çocukların okuyuculara ötekileştirilerek tanıtıldığını ifade edilmiştir. Makalede ayrıca, sokakta yaşayan çocukların “tinerci” kavramıyla özdeşleştirilmesinin onları topluma kazandırmak, bulundukları durumdan kurtarmak yerine sürekli suçlu ve suça meyilli gibi gösterilmesine neden olduğunun ele alındığı belirtilmiştir (Aydın, 2009, s. 43).

“Gönülsüz Medyatikler: Gazetelerde Yer Alan Haberler Bağlamında Medya ve Madde Bağımlısı Çocuklar” makalesinde de medyanın çocukların bağımlı olmasındaki rolü ile yine bağımlı çocukların gazetelerde nasıl yer aldığı konuları tartışılmıştır.

Makalede ikincil araştırma ile literatür taraması yapılmış, 2005-2009 yılları arasındaki en popüler dört ulusal gazetede yer alan madde bağımlılığı haberleri incelenmiş ve bu haberler bağımlı çocuklar ve toplum açısından irdelenmiştir. Çalışmada incelenen haberler neticesinde medyada son yıllarda bağımlı çocukların “tinerci”, “kapkaççı”, “madde bağımlısı” gibi ifadelerle yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmacıya göre haberlerde bağımlı çocukların yaşam haklarına değinmeyip olumsuz yönlerine fazlasıyla yer verilmesi bu çocukların medyada gönülsüz olarak medyatik bir tavır sergilemesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda topluma madde bağımlısı çocuklar “korkulması ya da kaçılması” gereken çocuklardır mesajının verilmek istendiği çıkarımı yapılmıştır (Özgür vd. 2011, s. 435-436).

Sonuç olarak buraya kadar uyuşturucu ve bağımlılık konusu ile uyuşturucu ve medya ilişkisine yönelik literatürdeki çalışmalar sistematik bir biçimde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ulaşılan noktada uyuşturucu konusunun medyada yer alış biçiminin çeşitli şekillerde eleştiri konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada da söz konusu eleştirilerden hareketle Türkiye’de yaygın günlük gazetelerde uyuşturucu konusunun son yıllarda nasıl temsil edildiğinin ortaya konulması bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Bir sonraki bölümde çalışmanın yöntem bölümüne yer verilecektir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde öncelikle çalışmanın araştırma modeli ve yöntemi olan “içerik analizi” tanımlanacaktır. Çalışmada belirlenen evren ve örneklem çerçevesinde verilerin toplanması ve analizi süreci de bu başlık altında açıklanacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli yapılan araştırmanın içerdiği amaca uygun bir şekilde gereken tüm verilerin toplanması ve toplanan bu verilerin çözümlenebilmesinin sağlanmasına yardımcı olacak koşulların oluşturulmasını ifade etmektedir. Genel olarak sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda ise araştırmaya yardımcı olacak yaklaşım türleri nitel, nicel ve karma araştırma türleri olarak kullanılmaktadır (Karasar, 2009, s. 76). Creswell’e (2009, s. 4) göre, çalışmanın yöntemini oluşturacak nicel araştırma var olan nesnel teorileri test etmek için değişkenler arasındaki durumu belirlenen boyutlarıyla inceleyen bir araç olarak tanımlanmaktadır. Bu değişkenler numaralı veriler, istatistiksel prosedürler kullanılarak analiz edilebilmektedir.

Ele alınan konular bakımından geniş bir veriye sahip evrende, genel bir yargıya varmak amacıyla evrenden alınacak tüm ya da bir grup örneklem üzerinden yapılan tarama düzenlemeleri “Genel Tarama Modeli” olarak adlandırılmaktadır (Karasar, 2009, s. 79). Genel tarama modelinin bir alt kategorisini oluşturan “Tekil Tarama Modeli” de araştırmadaki değişkenlerin tek tek, tür ya da miktar olarak belirlenmesi amacı ile yapılan araştırma modeli olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda basında uyuşturucu haberlerinin nasıl sunulduğunu inceleyen bu çalışmada “Tekil Tarama Modeli” ile bir zamansal tarama yapılarak durum saptamasında bulunulacaktır.

Araştırmanın amaçlarını oluşturan sorulara yanıt aranmak üzere içerik analizi yöntemi uygulanacaktır. Yöntemi ilk defa 1952’deki kitabında sistemli bir şekilde açıklayan Berelson, içerik analizini “iletişimin belirgin içeriğinin objektif, sistematik ve niceliksel tanımlarını yapan bir araştırma tekniği” olarak tanımlamıştır (Gökçe, 2006, s. 35). Berelson’a (1984, s. 18) göre ayrıca içerik analizi, araştırmadaki niyet ile içerik arasındaki ya da içerik ile sonuç arasındaki çıkarımların elde edilebileceği veya gerçek bir bağlantı oluşturabileceği varsayım olarak belirtilmektedir. İçerik analizi ayrıca, sadece yapılan araştırmayı betimleme ve anlatma yöntemi değil; aynı zamanda araştırmadan çıkarım yaparak, ele alınan sosyal gerçeği temel boyutlarıyla da araştırmaktadır. Bunun

yanı sıra içerik analizi, araştırmacı tarafından oluşturulan temel varsayımların kategorileştirilme işlemi olarak da bilinmektedir (Yüksel, vd., 2009, s. 53).

Merten'e göre ise içerik analizi, "sosyal gerçeğin var olan belirgin özellikleri içerisinden içeriği belirgin olmayan özellikler hakkında çıkarım yapmak amacıyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntem" olarak tanımlanmaktadır (Gökçe, 2006 s. 18).

Bunun yanı sıra Neuendorf'a (2002, s. 1) göre de içerik analizi kısaca mesaj özelliklerinin sistematik, nicel ve nesnel analizi olarak tanımlanmaktadır. İnsan etkileşimlerinin dikkatle incelenmesini içeren içerik analizi; ayrıca TV reklamlarının, romanların, sinema filmlerinin, karakter tasvirlerinin, haber bültenlerinin ve siyasal konuşmaların incelenmesinde de uygulama alanı oldukça geniş bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

Ele alınan araştırmanın amaçları doğrultusunda uygulanacak içerik analiziyle yapılan temel aşamalar ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- Sorun-konu belirleme,
- Örneklem çıkartma,
- Birimleri belirleme,
- Ölçeklerin belirlenmesi
- Kodlama, veri analizi
- Verilerden elde edilen sonuçların yorumlanması
- Başkalarını bilgilendirme (Erdoğan, 2012, s. 183-185).

Bu çalışmada da yukarıdaki sıralama çerçevesinde uygulama gerçekleştirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Basında uyuşturucu haberlerinin nasıl sunulduğunun betimleneceği bu çalışmada, ilk aşamada araştırma soruları belirlenmiştir. Yönteme göre ikinci aşamada örnekleme belirlemek gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmaya konu olan tarih aralığı 1 Ocak 2013 ile 31 Aralık 2015 arası şeklinde belirlenmiştir. Çünkü son yıllarda medyada ve özellikle de basında uyuşturucu konusundaki farklı içeriklerin ve yeni uyuşturucu türlerinin sık sık yer alması sebebiyle araştırma evreni yakın geçmiş konu almak üzere "son üç yıl" şeklinde tanımlanmıştır.

Evren, araştırmada ortak özellikleri olan canlı ya da cansız elemanların sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Örneklem ise araştırmacı tarafından belirli kurallarla belirli bir evrenden seçilmektedir. Örneklem, seçildiği evreni tanıtmaya birikimi kabul edilen küçük küme olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2009, s. 109-110).

Çalışmanın basın genel evreni içerisinden çalışma evreni yaygın günlük gazeteler şeklinde sınırlandırılmıştır. Bu  alışma evreni içerisinden de örneklem almak için araştırmacının görüşlerine ve kararlarına dayandırılan “yargısal örneklem tekniği” kullanılmıştır. Yargısal  rneklem tekniği, amaçsal örneklem tekniği ya da kriter temelli örneklem olarak da bilinmektedir. Mantıksal olarak yargısal örneklem tekniği, araştırmacının araştırmada edindiği bilgilere ya da kendi yargılarına göre çalışmanın amacını yansıtacak birimleri örneklem olarak belirlemesi şeklinde açıklanmaktadır (Taylan, 2015, s. 79). Bu teknikle çalışmada kontrol, maliyet ve etik unsurlar çerçevesinde kamuoyunun en çok okuduğu kabul edilen tirajı en yüksek beş gazete örneklem alınmıştır. Bu gazeteler belirlenirken ülkede en çok satan, en yüksek tirajlı gazeteler olmaları kriteri aranmıştır. Çünkü tirajı yüksek gazetelerin kamuoyunun en çok okuduğu gazeteler olduğu varsayılmıştır.

medyatava.com.tr sitesinden ülke genelinde dağıtım yapılan yaygın günlük gazeteler arasında son üç yıla ait tiraj verilerine ulaşılmıştır. Bu bağlamda her yılın ocak ayının ilk haftasının tiraj verileri temel alınmıştır. Tablo 3.1.’de incelenen yıllardaki yaygın günlük gazetelerin toplam tirajlarından spor ve yabancı dilde yayın yapan gazeteler çıkarılarak toplam tiraj hesaplanmıştır.

Öte yandan Türkiye’de çalışmada ele alınan üç yılda yayımlanan yaygın günlük gazete sayısı 2013 yılında 51, 2014 yılında 46, 2015 yılında ise 49 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda tirajı en yüksek ilk beş gazete; başka bir deyişle Türkiye’de gazete okuyucularının en çok tercih ettikleri gazeteler Hürriyet, Posta, Sabah, Sözcü ve Zaman şeklinde belirlenmiştir. Bu gazetelerin toplam tiraj içerisindeki payı 2013, 2014 ve 2015’te %56’dır. Sonuç olarak okuyucuların oldukça önemli bir bölümünün bu gazetelerden haberleri öğrendikleri anlaşılmaktadır.

Bu doğrultuda yargısal örneklemle kamuoyu tarafından en çok okunan bu beş gazete örneklem alınmıştır. Bu gazetelerden Hürriyet, Posta, Sabah ve Sözcü gazeteleri kurulduğu günden bu güne kadar yayımladığı haber içerikleriyle ana akım medya içerisinde yer alan yayınlar olarak bilinmektedir. Ancak  rneklem giren Zaman gazetesi

ise 2016 yılında ülkede darbe girişiminde bulunan Fettullahçı Terör  rg t  (FET ) grubuna bağlı olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır. Bununla birlikte inceleme dönemi içerisinde yüksek tirajlı bir gazete olduğu ve araştırmaya bu olaydan önce başlandığı, o dönemde kamuoyunu bilgilendirdiği için çalışmaya konu edilmiştir. Araştırmaya başlandıktan sonra örneklemden çıkarılmamıştır.

Gazetelerin uyururucu içerikli haberleri ise diğer akademik çalışmalarda da sık sık tercih edilen PRNET medya takip şirketinin internet sitesinden Msuit programı üzerinden taranmıştır. Elektronik sistem üzerinden örneklem alınan beş gazetede araştırılan üç yıl boyunca arama motorunda şu anahtar kelimelerle arama yapılmıştır: “esrar, eroin, ecstasy, captagon, bonzai, amfetamin, LSD”. Bu taramada 2013 yılında 1905, 2014 yılında 1888, 2015 yılında 1632 ve toplamda 5.425 içeriğe ulaşılmıştır. Çalışmada tanımı yapılan evren içerisindeki her elemanın eşit ve bağımsız seçilebilme olanağına sahip olmasını tanımlayan sistematik rastsal örneklem tekniği kullanılmıştır (Gökçe, 2006, s. 80).

Bu bağlamda ulaşılan haberler sistematik rastsal örneklem tekniği ile %95 güvenirlik esas alınarak seçilmiştir. Buna göre 2013 yılından 127 haber, 2014 yılında toplamda 122 haber, 2015 yılında ise 108 haber incelenmiştir. Elde edilen liste üzerinde her 15. yazı işaretleterek toplam 357 yazı örneklem olarak seçilmiştir.

Tablo 3.1. Yaygın günlük gazetelerin toplam tirajı ve örneklem alınan gazeteler
(medyatava.com.tr/tiraj,07-13 Ocak 2013, 06-12 Ocak 2014, 05-11 Ocak 2015.)

Gazeteler	2013	%	2014	%	2015	%
Hürriyet	422,508	9%	409,399	9%	359,388	8%
Sabah	318, 674	7%	319,216	7%	304,813	7%
Sözcü	276,071	6%	362,498	8%	331,715	8%
Posta	469,645	11%	417,704	9%	380,410	9%
Zaman	1.079.418	24%	1,161,747	25%	1,021,039	24%
Örneklem Toplamı	2,566,316	57%	2,670,564	57%	2,397, 365	56%
Diğer Gazeteler	1,897,414	43%	2,006,091	43%	1,847,819	44%
Toplam Tiraj	4,463,730	100%	4,676,655	100%	4,245,184	100%

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Yukarıdaki başlık altında açıklandığı gibi bu çalışmada, içerik analizine konu alınan uyuşturucu konulu haberler, PRNET medya takip sistemindeki Hürriyet, Posta, Sabah, Sözcü ve Zaman gazetelerinin 2013-2014-2015 yıllarındaki yayımları arasından seçilmiştir. İçerik analizi kodlaması için öncelikle kodlama uygulamasına örneklem seçilen haberler yıllarına göre ayrı klasörler halinde toplanmıştır. Bu haberler, ihtiyaç duyulması halinde kolaylıkla bulunabilmesi için birbirini takip eden numaralarla sıralanmıştır. Birinci sayfada yer alan ve iç sayfalarda da devamı bulunan yazılar ayrı haber metinleri olarak değerlendirilmemiş, yalnızca sayfa numaraları yazılmıştır. Ardından her yılın haberleri kendi içerisinde sistematik rastsal örneklem tekniği ile her 15'inci haber olmak üzere seçilmiştir.

İçerik analizi kodlamasında araştırmacı tarafından oluşturulan kodlama formundaki kategorilerin tutarlılığını değerlendirmek için ön test yapılmıştır. Dolayısıyla içerik analizinde yer alan kategoriler ve alt kategorilerin tutarlılığının; kodlamanın yansız olduğunun sınanması için güvenilirlik testi öncelikle uygulanmıştır. Literatürde sınıflanan 100 üzerindeki haberin 1/3'ünde ya da 1/5'inde uyumsuzluk tespit edilirse, araştırma sonuçlarının geçersiz olacağı görüşü ifade edilmektedir (Poindexter ve McCombs 2000'den aktran Yüksel, vd. 2009, s. 55-56). Ayrıca araştırmadaki kodlayıcılar arasında %90'lık bir uyumun üzerine çıkılması gerektiği belirtmektedir. Bu bağlamda araştırma

güvenilirliğinin değerlendirilmesi için kullanılan uyumluluk katsayısı şu formülle hesaplanmıştır:

Tablo 3.2. İçerik analizi uygulamasında kodlayıcılar arası uyum hesaplaması

$\text{Güvenirlik katsayısı} = 2 (\text{Üzerinde uzlaşılan kodlama sayısı}) /$ $\text{Birinci kodlayıcı tarafından yapılan kodlama sayısı} +$ $\text{İkinci kodlayıcı tarafından yapılan kodlama sayısı}$

Yapılan ön testte iki araştırmacının ayrı ayrı yaptığı testlerin sonucunun %90'ın üzerinde çıkması hedeflenmiş ve bu hedefin çalışmanın güvenilirliğini arttıracığı düşünülmüştür.

Bu bağlamda ön test uygulamak için 2015 yılı örneklemi arasından rastsal seçilen 50 haber için araştırmacı ve diğer bağımsız kodlamacı kodlamada bulunmuş ve kodlayıcılar arası uyum %86 olarak hesaplanmıştır. Araştırma için yeterli bulunmayan bu oranın ardından içerik analizindeki kategoriler ve alt kategorileri tekrar gözden geçirilmiş ve revize edilmiştir. Düzenlenen kategoriler ve alt kategorilerin ardından farklı kodlayıcılarla 2015 yılının haberleri arasından rastsal seçilen 25 haber için yeniden ön test uygulanmıştır. İkinci ön testte %98'lik bir sonuca ulaşılmış ve içerik analizi için oluşturulacak haber kategorilerinin uygun olduğuna karar verilmiştir.

İçerik analizinde uygulanan “kodlama kılavuzu” araştırma soruları doğrultusunda oluşturulmuştur (Ek-1). Buna göre düzenlenen 13 kategoride haberlerin tarihi, haberlerin yayın yılı, gazete adları, sayfa numaraları, sayfadaki konumları, haber türü, menşei, haber kaynağı kişi, kurum ve kuruluşlar, kullanılan dil, metnin genel üslubu ve anlatımı, temalar ve haberlerde yer alan görsel unsurların sayısı ile içerikleri kodlanmıştır.

İçerik analizi sonucunda elde edilen veriler, sosyal bilimler için istatistik programı olan SPSS'te işlenerek verilere ilişkin frekans analizleri alınmış ve çapraz tablolar oluşturulmuştur. Tablolaştırma aşamasında frekansı 10'un altında bulunan alt kategoriler “diğer” olarak bir araya getirilmiştir.

Verilerin değerlendirilmesi sonucunda ulaşılan bulgular, dördüncü bölümünde “Bulgular ve Yorum” başlığı altında sunulacaktır.

4. BULGULAR VE YORUM

Basında uyuşturucu haberlerinin nasıl sunulduğunun ortaya konulmasına yönelik bu çalışmada örneklem alınan beş gazetede (Hürriyet, Posta, Sabah, Sözcü, Hürriyet) 2013-2014-2015 yılları arasında yayımlanan, sistematik rastsal örneklemle belirlenen 357 uyuşturucu konulu haber içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

İçerik analizinde gerekli “kodlama klavuzu” araştırma soruları doğrultusunda oluşturulmuştur (Ek-1). Buna göre öncelikle uyuşturucu haberlerinin basında yer alış biçimine ilişkin olarak örneklem alınan haber sayısı, haber türleri, haberlerin önemlilik düzeylerine göre sayfa ve konumları incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu bağlamında ise haber içeriklerinde hangi unsurların yer aldığına ilişkin olarak haberlerin menşei, haber/bilgi kaynakları, uzman görüşü, dil ve anlatım, üslup özellikleri, konu olan uyuşturucunun nasıl tanımlandığı ve işlenen temaların neler olduğu sorularına yanıt aranmıştır.

Çalışmanın üçüncü sorusu bağlamında da görsel unsurların nasıl kullanıldığına ilişkin olarak haberlere eşlik eden görsel malzeme sayısı, görsel malzemelerin türleri ve görsel malzeme içerikleri incelenmiştir.

4.1. Uyuşturucu konusunun basında yer alış biçimine ilişkin bulgular

Bu başlık altında haber sayısı, yayımlanan haber türleri, gazetelerin haber sayıları, önemlilik düzeyine göre sayfa ve konumlar tanımlanacaktır.

4.1.1. Haber sayısı

Uyuşturucu haberlerinin basında nasıl yer aldığına ilişkin genel durum tespiti bağlamında örneklem alınan beş gazete ve üç yıl üzerinden alınan örneklem çerçevesinde uyuşturucu konusunu içeren haber sayıları belirlenmiştir (Tablo 4.1). Buna göre örneklem alınan haber sayısı 357’dir. Örnekleme giren en çok haberin yayımlandığı yıl 2013’dür (f=127; %35,6). İkinci sırada 2014 yılı gelmektedir (f=122; %34,2). 2015 yılında ise daha az haber çıkmıştır (f=108; %30,3). Dolayısıyla aralarında çok fark olmamak kaydıyla haber sayısının son üç yılda giderek düştüğü ya da azaldığı söylenebilir. Bu bağlamda uyuşturucu bağımlılığının ve ticaretinin her geçen gün artmasına rağmen medyada yer alan uyuşturucu konulu haber sayıları arasında bir ters ilişki olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Tablo 4.1. Uyuşturucu konulu haber sayılarının yıllara göre dağılımı

Yıllar	Frekans	%
2013	127	35,6
2014	122	34,2
2015	108	30,3
TOPLAM	357	100,0

4.1.2. Gazetelerin haber sayıları

Örneklem alınan yıllar içerisinde uyuşturucu haberlerine en çok yer veren gazeteler sırasıyla “Sabah” (f=102; %28,6) ve “Zaman” (f=101; % 28,3) olarak belirlenmiştir. Bunları Sözcü takip etmektedir (f=67; %18,8). Ardından Hürriyet (f=45; %12,6) ve Posta (f=42; %11,8) gazeteleri gelmektedir (Tablo 4.2).

Tablo 4.2. Yıllara göre örneklem alınan gazetelerdeki uyuşturucu konulu haber sayısı

Yıllar/Gazeteler	Sabah	Zaman	Sözcü	Hürriyet	Posta	TOPLAM
2013	31	39	25	16	16	127
2014	40	33	21	13	15	122
2015	31	29	21	16	11	108
TOPLAM	102	101	67	45	42	357
%	28,6	28,2	18,8	12,6	11,8	100,0

4.1.3. Haber türleri

Araştırmada ele alınan haberlerin yazı türleri de ayrıca sınıflandırılmıştır. Yazı türü kategorisinde dört alt kategori yer almıştır. Buna göre alt kategoriler “ansiklopedik bilgi”, “haber”, “röportaj” ve “yazı dizisi” olarak belirlenmiştir. Köşe yazıları ise çalışmanın sınırlılıkları dışında bulunduğu için ele alınmamıştır.

Alınan örneklemdeki haber türlerine bakıldığında %99,4 oranıyla haber metinlerinin baskın olduğu bulunmuştur. Yazı dizisi içeriklerinin haber içeriklerine göre oldukça az sayıda olduğu saptanmıştır (Tablo 4.3). “Ansiklopedik bilgi” ve “röportaj” türlerine rastlanmamıştır. Dolayısıyla bundan sonraki anlatımlarda uyuşturucu

konusundaki yazılar genel olarak sayısının fazlalığı nedeniyle “haber” şeklinde tanımlanmıştır.

Tablo 4.3. *Uyuşturucu konulu yazı türleri*

Yazı Türleri	Frekans	%
Haber	355	99,4
Yazı Dizisi	2	0,6
TOPLAM	357	100,0

Haber türleri kategorilerine örnek olarak değerlendirilen ve kodlanan bazı içerikler ise şu şekildedir:

Posta gazetesinin 30 Aralık 2014 tarihli “5.8. Milyonluk Uyuşturucu” haberinde uyuşturucu kaçakçılığı olayı haber metni düzeninde yazılmıştır. Dolayısıyla yazı türü kategorisi olarak olarak “haber” kullanılmıştır (Görsel 4.1).

Görsel 4.1. *Posta gazetesi 30 Aralık 2014 tarihli haberi*

Zaman gazetesinin 13 Kasım 2014 tarihli haberinde uyuşturucu konusunda Uzman Psikolog Farika Teymur Artır'ın görüşlerine yer verilmiştir. Metinde “Benim çocuğum bonzai kullanmaz demeyin” başlığı ile ailelerin bonzai konusunda dikkatli olması gereken hususlar belirtilmiştir (Görsel 4.2).

Bonzai kullanımı, hakkında bilinenlerden çok daha tehlikeli. Bilhassa ergenlik çağındaki gençler tarafından kullanımı hızla artıyor ve ciddi bir tehdit oluşturmuyor. FOTOĞRAF: CİHAN, İSA CİCEK

‘Benim çocuğum **BONZAI** kullanmaz’ demeyin!

FARIKA TEYMUR ARTIR *

Esrar, eroin, kokain derken nice canlar yakan bir madde daha günlük konuşmalarımıza girdi. Bonzai kullanımı, hakkında bilinenlerden çok daha tehlikeli. Bilhassa ergenlik çağındaki gençler tarafından kullanımı hızla artıyor ve ciddi bir tehdit oluşturmuyor. Kullanımının bu kadar yaygın olma nedenlerinden biri de şüphesiz bitkisel bir ürün gibi sunuluyor olması. Sentetik maddelerle karıştırılsa da içeriği pek fazla bilinmiyor. Kişi ne yaptığının farkına vardığında ise genellikle geç kalmış oluyor. Bütün madde bağımlılıklarında olduğu gibi bağımlı olmanın yanı sıra bir kere de olsa kullanılması sorunun başlangıcını teşkil ediyor. Ergenlik çağındaki olma, aileyle uyum sorunu, farklı olmayı isteme, risk alma, farklı olanı deneme gibi birçok sebepler de kişileri maddeyi kullanma yönünde harekete geçiriyor. Özellikle ergenlerde, kendi yaşatlarından oluşan gruba

uyum sağlama ya da sorunlardan, sorumluluklardan kaçıp suni bir dünyaya sığınma isteğinde kişi ne kadar bilinçliyse maddeye karşı kullanımı da o kadar az oluyor. Bonzai her gün yeni canlar almaya devam ederken sorun şüphesiz her zaman aileden kaynaklanmıyor. Sağlıklı ailelerin çocukları da bu tuzaga düşebiliyor. Fakat unutulmamalıdır ki, çözümde en güçlü dayanak her zaman ailedir. Öğretmenler, doktorlar, idareciler, emniyet mensupları ve gönüllülerin yaptıkları çok şey olsa da aile çözümünün bir parçası değilse etkili bir sonuç alınamıyor. Ailesinin yaptığı tahribatların sonucu olarak bu tür girdaplara kapılan kişiler bile onlardan gelen sıcak bir ilgi ile toparlanıp kurtulabiliyor. Madde kullanımı konusunda gence bu konuda ne bildiği sorularak, arkadaşlarının teklif etmesi halinde nasıl reddedeceği ile ilgili konuşulmalı. Böylelikle ‘hayır’ demesi kolaylaşır. *Uzman Psikolog

Görsel 4.2. Zaman gazetesi 13 Kasım 2014 tarihli haberi

4.1.4. Önemlilik düzeyine göre sayfa ve konumlar

Haberlerin önemlilik düzeyi haber sayısı dışında; haberlerin yayımlandığı sayfa numarası ve sayfadaki konumu bağlamında da değerlendirilmiştir. Buna göre ilk sayfalardaki haberler daha değerli kabul edilmiştir. Sayfada üst kısımda yayımlanan haberler de daha önemli varsayılmıştır.

Uyuşturucu haberlerinin hangi sayfalarda yer aldığına ilişkin kodlamada bazı haberler hem birinci sayfada hem de iç sayfalarda yer aldığı için bu haberlerin iki sayfaları da ayrı ayrı kodlanmıştır. Bu doğrultuda haber sayısı devam eden haberlerle birlikte artmıştır (f=396) (Tablo 4.4). Başka bir deyişle toplam 357 haber incelenmiştir. Ancak bu haberlerden bir kısmının iç sayfalarda devamı da vardır. Bu nedenle iç sayfalardaki haberler de ait oldukları sayfa bağlamında kodlanacağından elde edilen toplam frekans değeri 396'ya çıkmaktadır. Burada haberlerin kaçınıcı sayfada yer aldığı ve devam eden sayfasındaki konumu ayrı ayrı görülmek istendiği için tablo bu şekilde kodlanmıştır.

Ortaya konan veriler uyuşturucu haberlerinin en çok üçüncü sayfada yer aldığını göstermektedir (f=68; %17,2). Ardından (f=52; %13,1) dördüncü sayfadaki haber sayısı fazla çıkmıştır. Gazetelerin en önemli ve güncel haberlerinin yer aldığı 1. sayfada ise uyuşturucu haberleri üçüncü ve dördüncü sayfada yayınlanan haberlere göre daha az bulunmuştur (f=41; %10,3). Örneklem alınan gazetelerden elde edilen verilere göre detay verilen iç sayfalar haricinde kalan sayfaların verilerinde anlamlı bir fark olmamasından dolayı bunlar “diğer” kategorisinde birleştirilmiştir (f=235; %59,4).

Bu bağlamda uyuşturucu haberlerinin en çok üçüncü sayfa haberleri yani “Polis-Adliye Sayfası” olarak adlandırılan sayfada yayımlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu da uyuşturucu konulu haberlerin hem yayımlayanlar hem de kamuoyu tarafından genel olarak polis-adliye haberi olarak algılandığı anlamına gelmektedir.

Tablo 4.4. Haberlerin yayımlandığı sayfalar

Sayfa No	Frekans	%
3	68	17,2
4	52	13,1
1	41	10,3
Diğer Sayfalar	235	59,4
TOPLAM	396	100,0

Haberlerin yayımlandığı sayfa kategorilerine örnek olarak değerlendirilen ve kodlanan bazı içerikler ise şu şekildedir:

Sabah gazetesinin 13 Ağustos 2014 tarihli “Bonzai tacirlerine en büyük darbe” başlıklı haberi gazetenin üçüncü sayfasında yer almıştır. Bu sebeple araştırmadaki sayfa konumu kategorisinde haber “üçüncü sayfa” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.3).

Bonzai tacirlerine en büyük darbe

Polis uyuşturucu satıcılarına geçit vermiyor. Ümraniye’de düzenlenen operasyonda, 12 ton bonzainin üretilebileceği hammadde ele geçirildi

Zafer HALATÇI / SABAH

Ardı ardına düzenlenen operasyonlarda polis bonzai çetesine darbe vurdu. Daha önceki operasyonda, 5 ton uyuşturucunun üretilebileceği bonzaiyle birlikte yakalanan iki uyuşturucu baronunun faaliyetlerini araştıran polis, 12 tonluk bonzainin yapılacağı hammaddenin bulunduğu depoyu ortaya çıkarttı.

İstanbul Narkotik Suçlarla Şube Müdürlüğü ekipleri 18 Temmuz 2014 tarihinde yapılan operasyonda 5 ton 500 kilogram bonzai yapılabilen 56 kilogram hammadde ele geçirdi, operasyonda gözaltına alınan şüpheliler Eray D. (33) ve Mehmet S.Ş. (39) çıkarıldıkları mahkemece tutuklandı. Bu iki bonzai baronunun uyuşturucu faaliyetlerini araştırmaya devam eden Narkotik Polisi, 9 Ağustos’ta ikilinin Ümraniye’de depo olarak kullandıkları bir evi tespit ederek baskın yaptı. Operasyonda bugüne kadar en fazla miktar ve ağırlıkta ele geçirilen bonzai yapımında kullanılan kimyasal fubinica bulundu. 120.40 kilogram ağırlığındaki bu hammadde 12 ton bonzainin elde edildiği öğrenildi.

Fatih ve Avcılar’da uyuşturucu satıcılarına yönelik düzenlenen operasyonlarda ise 37 kilogram eroin, 210 gram kokain, 400 adet extacy, 625 gram esrar ele geçirildi, 1 kişi gözaltına alındı.

Görsel 4. 3. Sabah gazetesi 13 Ağustos 2014 tarihli haber

Zaman gazetesinin 9 Mart 2013 tarihli “Çay poşetinden 12 kilo eroin çıktı” haberi gazetesinin dördüncü sayfasında yayımlanmıştır. Bu sebeple kodlama klavuzunda haber “dördüncü sayfa” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.4).

Çay poşetinden 12 kilo eroin çıktı

Kocaeli polisi, Hakkâri merkezli bir grubun yüklü miktardaki uyuşturucuyu Kocaeli üzerinden İstanbul’a sevk edeceğine dair ihbar alınca harekete geçti. Yapılan takip sonucu Beşiktaş’ta bir eve düzenlenen operasyonda, S.B. isimli çocuğun valizinden çay poşetlerinin içerisine gizlenmiş 12 kg eroin ele geçirildi. Gözaltına alınan 9 kişiden 5’i serbest kalırken, L.Ö., H.Ö., N.B. ve M.A. tutuklama talebi ile nöbetçi mahkemeye sevk edildi.

Görsel 4. 4. Zaman gazetesinin 9 Mart 2013 tarihli haber

Hürriyet gazetesinin 21 Ocak 2013 tarihli “Resmi araçta 20 kiloluk sır” haberinin ilk tanıtım, özet kısmı gazetesinin hem birinci sayfasında, detayı ise 19’uncu sayfada verilmiştir. Bu sebeple kodlama klavuzuna haber hem “birinci sayfa” hem de “19’uncu sayfa” olarak kodlanmıştır (Bkz. Görsel 4.5, Görsel 4. 6).

Resmi araçta 20 kiloluk sır

Van Başkale'den Ankara'ya resmi yazıyla 56 kilo numune esrar ve eroin taşıyan araç yolda kaza yapınca ortaya şaşırtıcı soru işaretleri çıktı.

HAKİM VE SAVCI DA VARDI

■ Şüpheli üzerine yapılan tartımda uyuşturucunun 76 kilo, yani resmi yazıdakinden 20 kilo fazla olduğu belirlendi. Sevkiyat için sadece Yazı İşleri Müdürü M.D. ve Uzman Çavuş N.A. görevlendirildiği halde araçta Başkale Adliyesi Hâkimi E.B. ve Başkale Savcısı V.C. de vardı. >> 19

Arda AKIN

Görsel 4. 5. Hürriyet gazetesi 21 Ocak 2013 tarihli haber

Hâkim ve savcıda fazladan 20 kilo uyuşturucu

VAN’ın Başkale ilçesinden Ankara’ya numune uyuşturucu taşıyan 65 BB 470 plakalı minibüs, 9 Ocak sabahı Malatya’da kaza yaptı. Kazada minibüsün bir camı ile fren lambaları kırıldı. Sürücü F.M. camı naylonla kapatarak, yola devam etti. Kırşehir’de aracı servise götüren F.M., minibüsteki hâkim ve savcı olduğunu, bagajın güvenli nedeniyle açılmaması gerektiği-

Arda AKIN

ni söyledi. Durumdan şüphelenen servis çalışanları 155’i bildirdi. Polisin servise gelmesi üzerine minibüsteki Başkale Adliyesi Hâkimi E.B. ve Başkale Cumhuriyet Savcısı V.Ç. kimliklerini göstererek, yanlarında bulunan Yazı İşleri Müdürü M.D., Van İl Jandarma Komutanlığı’ndan Jandarma Uzman Çavuş N.A. ile Başkale Cumhuriyet Başsavcılığı’nın yazılı talimatıyla araçtaki uyuşturucu

numunelerini Ankara Jandarma Kriminal Laboratuvarı’na götürdüklerini söyledi.

SEVKİYAT BİLDİRİLMEDİ

Polisten bilgi alan Kırşehir Cumhuriyet Başsavcılığı, Kırşehir İl Jandarma Komutanlığı’nın da sevkiyet haberi olmadığını belirtti. Savcılık, aracın geldiği Başkale Başsavcılığı ile irtibata geçti. Sevkiyatta sadece Yazı İşleri Müdürü M.D. ve Uzman Çavuş N.A.’nın görevlendirildiği, hâ-

kim ile savcının bir görevinin olmadığını belirtti. Bunun üzerine, polis, savcılık talimatıyla, minibüsteki 5 çuval uyuşturucunun tartılması sonucu resmi belgede 56 kilo görünken esrar ve ercinin 76 kilo olduğunu bildirdi. Uyuşturucunun sevkiyatı Başkale savcılığının Van İl Jandarma Komutanlığı’na 8 Ocak 2012 saat 14.00’de bildirdiği, Van İl Jandarma Komutanı Kurmay Albay Nurettin Alkan’ın sevkiyat yazısını güzergah-taki şehirlere bildirmediği ortaya

çıkta. Minibüse el konulması üzerine 9 Ocak 2012’de Van Jandarma Komutanlığı nöbetçi amirliğinde yazı hazırlanarak, güzergah-taki şehirlere gönderildiği ortaya çıktı. Bu yanda, Hâkim E.B. ile Savcı V.Ç.’nin devriye kurveti olarak görevlendirildiğinin gösterilmesi dikkat çekti. Adalet ve İçişleri bakanlıktan bilgi- lendirildi. Mühürlü uyuşturucu tor- baları ve minibüs Van’a geri gön- derilirken, Hâkim E.B. ile savcı V.Ç. otobüsle Ankara’ya gitti.

Görsel 4. 6. Hürriyet gazetesi 21 Ocak 2013 tarihli haber

Yıllara göre uyuşturucu haberlerinin yayımlandığı gazete sayfasındaki konumları, haberin önemlilik derecesini sunmada önemli bir gösterge olarak bilinmektedir. Tablo 4. 5’teki verilere göre uyuşturucu haberleri daha çok sayfanın “orta/göbek” olarak belirlenen orta kısmında yer almıştır (f=164; %41,4). Bunu gazetelerin en önemli yeri olan sürmanşet/manşet/üst kısım takip etmektedir (f=148; %37,3). Sayfa konumuna göre daha az önemli bulunan haberlerin yer aldığı alt kısımda da uyuşturucu haberlerine rastlanmıştır (f=75; %19).

Sonuç olarak araştırmada örneklem alınan gazetelerdeki uyuşturucu haberleri ele alınan üç yılda; 2013 yılı (f=58), 2014 yılı (f=57), 2015 yılı (f=49) ile gazetelerin vitrin konumları olarak bilinen sürmanşet, manşet ve üst kısımdan ziyade orta/göbek kısmında yer aldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda uyuşturucu haberlerine verilen sayfa konumlarında neredeyse yarıya yakın bir oranında orta/göbek kısım tercih edilmiştir (Tablo 4. 5). Öte yandan son üç yılda örneklem alınan haberlerden dokuzunun tam sayfa yayımlanmış olmasının da altı çizilebilir. Bu da konuya verilen önemim ayrı bir göstergesidir.

Tablo 4.5. Yıllara göre uyuşturucu haberlerinin yayımlandığı gazete sayfasındaki konumları

Yıllar	Orta/Göbek	Sürmanşet/Manşet/Üst	Alt Kısım	Tam Sayfa	TOPLAM
2013	58	51	29	4	142
2014	57	56	20	3	136
2015	49	41	26	2	118
TOPLAM	164	148	75	9	396
%	41,4	37,3	19,0	2,3	100,0

Haberlerin yayımlandığı sayfadaki konumları kategorilerine örnek olarak değerlendirilen ve kodlanan bazı içerikler ise şu şekildedir:

Posta gazetesinin 1 Şubat 2013 tarihli “Lise 3’ten beri içiciyim” haberinde haber metni gazete sayfasının orta/göbek olarak adlandırılan bölümüne yerleştirilmiştir ve kodlama klavunda da “orta/göbek” olarak kodlanmıştır (Görsel 4. 7).

Görsel 4. 7. Posta gazetesini 1 Şubat 2013 tarihli haber

Görsel 4. 8. Posta gazetesini 1 Şubat 2013 tarihli gazete sayfası

Zaman gazetesinin 6 Aralık 2015 tarihli “Oğlunu kurtarmak için yola çıktı bağımlılara anne oldu” haberi gazetenin manşet kısmında verilmiş ve kodlama klavuzuna da “manşet” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.9).

OĞLUNU KURTARMAK İÇİN YOLA ÇIKTI...

Bağımlılara anne oldu

Düriye Özlü, uyuşturucu bağımlısı oğlunu kurtarmak için tüm birikimini harcayan bir anne. 5 yıllık bir mücadeleden ardından oğluyla yeni bir hayata başladı. Şimdi de diğer bağımlı gençlerin kurtulması için gönüllü rehberlik yapıyor.

BURAK ÇAN İSTANBUL

▲ Düriye Özlü, uyuşturucu madde bağımlısı 18 yaşındaki oğlu Demirhan'ı kurtarmak için çılmadık kapı bırakmadı. Oğlu için evdeki eşyalara varncaya kadar bütün birikimini harcadı. 5 yıl süren mücadele sonunda oğlunu bağımlılıktan kurtararak yeni bir hayata başlamasını sağladı. Sonrasında ise uyuşturucu ile mücadeleye hayatını adadı. Oğlunun tedavisinde büyük destek sağlayan Ayık Yaşamda Buluşalım Derneği'nde (AYBUDER) görev aldı; artık diğer bağımlı gençlere rehberlik yapıyor. “Bir çocuğum varken buraya gelen bütün bağımlılar benim çocuğum oldu.” diyor. Özlü, ailelere, “Eğer çocuğunuz madde kullanıyorsa kızarak ya da kötü davranarak bu işi çözemezsiniz. Onun o maddeyi kullanma nedenlerinin ortadan kaldırılması lazım.” uyarısında bulunuyor. Demirhan da mutluluğunu, “O günleri geride bıraktığım için mutluyum, artık okumak istiyorum.” sözleriyle anlatıyor. **▲GÜNDEM 06**

Görsel 4.9. Zaman gazetesi 6 Aralık 2015 tarihli haber

Görsel 4.10. Zaman gazetesi 6 Aralık 2015 tarihli gazete sayfası

Zaman gazetesinin 9 Aralık 2013 tarihli “Uyuşturucu kullanan öğrencilere yardım eli uzanmıyor” haberi gazetenin sürmanşet olarak adlandırılan bölümünde yer aldığı için konum kategorisinde “sürmanşet” olarak kodlanmıştır. Ayrıca haberin detay kısmı gazetenin dördüncü sayfasında yer almaktadır (Görsel 4.11).

Uyuşturucu kul-
lanan öğrencilere
yardım eli uzan-
mıyor GÜNDEM04

Görsel 4.11. Zaman gazetesi 9 Aralık 2013 tarihli haber

Görsel 4.12. Zaman gazetesi 9 Aralık 2013 tarihli gazete sayfası

Sözcü gazetesinin 21 Kasım 2015 tarihli “Türkiye’nin en büyük captagon operasyonu” haberinde konum olarak gazetenin üst kısmı tercih edilmiş, haber kodlama klavuzuna da “üst kısım” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.13).

11 milyon liralık uyuşturucu ele geçti

Türkiye'nin en büyük Captagon operasyonu

HATAY Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı narkotik polislerince yapılan 2 ayrı operasyonda Körfez ülkelerine Türkiye üzerinden gönderilmek üzere yağ filtreleri içine zulanmış değeri yaklaşık 100 milyon lira olan 10 milyon 926 bin adet Captagon uyuşturucu hap ele geçirildi. Türkiye tarihinin en büyük Captagon operasyonu olan olayla ilgili 2'si Türk 3 kişi gözaltına alındı. Hatay Valisi Ercan Topaca, Captagon operasyonu ile ilgili şunla-

Mehmet SERBES

rı söyledi: "Bir ihbar neticesinde 18 Kasım'da operasyon yapıldı. İlk etapta yaklaşık olarak 7 milyon 326 bin Captagon hap ele geçirildi. Operasyonun devamında 19 Kasım'da bir depoya yapılan baskında 3 milyon 600 bin olmak üzere toplamda 10 milyon 926 bin Captagon hap ele geçirildi. Bu rakam, uyuşturucuyla mücadelede son dönemlerde ele geçirilen en yüksek miktar. Biri Suriye uyruklu, 2 Türk vatandaşı gözaltında."

Uyuşturucu haplar hava filtrelerine zulanarak yurtdışına çıkarılmak istenirken ele geçirildi. Çuvallardaki zehir salona sığmadı.

Görsel 4.13. Sözcü gazetesi 21 Kasım 2015 tarihli haber

Görsel 4.14. Sözcü gazetesi 21 Kasım 2015 tarihli gazete sayfası

Sözcü gazetesinin 3 Şubat 2014 tarihli “ABD’li ünlü aktör uyuşturucu kurbanı” haberi konum olarak gazetenin alt kısmında yer almaktadır. bu bağlamda haberin konum kategorisi alt olarak belirlenmiştir (Görsel 4.15).

Görsel 4.15. Sözcü gazetesi 3 Şubat 2014 tarihli haber

Görsel 4.16. Sözcü gazetesi 3 Şubat 2014 tarihli gazete sayfası

Zaman gazetesinin 3 Kasım 2013 tarihli “uyuşturucu baronlarının zehir çarkı böyle dönüyor” haberi gazetenin hem manşetinde hem iç sayfalarda tam sayfa olarak yer almıştır. Bu bağlamda haber konum olarak hem orta göbek hem de “tam sayfa” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.17).

Uyuşturucu baronlarının zehir çarkı böyle dönüyor

Gençleri tuzaklarına düşürmek için her yolu deneyen zehir tacirlerinin en çok kullandığı yöntemlerin basında arkadaşlık ilişkileri geliyor. Arkadas ortamında bir kez uyuşturucu alan çocuk, kolaylıkla bağımlı oluyor. Ağa düşen genç, kullandığı maddeyi karşılamak için arkadaşlarını uyuşturucuyla tanıştırıyor. Böylece çark dönmüş oluyor.

BAYRAM KAYA ANKARA

İnönüye Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan uyuşturucu bağımlılığı ile ilgili rapor, gençlerin içinde bulundukları durumu açıkça gözler önüne seriyor. Uyuşturucu kullanımı yaşının özellikle ilköğretim yaşına kadar düştüğünü belirttiği raporda, gençlerin bu maddeye başlamasında öncelikli olarak arkadaş çevresinin etkili olduğunu dikkat çekiliyor. Zehir tacirleri için asıl başan gençleri uyuşturucuyla tanıştırmakta yatıyor. Çünkü bir kez kullanan çocuk bağımlı oluyor. Hazırlanan verilerde, uyuşturucu tacirlerinin gençleri nasıl tuzakla düşürdükleri de ayrıntılı olarak ortaya konuluyor.

Buna göre, gençler öncelikli olarak uyuşturucu tacirlerinin organize ettiği bazı etkinliklerde bir araya getiriliyor. Burada önceden uyuşturucu kullanan bazı kişiler, hedefteki gençleri uyuşturucu satıcıları ile tanıştırıyor. Bu kişiler, gençlerin bir kez denemeleri için ilk torbayı bedava veriyor. İlk denemenin ardından ise gençler hemen potaya alınıyor. Bir sonraki buluşmada ise uyuşturucuları yeni kurbanlara piyasa fiyatının üzerinde rakamlara pazarlanıyor. Baronların ağına düşen gençler de kullandıkları uyuşturucunun parasını karşılamak için yeni arkadaşlarını uyuşturucuyla tanıştırıyor.

Raporda ayrıca gençlere uyuşturucunun ilk defa nasıl teklif edildiğine de yer veriliyor. Bununla

ilgili ayrıntılar da şöyle aktarılıyor: “Gençlerin yakın arkadaş çevresiyle eğlenmek veya vakit geçirmek için gittiği her türlü ortam yakın takibe alınır. Samimi, üzüntülü, sıkıntılı ve ötekili oldukları zaman diliminde bu madde teklif edilir. Çünkü bu gibi durumlarda gençin, oluşan atmosferden dolayı madde kullanımına ‘hayır’ demesi çok zorlaşır. Bundan dolayı da genç kendisine uzatılan ‘dost elini’ hemen tutar.” Uyuşturucu sebepleri gençleri ağına düşürmek için, “Bir kereden bir şey olmaz. Bağımlılık yapmaz, al iç, bir şey kaybetmezsin. Sigara gibi bir şey, etkisi ve kullanımı ayırdır. Alırsan hafifleyeceksin, dertlerini unutacaksın. Kendini güçlü ve cesur hissedeceksin. Kız/erkek arkadaşına

daha kolay açılacaksın. Bak şu kişiler de uyuşturucu kullanıyor.” Çetelerin ayrıca gençlerin ‘hayır’ çıkılama karşı da bazı söylemler geliştirdiği raporlarda yer alıyor. Bununla ilgili olarak da şu bilgiler veriliyor: “Sen gidersen buranın tadı tuzu kaçır. Eğer gidersen bir daha yüzüne bakmam. Ne olur hatırım için bir kez, beni kurtarma. Kesinlikle seni bırakmayız. Hadi süt çocuğu sen de, ana kuzusu.” Çocuklarda bağ ve bağımlılığın anme ile başladığını belirttiği çalışmada, çocuklar ile ebeveyn arasında sağlıklı iletişim kurulmaması halinde bazı sorunların baş göstereceğine dikkat çekiliyor. Çocuklarda bazı değişikliklerin tespit edilmesi halinde ise hemen sağlık birimleri ile irtibata geçilmesi tavsiyesinde bulunuluyor.

İstanbul'da 154 lisede yapılan araştırmada meslek liselerinde sigara, Anadolu liselerinde ise alkolün daha fazla tüketildiği ortaya çıktı. Uyuşturucu madde kullanımı oranlarının ise sürekli artış tespit edildi. FOTOGRAF: ÇİHAN, ABDULLAH ÖZYURT

100 öğrenciden 45'i sigara, 32'si alkol, 9'u uyuşturucu kullanıyor

BİRİNCİ SAYFADAN DEVAM

1-3 Kasım tarihleri arasında Antalya'da Polis Akademisi Başkanlığı, Suç Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen 5. Ulusal Risk Altında ve Korunması Gerekli Çocuklar Sempozyumu yapıldı. Programa katılan Amerika Rowan Üniversitesi Cooper Tıp Fakültesi Psikiyatristi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Andres Pumariega, İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün davetiyle İstanbul'da gençlerle ilgili yaptığı araştırmayı açıkladı.

Pumariega'nın 2010-2012 yılları arasında yaptığı ankete 32 bin lise öğrencisi katıldı. İstanbul'un 39 farklı ilçesinde yapılan çalışmada her 100 öğrenciden 45'i sigarayla, 32'si alkolü, 9'u uyuşturucu hayatlarında en az bir kere kullandığını ifade etti. Sonuçları değerlendiren ABD Sosyal Psikiyatristi Derneği Başkanı Prof. Dr. Andres Pumariega, “Türkiye’de kullanım oranları ABD ve Avrupa ülkelerine göre geride ama madde bağımlılığı konusunda artış ciddi. Aile içi iletişim güçlendirilmeli, Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı

proje üretmeli. Yoksa globalleşen ve kentleşen dünyada durumumuz Batı ülkelerinden farklı olmaz. Önleminizi bir an önce alın.” Pumariega, 65 genel, 27 Anadolu olmak üzere toplam 154 liseyi incelediklerini söyledi. Bu rakamın öğrencilerin yüzde 22'sini temsil ettiğini belirten akademisyen, bunların çoğunluğunun 9. sınıf öğrencilerinin olduğunu vurguladı.

Okul boyutunda yapılan incelemelerde meslek liselerinde sigara, Anadolu liselerinde ise alkolün daha fazla tüketildiğine işaret eden akademisyen, “Tütün kullanımı

riskini aile eğitimi, yas, anti sosyal davranış, sınırlılık, aile ve arkadaşlarla geçirdiği zamanlar, ailede madde kullanımını, arkadaş çevresi etkisi bütün kullanma riskiyle alakalı olduğunu görüyoruz. Alkol kullanımında da yaş, güç, özgüven, anti sosyal davranış, inanç veya inancsızlık, eğitim imkanı, başka gibi faktörler rol oynuyor.” diye konuştu. Benzer araştırmayı başka ülkelerde de yaptığını belirten Prof. Dr. Andres Pumariega, Türkiye’de sigara kullanımının dünyadaki diğer gençlere göre daha yüksek olduğunu kaydetti.

Görsel 4.17. Zaman gazetesi 3 Kasım 2013 tarihli haber

Görsel 4.18. Zaman gazetesi 3 Kasım 2013 tarihli gazete sayfası

4.2. Haber içeriklerine ilişkin bulgular

Bu başlık altında haberlerin menşei, haber menşelerine göre üslup, haber bilgi kaynakları sorularına yanıt aranmıştır.

4.2.1. Haberlerin menşei

Örneklem alınan haberlerin çıkış yerini, yazıldığı yeri, kişi ya da kurumu belirten ifade, haberin “menşei” ni oluşturmaktadır. Bu bağlamda haberin kim ya da hangi kuruluş tarafından oluşturulduğunun bilinmesi haberin okuyucu kitle tarafından güvenilir olarak algılanmasında büyük bir önem arz etmektedir.

Haberleri kimin yaptığının belirtildiği ya da belirtilmediğine ilişkin veriler Tablo 4.6.’da sunulmuştur. İncelenen 357 haber içerisinde bazı içeriklerde hem muhabir adı hem de ajans haberi aynı anda yer aldığı için bu haberlerin menşeleri ayrı ayrı kodlanmıştır. Ancak haber ve yüzdeleri toplam haber sayısı olan 357 üzerinden hesaplanmıştır.

Buna göre, yayımlanan haberlerin yarısından fazlasında muhabir adının yazılı olduğu belirlenmiştir (f=209, %58,5). Ajans kaynaklı haber sayısı 85’tir (%23,5). Menşei belirtilmemiş haber sayısı ise 82’dir (%22,9).

Bu bağlamda, incelenen haberlerin yarıdan fazlasında haberlerin kimler ya da hangi kuruluşlar tarafından oluşturulduğunun bilgisine yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu da yayımlanan uyuşturucu haberlerinin çıkış yerinin verilmesinin önemine vurgu yapmaktadır.

Tablo 4.6. Uyuşturucu haberlerinin menşei

Menşeler	Frekans	% (N=357)
Muhabir adı	209	58,5
Ajans haberi	85	23,8
Belirtilmemiş	82	22,9
Gazete adı	34	9,5
Dış haber	22	6,1
Magazin	4	1,1

Haberlerin menşei kategorilerine örnek olarak değerlendirilen ve kodlanan bazı içerikler ise şu şekildedir:

Sabah gazetesinin 20 Kasım 2014 tarihli “Pele’nin oğlu Edinho cezaevine girdi” haberinde menşei belirtilmemiştir. Bu sebeple haberin menşei kategorisi “belirtilmemiş” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.19).

Görsel 4.19. Sabah gazetesi 20 Kasım 2014 tarihli haber

Zaman gazetesinin 13 Ocak 2013 tarihli “Aile süsü vererek uyuşturucu sattılar” haberinde menşei kodlanan ajans adı şeklinde değerlendirilmiştir. Araştırmanın kodlama klavuzunda da “ajans haberi” şeklinde kodlanmıştır (Görsel 4.20).

Aile süsü vererek uyuşturucu sattılar

Osmaniye’de, dikkat çekmemek için kendilerini aile gibi gösterip, lüks otomobillerle uyuşturucu sevkiyatı yapan çete, düzenlenen operasyonla çöktürüldü. Aynı gün gerçekleştirilen bir başka operasyonda da bir kadının iç çamaşırında eroin bulundu. Her iki operasyonda toplam 122 kilo esrar ele geçirildi. 28 NC 234 ve 21 GH 416 plakalı araçta bulunan Mahmut Y. (25), Mehmet D. (26), Nurcan D. (26) ve Zeynep Y. (31) gözaltına alındı. Bu arada Muş’ta bir yolcu otobüsünde yapılan aramada, 10 kilo 300 gram eroin ele geçirildi. İl Emniyet Müdürlüğü ekipleri, Muş-Bitlis karayolunda bir yolcu otobüsünü durdurdu. Otobüste yolculuk yapan K.A., valizinde uyuşturucuyla birlikte yakalandı. Gözaltına alınan şüpheli K.A., ‘uyuşturucu madde imal ve ticaretini yapmak’ suçundan adliye sevk edildi. **OSMANİYE, MUŞ CIHAN**

Görsel 4.20. Zaman gazetesi 13 Ocak 2013 tarihli haber

Sabah gazetesinin 25 Aralık 2015 tarihli “11 kilo esrara hukuksuz arama beraati” haberinin menşei gazete adıdır. Menşei kategorisinde de haber “gazete adı” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.21).

11 kilo esrara HUKUKSUZ arama beraati

Kilis polisi bir araçta 11 kilo 400 gram esrar buldu. Mahkeme, ‘yazılı izin olmadan’ arama yapıldığı gerekçesiyle uyuşturucuyu delil olarak kabul etmedi. 2 kişi beraat etti

olarak kabul etmedi, 2 kişi beraat etti

Tahir Aşkın KISACIK/SABAH

Kilis’te polis’in otomobillerinde 11 kilo 400 gram esrar bulduğu iki kişi, tutuklanarak, haklarında ‘uyuşturucu ticareti yapmaktan’ dava açıldı. ‘Yazılı izin olmadan’ arama yapıldığı gerekçesiyle uyuşturucuyu delil olarak kabul etmeyen mahkeme sanıklar hakkında beraat kararı verdi. Kilis’te, geçen 10 Ekim’de meydana gelen olayda, Suriye sınırındaki Gülbaba Mahallesi’nden yola çıkan H. Y. ve Suriye uyruklu H. M., Mazmahor Mahallesi yakınlarında tuvalet ihtiyacı için durdu. Bu sırada yanlarına gelen polisler, şüphelendikleri iki kişiye önce üst araması yaptı. Ardından otomobillerini aradı. Bir çuval içinde 11 kilo 400 gram esrar bulundu.

Uyuşturucunun kendilerine ait olmadığını öne süren iki zanlı tutuklandı. Haklarında “Uyuşturucu ticareti yapmak” suçundan dava açılan zanlılar, Gaziantep 5’inci Ağır Ceza Mahkemesi’nde yargılanmaya başlandı. Karar duruşmasında mütalaa veren Cumhuriyet Savcısı mütalasında, “Sanıkların her ne kadar uyuşturucu madde ticareti yaptıkları iddiasıyla cezalandırılmaları istenmişse de, emniyet birimleri uyuşturucuyu, yazılı adli arama emri olmadan hukuka aykırı arama sonucu ele geçirmiştir. Bu nedenle de suçun maddi konusu ve delili olarak kabulü mümkün değildir” dedi. Yargıtay’ın emsal kararının da bu mahiyette olduğunu vurgulayan savcı, iki sanığın beraatlarını talep etti. Mahkeme heyeti de sanıkların beraatine karar verdi.

Görsel 4.21. Sabah gazetesi 25 Aralık 2015 tarihli haber

Sözcü gazetesinin 22 Haziran 2013 tarihli “ Otobüs bagajında 5 kilo esrar ele geçti” haberinin menşei olarak muhabir adı ve ajans verilmiştir. Bu bağlamda haberin menşei kategorisine hem “muhabir adı” hem de “ajans haberleri” kodlanmıştır (Görsel 4.22).

Görsel 4.22. Sözcü gazetesini 22 Haziran 2013 tarihli haber

Sabah gazetesinin 10 temmuz 2013 tarihli “18 Yaşından beri bağımlı” haberin menşei dış haberler olarak belirtilmiştir. Bu sebeple haberin menşei kategorisi de “dış haberler” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.23).

18 yaşından beri bağımlı

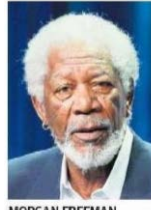
SKANDALLARIYLA gündeme gelen 27 yaşındaki ABD'li oyuncu Lindsay Lohan'ın babası, kızının 10 yıldır uyuşturucu kullandığını söyledi. Michael Lohan, Lindsay'ın ilk kokain krizine 2005'te “Just My Luck” isimli filmin çekimleri sırasında girdiğini belirtti. Asistanlarından birinin kızına kokain verdiğini öğrendiğini belirten baba Lohan, “Kızımın kokain komasına girdiğini söyleyen bir telefon aldım. O adamı öldürecektim” diye konuştu. DİŞ HABERLER

Görsel 4.23. Sabah gazetesini 10 temmuz 2013 tarihli haber

Zaman gazetesinin 12 Mayıs 2015 tarihli “Uyuşturucuyla ilgili sözleri tepki çekti” haberinin menşei magazin servisidir. Kodlama klavuzunda da menşei “magazin servisi” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.24).

Uyuşturucuyla ilgili sözleri tepki çekti

MORGAN FREEMAN

ABD’li aktör, yönetmen, pilot ve seslendirme sanatçısı Morgan Freeman’in uyuşturucu ile ilgili sarf ettiği sözler tepki çekti. Daily Beast’e röportaj veren Freeman, esrar kullanımının yasal hale gelmesini arzu ettiğini söyledi. Uyuşturucuyu ‘faydalı bir şey’ olarak değerlendiren Freeman, “İster içerim, ister yerim.” ifadelerini kullandı. Uluslararası medyada yankı bulan bu sözler, eleştirilerin odağı haline geldi. Esaretin Bedeli, Bayan Daisy’nin Şoförü ve Yenilmez isimli filmlerdeki performansıyla Akademi Ödülleri’ne aday gösterilen Freeman, Milyon Dolarlık Bebek ile ise 2005 yılında Oscar ödülünü kazanmıştı. **MAGAZİN SERVİSİ**

Görsel 4.24. Zaman gazetesi 12 Mayıs 2015 tarihli haber

4.2.2. Haber/bilgi kaynakları

Araştırmanın başında haber kaynağının kimler olduğuna dair oluşturulan listede kurum/kuruluş, olaya ya da habere konu olan kişiler ve yakınları sıralanmıştır. Eğer kaynak belirtilmemişse “belirtilmemiş” olarak kodlanmıştır. Bu kategoride toplanan 22 haber/bilgi kaynağı şunlardır: “Sağlık Bakanlığı/ Belediyeler/ Valilikler ve Temsilcileri”, “Sağlık Kamu Temsilcileri/AMATEM/ ÇAMATEM (Çocuk Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi), BAYEV (Bağımlı Yaşamevleri Gönüllüleri Derneği)/Temsilcileri, Hastane, Enstitü Temsilcileri, Eczacılar, Tıp Doktorları, Diğer Akademisyenler (Doktor Dışındakiler, Bilim İnsanları)”, “Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve Temsilcileri-YEŞİLAY/AYBUDER (Ayık Yaşamla Buluşma Derneği), Herkes İçin Acil Sağlık Derneği, Uyuşturucuyla Mücadele Ajansı (Yabancı), Türkiye Sigarayla Savaşma Derneği, Oyunda Kal Platformu, AB Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, TÜBİTAK, Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Van Kadın Dayanışma Derneği (VAKAD), EğitimSen, Uyuşturucu Madde Bağımlılıkları Alkolle Mücadele Federasyonu (UBAM), Birleşmiş Milletler Uyuşturucu İle Mücadele Ofisi, Dernek Başkanları, Bireysel Olarak Sosyal Sorumluluk Yapan Kişiler”, “Hükümet

ve Temsilcilikleri, Ülke Bakanlıklarının Açıklamaları (TUIK, TUBİM, Milli Eğitim Müdürlükleri, Ulusal Uyuşturucu Kontrol Müdürlüğü)”, “Polis Adliye/Narkotik/Emniyet Genel Müdürlüğü/ Güvenlik Timleri/Jandarma Ekipleri, Hava Kuvvetleri Donanması, Sahil Güvenlik Ekipleri, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM), Narkotik Uzmanları, Adli Tıp Kurumu”, “Kanun ve Mahkeme Süreci, Davalar, Kararlar (Hukuki Boyut)-Savcılar, Hakimler, Yargıçlar”, “Ünlü Kişiler/Ünlü Kişilerin İfadeleri” ve diğer kategorisinde ise “Bağımlı/Suçlu Yakını/Avukatı, Bağımlı Bireyler, Görgü Tanıkları, Öğretmenler, Türkiye İstatistik Kurumu, Araştırmalara, Raporlara Göre, Eski Bağımlılar, Dış Basın, Zanlı, Suçlu İfadesi, İddanamesi” ancak muhtemel olarak haberlere kaynaklık edebilecek yukarıda açıklanan kategorilerin haber metinlerinde “önemli derecede ($f < 10$)” yer almadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla toplamda frekansı 10’a ulaşmayan tüm kategoriler “diğer” başlığı altında toplanmıştır.

Uyuşturucu haberlerinin bilgi kaynaklarının kim ya da hangi kurum/kuruluşlar olduğuna ilişkin veriler Tablo 4.7.’de sunulmaktadır. Buna göre incelenen haberlerin yarısından fazlasında ($f=214$; %59,9) haber/bilgi kaynağı belirtilmemiştir. Sonuç olarak incelenen haberlerin yarıdan fazlasında haber kaynağının olmadığı ya da belirtilmediği anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra kalan haber kaynaklarının tümü de verilerinde anlamlı bir değişim olmadığı için “diğer” kategorisinde toplanmıştır ($f=186$; %41,1).

Şekil 4.1. Haber/bilgi kaynaklarının belirtilme ve belirtilmeme durumu

Tablo 4.7. Haber/bilgi kaynaklarının dağılımı

Haber/bilgi kaynakları	Frekans	% (N=357)
Belirtilmemiş	214	59,9
Hükümet ve temsilcileri	20	5,6
Bağımlı/ suçlu yakını	18	5,0
Polis adliye/narkotik/Emniyet Genel Müdürlüğü	18	5,0
Zanlı/ suçlu ifadeleri	17	4,7
Ünlü kişilerin ifadeleri	17	4,7
Araştırma raporlarına göre	16	4,4
Yeşilay	13	3,6
Tıp doktorları	11	3,0
Sağlık Bakanlığı/belediyeler/ valilikler ve temsilcileri	10	2,8
Görgü tanıkları	9	2,5
Bağımlı bireyler	8	2,2
Eski bağımlılar	8	2,2
Diğer akademisyenler	7	1,9
Dış basın	5	1,4
Bireysel sosyal sorumluluk yapan kişiler	3	0,8
Hakimler/ savcılar	2	0,5
Hastane temsilcileri	2	0,5
Amatem	1	0,2
Adli Tıp Kurumu	1	0,2

Noto vd.'nin (2006, s. 1263) araştırmasında Brezilya'da yapılan mevcut birkaç ankette basın ve halk sağlığı arasında nasıl bir ilişki olduğunun sorusuna aranan yanıtta da haber içeriklerinde kaynak olarak sağlık uzmanlarının bilgi birikimine ve görüşlerine yer verilmeden eksik bilgiyle haberlerin oluşturulduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada elde edilen bulgularda söz konusu çalışmayla paralellik göstermiş, uyuşturucu haberlerinde büyük oranda kaynak gösterilmediği ve kaynaklık eden kişi ve

kurumlarda uzman görüşlerinin kaynak belirtilerek ifade edilme düzeyinin düşük ya da yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu bağlamda haberin hem güvenilirliği hem de objektifliği konusunda problemler oluşabilmektedir. Yüksel ve Gürcan'ın (2005, s. 65) görüşüne göre de haberi yapan kişi yani muhabirin görevleri arasında haberin kaynağına ulaşmak ve haberi objektif bir şekilde yayımlamak/yayınlamak yer almaktadır. Böylece haberin kaynağının doğru bir şekilde belirtilmesi yayımlanan haberin objektifliğini yansıtmada önemli bir konu olarak bilinmektedir.

Haber/bilgi kaynakları kategorilerine örnek olarak değerlendirilen ve kodlanan bazı içerikler ise şu şekildedir:

Zaman gazetesinin 4 Haziran 2015 tarihli “Eve eroin servisi yapan şebeke çökertildi” haberinde haber kaynağı belirtilmemiştir. Bu sebeple haber kaynağı kategorisini “belirtilmemiş” olarak işaretlenmiştir (Görsel 4.25).

Eve eroin servisi yapan şebeke çökertildi

Karaman'da müşterilerinin evlerine eroin servisi yaptığı öne sürülen şebekeye yapılan operasyonda 7 kişi gözaltına alındı. 14 yaşındaki İ.A., ifadesinin ardından serbest bırakılırken, sorgusu tamamlanan 6 kişi adliyeye sevk edildi. Karaman Emniyeti, uyuşturucu ticareti yapan sokak satıcılarına yönelik çalışma başlattı. Yaklaşık 5 ay süren teknik ve fiziki takibin ardından dün eşzamanlı operasyon düzenlendi. Evlerde yapılan aramada ise satışı hazır paketler halinde eroin ele geçirildi. Şebeke üyelerinin müşterilerinin evlerine eroin servisi yaptığı, hatta bazı müşterilerine kendileri enjektör vurup eroini kullanmalarını sağladıkları iddia edildi. **KARAMAN DHA**

Görsel 4.25. Zaman gazetesi 4 Haziran 2015 tarihli haber

Hürriyet gazetesinin 23 Ağustos 2013 tarihli “Terahertz Devrimi” haberinde haber kaynağı olarak “Hükümet ve temsilcileri” kullanıldığı belirlenmiş kodlama kılavuzuna da bu kategori kodlanmıştır (Görsel 4.26).

Türk mühendisler 'x-ray'den daha üstün sistem geliştirdi

Terahertz DEVİRİMİ

Meltem ÖZGEN / ANKARA

BİLİM Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün, TÜBİTAK öncülüğünde, Türk mühendisler tarafından x-ray cihazlarından daha üstün özellikli bir sistem geliştirildiğini açıkladı. Ergün, uzaktan algılama olarak bilinen sistem ile bomba, silah, bıçak ve uyuşturucu taşıyan insanların 10 metreden tespit edilebileceğini bildirdi. Sivil ve askeri tesislerin girişlerinde insan üzerinde gizlenmiş tehlikeli maddelerin tespit edilmesi amacıyla Milli Savunma Bakanlığı Ar-Ge Teknoloji Dairesi Başkanlığı ile TÜBİTAK MAM Malzeme Enstitüsü, Uluslararası Yüksek Teknoloji Laboratuvarı ve BİLKENT NANOTAM arasında başlatılan proje ile Terahertz Görüntüleme Sistemi geliştirildi. Ergün, yeni geliştirilen sistemin askeri ve sivil tesis girişlerinde kullanılan x-ray teknolojisine tamamlayıcı alternatif olacağını söyledi.

TÜRK MÜHENDİSLER GELİŞTİRDİ

Türk mühendislerin geliştirdiği sistemde "terahertz" teknolojinin kullanıldığını ifade eden Bakan Ergün, "Elde edilecek görüntüyle üzerinde silah, bıçak ve bomba gibi tehlikeli obje taşıyan insanlar güvenli bir uzaklıktan tespit edilecek. Bunun yanında savunma sanayi, ulusal güvenlik, havacılık ve uzay sanayisinde kullanılan fiber kompozit malzemelerin üretim öncesi kalite ve homojenite kontrolü, biyoloji ve sağlık bilimleri, tahribatsız ölçümleme, gıda ve tarımsal ürünlerin kalite kontrolü yapılabilecek. Uyuşturucu ve yasa dışı kimyasal malzemelerin tespiti de 10 metreye kadar yapılabilecek" dedi.

HAMİLELERDE DE KULLANILABİLECEK

Sistemin diğer teknolojilere göre üstün yönlerinin olduğunu da açıklayan Bakan Ergün, "Sağlık için zararsız olması ve güvenli bir mesafeden görüntü alabilmesi nedeniyle hamileler ve çocuklara yönelik de kullanılabilecek. İlgili frekans bandında alıcı ve sensör sistemlerinin geliştirilmesi ile de ülkemizde bu teknolojinin geliştirildiği ilk proje olacak" dedi. Havaalanı ve güvenlik tesislerinde kullanılan x-ray cihazlarının çanta, giysi ve eşyaları kontrol etmekte kullanıldığını, insanların ise manyetik algılayıcı çemberlerden geçirildiğini anımsatan Ergün, gerektiği durumlarda yolcuların ayakbağlarının dahi x-ray cihazına gönderildiğini vurguladı. Bu işlemlerin uzun kuyrukların oluşmasına sebep olduğunu aktaran Ergün, zararsız terahertz ışınlarını sayesinde yolcuların güvenli çemberinden direkt geçebilir duruma geleceğini sözlerine ekledi.

Bakan Ergün, Türk mühendislerin TÜBİTAK öncülüğünde x-ray cihazlarından daha üstün özellikli bir sistem geliştirdiğini belirterek, "Uzaktan algılama olarak bilinen sistem ile bomba, silah, bıçak ve uyuşturucu taşıyan insanlar 10 metre uzaklıktan tespit edilebilecek" dedi.

Türkiye söz sahibi olacak

TÜBİTAK MAM Malzeme Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Bahadır Tunahoylu, milimetre ve terahertz konusunda projelergelişdiklerini ve bu projelerde dünyaca bakır bir alan olan terahertz teknolojilerinin Türkiye'ye kazandırılacağını söyledi. Terahertz teknolojilerinin insanlığın yaşamına etki edecek 10 teknolojiye biri olduğunu değinen Turetken, bu amaçla TÜBİTAK Gençlik yerleşkesinde Mikrodalga ve Terahertz Teknolojileri Araştırma Laboratuvarı (MILTAG) kurduklarını belirtti.

2015'te tamamlanacak

PROJE Yürütücüsü Doç. Dr. Bahattin Turetken, Terahertz Görüntüleme Sisteminin görüntülenecek hedefe herhangi bir sinyal göndermeden çalıştığını söyledi. Hedef üzerindeki gizlenmiş nesnelerin kozmik arka plan ışımasından kaynaklanan yayımların terahertz frekans bandında çalışan hassas bir alıcı sensör dizisi ve akıllı algoritmalar kullanılarak elde edildiğini belirtti. Sistemin asrı

sis altında görüntüleme yapabilecek kabiliyette olduğunu anlatan Turetken, "Farklı biyolojik, kimyasal ve patlayıcı maddelerin izleri 0,1-3 terahertz frekans bandında elde edilecek ve üzerinde tehlikeli obje taşıyan insanlar güvenli bir uzaklıktan tespit edilecek. 2015 yılında tamamlanarak teslim edilecek proje kapsamında Terahertz Dalga Üretici ile Spektroskopik Algılama Prototipi ve Terahertz Görüntüleme Prototipi geliştirilecek" bilgisini verdi.

Görsel 4.26. Hürriyet gazetesi 23 Ağustos 2013 tarihli haberi

Zaman gazetesinin 25 Ocak 2015 tarihli "Bu uyuşturucuyu kimler satıyorsa cezalandırılсын" haberinde kaynak olarak bağımlı yakının bilgisine başvurulmuştur. Bu bağlamda haberin kaynak kategorisinde "bağımlı/suçlu yakını, avukatı" kodlanmıştır (Görsel 4.27).

FOTOGRAF: Cihan, Sinan Kabatepe

BONZAI KOMASINA GİREN
GENCİN BABASI İSYAN ETTİ:

Bu uyuşturucuyu kimler satıyorsa cezalandırılсын

SİNAN KABATEPE ZONGULDAK

↓ Kullandığı bonzaiden dolayı komaya giren T.D., Zonguldak Atatürk Devlet Hastanesi yoğun bakımında yer olmaması sebebiyle Eregli ilçesinde özel hastaneye sevk edildi. Gencin 65 yaşındaki babası Mustafa D., “Çocuğuma icirip köprü başına atmışlar. Ben bulmasam ölebilirdi. Bunları kim dağıtıyorsa cezalandırılmasını istiyorum.” dedi. İddiaya göre Başarla mevkiinde 16 yaşındaki oğlu T.D.’nin (16) yerde yattığı haberini alan baba Mustafa D., sağlık ekiplerini aradıktan sonra oğlunun yanına gitti. 112 ekiplerinin müdahalesi sonrasında genç, Atatürk Devlet Hastanesi’ne götürüldü. İlk müdahalenin ardından yoğun bakıma alınmasına karar verildi. Ancak hastanenin yoğun bakım servisinde yer olmaması sebebiyle T.D., Eregli Özel Anadolu Hastanesi’ne sevk edildi.

Eregli’ye getirilen T.D., burada yapılan müdahalenin ardından yoğun bakıma alındı. Hastane girişinde açıklamalarda bulunan baba Mustafa D., şöyle konuştu: “Oğlum arkadaşları ile birlikte bonzai içiyor. Kiminle içtiğini bilmiyorum ancak bilinmesini, bulunmasını istiyorum. Ben sakatım. 3 aydan 3 aya maaş alıyorum. Ayağımdaki 8 platinle çocuğumun peşine düştüm. Ne zamandan beridir kullandığını bilmiyorum. Zaten bu akşam onu köprü başına atıvermişler. Orada bana yattığını söylediler. Öylelikle buldum. Bulunmasaydı ölecekti. Kalp rahatsızlığı da var. Bunu kim dağıtıyorsa yakalanıp cezalandırılmasını istiyorum.”

Görsel 4.27. Zaman gazetesi 25 Ocak 2015 tarihli haber

Haber kaynakları ve menşei dağılımı Tablo 4.8.’da sunulmuştur. Buna göre frekansı alınan haber kaynakları dağılımında olduğu gibi haber kaynaklarının menşeilere göre dağılımında da anlamlı bir fark bulunamamıştır. Tabloya göre, muhabir adı belirtilerek yazılmış haberlerde büyük oranda habere kaynaklarının net bir şekilde ifade edilmediği söylenebilmektedir. Bu eğilim genel olarak ajans haberlerinde ve diğer türdeki menşei ifadelerinin bulunduğu haberler için de geçerlidir.

Tablo 4.8. Haber kaynakları ve menşei dağılımı

Haber/bilgi kaynakları / Menşei	Muhabir adı	Ajans haberleri	Belirtilmemiş	Gazetenin adı	Dış haberler	Magazin servisi	TOPLAM
Belirtilmemiş	116	62	50	24	17	2	271
Zanlı/suçlu	11	3	6	3	0	0	23
Hükümet ve temsilcileri	14	3	3	1	1	0	22
Bağımlı/ suçlu yakını	12	3	3	2	1	0	21
Polis adliye/narkotik emniyet müdürlükleri	16	1	1	1	1	0	20
Ünlü kişilerin ifadeleri	12	2	4	1	0	1	20
Araştırmalara raporlara göre	11	1	5	1	0	0	18
Yeşilay	9	1	3	0	0	0	13
Görgü tanıkları	7	4	1	0	0	0	12
Tıp doktorları	6	3	2	0	0	0	11
Eski bağımlılar	7	4	0	0	0	0	11
Sağlık Bakanlığı, belediyeler/ valilikler temsilcilikleri	5	2	3	0	0	0	10
Bağımlı bireyler	7	1	1	1	0	0	10
Diğer akademisyenler	5	0	2	0	0	0	7
Dış basın	0	1	2	0	1	1	5
Bireysel sosyal sorumluluk yapan kişiler	3	1	0	1	0	0	5
Hastane temsilcileri	2	0	0	0	0	0	2
Hakimler/savcılar	1	0	0	0	1	0	2
Amatem	1	1	0	0	0	0	2
Adli Tıp Kurumu	0	0	0	0	1	0	1

Muhabir adıyla yazılan haberlerde en çok tekrarlanan haber/bilgi kaynağı, haber türüne ilişkin genel eğilimle de ilişkili olarak “polis adliye/narkotik/Emniyet Genel Müdürlüğü” şeklinde çıkmıştır (f=16). İkinci sırada ise 14 haberle “hükümet ve temsilcileri” haberlerde en çok bilgi ya da görüşlerine yer verilen kişiler olmuşlardır. Dolayısıyla bu durum genel eğilimden farklılık göstermektedir. Çünkü tablo toplamında ikinci sırada çıkan haber/bilgi kaynağı “zanlı-suçlu” olarak belirlenmiştir (f=23).

Gazetelere göre haber/bilgi kaynaklarının dağılımının incelenmesinde ise örneklem alınan tüm gazetelerde kaynağı “belirtilmemiş” olan haber metinlerine daha sık rastanmıştır (f=214). Diğer haber kaynakları arasında ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Tablo 4.9). Gazeteler arasında en fazla kaynağı belirsiz haber yayımlayan gazete “Sabah” olmuştur (f=66). Ardından “Sözcü” gelmektedir (f=50). Bir diğer gazete olan “Zaman”da 15 farklı kategoride kodlama yapılmışken, “Sabah” ta bu sayı 14’tür. Bunun yedisi ise bir tek habere ait kodlamadır. Zaman’da en çok “bağımlı/suçlu yakını” (f=9), “polis adliye/narkotik/ Emniyet Genel Müdürlüğü” (f=8) ve “ünlü kişilerin ifadeleri” (f=8) haber kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Sabah’ta ise “zanlı-suçlu ifadesi” (f=7) ön plandadır. Hürriyet’in sıralamasında ise “hükümet ve temsilcilikleri” ile “polis adliye/narkotik/Emniyet Genel Müdürlüğü” haber kaynakları öne çıkmaktadır. Zaman’da ise eski bağımlıların daha fazla habere kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır. Bütün bu ayrıntılara karşın söz konusu haber sayılarının ya da kategorilere ait tabloda oluşan frekansların 10’dan küçük olduğunun altı çizilmelidir. Çünkü haberde asıl olan unsur haber kaynağının “belirsiz” olmasıdır.

Tablo 4.9. *Gazetelere göre haber/bilgi kaynaklarının dağılımı*

Haber/bilgi kaynakları	Zaman	Posta	Hürriyet	Sözcü	Sabah	N
Belirtilmemiş	45	29	24	50	66	214
Hükümet ve temsilcilikleri	7	0	5	3	5	20
Polis adliye/narkotik Emniyet Genel Müdürlüğü	8	0	5	1	4	18
Bağımlı/ suçlu yakını	9	1	2	2	4	18
Zanlı/ suçlu ifadesi	2	3	1	4	7	17
Ünlü kişilerin ifadeleri	8	3	2	1	3	17
Araştırmalara/ raporlara göre	4	1	4	2	5	16
Yeşilay	7	0	3	2	1	13
Tıp doktorları	7	0	2	1	1	11
Sağlık Bakanlığı/ belediyeler/ valilikler temsilcileri	5	1	1	2	1	10
Görgü tanıkları	5	1	1	2	0	9
Bağımlı bireyler	3	1	2	1	1	8
Eski bağımlılar	6	0	0	2	0	8
Diğer akademisyenler	3	1	0	0	3	7
Bireysel sosyal sorumluluk yapan kişiler	2	0	0	0	1	3
Hakimler/ savcılar	0	0	1	0	1	2
Hastane temsilcileri	1	0	1	0	0	2
Adli Tıp Kurumu	0	0	0	0	1	1

Haber kaynaklarının yıllara göre incelenmesinde de diğer çapraz tablolarla aynı sonuçlara ulaşılmıştır. Örneklem alınan yıllarda en çok yer alan haber kaynağının “belirtilmemiş” olduğu sonucuna varılmıştır (f=249). Örneklem alınan haberlere kaynaklık eden kişi ve kurumların incelenmesiyle oluşturulan kaynak kategorisinde yer

alan diğer haber kaynakları arasında ise anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır (Tablo 4.10). Ayrıca söz konusu haber sayılarının ya da kategorilere ait tabloda oluşan frekansların 10'dan küçük olduğu da belirlenmiştir.

Tablo 4.10. *Haber/bilgi kaynaklarının yıllara göre dağılımı*

Haber/bilgi kaynakları	2013	2014	2015	N
Belirtilmemiş	96	85	68	249
Sağlık Bakanlığı/belediyeler/valilikler temsilcileri	8	9	3	20
Eski bağımlılar	4	6	8	18
Hakimler/ savcılar	8	5	3	16
Yeşilay	0	6	7	13
Zanlı/ suçlu	1	6	4	11
Ünlü kişilerin ifadeleri	6	1	4	11
Hükümet ve temsilcilikleri	1	2	7	10
Bireysel sosyal sorumluluk yapan kişiler	3	4	2	9
Diğer akademisyenler	3	2	3	8
Bağımlı bireyler	5	3	0	8
Hastane temsilcileri	1	2	5	8
Araştırmalara/ raporlara göre	1	2	4	7
Adli Tıp Kurumu	2	3	0	5
Tıp doktorları	1	1	1	3
Bağımlı/ suçlu yakını	0	0	2	2
Polis adliye/narkotik/Emniyet Genel Müdürlüğü	1	0	0	1
Görgü tanıkları	1	0	0	1

4.2.3. Dil ve anlatım özellikleri

Haber metinlerinde incelenen dil “metin dili” olarak iki kategoride ele alınmış ve sade anlaşılır metinler “halk dili/sade konuşma dili” olarak; teknik bilimsel detaylar, içerikler, herkesin okurken anlamayacağı bilimsel bilgiler içeren metinler ise “teknik/bilimsel dil (tıbbi terimler, kavramlar)” olarak değerlendirilmiştir.

Haber metninin dili ve anlatımını tanımlayan Tablo 4. 11'deki verilere göre haberlerin neredeyse tamamında (f=351) “halk dili” kullanıldığı belirlenmiştir. Hem halk dilinin hem de teknik bilimsel dilin kullanıldığı haber sayısı (f=10)’dur. Yalnızca teknik bilimsel dilin kullanıldığı haberler ise (f=6)’dır. Uyuşturucu haberlerindeki yeni tedavi yöntemleri ya da uyuşturucu probleminden çıkan olaylar kamuoyunun öğrenme isteğini de beraberinde getirmektedir. Bu anlamda medya tarafından kamuoyuna iletilen her türlü haberde okurlar için halk dilinin tercih edildiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.11. *Dil ve anlatım özellikleri*

Dil Özellikleri	Frekans
Halk dili	351
Teknik bilimsel dil	6
Halk dili/Teknik bilimsel dil	10

Haberlerin dil ve anlatım özellikleri kategorilerine örnek olarak değerlendirilen ve kodlanan bazı içerikler ise şu şekildedir:

Posta gazetesinin 30 Ocak 2013 tarihli “Narkotik operasyonu: 7 kişi hapiste” haberinde dil ve anlatım özellikleri olarak halk dilinin kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda dil ve anlatım özellikleri kategorisinde “halk dili” kodlanmıştır (Görsel 4.28).

Görsel 4.28. *Posta gazetesi 30 Ocak 2013 tarihli haber*

Hürriyet gazetesinin 25 Eylül 2014 tarihli “İşte korkunç tablo” haberinde metin dili olarak teknik-bilimsel ve tıbbi terimlerin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu sebeple haberin metin dili kategorisinde “teknik-bilimsel” dil kullanılmıştır (Görsel 4.29).

İşte korkunç TABLO

Dünyanın yeni kâbusu sentetik uyuşturucu bonzai, Türkiye’de neredeyse ‘ışık hızıyla’ yayılıyor. Emniyet verilerine göre, Türkiye’de ilk kez 2010’da rastlanan bonzai 4 yılda 70 ilde yayıldı, sadece geçen yıl 96 can aldı.

Cetin AYDIN/İSTANBUL

TÜRKİYE, son yıllarda tüm dünyanın başına bela olan sentetik uyuşturucu ‘bonzai’nin ismini, sokaklarda gencecik bedenlerin peş peşe ölü bulunmasıyla tanıdı. Emniyet verilerine göre, kâbusun boyutu, tahminlerin çok ötesinde. Türkiye’de ilk kez 2010 yılında Eskişehir’de yakalanan bonzai 2011’de 26, 2012’de 43, 2013’te 70 ilde görüldü. Adli Tıp verilerine göre, 2012 yılında uyuşturucudan gerçekleşen 325 ölümden 15’i, 2013 yılında ise 648 ölümden 96’sı bonzaiden kaynaklandı.

SATIŞ ADI: ‘BAHARAT’

Bonzainin tespit edilen ilk etken maddesi ‘HU-210’, 1988 yılında üretildi. 1995 yılında diğer etken madde ‘JWH-018’ üretildi. 2004 yılında iki etken madde emdirilen otlar, ‘spice

(baharat)’ adıyla internet-te satışa sunuldu. Satış için bir engel yoktu. 2007 yılında İsveç polisi, ‘spice’ satan ve kullananları sıkı takibe bağladı. Veriler Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi’ne raporlandı. Ancak bonzainin hammaddesi kimyasallar, kumaş boyası ya da temizleyici gibi çok çeşitli isimler altında tüm dünyaya yayılıyordu.

ARTIŞ YÜZDE 300

Türkiye’de 2011’de suç kapsamına alınan bonzai kullanımı, batı illerinden doğuya yayıldı. Adli Tıp kurumlarında 2012’de iki tür üzerinden analiz yapılırken, 2014 yılında bu sayı 17’ye çıktı. 2011 yılında 43, 2012’de 434, 2013’te 780, 2014 yılının ilk 8 ayında 544 kilo bonzai ele geçti. Sentetik uyuşturucularda yüzde 300’lük artış yaşandı.

PSIKİYATRİST Dr. Tanju Sürmeli’ye göre, sentetik uyuşturucudan uzak durmanın ilk adımı, kuwvetli aile bağları. Sürmeli, bu tür zehirliere karşı şu önerilerde bulundu: “Kendini kontrol edebilenlerin uyuşturucu kullanma oranı düşük. Ailelere düşen görev büyük, iyi ebeveynlik yaparak sıkı bir bağ kurmak, çocuklarını sevgi dolu yetiştirmek ve iyi örnek olmak, bu tür maddeleri kullanmamak, çocukları da uyuşturucudan uzak tutar.”

Görsel 4.29. Hürriyet gazetesi 25 Eylül 2014 tarihli haber

4.2.4. Üslup özellikleri

Anlatım biçimlerini destekleyen üslup, haberlerin okurlar tarafından nasıl anlaşıldığı konusunda önemli görülmektedir. Uyuşturucu haberlerinin yıllara göre üslup özellikleri (panik uyandırıcı/sansasyonel, özendirici/dikkat çekici, umut verici, hiçbir betimleme ve yorum yapılmadan sadece var olan olayın anlatıldığı haberler, magazinел söylem, bilgilendirici, damgalayıcı/ötekileştirici, ders verici/ihtar, uyarıcı/yardım isteyen) dokuz ayrı alt kategoride değerlendirilmiştir. Buna ilişkin veriler Tablo 4.12.'de sunulmuştur. Kodlamada çoklu kategori işaretlemesi yapılmıştır. Bu haberlerde en fazla 529 sayıda üslup unsuru kodlanmıştır. Çünkü bir haberde aynı anda birden fazla kategoriye ait üslup unsuruna vurguda bulunulabilmektedir.

Kodlama sonucu uyuşturucu haberlerinde en çok kullanılan üslubun “panik uyandırıcı/sansasyonel” olduğu bulunmuştur (f=190; %53,2). Bu üslubun ardından haberlerde “özendirici/dikkat çekici” üslubun da nispeten öne çıktığı belirlenmiştir (f=103; %28,9). İncelenen yıllardaki haberlerde ayrıca uyuşturucu bağımlılığından kurtulmak için yeni tedavi yöntemlerini ele alındığı ve “umut verici” üslup kullanıldığı tespit edilmiştir (f=55; %15,4).

“Olay anlatımı, magazinел söylem, bilgilendirici, damgalayıcı/ötekileştirici, ders verici, uyarıcı/yardım isteyen, hiçbir betimleme yapılmadan sadece olayın anlatıldığı” üsluplar haber içeriklerinde daha az yer bulduğu için “diğer” kategorisinde toplanmıştır (f=181; %50,7). Dolayısıyla haberlerin yarısında ayrıca başka üsluplara da yer verildiği söylenebilmektedir.

Uzday'a (2009, s.73-76) göre, madde bağımlılığı haberlerinin medyada kontrolsüz ve dikkatsiz bir şekilde yer alması kamuoyu üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Dolayısıyla her ne kadar uyuşturucu haberlerinde uyuşturucunun sağlığa zararlı olduğu, kullanılmaması gerektiği belirtilse de haberin yazımındaki üslup ve yeterli bilimsel bilgi içermemesinden dolayı bireyler ve özellikle gençlerin bu içeriklerden olumsuz yönde etkilenebileceği düşünülmektedir.

Buğdaycı da (2008, s. 1-4) yüksek lisans tezinde bu görüşe paralel olarak madde kullanımını etkileyen ve özendiren nedenlerden birinin medya olduğu belirtmiştir. Buğdaycı haber içeriklerindeki üslup detaylarının bireyleri uyuşturucu kullanımına özendirmekte olduğu ifade etmiştir.

Bu bağlamda araştırmada incelenen uyuşturucu haberlerinin üslupları daha çok panik uyandırıcı ve özendirici, dikkat çekici olmasına karşın; ulaşılan akademik çalışmalarda

daha çok medyanın uyuşturucu konusunda özendirici/dikkat çekici bir üslup üstlendiği vurgulanmıştır. Bu da paralel şekilde yorumlanmıştır.

Tablo 4.12. *Yıllara göre haber üsluplarının dağılımı*

Üslup/Yıllar	2013	2014	2015	TOPLAM	% (N=357)
Panik uyandırıcı/sansasyonel	68	58	64	190	53,2
Özendirici/dikkat çekici	50	27	26	103	28,9
Umut verici	14	25	16	55	15,4
Diğer	156	161	135	181	50,7

Araştırmada incelenen uyuşturucu haberlerinin menşeilerinin haberlerin üslubuna göre nasıl dađıldığđı da belirlenmiştir (Tablo 4.13). “Muhabir adı” belirtilen haberlerde “panik uyandırıcı/sansasyonel” üslup (f=119; %37,8), “özendirici/dikkat çekici” üslup (f=59; %18,7), “umut verici” üslup (f=36; %11,4), “olay anlatımı” üslubu (f=33, %10,5), “bilgilendirici” üslup (f=21, %6,7) öne çıkmaktadır. Ajans haberinde ise ilk kategori aynı iken diğer üsluplarda değişimler olmuştur. Buna göre “panik uyandırıcı/sansasyonel” üslup (f=49; %40,2), “özendirici/dikkat çekici” üslup (f=31; %25,4), olay anlatımı üslubu (f=13, %10,4), “umut verici” üslup (f=10; %8,2), “damgalayıcı/ötekileştirici” üslup (f=7, %5,7) sıramasıyla dikkat çekmektedir.

Menşei belirtilmemiş haberlerin üsluplarında ise bir farklılık söz konusudur. Buna göre “panik uyandırıcı/sansasyonel” üslup (f=36; %30,8) en çok kullanılan üsluptur. Ardından “özendirici/dikkat çekici” üslup (f=23; %19,7), “magazinel söylem” üslubu (f=20; %17,1), “damgalayıcı/ötekileştirici” üslup (f=11; %9,4), “umut verici” üslup (f=9, %7,7) kullanılmıştır. Dolayısıyla bu tür haberlerde; yani imzasız haberlerde üslubun değiştiği, panik uyandırıcı, özendirici, dikkat çekici, damgalayıcı ve ötekileştirici üslubun öne çıktığđı anlaşılmaktadır. Bu sıralamada özellikle magazinsel üslubun yüksekliğine vurgu yapılmalıdır.

Gazete adı, magazin servisi ve dış haberler olarak belirtilen menşeilerin üsluba göre değerlendirilmesinde her birinin verileri yeterli bulunmadığđı için diğer kategorisinde toplanmıştır. Buna göre “panik uyandırıcı/sasasyonel” üslup (f=11, %27,5), “özendirici/dikkat çekici” ve magazinel söylem” üslubu (f=9, %22,5), “umut verici” üslup (f=4, %10,0), “bilgilendirici” üslup (f=3, %7,5) sırası dikak çekmektedir.

Tablo 4.13. *Haber menşelerine göre haber üsluplarının dağılımı*

Üsluplar/ Menşei	Muhabir adı	%	Ajans haberleri	%	Belirtilmemiş	%	Diğer	%
Panik uyandırıcı/sansayonel	119	37,8	49	40,2	36	30,8	11	27,5
Özendirici/ dikkat çekici	59	18,7	31	25,4	23	19,7	9	22,5
Umut verici	36	11,4	10	8,2	9	7,7	4	10,0
Hiçbir betimleme ve yorum yapılmadan sadece var olan olayın anlatıldığı haberler	33	10,5	13	10,4	11	9,4	2	5,0
Magazinel söylem	15	4,8	3	2,5	20	17,1	9	22,5
Bilgilendirici	21	6,7	6	5	4	3,4	3	7,5
Damgalayıcı/ötekileştirici	11	3,5	7	5,7	11	9,4	4	5,0
Diğer	21	6,7	3	2,5	3	2,6	0	0
TOPLAM	315	100,0	122	100,0	117	100,0	40	100,0

Alanyazın bölümünde incelenen akademik çalışmalar arasında medyanın olumsuz etkilerine yönelik eleştirilerde bulunan Hughes vd. (2011, s. 285), Odhiambo (2014, s. 2491), Scull vd.'nin (2010, s. 981) belirttiği gibi medyada özellikle imzasız nitelikteki haber içerikleri panik uyandırıcı, ön yargılı ve dar çerçevede oluşturulmaktadır denilebilir. Buna göre bu tür haberlerin kamuoyunu olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Medyada damgalama ve ötekileştirme eleştirilerinde bulunan çalışmalardan Tiger (2013, s. 37-40), Howell (2015, s. 137), Altuntaş ve Altınova (2015, s. 59) ve Aydın'ın (2009, s. 43) makalelerinde de çalışmanın bulgularıyla paralel bulgulara rastlanmıştır. Buna göre makalelerde uygulanan içerik analizi, söylem analizi bulgularında ya da konu hakkındaki görüşlerde medyanın uyuşturucu kullanan bireyleri toplumun dışına ittiği, ötekileştirdiği ve dışladığını belirtilmektedir. Bunun yanında medyanın uyuşturucu

kullanan bireyleri cinsiyetçi, ırkçı söylemlerle dışlaması, bu kişileri daha çok yalnızlaştırmakta ve uyuşturucuya itmekte olduğunun çıkarımı yapılmıştır. Bu araştırmada da örneklem alınan uyuşturucu haberlerinde özellikle menşei belirtilmemiş, isimsiz ya da yazarı belli olmayan haberlerde uyuşturucu kullanan, satan ya da ticaretini yapan bireyler hakkında damgalayıcı ve ötekileştirici üslubun daha çok kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırma konusu ile alakalı akademik çalışmalarla ortak bir paydada buluşulmuştur.

Örneklem alınan gazetelere göre haber üsluplarının dağılımı ise Tablo 4.14'te sunulmuştur.

Tablo 4.14. Gazetelere göre haber üsluplarının dağılımı

Üslup	Zaman	Posta	Hürriyet	Sözcü	Sabah	TOPLAM
Panikuyandırıcı/Sansasyonel	60	18	22	44	46	190
Özendirici/ Dikkat çekici	24	16	9	24	30	103
Umut verici	17	3	9	9	17	55
Olay anlatımı	10	8	4	9	18	49
Magazinel söylem	9	12	5	3	17	46
Bilgilendirici	12	2	11	2	5	32
Damgalayıcı/Ötekileştirici	2	4	5	7	11	29
Uyarıcı/yardım isteyen	13	0	2	2	2	19
Ders verici/ihtar	5	0	0	0	1	6
TOPLAM	152	63	67	100	147	529

Buna göre Zaman gazetesinde yer alan uyuşturucu haberlerinde en çok kullanılan üslupların “panik uyandırıcı/sansasyonel” üslup (f=60), “özendirici/dikkat çekici” üslup (f=24), “umut verici” üslup (f=17) olduğu belirlenmiştir. Hürriyet gazetesinde de Zaman gazetesine gibi en çok aynı üsluplar kullanılmıştır: “Panik uyandırıcı/sansasyonel” üslup (f=22), “özendirici/dikkat çekici” üslup (f=9), “umut verici” üslup (f=9). Sözcü ve Sabah gazetelerinde ise en çok kullanılan üç üslubun yanında “hiçbir betimleme ve yorum

yapılmadan sadece var olan olayın anlatıldığı haberler” üslubu da kullanılmıştır. Sözcü gazetesinde 9 haber, Sabah gazetesinde 18 haber bu üsluba sahiptir. Diğer gazetelerden farklı olarak Posta gazetesinde “panik uyandırıcı/sansasyonel” üslup (f=18), “özendirici/dikkat çekici” üslup (f=16), “magazinel söylem” üslup (f=12) sıralaması öne çıkmaktadır.

Buna göre, örneklem alınan gazetelerde sıklıkla panik uyandırıcı/sansasyonel, özendirici/dikkat çekici ve umut verici üslupların kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda gazeteler arasında çok anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmektedir. Ancak diğer gazetelerden farklı olarak Posta gazetesinde ayrıca magazinsel söylemin de diğer çok kullanılan üsluplara yakın bir veriyle kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu da gazetenin niteliği ile paralel bir bulgu olarak yorumlanmıştır.

Bu üslup kategorilerine örnek olarak değerlendirilen ve kodlanan bazı haber metinleri ise şu şekildedir:

Sabah gazetesinin 26 Mart 2013 tarihindeki “AMATEM’de idrar skandalı” haberinde okuyuculara Amatem’de uyuşturucu bağımlılığından kurtulmak için tedavi gören gençlerin yaptığı skandal belirtilmiştir. Bağımlıların kullandıkları dublör ile temiz idrar temin ettikleri, bu idrarları kurdukları düzeneyle vücutlarına yerleştirdikleri ve denetimlerde temiz idrarı doktorlara verdiklerini konu alan haber detaylı bir şekilde sunulmuştur. Bu bağlamda haberin üslubu konusunda AMATEM gibi uyuşturucu ile mücadele eden bir kurumda yaşanan skandalın ortaya çıkmasıyla “panik uyandırıcı/sansasyonel” bir üslubun kullanıldığı belirlenmiştir. Haberde ayrıca AMATEM ya da diğer uyuşturucu bağımlılığına karşı tedavi uygulayan merkezlerde kalan bağımlı bireyleri özendirici/dikkat çekici ifadelerle de yer verilmiştir. Bu bağlamda haber metnin de özendirici/dikkat çekici üslubun da yer aldığı söylenebilmektedir. (Görsel. 4.30.).

Fotoğraflar: Serkan BAYRAKTAR

AMATEM'in kapısında şirin-gaya konan temiz idrar alan bağımlı, pantolonuna saklayıp denetime gidiyor. Böylece mahkemenin para cezasından kurtulduğu gibi uyuşturucu kullanmaya da devam ediyor.

Uyuşturucu bağımlılarının tedavisinin yapıldığı AMATEM'de temiz idrarlı dublör kullanılıyor. Bağımlı vücudundaki düzeneğe yerleştirdiği temiz idrarı denetimlerde kuruma veriyor

HABERİN TÜM FOTOĞRAFLARI
sabah.com.tr'de

AMATEM'DE İDRAR SKANDALI

Düzenli aralıklarla idrar örneği vermesi gereken bağımlılara AMATEM'deki görevliler rüşvet karşılığı yardımcı oluyor. Böylece uyuşturucu kullanmaya devam eden bağımlının raporları temiz çıktığı için ceza da almıyor

SABAH, uyuşturucu bağımlılarının tedavisi için devletten milyonlarca lira bütçe ayırdığı AMATEM'de denetimde temiz idrar veren dublörlerin kullanıldığı, akıllara durgunluk veren sahtecilik çarkını gündeme getiriyor. Dublörler, denetimli serbestlik kapsamındaki düzenli aralıklarla idrar veren uyuşturucu bağımlılarının yerine AMATEM'e idrar veriyor. Bağımlının tedavi sürecini karartan bu sahteciliğe kurumda çalışan görevliler de rüşvet karşılığı yardımcı oluyor.

İbrahim AYRAL
ÖZEL İSTİHBARAT

SABAH Özel İstihbarat Bölümü, AMATEM civarında haftalar süren araştırma ve takibi sonucunda, uyuşturucu madde tedavi merkezlerindeki sahtecilikleri ve kurulan rant çarkını ortaya çıkardı. Yaptığımız araştırmalar, İstanbul'un gübünde Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Alkol ve Madde Bağımlıları Tedavi ve Eğitim Merkezi (AMATEM) bünyesinde hizmet veren Denetimli Serbestlik Bürosu'nda Özel Güvenlik görevlilerinin de içinde olduğu bir sahtecilik şebekesinin bulunduğu gösteriyor.

TARİFEYE BAĞLANMIŞ

Her gün yüzlerce bağımlının geldiği AMATEM'in önünde bağımlılar açık açık uyuşturucu madde içiyor. Öyle ki, bağımlılar en son kontrol edilir düşüncesiyle burayı en güvenli yer olduğu düşüncesiyle kullanmaya başlamış. Kurumun önünde esrar için bir bağımlıya da fotoğrafladık.

Kurumda denetimli serbestlikten yararlanmak için temiz idrar veremeyen bağımlılar da çeşitli yöntemlerle sonuçları değiştiriyor. İdrar değişikliği tarifeyle bağlanmış. Bazı görevliler de bağımlıların temiz idrar vermesini zorunluluğunu kullanarak haksız kazanç elde ediyor.

SABAH, gündemi sarsacak uyuşturucu dosyası için bağımlıların içine girip onlardan bilgi aldı. Kullanılan

ilginç yöntemleri yerinde araştırdı. Araştırmalarımız kurumda rant çarkı kurulduğu için uyuşturucu madde almak ve idrar testlerinde temiz raporu edinmek hiç de zor değil. Yaptığımız araştırmalara göre ülkücü sahtecilik sisteminin uygulanmasını sağlayan en önemli etken denetimli serbestlik sisteminden kaçınmak. Kolluk kuvvetleri tarafından esrar ve türevi olan uyuşturucu maddeleri kullanmaktan yakalanan şahıslar, mahkeme tarafından tedavi için AMATEM'e yönlendiriliyor. Denetimli serbestlik kapsamında uzman psikologlarla görüşen bağımlılar, çeşitli tarihlerde üç kez idrar vermek için merkeze çağırılıyor. Üç ila 4 ay arayla çağırılan bağımlılardan alınan idrar sonuçları tekrar savcılığa gönderiliyor. Üst üste üç kez temiz idrar veremeyen bağımlıya 5 ila 10 bin TL arası para cezası kesiliyor. Bağımlı denetimli serbestlik kapsamındayken ikinci kez aynı suçtan yakalanırsa bu suç için ayrı bir dosya açılıyor ve her dosya için ayrıca temiz idrar vermesi isteniyor. Bu şekilde 10'a yakın dosyası olan bağımlı bile var. Savcılık tarafından denetimli serbestlik bürosuna yönlendirilen bağımlılarla ilk olarak psikolog görüşmesi yapılıyor.

EN SAĞLAM YÖNTEM (!)

Bu görüşmelerde bağımlının ne kadar süredir madde kullandığı belirlenip, uygulanacak tedavi yöntemlerine karar veriliyor. Bu noktaya kadar süreç başarıyla işliyor. Ancak buradan sonra kurulan rant çarkı devreye giriyor.

Tedavi süresince kişinin uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığı

Bağımlılar mahkemeye tedavi için AMATEM'e yönlendiriliyor. Düzenli olarak yapılan denetimlerden birinde görevli numuneye barked yapıyor.

yapılan idrar testleriyle kontrol altına alınıyor. Uyuşturucu madde kullanmaktan vazgeçmeyen bağımlılar burada çeşitli yöntemlerle idrar testi sonuçlarını değiştirip para cezasından kurtuluyor. Bu yöntemlerden ilki bağımlılar arasında "Balon" yöntemi olarak adlandırılıyor. Bağımlı kişi idrar vermeye, uyuşturucu madde kullanmayan bir dublörle birlikte geliyor. Burada daha önceden hazırlanmış olan idrar torbası, şırınga ya da küçük kolonya şişesi içine temiz olan idrar yapılıyor. Litrenin onda biri kadar temiz idrar veren dublör karşılığında 100 TL alıyor. Hazırlanan düzeneği üzerine yerleştiren bağımlı, kapısında özel

güvenlikçilerin ve idrar verilen alanda bu tip yöntemleri engellemek için görevlendirilen iki görevlinin bulunduğu AMATEM'in denetimli serbestlik bürosunda sırasını bekliyor. Sırası gelince iki görevlinin beklediği pisuara yaklaşıp kendisine verilen bardağa, üzerindeki serumvari şırıngalı düzeneğe bulunan temiz idrarı boşaltıyor. Böylece test sonuçları temiz çıkan bağımlı, uyuşturucu madde kullanmasına rağmen, tespit edilemediği için ceza almadan kurtuluyor ve dosya kapanıyor. Ancak bu yöntem biraz riskli. Balon idrarla yakalanırsa bağımlı hakkında tutanak tutuluyor ve savcılık dosyasına gönderiliyor.

TEMİZ İDRAR 1000 TL

Uyuşturucu bağımlılarının idrarları temiz olmadıkça halde temiz rapor almaları için kurulan ikinci yöntem ise oldukça pahalı. Bu yöntemde tam 1000 TL karşılığında temiz idrar raporu alınıyor. Artan para ceza üzerine bu yöntemle zam yapıldığını belirten uyuşturucu bağımlısı S. E., SABAH'a, sistemin nasıl işlediğini şöyle anlatıyor:

"İdrar vermek için bana verilen günden bir gün önce orada daha önce güvenlikçi olarak çalışan A.'yı anıyorum. Hastanenin bahçesinde buluşuyoruz. Parayı verip yanından ayrılıyorum. Denetimli Serbestlik Bürosu'na gidip idrar vereceğim gibi sıraya giriyorum. Sıra bana gelince verilen barkodu alıp biraz oyalanıp dışarı çıkıyorum. Barkodu beni bahçede bekleyen A.'ya ya da onun gösterdiği personele verip gidiyorum. Öğleden sonra sonuçlar açıklanıyor. İdrar bile vermeden temiz raporu alıyorum. Beş tane dosyam var. Temiz rapor alamazsam cezam yaklaşık 50 Bin TL. Ben 15 bin TL'ye hallediyorum. Cezalar artınca, tarife de yükseldi. Eskiden hepsini 2 bin TL'ye halledirdim. Şimdi rapor başına bu paraları veriyorum. Hem içiyorum, hem de hiç ceza almadan dosyaları kapatmış oluyorum."

Görsel. 4.30. Sabah gazetesi 26 Mart 2013 tarihli haber

Sabah gazetesinin 14 Ekim 2013 tarihli “Transseksüel kuryenin midesinde 1 kilo kokain” haberinde ise uyuşturucu kuryesinin cinsel yönelimi haberin başlığına taşınmıştır. Haberde uyuşturucu kuryesinin cinsel yönelimi toplumdan ayrıştırılarak “damgalayıcı/ötekileştirici” üslupla okuyucuya sunulmuştur. Bu bağlamda araştırma için incelemeye alınan bu haberin üslup kategorisi “damgalayıcı/ ötekileştirici” üslup olarak kodlanmıştır (Görsel 4.31).

Transseksüel kuryenin midesinde 1 kilo kokain

MİDESİNDE 1 kiloluk koka-
inle Brezilya’dan İstanbul’a gelen
Geifferson Santos Da Silva (22)
adlı transseksüel, Bakırköy’de bir
odelde narkotik polisine yakalan-
dı. Hastanede röntgen filmi çekilin-
ce Da Silva’nın midesinden 60 kap-
sül çıkartıldı. Kapsüllerin içinden 1
kilo 93 gram kokain çıktı. Ülkesinde
hemcinsi ile evli olan kurye, ifade-
sinde uyuşturucu şebekesinin eşini
ve kendisini ölümle tehdit ettiği
için kurye olmak zorunda kaldığını
öne sürdü. **Ufuk KÖROĞLU**

Görsel 4.31. Sabah Gazetesi 14 Ekim 2013 tarihli haber

Hürriyet gazetesinin 14 Ocak 2015 tarihli “Bağımlılığa çip ilaç” başlıklı haberinde bağımlılıktan kurtulma ve üretilen yeni bir ilacın tanıtımı yapılarak konu hakkında uzman görüşüne yer verilmiştir. Böylece haberde özellikle bağımlı ve yakınlarına “umut verici” bir üslubun kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırma için incelemeye alınan bu haberin üslup kategorisi “umut verici” üslup olarak kodlanmıştır (Görsel 4.32).

BAĞIMLILIĞA ÇİP İLAÇ

Alkol ve eroin bağımlılarının cilt altına yerleştirilen ve oradan 2 yıl boyunca salınan 'çip' ilaçlar başarıyı artırıyor. İlaç hem isteği hem de madde kullanılsa bize hazzını azaltıyor.

Mesude ERŞAN

ALKOL ve madde bağımlılığı aslında kronik bir hastalık. Tedavi sürecinin başarıyla atlatılması için cilt altına yerleştirilen ilaçlar (implant) vücuda her gün belli dozlarda ilaç salarak kişinin alkol ve madde bağımlılığıyla (eroin) daha kolay mücadele etmesini sağlıyor. Üsküdar Üniversitesi NPIstanbul Nöropsikiyatri Hastanesi Bağımlılık Merkezi Müdürü Prof. Dr. Nesrin Dilbaz diyabet, alkol ve

madde bağımlılığında da tedavi/ilaç uyumuyla ilgili sorunlar yaşadığını söylüyor. Dilbaz, "İlk bir hafta maddeyi vücuttan uzaklaştırırken, yoksunluk belirtilerini en aza indirip, hastanın çok sıkıntı çekmeden arınmasını sağlıyoruz. Sonra da maddeden uzak tutabilecek, isteği ve aşermeyi azaltabilecek ilaçlara geçiyoruz" diyor.

YAĞ DOKUSUNDA DURUYOR

Aslında hastalara tablet, draje ya da kapsül formunda yani günlük tek doz, ağızdan verilen ilaçlar var. Fakat yapılan çalışmalar gösteriyor ki özellikle bağımlılık hastalarında tedavi ve ilaç uyumları son derece düşük. Prof. Dr. Dilbaz, şöyle anlatıyor: "Deri altına yerleştirilen bu ilaçlar 1.5-2 ay etkili. Hastalarımızın 'çip ilaç' dediği bu ilaçları, küçük bir kesi açarak karın bölgesinde cilt altındaki yağ dokusuna yerleştiriyoruz. İlaç yavaş yavaş salınarak sisteme karışıyor. Böylece hastanın kararından vazgeçip tedavisini kesmesinin de önüne geçiliyor. İlaç hem isteği azaltıyor hem de hasta maddeyi kullanırsa beklediği hazzı almıyor."

'Motivasyonla gelene tedavi'

NPISTANBUL Nöropsikiyatri Hastanesi Bağımlılık Merkezi Klinik Şefi Yrd. Doç. Dr. Serdar Numedov, tedavinin her hastaya uygulanmadığını anlatırken şöyle diyor: "Tedavi motivasyonları olan, bizimle takiplerini birlikte götürebilecek hastalarımızda uyguluyoruz. Şimdiye kadar uyguladığımız hastalardan çok iyi yanıtlar aldık. Duruma göre hastanın 2-2.5 ayda bir tekrar ilaç yerleştirebiliyoruz."

Alkole disülfiram eroine naltrekson

TEDAVİDE, alkol bağımlılarına disülfiram, eroin bağımlılarına ise naltrekson implantları takılıyor. Naltrekson, eroinin gelip yapıştığı reseptöre (alıcı) yapışıyor. Eroinin yapışacağı yeri kısmen işgal ettiği için hasta tekrar kullanmak istemiyor. Disülfiram ise alkolün yıkılmasını sağlayan bir enzimi bloke ediyor. Hasta ilaca rağmen alkol alırsa, alkol vücutta yıkılıp atılmadığı için çok hızlı bir biçimde alkol zehirlenmesi yaratabiliyor. Bu bilginin paylaşıldığı hasta, alkol almaktan cayıyor.

Görsel 4.32. Hürriyet Gazetesi 14 Ocak 2015 tarihli haber

Sözcü gazetesinin 27 Ocak 2013 tarihli haberinde ise "Emir, temin eden kişi iddiasıyla serbest bırakılmadı" başlığı ile ünlülerin uyuşturucu kullanımından ve temininden göz altına alındıkları ifade edilmektedir. Haberin başlığında oyuncu Çağatay Ulusoy, kamuoyu tarafından takip edilen dizideki karakterinin adıyla sunulmuştur. Yine haberde manken ve oyuncu Gizem Karacan da dizideki karakteriyle tanıtılmıştır. Bu bağlamda haberde kamuoyu tarafından sık sık takip edilen ünlü kişilerin uyuşturucu konusundaki haberleri oynadıkları diziler ve sevildikleri karakterlerle "magazinel söylem" üslubuyla sunulmuştur. Dolayısıyla araştırma için incelemeye alınan bu haberin üslup kategorisi "magazinsel söylem" üslubu olarak kodlanmıştır (Görsel 4.33).

Hayranları şokta

Yakışıklı oyuncu Çağatay Ulusoy'un gözaltına alınması hayranlarını üzdü.

Kaderleri bir...

"Emir'in Yolu"nda Ulusoy'un sevgilisini oynayan Gizem Karaca da gözaltında.

Katırcıoğlu serbest

Selen Katırcıoğlu'nun da aralarında bulunduğu 3 kişi dün serbest bırakıldı.

Emir, temin eden kişi iddiasıyla bırakılmadı

Şenol GEZER

İSTANBUL Narkotik Polisi'nin, megakentte önceki gün yaptığı uyuşturucu baskını gündeme oturdu. Beşiktaş ve Şişli de dahil olmak üzere toplam 8 ilçede 45 ayrı adrese baskın yapıldı.

22'si sinema ve dizi oyuncusu, 18'i ise uyuşturucu satıcısı olan toplam 40 kişi gözaltına alındı. Operasyonda 20 kilogram esrar, 500 gram kokain ve bir miktar Bonzai ele geçirildi.

Gözaltına alınanlar yapılan sağlık kontrollerinin ardından Narkotik Şube'ye götürüldü. Kan ve kıl örnekleri alınan 40 kişi, ardından sorguya çekildi.

3 kişi serbest kaldı

İddiaya göre ünlü isimlerden bazıları, Adli Tıp Kurumu'nda kan örnekleri alındıktan sonra serbest bırakıldı. Ancak "Adını Feriha Koydum Emir'in Yolu" dizisiyle adeta genç kızların sevgilisi olan Çağatay Ulusoy o kadar şanslı değildi. Çağatay Ulusoy hakkında,

'uyuşturucu temin etmek' iddiasıyla işlem yapıldı. Aynı iddiayla Ulusoy'un menajeri Ayşe Selin Boronkay ile "Adını Feriha Koydum Emir'in Yolu" dizisinde oynayan 2011 Türkiye Güzeli Gizem Karaca da suçlandı. Bu üç ismin, bu suçlamalar nedeniyle halen gözaltında tutulduğu belirtildi.

Şüphelilerin bugün adliyeye sevk edilmesi bekleniyor.

Gözaltına alınan şüphelilerden aralarında Selen Katırcıoğlu'nun da bulunduğu 3 kişi işlemlerinin ardından dün serbest kaldı.

Görsel 4.33. Sözcü Gazetesi 27 Ocak 2013 tarihli haber

Sabah gazetesi 01 Ekim 2014 tarihinde "Çocuğunuz sürekli parfüm sıkıyorsa dikkat" başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haberde uyuşturucu ve bağımlılık konusunda kamuoyunu bilgilendirici uzman görüşleri ve araştırma sonuçlarına yer verilmiştir. Bu bağlamda haberin üslubu olarak hem "bilgilendirici (ansiklopedik, bilimsel, yararlı, faydalı, işe yarar bilgi)" hem de "panik uyandırıcı/sansasyonel" üslup kodlanmıştır (Görsel 4.34).

Çocuğunuz sürekli parfüm sıkıyorsa dikkat!

TÜİK verilerine göre Türkiye’de uyuşturucu madde kullanımı 11 yaşın altına indi. Uzmanlar velileri uyardı: Çocuğunuz sürekli parfüm sıkıyorsa, devamsızlığı artmışsa ve sürekli borç para alıyorsa madde bağımlısı olabilir

Erol Kahveci

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) geçen ay açıkladığı bir raporda Türkiye’de uyuşturucu kullanımının 11 yaşın altına indiğini ortaya koydu. Uzmanlar, 16 milyon 400 bin öğrencinin ders başı yaptığı okul çevrelerinin en önemli pazar olduğuna dikkat çekerek velileri uyardı: “Çocuğunuz sürekli parfüm sıkıyorsa, devamsızlığı artmışsa ve sürekli borç para alıyorsa madde bağımlısı olabilir”

48 BİN ÇOCUK BAĞIMLI

TÜİK araştırmasında, 2013 yılında suça sürüklenen çocuk sayısı 2012 yılına göre yüzde 14,5 oranında artarak 115 bin 439’a yükseldi. Bu çocukların 48 bin 374’ünün

Yasar Özyay

bağımlılık yapan madde kullandığı belirlendi. Çocukların yaklaşık 4 bin 500’ünün esrar, 213’ünün bonzai, 118’inin eroin ve 117’sinin de hap kullandığı tespit edildi. Bonzai kullanan 165 çocuğun 15-17 yaş aralığında, 42 çocuğun 12-14 yaş aralığında, 6 çocuğun ise 11 yaşının altında olduğu açıklandı.

ANNE BABALAR DİKKATİ

İzmir Ekonomi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Erol Kahveci anne ve babaları şu konularda uyardı:

“Okula karşı negatif değişiklikler, devamsızlık, diğer notlar, yapılan aktivitelerde ve sahip olunan şeylerde artan ölçüde gizlilik çocuklarda bir şeylerin doğru gitmediğini göstermektedir. Koku ortamak için gereksiz denemeler kullanan parfümler, deodorantlar, yeni arkadaşlar, arkadaş grubundaki değişiklikler ve borç para alma gibi durumlar da çocukların yaşamında bir şeylerin yanlış gittiğini anlatmaktadır. Aslında çocuklar ve ebeveynler arasında her zaman iletişim ve karşılıklı anlayış olmalıdır. Çocuklarınızla arkadaşlık kurun”

Okul çevrelerine narkotikler

UYUŞTURUCUYLA mücadele konusunda hükümetin başlattığı eylem planı kapsamında okul çevrelerinde narkotikler kurulacak. Okul çevresinde dolaşan şüpheli kişilere terörizm muamelesi yapılacak. Okul çevrelerinde narkotiklerle birlikte psikologlardan ve diğer

uzmanlardan oluşan bir ekip çalışacak. AMATEM’ler yeniden yapılandırılacak. Çağrı merkezi kurulacak. Kentlerdeki viraneler yıkılacak. Bazı ilaçlar gözden geçirilecek, betli ilaçlara erişim engellenecek. İlk adım merkezleri kurulacak, yan yol yöntemlerine ağırlık verilecek.

Görsel 4.34. Sabah Gazetesi 01 Ekim 2014 tarihli haber

Zaman gazetesinin 15 Şubat 2015 tarihli haberinde “Jackie Chan’in oğlundan özür” başlığı atılmıştır. Haberde kamuoyu tarafından tanınan ve sevilen oyuncunun uyuşturucu kullanan oğlu kamuoyundan özür dileyerek sergilediği davranışın yanlış olduğunu bildirmiştir. Bu bağlamda haberin üslubu olarak “ders verici, ihtar (ünlüleri kamuoyundan özür dilemesi, tavsiyede bulunması)” ve “magazinel söylem” üslubu kodlanmıştır (Görsel 4.35).

Jackie Chan’in oğlundan özür

OSMAN EROL PEKİN

Evinde uyuşturucu kullanmak ve kullanmaktan Çin’de altı ay hapis yatan ünlü kung-fu yıldızı Jackie Chan’in oğlu Jaycee, kamuoyundan özür diledi. Önceki gün hapisten çıktıktan sonra basın toplantısı düzenleyen 32 yaşındaki Jaycee, “Yanlış yaptım. Kamuoyu figürü olarak, bu olay toplum üzerinde olumsuz etki oluşturdu, beni destekleyenleri hayal kırıklığına uğrattı ve benimle çalışmış insanların kaybına neden oldu.” ifadelerini kullandı. Jaycee, tutuklu kaldığı süre içinde çok şey öğrendiğini, bundan sonra ne yapması ve yapmaması gerektiğini iyi anladığını kaydederek, kanunlara uyan bir kişi olacağını söyledi. Film yıldızı ve şarkıcı olan Jaycee, agustos ayında Tayvanlı aktör Kai Ko ve diğerleri ile birlikte yakalanmıştı. Kai Ko, 14 gün gözaltında kaldıktan sonra serbest bırakılmıştı. Jackie Chan, oğlunun tutuklanması sırasında kendisinin iyi bir baba olmadığını söylemiş ve oğlunu da ayrıca eleştirmişti.

Görsel 4.35. Zaman Gazetesi 15 Şubat 2015 tarihli haber

Zaman gazetesinin 28 Ocak 2014 tarihli “Bağımlılık sadece ilgisiz ailelerin çocuklarında görülmez” haberinde “uyarıcı/yardım isteyen (yeni bir maddeye karşı uyarı, dikkat, özen, bağımlılıktan kurtulmak için yardım isteme)” söz konusudur. Dolayısıyla bu haberde üslup kategorisinde “uyarıcı/yardım isteyen” üslup kodlanmıştır (Görsel 4.36).

Görsel 4.36. Zaman Gazetesinin 28 Ocak 2014 tarihli haber

Zaman gazetesinin 23 Nisan 2013 tarihli “Yunuslar, 2 kişiyi 8 kilo esrarla yakaladı” haberinde üslup olarak hiçbir betimleme ve yorum yapılmadan sadece var olan olayın anlatıldığı haber olarak kodlanmıştır (Görsel 4.37).

Yunuslar, 2 kişiyi 8 kilo esrarla yakaladı

➤ Aksaray’da durumundan şüphelendikleri iki kişiyi takibe alan İstanbul Emniyeti’ne bağlı Yunus timleri, 8 kilo esrar ele geçirdi. Gözaltına alınan şüphelilerin benzer suçlardan poliste kaydının bulunduğu öğrenildi. Şüpheliler A. Ö. ve M. S. K.’nin daha önce de benzer suçlardan kaydının bulunduğu belirtildi. Şüphelilerin uyuşturucuyu Güneydoğu’da getirdikleri ve İstanbul’da torbacı tabir edilen sokak satıcıları aracılığıyla piyasaya sürecekleri öğrenildi. **MUTLU ÖZAY İSTANBUL**

Görsel 4.37. Zaman Gazetesi 23 Nisan 2013 tarihli haber

4.2.5. İşlenen temalar

Uyuşturucu haberlerinde temaların belirlenmesi haberin genel çerçevesini ortaya koyması açısından önemlidir. Haber metinleri incelendiğinde uyuşturucu haberlerinde 16 temanın kullanıldığı belirlenmiştir. Bu temalar bağımlılığın türü, operasyon, ekonomik ve ticari boyut, dış görünüş meslek, çocuk vurgusu, kanı önderi görüşleri, ünlü kişilere yönelik değinmeler, komaya girme hastaneye kaldırılma, sosyal sorumluluk çalışmaları, önerilen tedavi, bağımlı ya da eski bağımlı görüşleri, yıllara göre uyuşturucu kullanımı, aile arkadaş görüşleri, rehin alma öldürme, uyuşturucu kullanımını önlemeye yönelik anlatımlar ve sağlık boyutu şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 4. 15’de sunulan gazetelere göre uyuşturucu haberlerinde yer alan temaların verilerine göre incelenen 357 haber içinde haber temalarından en fazla kullanılan “haberde konu edilen uyuşturucunun ya da bağımlılığın türü” olduğu tespit edilmiştir (f=289, %81,0). Bu temayı “operasyon” teması (f=243, %68,0), “ekonomik ve ticari boyut” teması (f=108, %30,2), “dış görünüş meslek” teması (f=103, %28,8), “çocuk vurgusu” teması (f=81, %22,6), “kanı önderi görüşleri” teması (f=55, %15,4), “ünlü kişilere yönelik değinmeler” teması (f=49, %13,7), “komaya girme/hastaneye kaldırılma” teması (f=36, %10,8)’dir.

Ayrı ayrı gazeteler bazında incelenecek olursa Hürriyet gazetesinde incelenen 45 haber içerisinde en çok kullanılan temalar “bağımlılığın türü” (f=35, %77,8), “operasyon” (f=28, %62,2), “ekonomik ve ticari boyut” (f=15, %33,3), “dış görünüş, meslek” (f=12, %26,6), “çocuk vurgusu” (f=9, %20,0), “kanı önderi görüşleri”, “yıllara göre uyuşturucu kullanımı” (f=8, %17,7), “önerilen tedavi” (f=7, %15,5) “ünlü kişilere yönelik değinmeler” (f=5, %11,1) şeklindedir.

Sabah gazetesinde 102 haber içerisinden “haberde konu edilen uyuşturucunun ya da bağımlılığın türü” (f=77, %75,5), “operasyon” (f=72, %70,5), “dış görünüş, meslek” (f=42, %41,1), “ekonomik ve ticari boyut” (f=40, %39,2), “ünlü kişilere yönelik değinmeler” (f=18, %17,6), “kanı önderi görüşleri” (f=15, %14,7), “sosyal sorumluluk çalışmaları” (f=11, %10,7) şeklinde sıralanmıştır.

Sözcü gazetesinde 67 haber içerisinden “haberde konu edilen uyuşturucunun ya da bağımlılığın türü ve operasyon” temalarının frekansı eşittir (f=54, %80,6). Bunu “ekonomik ve ticari boyut” (f=25, 37,3), “çocuk vurugusu” (f=16, %23,9), “dış görünüş, meslek” (f=14, %20,8) ve “komaya girme/hastaneye kaldırılma” (f=9, %13,4) takip etmektedir.

Posta gazetesinde incelenen 42 haber içerisinde ise diğer gazetelerden farklı olarak en çok kullanılan tema “operasyon” (f=34, %81,0) olurken, bunu “haberde konu edilen uyuşturucunun ya da bağımlılığın türü” (f=33, %78,6), “dış görünüş” (f=16, %38,0), “ekonomik ve ticari boyut” (f=13, %31,0), “ünlü kişilere yönelik değinmeler” (f=11, %26,1), “çocuk vurgusu” (f=9, %21,4) ve sırasıyla diğer temalar izlemektedir.

Zaman gazetesinde de Hürriyet, Sabah ve Sözcü gazetelerinin sıralamasından farklı bir sıralama mevcuttur. Buna göre incelenen 101 haber içerisinde sıralamada ilk iki tema “haberde konu edilen uyuşturucunun ya da bağımlılığın türü” (f=90, %89,1) ve “operasyon” (f=55, %54,4) iken; diğer gazetelerden farklı olarak daha sık kullanılan “çocuk vurgusu” (f=39, %38,6), “kanı önderleri görüşleri” (f=26, %25,7), “dış görünüş/meslek” (f=19, %18,8), “komaya girme/hastaneye kaldırılma” (f=18, %17,8), “ekonomik ve ticari boyut” (f=15, %14,8), “yıllara göre uyuşturucu kullanımı” (f=13, %12,8), “sosyal sorumluluk çalışmaları” (f=12, %11,8) öne çıkmaktadır.

Uzbay’a (2015, s. 351) göre, uyuşturucu bağımlılığı haberleri kimi zaman farkındalık yaratma işlevini yerine getirse de haberlerde uyuşturucu ya da bağımlılık türüne sıklıkla yer verilmesi, çoğu zaman uyuşturucuya karşı yatkın olan bireylerin uyuşturucu kullanmasına ortam hazırlamakta ya da uyuşturucu bağımlılarının madde

teminine kolaylık sağlayarak onların davranış değişikliklerine sebep olmakta ve güdülenmektedir. Dolayısıyla haberlerde en çok işlenen temanın “bağımlılığın türü” olması Uzbay’ın uyarılarına işaret etmekte ve bu konuya dikkatin çekilmesini gerekli kılmaktadır.

Öte yandan Belackova, Stastna ve Miovsky (2011, s. 6) yurt dışında yapılan yayınlarda medyanın, uyuşturucuları ve uyuşturucu kullanıcılarını ya da satıcılarını her zaman belirlenen bir temadaki hikaye içerisinde sunmasını eleştirmektedir. Medya uyuşturucunun bir hikaye içerisindeki rolünü göstermektedir. Buna göre medyanın uyuşturucu konusunda tıpkı bir rehber gibi sadece belirlediği birkaç temada, çeşitli durumlardaki hayatı özel bir çerçevede kamuoyunu sunduğu tespit edilmiştir. Bu örneklerden de hareketle araştırmada örneklem alınan haber içerikleri incelendiğinde tema olarak genelde bağımlılığın türü, uyuşturucu operasyonları ve uyuşturucunun ekonomik ve ticari boyutu gibi haberlerin aynı temalarla çerçevelendirildiği söylenebilir.

Tablo 4.15. Gazetelere göre haberlerde yer alan temalar

Temalar	Hürriyet (N=45)	Sabah (N=102)	Sözcü (N=67)	Posta (N=42)	Zaman (N=101)	Toplam (N=357)
Uyuşturucunun ya da bağımlılığın türü	35	77	54	33	90	289
%	77,8%	75,5%	80,6%	78,6%	89,1%	81,0%
Operasyon	28	72	54	34	55	243
%	62,2%	70,5%	80,6%	81,0%	54,4%	68,0%
Ekonomik ve ticari boyut	15	40	25	13	15	108
%	33,3%	39,2%	37,3%	31,0%	14,8%	30,2%
Dış görünüş/ meslek	12	42	14	16	19	103
%	26,6%	41,1%	20,8%	38,0%	18,8%	28,8%
Çocuk vurgusu	9	8	16	9	39	81
%	20,0%	7,8%	23,9%	21,4%	38,6%	22,6%
Kanı önderi görüşleri	8	15	5	1	26	55
%	17,7%	14,7%	7,5%	2,3%	25,7%	15,4%
Ünlü kişilere yönelik değerlendirmeler	5	18	3	11	12	49
%	11,1%	17,6%	4,5%	26,1%	11,8%	13,7%
Komaya girme/ hastaneye kaldırılma	2	6	9	1	18	36
%	4,4%	5,8%	13,4%	2,3%	17,8%	10,8%
Sosyal sorumluluk çalışmaları	6	11	4	0	12	33
%	13,3%	10,7%	6,0%	0	11,8%	9,2%
Önerilen tedavi	7	2	2	1	13	25
%	15,5%	1,9%	3,0%	2,3%	4%	7,0%
Bağımlı ya da eski bağımlı görüşleri	2	1	3	3	13	22
%	4,4%	0,9%	4,5%	7,1%	12,8%	6,1%
Yıllara göre uyuşturucu kullanımı	8	4	1	2	5	20
%	17,7%	3,9%	1,5%	4,7%	5,0%	5,6%
Aile, arkadaş görüşleri	1	2	2	1	8	14
%	2,2%	1,9%	3,0%	2,3%	8,0%	4,0%
Rehin alma/öldürme	2	0	1	0	1	4
%	4,4%	0%	1,5%	0	0,9%	1,1%
Uyuşturucu kullanımını önlemeye yönelik anlatımlar	0	1	0	0	0	1
%	0%	0,9%	0%	0	0	0,2%
Sağlık boyutu	0	0	0	0	1	1
%	0%	0%	0%	0	0,9%	0,2%
N	140	299	193	125	327	1084
%	100%	100%	100%	100%	100%	

Uyuşturucu haber menşelerine göre haberlerde yer alan temalar Tablo 4.16’da belirlenmiştir. Buna göre menşelerin neredeyse tümünde temalar aynı sıralamada kullanılmıştır. Yalnızca dış haberler ve magazin servisinden çıkan haberlerde diğer menşelere göre daha az tema kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda temaların haberlerin çıkış yerine göre dağılımında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.16. *Haber menşelerine göre haberlerde yer alan temalar*

Temalar /Menşei	Muhabir adı	Ajans haberleri	Belirtilmemiş	Gazetenin adı	Dış haberler	Magazin servisi
Uyuşturucunun ya da bağımlılığın türü	169	67	68	25	16	4
Operasyon	145	63	56	28	14	2
Ekonomik ve ticari boyut	74	26	15	20	8	1
Dış görünüş/ meslek	54	18	30	12	9	1
Çocuk vurgusu	54	24	15	5	2	1
Kanı önderi görüşleri	34	8	12	2	3	0
Önerilen tedavi	18	3	3	0	1	0
Ünlü kişilere yönelik değinmeler	18	5	18	4	7	3
Komaya girme/ hastanaya kaldırılma	23	13	4	0	1	0
Sosyal sorumluluk çalışmaları	22	7	5	3	2	0
Yıllara göre uyuşturucu kullanımı	14	2	4	1	1	0
Bağımlı ya da eski bağımlı görüşleri	16	6	5	1	0	0
Aile arkadaş görüşleri	11	3	1	1	1	0
Rehin alma/ öldürme	3	2	1	0	0	0
Uyuşturucu kullanımını önlemeye yönelik anlatımlar	0	0	1	0	0	0

Haberlerin temaları kategorilerine örnek olarak değerlendirilen ve kodlanan bazı içerikler ise şu şekildedir:

Posta gazetesinin 14 Ağustos 2013 tarihli “Zehirin şifresi bayram şekeri” haberinde tema olarak operasyon, uyuşturucunun türü ve ekonomik, ticari boyutunun kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda tema kategorisinde “operasyon”, “ekonomik ve ticari boyut”, “uyuşturucunun bağımlılığın türü” kodlanmıştır (Görsel 4.38).

Görsel 4.38. Posta gazetesini 14 Ağustos 2013 tarihli haber

Sabah gazetesinin 5 Şubat 2015 tarihli “Esrar otomatı” haberindeki tema bağımlılığın türü olarak belirlenmiştir. Kodlamada da “bağımlılığın türü” kategorisi kodlanmıştır (Görsel 4.39).

Esrar otomatı

ESRAR kullanımının ABD’nin bazı eyaletlerinde kısmen yasal hale gelmesinin ardından Seattle şehrindeki bir bakımevine konulan marihuana otomatı dün hizmete girdi. “ZaZZZ” isimli makine, müşterilerin kimlik bilgilerini alarak maddesi kullanmasında bir sakınca olup olmadığını denetledikten sonra paket halindeki esrarı veriyor. İçinde kendir yağı şişesi gibi uyuşturucu ve enerji verici başka maddelerin de bulunduğu otomattan bir paket esrar almak için 15 dolar ödemek gerekiyor. DİŞ HABERLER

Görsel 4.39. Sabah gazetesini 5 Şubat 2015 tarihli haber

4.3. Görsel unsurlara ilişkin bulgular

Gazetelerde yer alan uyuşturucu içerikleri çoğu zaman görsel unsurlarla desteklenmiştir. Bu başlıkta da incelenen içeriklerin görsel unsurlarının nasıl kullanıldığını ele alan amaç soruları yanıtlanacaktır.

4.3.1. Haberlere eşlik eden görsel malzeme sayısı

Haberlere eşlik eden görsel malzeme sayılarına ilişkin veriler Tablo 4.17.'de sunulmuştur. Buna göre örneklem alınan haberlerin (f=279, %78,2)'sinde herhangi bir görsel mevcuttur. Bu bağlamda haberlerin neredeyse yarısında bir adet görsel kullanılmıştır (f=167, %46,8). İki görselin yer aldığı haberlerin oranı ise (f=69, %19,3) olarak belirlenmiştir. İkisinin üzerinde görsel kullanan haberler “diğer” kategorisinde değerlendirilmiştir (f=43, %27,5). İncelenen haberler içerisinde hiçbir şekilde görsel kullanılmayanların oranı ise (f=78, % 21,8)'dir. Eş deyişle haberlerin beşte birinden fazlasında herhangi bir görsel unsur yer almamıştır.

Tablo 4.17. Haberlere eşlik eden görsel malzeme sayısı

Haberlerin Görsel Sayıları	Frekans	%
1 görsel kullanılan haber sayısı	167	46,8
2 görsel kullanılan haber sayısı	69	19,3
Daha fazla sayıda görsel kullanılan haber sayısı	43	27,5
<i>Toplam görsel kullanılan haber sayısı</i>	<i>279</i>	<i>78,2</i>
<i>Görsel kullanılmayan haber sayısı</i>	<i>78</i>	<i>21,8</i>
TOPLAM	357	100,0

Gazetelerin haber sayılarına göre görsel malzeme dağılımı Tablo 4.18'de sunulmuştur. Buna göre incelenen gazeteler içerisinde haber sayısı en az olmasına rağmen oran olarak en çok görsel malzemenin kullanıldığı gazete Posta olmuştur (f=38, %90,4). Tabloya göre haber sayısı ile görsel sayısı oranlandığında en çok görselin daha sonra Sözcü (f=60, 89,5), Sabah (f=82, %80,3) ve Hürriyet (f=36, %80) gazetelerinde yer aldığı söylenebilmektedir. Bu oranın en düşük çıktığı gazete ise Zaman'dır (f=63, %62,3). Dolayısıyla Zaman'da haber sayısına göre görsel malzeme sayısının çok daha düşük bulunduğu belirtilmelidir. Tablo genel anlamda değerlendirildiğinde örneklem alınan 357

haberden 279’unda herhangi bir görsel malzeme kullanılmıştır. Bu da görsel malzemeye yer verilme düzeyinin % 78,2 olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak tablodaki verilere göre haber sayısı ile görsel sayısı arasındaki ilişkinin Pearson Korelasyon testi sonucuna göre pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmelidir ($r=0.912$, $r<0.05$).

Tablo 4.18. *Gazetelerin haber sayılarına göre görsel malzeme dağılımı*

Gazete Adı	Haber Sayısı	Görsel Sayısı	%
Posta	42	38	90,4
Sözcü	67	60	89,5
Sabah	102	82	80,3
Hürriyet	45	36	80
Zaman	101	63	62,3
TOPLAM	357	279	78,2

Örnekleme alınan gazetelerde haber başına kullanılan görsel malzeme sayılarının dağılımı Tablo 4.19.’da belirlenmiştir. Buna göre incelenen gazetelerde bir haberde en fazla 9’a kadar görsel malzeme kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Gazetelerin uyuşturucu haberlerinde genel olarak 1, 2 ya da 3 görsel malzeme kullandığı belirlenmiştir. 4 ile 9 görsel malzeme kullanımına ise nadir olmakla beraber rastlanmaktadır. Bu bağlamda Sabah gazetesi en çok 42 haberde 1 görsel malzeme, 21 haberde 2 görsel malzeme ve 13 haberde 3 görsel malzeme kullanılmıştır. Zaman gazetesinde 40 haberde 1 görsel malzeme, 20 haberde 2 görsel malzeme birer haberde de 3, 5 ve 9 görsel malzeme yer almaktadır. Sözcü gazetesinde 37 haberde 1 görsel malzeme, 14 haberde 2 görsel malzeme, 7 haberde de 3 görsel malzeme bulunmaktadır. Hürriyet gazetesinde 20 haberde 1 görsel malzeme, 10 haberde 2 ve 3 haberde de 4 görsel malzeme kullanılmıştır. Posta gazetesinde 28 haberde 1 görsel malzeme, 4 haberde 2 görsel malzeme, 2 haberde de 2’şer görsel malzeme bulunmuştur. Bir haberinde 9’ar görsel malzeme yayımlayan gazeteler vurgulanacak olursa, bunlar Posta ve Zaman gazeteleridir. Bu haberlerden Zaman gazetesinin 25 Ocak 2015 tarihli “Afrika’da okul açmak isteyen Milli Eğitim’in hali içler acısı” haberi ve Posta gazetesinin 30 Nisan 2015 tarihli “Dünyayı karıştıran idam son arzu” haberlerinde 9 görsel malzeme kullanılmıştır.

Tablo 4.19. Gazetelerdeki görsel malzeme sayılarının dağılımı

Gazete/Görsel malzeme sayıları	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Sabah	42	21	13	2	3	0	1	0	0
Zaman	40	20	1	0	1	0	0	0	1
Sözcü	37	14	7	1	0	1	0	0	0
Posta	28	4	2	0	0	1	1	1	1
Hürriyet	20	10	2	3	0	1	0	0	0
TOPLAM	167	69	25	6	4	3	2	1	2

4.3.2. Görsel malzemelerin türü

Görsel malzemelerin türü incelemesinde kodlanan tüm görsel malzeme sayısı (N=483) esas alınmıştır. Buna göre haber sayısı bağlamında değil, tüm görsel malzemeler genelindeki fotoğraf ve diğer görsel unsurlar iki ayrı kategoride değerlendirilmiştir. Bundan sonraki görsel malzemelere ilişkin değerlendirmeler de bu şekilde yapılmıştır. Uyuşturucu haberlerinde kullanılan görsel unsurların tamamına yakını (f=470; %97,3) fotoğraflar oluşturmıştır. Yayımlanan görseller içerisinde 13 haberde “logo, grafik, film, istatistik, yazılı mektup” görselleri de tespit edilmiştir (f=13; %2,7) (Tablo 4.20.). Bu bağlamda haberlerin içeriklerini destekleyen görsellerin türünü daha çok haberde konusu geçen fotoğrafların oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.20. Görsel malzemelerin türü

Görsel Malzeme Türü	Frekans	%
Fotoğraf	470	97,3
Diğer (Logo, Grafik, Film, İstatistik, Yazılı Mektup Görseli)	13	2,7
TOPLAM	483	100,0

4.3.3. Görsel malzemelerin konusu

Çalışmada görsel malzemelerin içerik ya da konuları şu şekilde kategorilendirilmiştir: Haber kaynağı görüntüsü (toplu olarak grup halinde özel olarak verilen pozlar, haberde yorum yapan kişi, haberde adı geçen cismin görüntüsü)”, “sağlık personeli, “bağımlı fotoğrafı”, “bağımlı/zanlı yakını fotoğrafı”, “bina/manzara/araç/ gemi görüntüsü”, “madde fotoğrafı (uyuşturucu, şırınga, uyuşturucu malzemeleri)”, “haberde yalnızca adı geçen kişi ya da hayvanın görüntüsü, ünlü kişiler, kaçakçı/zanlı fotoğrafı, polis/jandarma, uyuşturucudan ölen kişi, operasyonlarda uyuşturucuları bulan köpek görüntüsü, mağdur (uyuşturucu ile ilgili suçlanan kişi, bağımlı tarafından yaralanan kişi)”, “operasyon fotoğrafı”, “sosyal sorumluluk adına yapılan etkinlik ya da kişi fotoğrafı”, “Diğer” kategorisinde ise (logo, grafik, film, istatistik, yazılı mektup görseli) kodlanmıştır.

Görsel malzemelerin yıllara göre dağılımı Tablo 4.21.’de sunulmuştur. Buna göre örneklem alınan üç yıldaki uyuşturucu haberlerinin görsellerinde en fazla fotoğrafın yer aldığı yıl 2014’dür (f=175; %36,2). Ardından 2015 yılı (f=157; %32,5) ve 2013 yılı (f=151; %31,2) gelmektedir.

Bu bağlamda haberleri tamamlayıcı unsur olan görsel malzemelerden örneklem alınan yıllar içerisinde en çok “uyuşturucu” görselinin kullanıldığı tespit edilmiştir (f=85; 17,6). Bu görselleri ünlü kişiler (f=69; %14,3), haber kaynağı görüntüsü (f=65; %13,5), operasyon (f=58; %12,0), kaçakçı zanlı fotoğrafı (f=56; %11,6) takip etmiştir.

Verilere göre 2013 yılındaki haberlerde en çok kullanılan görselin uyuşturucu olduğu (f=37), 2014 yılında ise uyuşturucu haberlerinde ünlü kişilerin fotoğraflarına yer verildiği anlaşılmaktadır (f=35). Bu durumda 2014 yılındaki haberlerde uyuşturucu kullanımı, satışı, kaçakçılığı gibi konularda ünlü kişilerin daha çok yer alması ya da 2014 yılında uyuşturucu kullanan ünlülerde bir artış olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. 2015 yılına gelindiğinde ise görsel unsurların konu başlıkları açısından keskin bir ayrım söz konusu olmamıştır. Neredeyse tüm görsellerin eşit miktarda kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 4.21. Görsel malzemelerin konularının yıllara göre dağılımı

Kategoriler	2013	2014	2015	TOPLAM	%
Uyuşturucu	37	29	19	85	17,6
Ünlü kişiler	16	35	18	69	14,3
Haber kaynağının görüntüsü	22	24	19	65	13,5
Operasyon	19	21	18	58	12,0
Kaçakçı/ zanlı	24	13	19	56	11,6
Bağımlı görüntüsü	4	15	17	36	7,5
Diğer	29	38	47	114	23,6
TOPLAM	151	175	157	483	100,0

Haberlerin görsel kategorilerine örnek olarak değerlendirilen ve kodlanan bazı içerikler ise şu şekildedir:

Posta gazetesinin 19 Şubat 2015 tarihli “Esrara geçit yok” haberinde görsel olarak operasyonda bulunan esrar fotoğraflarına açık bir şekilde yer verilmiştir. Bu bağlamda kodlama klavuzuna görsel kategorisinde “uyuşturucu” kodlanmıştır (Görsel 4.40.).

Görsel 4.40. Posta gazetesinin 19 Şubat 2015 tarihli haber

Sabah gazetesinin 27 Mayıs 2014 tarihli “Yargıtayın gerekçeli Deniz Seki kararı eşe dosta ikram da satıcılık sayılır” haberinde görsel olarak ünlü olan Deniz Seki

kullanılmıştır. Kodlama klavuzunun görseller kategorisine de “nl kişiler” kodlanmıştır (Görsel 4.41).

Görsel 4.41. Sabah gazetesi 27 Mayıs 2014 tarihli haber

Zaman gazetesinin 13 Ekim 2013 tarihli “Uyuşturucu bağımlısı genç ailesine kıydı: 2 l, 1 yaralı” haberinde haberin yapıldığı anda çekilen görüntüye yer verilmiştir. Bu bağlamda haberde kullanılan fotoğraf kodlama klavuzuna “haber kaynağı görüntüsü” olarak kodlanmıştır (Görsel 4.42).

Uyuşturucu bağımlısı genç ailesine kıydı: 2 ölü, 1 yaralı

Diyarbakır'da cinnet getiren bir kişi; annesini terzide, kız kardeşini kuaförde, babasını da yol ortasında vurdu. Anne ve kız kardeş hayatını kaybederken, baba ise ağır yaralı olarak hastaneye kaldırıldı. Cinayetleri gerçekleştiren katil zanlısının uyuşturucu bağımlısı olduğu, ailesinden de sürekli olarak para istediği öğrenildi.

BİRİNCİ SAYFADAN DEVAM

Diyarbakır'ın Bağlar ilçesinde kan donduran bir olay yaşandı. Mevlana Halit Mahallesi'nde meydana gelen olayda Selamettin Ateşal (22), önce ablası Tervat Ateşal'ın (26) 706. Sokak'ta çalıştığı kuaföre gitti. Burada ablasıyla tartışan Ateşal, yanında taşıdığı silahla ablasına ates ederek öldürdü. Kuaförde işlediği cinayet sonrasında anne ve babasının terzilik yaptığı 100 metre uzaklıktaki dükkana giden Ateşal, burada önce annesi Bedia Ateşal'ı (60) öldürdü. Ateşal, so-kağa çıktığında babası Alaaddin Ateşal (62) ile de karşılaştı. Zanlı, babasını da başından vurarak olay yerinden hızla uzaklaştı.

Duydukları silah sesleri üzerine olay yerine giden vatandaşlar, hemen polise ve sağlık ekiplerine ihbarda bulundu. Kuaföre ve terziye giden emniyet güçleri çevrede geniş güvenlik önlemleri aldı. Sağlık ekipleri yaptığı kontrol sonucunda anne ve kızın öldüğünü, babanın ise ağır

yaralı olduğunu tespit etti. Sağlık hizmetleri ekiplerince Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde ilk müdahalesi yapılan baba Alaattin Ateşal, daha sonra Diyarbakır Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldı. Ambulansa konulan cesetler de otopsileri yapılmak üzere adli tıp morguna götürüldü. Sinir krizi geçiren Ateşal'ın yakınları ise olayı takip eden gazetecilere saldırdı. Bazı gazeteciler çeşitli yerlerinden yaralandı.

Ateşal ailesinin komşuları, Selamettin Ateşal'ın uyuşturucu bağımlısı olduğunu söyledi. Katil zanlısının işsiz olduğundan ötürü ailesinden sürekli para istediğini belirten komşular, "Ailesinden sürekli para istiyordu. Ailesinden istediği parayı alamayınca kavga ediyordu. Uyuşturucu kullandığını biliyoruz. Bundan dolayı ailesinden sürekli para istiyordu. Cinayetleri bundan dolayı işlemiş olabilir." ifadelerini kullandı. Polis, kaçan zanlıyı yakalayabilmek için operasyon başlattı.

Olayın ardından Ateşal ailesinin yakınları, sinir krizi geçirdi. Cesetler, otopsi yapılmak üzere cenaze aracına kaldırıldığı sırada akrabalarından bazıları gazetecilere saldırdı.

FOTOĞRAF: CİHAN, ORHAN KARANFİL

Görsel 4.42. Zaman gazetesi 13 Ekim 2013 tarihli haber

Uyuşturucu haberleriyle beraber yayımlanan görsel malzemelerin içeriklerinin gazetelere göre nasıl değerlendirildiğine ilişkin veriler Tablo 4.22.'de sunulmuştur. Bu bağlamda Sabah gazetesindeki 102 habere eşlik eden 153 görsel malzeme arasında daha çok “uyuşturucu” (f=29; %19,0), “ünlü kişiler” görseli (f=22, %14,3), “operasyon” görseli (f=21, %13,7), “haber kaynağı görseli” görüntüleri yer almıştır (f=18, %11,8). Zaman gazetesinde 101 habere eşlik eden 97 görselde en sık “haber kaynağı” (f=25, %25,7), “bağımlı görüntüsü” (f=20, %20,6), “operasyon” (f=13, %13,4), “ünlü kişiler” (f=11, %11,3) olarak belirlenmiştir. Sözcü gazetesinde 67 habere eşlik eden 96 görselde (f=20, %20,6) “uyuşturucu”, (f=18, %18,5) ile “kaçakçı/zanlı”, (f=16, %16,5) ile “operasyon ve haber kaynağı” görsellerine yer verilmiştir. Posta gazetesinde ise 42 habere eşlik eden 73 görselde en sık “ünlü kişiler” görüntülenmiştir (f=27, %37,0). Bu içerikleri “kaçakçı/zanlı” (f=14, %19,1) ve “uyuşturucu” (f=13, 18,0) görselleri takip etmektedir.

Son olarak Hürriyet gazetesinde 45 habere eşlik eden 64 görselde en fazla “uyuşturucu” görüntüsü yer almaktadır (f=15, %23,4).

Tablo 4.22. Gazetelere göre görsel malzemelerin konularının dağılımı

Görsel Malzemeler/ %	Sabah N=153	Zaman N=97	Sözcü N=96	Posta N=73	Hürriyet N=64	N=483
Uyuşturucu	29	8	20	13	15	85
%	19,0	8,2	20,6	18,0	23,4	17,6
Ünlü kişiler	22	11	5	27	4	69
%	14,3	11,3	5,1	37,0	6,2	14,3
Haber kaynağı	18	25	16	3	3	65
%	11,8	25,7	16,5	4,1	4,6	13,5
Operasyon	21	13	16	3	5	58
%	13,7	13,4	16,5	4,1	7,8	12,0
Kaçakçı/ zanlı	17	2	18	14	5	56
%	11,1	2,0	18,5	19,1	7,8	11,6
Bağımlı görüntüsü	4	20	4	3	5	36
%	2,7	20,6	4,1	4,1	7,8	7,5
Diğer	42	18	17	10	27	114
%	27,4	18,5	17,5	13,6	42,1	23,6
N	153	97	96	73	64	483

Sonuç olarak Sabah, Sözcü ve Hürriyet gazeteleri yayımladığı uyuşturucu haberlerinde diğer görsellere göre “uyuşturucu” görseline daha çok yer vermiştir. Bu gazetelerden farklı olarak Zaman ise uyuşturucu haberlerinde daha çok “haber kaynağı görüntüsünü (toplu olarak grup halinde özel olarak verilen pozlar, haberde yorum yapan kişi, haberde adı geçen cismin görüntüsü)” tercih etmiştir. Posta gazetesinde de farklı olarak en çok “ünlü kişi” görsellerine daha fazla oranda yer verilmiştir.

Özetle, yayımlanan gazetelerin yayın politikalarından ya da yayımladıkları haberlerin türlerinden kaynaklanabilecek farklılıklarla üç gazetede (Hürriyet, Sabah, Sözcü) “uyuşturucu” görselinin daha çok yayımlandığı belirlenirken, Zaman gazetesinde en çok yayımlanan görselin “haber kaynağı” ve Posta gazetesinde ise “ünlü kişiler”

görselinin olduğu tespit edilmiştir. Gazetelerin yayımladıkları görsel içeriklerin konularının farklı olmasının yanında ayrıca örneklem alınan gazeteler içerisinde en az görselin Hürriyet gazetesine, en çok görselin ise Sabah gazetesine ait olduğu belirlenmiştir.

Haber menşelerine göre görsel malzemelerin dağılımı da Tablo 4.23.'te sunulmuştur. Buna göre “muhabir adının” yer aldığı haberlerde görsel malzeme olarak “uyuşturucu” (f=66), “haber kaynağı görüntüsü” (f=45), “operasyon” (f=44), “kaçakçı/ zanlı” (f=35), “bağımlı görüntüsü” (f=24) daha sık yayımlanmıştır. Ajans haberlerinde “uyuşturucu” (f=21), “kaçakçı/ zanlı” ve “bağımlı görüntüsü” (f=13), “operasyon” görüntüsü (f=10), “haber kaynağı görüntüsü” (f=7) daha sık kullanılmıştır. Menşei “belirtilmemiş” haberlerde ise en sık kullanılan görselin (f=37) ile “ünlü kişiler” olduğu anlaşılmıştır. Ardından (f=16) ile “kaçakçı/ zanlı”, (f=13) ile “haber kaynağı görüntüsü”, (f=10) ile “uyuşturucu” görseline yer verilmiştir. Gazetenin adının yer aldığı haberlerde ise görsel olarak (f=15) “uyuşturucu”, (f=11) “operasyon”, (f=10) “haber kaynağı görüntüsü”, (f=7) “kaçakçı/ zanlı görüntüsü” daha çok kullanılmıştır. “Dış haberler” de en sık kullanılan görselin bina manzara görüntüsü” (f=12), “ünlü kişiler” (f=8) olduğu tespit edilmiştir. Son olarak “Magazin servisi” çıkışlı haberlerde oldukça az görsel kullanıldığı bu sebeple menşei ve görsel ilişkisi bakımından anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir.

Ayrıca görsel malzeme konularının menşelere göre değerlendirilmesinde muhabir adı, ajans haberleri ve gazete adının yer aldığı haberlerde kullanılan görsellerin konuları birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Ancak menşei belirtilmemiş ve dış haber olarak aktarılmış olan haberlerde görsel olarak daha çok ünlü kişilerin kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak çalışmada elde edilen bulgular ve yorumlara ilişkin uyuşturucu haberlerinin kamuoyu üzerinde yadsınamayacak bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Yayımlanan haber içeriklerinin, dil ve anlatımı, haber/bilgi kaynakları, teması, üslubu, yayımlandığı sayfa ve konumu, menşei ve görselleriyle okuyuculara daha çok uyuşturucu konusunda panik uyandırıcı/sansasyonel ve özendirici/dikkat çekici bir yönelim çizebilmekte ve haber kaynakları sorunu nedeniyle içeriklerin güvenilirliği konusunda soru işaretleri oluşabilmektedir.

Tablo 4.23. *Haber menşelerine göre görsel malzemelerin dağılımı*

Görsel Malzeme Konuları/ Menşei	Muhabir adı	Ajans haberleri	Belirtilmemiş	Gazetenin adı	Dış haberler	Magazin servisi
Uyuşturucu	66	21	10	15	2	1
Haber kaynağının görüntüsü	45	7	13	10	2	0
Operasyon	44	10	5	11	5	0
Kaçakçı, zanlı	35	13	16	7	3	0
Bağımlı görüntüsü	24	13	4	1	0	0
Ünlü kişiler	19	4	37	6	8	2
Bina, manzara, araç	16	3	4	3	12	0
Ölen kişi	9	5	4	0	0	0
Köpek	9	5	0	1	0	0
Bağımlı, zanlı yakını görüntüsü	8	1	4	0	0	0
Polis	6	2	0	3	0	0
Uyuşturucu malzemeleri	4	0	0	0	0	0
Mağdur	2	0	0	2	0	0
Sağlık personeli	2	2	0	0	0	0
Şırınga	0	0	0	0	1	0
Diğer	13	2	0	5	0	0
N	172	66	55	30	22	3

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde alanyazın ve bulgular bölümünden çıkarımlar yapılarak araştırma problemi sonuca bağlanacaktır. Ayrıca çalışmaya yönelik tartışma ve öneriler de bu bölümde sıralanacaktır.

5.1. Sonuç

Uyuşturucu tüm dünyada önüne geçilemeyen bir halk sağlığı problemi olarak her geçen gün varlığını daha da belirginleştirerek hızla yayılmaktadır. Günümüzde uyuşturucu kullanımından dolayı ölen, ciddi rahatsızlıklarla mücadele eden ve uyuşturucu bağımlılığından kurtulamayanların sayısı hesaplandığında ortaya çıkan rakamlar problemin ciddiyeti hakkında bilgi vermektedir. Dünya Sağlık Örgütü ve pek çok kurum ile kuruluşun detaylı bir şekilde açıkladığı uyuşturucular ve buna bağlı problemler kamuyounun da sık sık gündeminde yer alan ve çözilemeyen bir problem olarak varlığını sürdürmektedir. Bu anlamda medya uyuşturucu kullanımı, satışı, ticareti, uyuşturucu bağımlılığı, uyuşturucudan kaynaklı ölümler ya da uyuşturucu ile mücadele konularında en etkin iletişim araçlarından biri olarak kullanılmaktadır. Tüm bunlardan hareketle bu çalışmada medyanın uyuşturucu haberlerinde nasıl bir yol izlediği, haberleri nasıl sunduğu merak edilmektedir.

Bu doğrultuda Uzbay'a (2015, s. 351) göre, uyuşturucu bağımlılığı haberleri kimi zaman farkındalık yaratma işlevini yerine getirirse de çoğu zaman uyuşturucuya karşı yatkın olan bireylerin uyuşturucu kullanmasına ortam hazırlamakta ya da uyuşturucu bağımlılarının madde teminine kolaylık sağlayarak onların davranış değişikliklerine sebep olmakta ve güdülemektedir. Bennett ve Holloway'e (2005, s. 9) göre hayatın içerisinde hem uyuşturucu bağımlısı olan bireyleri hem de olmayan ya da hayatında hiç uyuşturucuyla tanışmamış bireyleri etkileyen pek çok etmen vardır. Uyuşturucu kullanmayan bireylerin ya da kullanıma meyilli olan bireylerin uyuşturucu bağımlılığına karşı meydana gelebilecek durum ve koşullarla zaman zaman hoşgörülerini artmaktadır.

Örneğin medyada uyuşturucu kullanımından dolayı ölen kişilerin madde kullanmalarını, hangi maddeyi ne şekilde ve hangi dozda kullandıklarını öne çıkarıcı haberler kamuoyunun belirli bir kesimini uyuşturucu kullanımına yönlendirmektedir. Ayrıca bu haberlerde caydırıcı bir unsur olsa da haberlerin büyük bir çoğunluğu bireylerin madde kullanımına özenmesine sebep olmaktadır. Pek vd.'ne (tarihsiz, s. 8) göre de

medyada yer alan bağımlı haberlerinin ve programlarının hafife alınması bu programları izleyen izleyicilerde ya da gazete okuyucularda merak uyandırarak uyuşturucunun sıradan bir alışkanlık gibi algılanmasına sebep olabilmektedir.

Bu bağlamda medya kuruluşları ve gazetecilerin yayımladıkları içerikleri hedef kitle analizine göre çeşitlendirmeleri gerekmektedir. Aynı şekilde yayımlanan içeriklerde de özenli ve dikkatli olunması istenmektedir. Buna göre bireyleri uyuşturucudan kurtarmak ve mücadele konusunda bilinçlendirmek için haberlerde, basın açıklamalarında, sosyal medya paylaşımlarında ve bildirilerde fark edilmeden yapılan hatalar bulunmaktadır. Bu sebeple tüm medya kuruluşlarının dikkat etmesi gereken “uyuşturucu kullanan kişilere ilişkin tasvirler, uyuşturucu kullanan kişilerin çevrelerine yönelik betimelemeler, uyuşturucunun metin içerisinde verilmiş biçimi, uyuşturucu arzı ile ilgili içerikler” konularında daha özenli, yanlış anlaşılmaya ve özendirici tasvirlerle yönelmeden haber içeriklerinin oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmıştır (T. C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Tarihsiz. s. 14-19).

Çalışmada basında uyuşturucu konusunun nasıl sunulduğuna ilişkin içerik analizi uygulaması gerçekleştirilerek; “haber sayfa numarası ve konumu”, “haber yazı türü”, “haber menşei”, “haber kaynağı”, “haber dili ve anlatımı”, “haber üslubu”, “haber teması”, “haber görsel malzemeleri” konu başlıkları altında incelemede bulunulmuştur. Bu bağlamda çalışmada ortaya konan belli başlı bulguları maddeler halinde şu şekilde sıralamak mümkündür:

i)Haberin sayfa numarası ve konumu: Çalışmada incelenen haber metinlerinin sıklıkla üçüncü sayfalarda yer aldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla uyuşturucu konusunun yer aldığı çoğu haberin, üçüncü sayfa haberleri olduğu anlaşılmaktadır. Bu sayfa gazetelerde “Polis/Adliye” olarak tanımlanabilecek marazi olayların konu edildiği sayfadır. Bu bağlamda da uyuşturucu konusunun ağırlıklı olarak polis-adliye konusu olarak değerlendirildiğini söylemek mümkündür.

ii)Haberin yazı türü: Uyuşturucu konusunda köşe yazıları dışında yayımlanan içeriklerde haberlerin daha çok yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu beklenen bir durumdur. Ancak diğer yazı türlerinde konunun neredeyse hiç düzeyinde ele alınmış olması şaşırtıcı ya da eksik bulunabilmektedir.

iii)Haberin menşei: İncelenen haberlerin yarısından fazlasında menşei olarak “muhabir adı”nın yer aldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda incelenen haber metinlerinde

haberlin kim ya da hangi kuruluş tarafından yazıldığının bilgisine önem verildiğı sonucu çıkarılmaktadır.

iv)Haberin kaynağı: Örneklem alınan haberlerden elde edilen bulgulara göre haberlerin yaridan fazlasında kaynağın “belirtilmemiş” olduğı sonucuna varılmıştır. Yüksel ve Gürcan’ın (2005, s. 65) görüşüne göre de haberi yapan kişi yani muhabirin görevleri arasında haberin kaynağına ulaşmak ve haberi objektif bir şekilde yayımlamak/yayınlamak yer almaktadır. Böylece haberin kaynağının doğıru bir şekilde belirtilmesi yayımlanan haberin objektifliğini yansıtmada önemli bir konu olarak bilinmektedir. Dolayısıyla haber kaynağının belirtilmemesi haberin güvenilirliği açısından tereddüt yaşanmasına sebep olabileceğini düşündürmektedir. Bu sebeple haberlerde kaynağın net bir şekilde verilmesi önemli bulunmakta ve uyuşturuu konulu haberler bu bağlamda eksik görölmektedir.

v)Haberin dili ve anlatımı: Haber metnlerinin neredeyse tamamında beklenen bir bulgu ile dil ve anlatım olarak “halk dili”nin tercih edildiğidir. Bu da beklenen; yani olması gereken durumdur. Bu anlamda medya tarafından kamuoyuna iletilen her türlü haberde okurlar için halk dilinin tercih edilmesi konunun tüm toplum tarafından anlaşılması bağlamında önem arz etmektedir.

vi)Haberin üslubu: Yayımlanan haberlerin üsluplarına bakıldığında ise çoğunlukla panik uyandırıcı/sansasyonel ve uyuşturuu kullanımına ve satışına karşı özendirici/dikkat çekici üslupların kullanıldığı saptanmıştır. Uzbay’a (2009, s. 73-76) göre, madde bağımlılığı haberlerinin medyada kontrolsüz ve dikkatsiz bir şekilde yer alması kamuoyu üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Dolayısıyla her ne kadar uyuşturuu haberlerinde uyuşturuunun sağlığa zararlı olduğı, kullanılmaması gerektiğı belirtilse de haberin yazımındaki üslup ve yeterli bilimsel bilgi içermemesinden dolayı bireyler ve özellikle gençlerin bu içeriklerden olumsuz yönde etkilenebileceğı akla gelmektedir. Bu bağlamda çalışmada yıllara göre incelenen uyuşturuu haberlerinin üsluplarında da panik uyandırıcı/sansasyonel, özendirici/dikkat çekici üslupların yerine bilgilendirici, ders verici/ihtar ya da uyarıcı/yardım isteyen üslupların öne çıkması, bireylerin uyuşturuu kullanımından kaçınması ve uyuşturuuya yönelmemesi için bir yol olabileceğı varsayımını akla getirmektedir.

vii)Haberin teması: Çalışmadaki örneklem alınan haber metnlerinde tema olarak en çok “haberde konu edilen uyuşturuunun ya da bağımlılığın türü”, “operasyon” ve

“ekonomik ve ticari boyut” kullanılmıştır. Bu bağlamda Belackova, Stastna ve Miovsky’de (2011, s. 6) yurt dışında yapılan yayınlarda medyanın, uyuşturucuları ve uyuşturucu kullanıcılarını ya da satıcılarını her zaman belirlenen bir temadaki hikaye içerisinde sunmasını eleştirmektedir. Medya uyuşturucunun bir hikaye içerisindeki rolünü göstermektedir. Buna göre medyanın uyuşturucu konusunda tıpkı bir rehber gibi sadece belirlediği birkaç temada, çeşitli durumlardaki hayatı özel bir çerçevede kamuoyunu sunduğu tespit edilmiştir. Bu örneklerden de hareketle araştırmada örneklem alınan haber içerikleri incelendiğinde tema olarak genelde bağımlılığın türü, uyuşturucu operasyonları ve uyuşturucunun ekonomik ve ticari boyutu gibi haberlerin aynı temalarla çerçevelendirildiği söylenebilir.

viii)Haberin görsel malzemeleri: İncelenen haberlerdeki görsel malzemelerde çoğunlukla açık bir şekilde uyuşturucunun yer aldığı belirlenmiştir. (T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü’ne (Tarihsiz, s. 25) göre de haberlerde uyuşturucu maddelerin kullanım şekillerinin (damardan, içilerek vb.), malzemelerinin (hap, şırınga, toz vb.) ve operasyonda yakalanan kişilerin bulunduğu yerlerinin (metruk binalar, uyuşturucunun temin edildiği cadde ve sokak adları vb.) ayrıntılı olarak verilmesi, hatalı bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla çalışmada elde edilen sonuçlarda da uyuşturucu, uyuşturucu kaçakçılığı, üretimi ya da satışının yer aldığı haberlerde bu görsellere açık bir şekilde yer verilmemesi önerilebilir.

Bu sonuçları uyuşturucu haberleri özelinde, medya ve gazetecilik ilkeleri çerçevesinde tartışmaya açmak mümkündür.

5.2. Tartışma

Günümüzde var olan tüm uyuşturucu maddeler uyuşturucu kullansa da kullanmasa da toplumu bir şekilde olumsuz yönde etkilemekte, yayılan uyuşturucu konusu her toplumda farklı tarzda bir sorunla gündeme gelmektedir. Ekonomik, siyasal ve en önemlisi toplumsal konularda pek çok sorunun önüne geçen uyuşturucu probleminin gelişimi doğal olarak herkesi yakından ilgilendirmekte ve merak uyandırmaktadır. Bu doğrultuda uyuşturucu ile ilgili problemlerin ya da gelişmelerin topluma aktarılış biçimi de büyük önem arz etmektedir.

Dördüncü kuvvet olan medya ve basın organları da uyuşturucu haberlerinin yayınlanmasında ve kamuoyuna sunulmasında büyük bir görev üstlenmiş, üstlenmeye de devam etmektedir. Hükümet ve temsilcilikleri, sivil toplum kuruluşları ve dernekler,

sosyal sorumluluk adına çalışan kişiler, bazen de gündem yaratmak için oluşturulan haberlerin her birinde uyuşturucu farklı konu başlıklarıyla ele alınmıştır. Bu konuda basın yayımladığı/yayınladığı uyuşturucu haberlerini kamuoyuna çoğu zaman filtrelemeden sunduğu konusunda eleştiriler almıştır. Her ne kadar bu konuda basının hatalı olabildiği ya da olabileceği düşünülse de bu yaklaşımın her haber içeriğinde kasıtlı olarak yapılmadığı düşünülmektedir. Çünkü birbirleri ile rekabet içerisinde olan basın kuruluşlarının haber yayımlamada/yayınlamadaki amaçları çoğu zaman haberi hızlı ve ilk veren yayın olmak istemelerinden kaynaklanmaktadır.

Uyuşturucu haberlerinin kamuoyuna duyurulması bağlamında gazeteler ve televizyonlar en önemli medya araçlarından biri olarak bilinmektedir. Bu anlamda ülkede uyuşturucu konusunda meydana gelen her gelişme, haber değeri taşıdığı müddetçe haber olmakta ve kamuoyuna sunulmaktadır. Dolayısıyla her ne kadar uyuşturucu kullanımı, ticareti, kaçakçılığı, tedavi yöntemleri, ünlülerin uyuşturucu ile yaşadıkları olayların basın tarafından sürekli gündemde tutulduğu gibi bir algı oluşsa da aslında gerçekleşen olayların topluma aktarıldığı da bilinmektedir. Ancak diğer haber türlerine göre uyuşturucu konusunda yaşanan her gelişmenin de kamuoyunun daha çok dikkatini çektiği, bu haberlerin ilgiyle takip edilir hale geldiği bilinmektedir. Bu bağlamda uyuşturucu bağımlılığında medyanın neden sorumluluk almasının gerektiği Demir'e (2010, s. 35) göre haberdeki değerlendirme ölçütlerinden birini oluşturan "ilgi" kavramından yola çıkılarak belirlenmektedir. Buna göre özellikle sağlığı ilgilendiren, bireylerin ilgili oldukları ve zaaflarına hitap eden konular her zaman haberlerde ilgi çeken konular olmaktadır. Bir haberin okunma ya da izlenme oranı o haberin izleyicilerin ilgisini çekip çekmemesiyle ölçülmekte ve bu şekilde haberler oluşturulmaktadır.

Örneğin "uyuşturucu kullanım yaşının 10'a düşmesi", "uyuşturucu operasyonunda milyar dolarlık esrarın bulunması", "bağımlılıktan kurtaran ilaç çıktı" ve benzeri söylemlerle oluşturulan haberler hem kamuoyu üzerinde panik uyandırıcı/sansasyonel bir etki bırakmakta hem de bireyleri kesinleşmemiş bir duruma karşı umuda sokması bağlamında tartışılmaktadır. Bu haberlerde gazetelerin gözardı ettiği detaylar insan hayatı için hassas bir konu olan uyuşturucunun farklı bir üslupla ele alındığını ortaya çıkarmaktadır. Uzbay'ın (2009, s. 75) değerlendirmesinde de 16 Mart 2009 tarihinde Hürriyet gazetesinde yer alan "Madde bağımlılığı tarihe karışıyor" başlıklı haberde, okuyucuların bağımlılıktan kolay yöntemlerle kurtulabileceği, bağımlılığın korkulacak, üzerinde düşünülecek bir şey olmadığı mesajı verilmekte; hatta hemen tedavi edilecek bir

hastalık olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Uzbay, incelenen haberlerde bilimsel detaylarının da sınırlı ve yüzeysel bir şekilde verildiğini, okuyuculara konu ile ilgili detaylı bilgi verilmediğini ve yanlış üsluplara kayabilecek ifadelerin yer aldığını belirtmektedir. Bu bağlamda aslında yayımlanan haber konularının çoğunlukla sağlıkla ilgili olması, bu konuların basında sürekli gündemde olması uyuşturucu konusunda bilgilendirme anlamında önem taşımaktadır. Ancak yaşanan her gelişmenin araştırılmadan, bireyleri olumsuz düşüncelere itebileceği düşünülmeden yayımlanması konunun basın tarafından farklı boyutlara taşındığını düşündürmektedir. Bu bağlamda Uzbay’a (2009, s. 73-76) göre madde bağımlılığı haberlerinin basında kontrolsüz ve dikkatsiz bir şekilde yer almasının kamuoyu üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracağı savunulmaktadır. Buna göre her ne kadar uyuşturucu haberlerinde verilen üslupta uyuşturucunun sağlığa zararlı olduğu, kullanılmaması gerektiği belirtilse de haberin yazımındaki üslup ve yeterli bilimsel bilgi içermemesinden dolayı bireyler ve özellikle gençlerde uyuşturucu kullanımının artabileceği savunulmaktadır. Bu noktada haberi yazan ve yayımlayan editöryal kadronun daha özenli ve dikkatli olması konusu tartışılmaktadır. Bunun yanı sıra bireylere uyuşturucu konusunda panikletici ya da özendirici anlatımları içeren haberlerin sunulması yerine bağımlılıktan kurtulma, sosyal sorumluluk projeleri, bilgilendirici, ders verici üslupların tercih edilmesi önerilebilir.

Toplum sorunu olarak adlandırılabilen uyuşturucunun basında kapladığı alanın son üç yıl içerisinde kısmen giderek azaldığı görülmüştür. Burada toplumdaki uyuşturucu probleminin azaldığı mı yoksa uyuşturucu konusunun basında daha az yer aldığı sorusu karşısında farklı tartışmalar mevcuttur.

Yine haberlerin gazetelerde yayımlandıkları sayfalara bakıldığında ise uyuşturucu konularının genellikle polis adliye sayfası olarak adlandırılan üçüncü sayfalarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gazetelerin yayın politikaları gereği uyuşturucu haberlerinin üçüncü sayfadan verilmesini tercih etmelerinde elbette ki belirli sebepleri vardır. Her ne kadar uyuşturucu haberlerinin önem gereği gazetelerin birinci sayfalarında yer alması düşünülse de bu konuda gazetelerin de yayım politikaları gereği haklı sebepleri olduğu konusunda tartışmalar mevcuttur. Ancak gazetelerin bu tercihi, uyuşturucu haberlerinin daha çok sıradan polis-adliye vakası olarak değerlendirildiğini düşündürmektedir. Başka bir açıdan ise “konu bu çerçeveye sıkıştırılmıştır” denilebilmektedir.

Ayrıca uyuşturucu haberlerinin bilgi kaynaklarının, çıkış yerinin kim ya da hangi kurum/kuruluşlar olduğuna ilişkin veriler de haberin güvenilirliği, objektifliği, niteliği ve

doğruluğu açısından tartışılabilir. Yüksel'e göre (2010, s. 126-127) bu sorunun yayın organı, ajans ve okuyucu/izleyici olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Yayın organları izleyicilerine ya da okuyucularına çoğu zaman başka kaynaklardan topladıkları haberlerle kendileri haber yapmış izlenimi vermektedirler. Bu içerikleri kendi haberleri gibi göstermek istedikleri için de haberlerin, fotoğrafların menşelerini, mahreçlerini vermekten kaçınmaktadırlar. Aslında yayın organları ajanslardan aldıkları haberlerin kaynaklarını göstermek zorundadır. Ancak ajanslar ise yayın organları ile abonelik usulü çalıştıkları için abone kaybetmemek adına bir yaptırım uygulayamamaktadırlar. Konu okuyucu ve izleyici boyutunda da büyük önem taşımaktadır. Bir diğer boyutta ise haber ya da görüntünün mahrecinin belirtilmesi okuyucu/izleyici kısmında da talep edilmesi gereken bir hak olarak ifade edilmektedir. Bu durum bireylerin haber alma hakkının yanında o haberi eksiksiz ve doğru bilgi ile alma hakkının önemiyle ölçülmektedir.

Ancak zaman zaman yayımlanan/yayınlanan haberlerde haber kaynağının etik değerler açısından, can güvenliği ya da kaynağın özel isteğiyle verilmemesi de gerekebilmektedir. Öte yandan elbette her haberde haber kaynağının yer almaması durumunda, haberi oluşturan yayın kuruluşunun hatalı davrandığı düşüncesine de kapılmamak gereklidir.

Yüksel ve Gürçan'ın (2005, s. 65) görüşüne göre haberi yapan kişi yani muhabirin görevleri arasında haberin kaynağına ulaşmak ve haberi objektif bir şekilde yayımlamak/yayınlamak yer almaktadır. Böylece haberin kaynağının doğru bir şekilde belirtilmesi yayımlanan haberin objektifliğini yansıtmada önemli bir konu olarak bilinmektedir. Buna göre incelenen haberlerin yarısından fazlasında kaynak belirtilmemesi haberdeki bu unsurların yer almadığını düşündürmektedir. Bu bağlamda kaynak belirtilmeden yapılan haberler okuyucular tarafından haberin doğruluğunu sorgulatan bir durum olarak algılanabilmesi açısından problem oluşturabilecektir.

Gazetelerin yayımladıkları her haberde tüm eğitim seviyelerindeki bireylere hitap etme amacı taşıdığı bilinmektedir. Dolayısıyla uyuşturucu haberlerinde de bu uygulamanın var olduğundan söz edilebilmektedir. Uyuşturucu gibi toplumun ilgisini ve dikkatini çeken haber konuları da kamuoyunun öğrenme isteğini beraberinde getirmektedir. Bu anlamda basın tarafından kamuoyuna iletilen her türlü haberde okurlar için halk dilinin tercih edilmesi haberlerin anlaşılması ve gazetelerin yayın politikaları açısından önem arz etmektedir.

Basın, gündemde var olan uyuşturucu konularını haberleştirip kamuoyuna sunmakta, dolayısıyla uyuşturucu haberleri gündemde hangi konular varsa ona göre şekillenmektedir. Bu bağlamda da uyuşturucu haberlerinin genellikle aynı temalar üzerinden gittiği konusunda tartışmalar ortaya çıkmaktadır. Buna göre Belackova, Stastna ve Mioovsky (2011, s. 6) yurt dışında yapılan yayınlarda medyanın, uyuşturucuları ve uyuşturucu kullanıcılarını ya da satıcılarını her zaman belirlenen bir temadaki hikaye içerisinde sunmasını eleştirilmektedir. Medya uyuşturucunun bir hikaye içerisindeki rolünü göstermektedir. Buna göre medyanın uyuşturucu konusunda tıpkı bir rehber gibi sadece belirlediği birkaç temada, çeşitli durumlardaki hayatı özel bir çerçevede kamuoyunu sunduğu tespit edilmektedir. Bu örneklerden de hareketle haber içeriklerinde tema olarak genelde bağımlılığın türü, uyuşturucu operasyonları ve uyuşturucunun ekonomik ve ticari boyutu gibi temalarla haberlerin çerçevelenmesi dikkat çekicidir. Haberlerde uyuşturucunun sağlık boyutunu ele alan uyuşturucu bağımlılığından nasıl kurtulunacağı, sosyal sorumluluk projeleri, yeni tedavi merkezleri ya da yöntemleri konularını içeren haber temalarının yetersizliği konusunda da tartışmalar mevcuttur.

Uyuşturucu gibi bireylere hem yasal hem de sağlık açısından ciddi zararları olan bir konu söz konusu olduğunda gazeteler çoğu zaman kamuoyunun dikkatini bu konuya çekmek adına görsel unsurları haberin önüne geçirebilmektedir. Gazetelerin uyuşturucu haberlerinde kullandıkları görsel unsurlara bakıldığında zaman da bağımlılığı, paniği korkuyu ya da uyuşturucu ticaretine karşı özenmeyi pekiştirecek nitelikte görsellerin kullanılması düşündürücüdür. Bu bağlamda haberde mevcut olan olayın ciddiyetini kamuoyuna sunmak anlamında konu ile alakalı bireyleri farklı düşüncelere ve duygulara yönlendirmeyecek görsellerin kullanılması tercih edilebilir.

Gazetecilik meslek etiği bağlamında uyuşturucu konusunun basında haber olarak yer alması, kamuoyunu bilgilendirmesi, haber kaynaklarının belirtilmemesi, haberlerin polis-adliye haberi olarak konumlandırılması, haber temalarının hep aynı çerçevede sunulmasında elbette kabul edilebilecek doğrular mevcuttur. Ancak tartışmanın basın kuruluşlarının yayın politikalarına kaymasıyla uyuşturucu haberlerinin sunumunun etkilendiğini söylemek mümkündür.

Sonuç olarak çalışmada ele alınan uyuşturucu haberlerinin basındaki sunumu bundan sonra yayınlanan benzer haberlerde daha farklı bir yol izlenmesini gerektirecek dersleri içerisinde barındırmaktadır.

5.3. Öneriler

Bu başlık altında uygulama (çalışmaya yönelik) ve yeni araştırma (ileriye yönelik) önerileri ayrı alt başlıklar halinde sunulacaktır.

5.3.1. Uygulamaya (Çalışmaya Yönelik) Öneriler

Bu çalışmada örneklem alınan beş yaygın gazetede 2013-2014-2015 yıllarının her birinde yayınlanan tüm uyuşturucu konulu haberler listelenmiş ve bu listelerden sistematik rastsal örneklem tekniğiyle seçilen her 15'inci haber örneklem alınmıştır. Bu sayede toplamda 357 haber araştırma için içerik analizi ile incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmaya yönelik öneriler olarak şunlar sıralanabilir:

- Basında uyuşturucu haberlerinin sunumu bu çalışmada 2013-2014-2015 yılları ile sınırlı tutulmuştur. Öneri olarak daha geçmiş dönemlere gidilerek daha geniş bir zaman aralığı içinde ya da on yıllar içerisinde kesit alınarak bu çalışmada elde edilen bulguların nasıl bir fark yaratacağı sorusuna yanıt aranabilir. Bu aslında geleceğe yönelik öneri olarak da görülebilir; çünkü bu çalışmadaki bulgular bir noktaya işaret etmektedir. Daha geçmiş yıllardaki bir başka kesit alma çalışmasında elde edilecek bulgular ile bu bulgular karşılaştırılarak yeni bir değerlendirmede bulunulabilir.
- Çalışmada incelenen yıllar içerisinde sistematik rastsal örnekleme tekniği ile 357 haber incelemeye konu edilmiştir. Daha fazla sayıda örneklem alınarak yeni bir incelemede bulunulabilir.
- Çalışmada örneklem olarak tirajı yüksek beş gazete incelenmiştir. İncelenen gazete yıllarına ek olarak gazete sayısı artırılarak araştırma genişletilebilir ve bu sayede daha büyük örnekleme elde edilecek bulguların nasıl bir fark yaratacağı sorusuna cevap verilebilir.
- Çalışma örnekleminde ayrıca sağlık konulu süreli yayınlar, gazete ekleri de dahil edilip, uyuşturucu konusunun basında yer alış biçimine ilişkin farklı sonuçlar çıkıp çıkmayacağı değerlendirilebilir.
- Çalışmanın örneklemini sadece haberlerle sınırlı kalmayıp, köşe yazıları da alınabilir. Böylece gazetelerde yayımlanan uyuşturucu içeriklerinin tümü

incelenebilir gazetelerin uyuşturucu haberlerine yaklaşımında daha kesin sonuçlara ulaşılabilir.

- Çalışmadaki içerik analizinde yapılan kodlama klavuzunun kategorileri detaylandırılabilir. Böylece incelenen haberlerdeki bulgulara farklı açılardan (kaç ölüm haberi, kaç kaçakçılık haberi, kaç uyuşturucu bağımlılığından kurtulma haberi) yaklaşılabilir.
- Çalışmada kullanılan bazı kategorilerin ayrılmasının yararlı olabileceğİ önerisi de getirilebilir. Örneğın birden fazla kavramı içinde barındıran kategorilerin her biri ayrı ayrı incelenerek daha detaylı bulgulara erişilebilir.
- Haber içeriklerine ilişkin bulgularda yer alan üslup kategorisinin alt başlıkları da kendi içerisinde ayrılabilir. Böylece üslup kategorisinde örneklem alınan her haberin farklı anlaşılmasının önüne geçilmiş olunabilir.

5.3.2. Yeni Araştırma (İleriye Yönelik) Öneriler

Çalışmada ortaya konan bulgular çerçevesinde geleceğİ ilişkin şu önerilerde bulunulabilir:

- Basında tarihi boyunca uyuşturucu haberlerinin nasıl bir yol izlediğİ araştırılabilir.
- Daha farklı zaman aralıkları incelenerek bu çalışmada elde edilen bulgularla arasındaki farklar karşılaştırmalı olarak değİrlendirilebilir.
- Farklı mecralarda uyuşturucu haberlerinin nasıl sunulduğİ araştırılabilir. Örneğın televizyonda, radyoda, internette uyuşturucunun nasıl sunulduğİ incelenebilir.
- Halkın mevcut uyuşturucu haberleri ile ilgili görüşleri, istek ve talepleri kamuoyuna uygulanacak bir anket ile araştırılabilir. Bu sayede uyuşturucu haberlerinin kamuoyu tarafından nasıl algılandığı ve değİrlendirildiğinin belirlenmesi konusu açıklığa kavuşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, A. ve Kaptı, A. (2010). Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele politikası: politika süreç analizi, S. Özeren vd. (Ed.), *Yerelden küresele sınıraşan suçlar* içinde (s. 75-99). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Azak, S. (2014). *Bir kamu politikası analizi olarak Türkiye'de uyuşturucu ile mücadele*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Babuna, C. ve Bayhan, N. (2009). *Uyuşturucu-bağımlılık afeti ve sorunları "Türkiye ve Balkanlar"*. İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Belenko, S. ve Spohn, C. (2015). *Drugs, crime and justice*. USA: SAGE Publication.
- Berelson, B. (1984). *Content analysis in communication research*. USA: Hafner Press.
- Bennett, T. ve Holloway, K. (2005). *Understanding drug, alcohol and crime*. Newyork: Open University Press.
- Brown, S. E., Esbensen, F. ve Geis, G. (2013). *Criminology explaining crime and its context*. USA: Anderson Publishing is an imprint of Elsevier.
- Booth, M. (1996). *Haşhaşdan eroine uyuşturucunun 6000 yıllık öyküsü*. (Çev. Ö. Arıkan). İstanbul: Sabah Yayınları.
- Buğdaycı, G. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sigara alkol ve madde kullanımı ve madde kullanımını etkileyen sosyal kültürel ve ekonomik süreçler Sakarya Üniversitesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi
- Creswell, J. W. (2009). *Research desing qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. (3. Baskı). London: Sage Publication.
- Croteau, D., Hoynes, W. (2003). *Industries, images, and audience media society*. (3. Baskı). London: Sage Publication.
- Çakmak, D., Balkan, R. ve Tüz, C. (2004). *Esrar etkileri ve bağımlılığı*. İstanbul: Özgül Matbaacılık.
- Çağlayan, H. (2015). *Güzellikler içinde sunulan zehir bonsai, eroin, esrar, kokain, morfin, captagon*. Ankara: Biyografi Net Yayınları.

- Çelik, M. (2015). *Uyuşturucu nedir? nasıl anlarız? ne yapabiliriz? bonzai tehlikesi*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Çınarlı, İ. (2008). *Sağlık iletişimi ve medya*. Ankara: Nobel.
- Demir, M. (2010). *Sağlık haberleri ve medya gerçeği*. Ankara: Nobel.
- Demirtaş. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. San. ve. Tic. A.Ş.
- Dimoff, T. ve Carper, S. (1992). *How to tell if your kids are using drugs*. New York.
- Dijk, J. V. (2008). *The world of crime breaking the silence on problems of security, justice and development across the world*. USA: SAGE Publication.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. (8. Baskı). İstanbul: Beta.
- Erdoğan, İ. (2012). *Pozitivist metodoloji ve ötesi*. (3. Baskı), Ankara: Erk Yayınları
- Erişir, C., Özcan, B., Ersoy, M., Erol, C., Sarıkamışlı, M., Keskin, M., Budak, T., Bertan, A., Türkmen, H., Olukman, R., Çerçi, T., Özen, O. (2014). *Türkiye uyuşturucu raporu 2014. Türkiye Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM)*. Ankara: KOM Yayınları.
- Farrell, M. ve Finch, E. (1999). Aspect of drug use and drug dependence. R.J.M. Niesink vd (Eds), *Drugs of abuse and addiction neurobehavioral toxicology* içinde (s. 3).
- Fraser, S. ve Moore, D. (2011). *The drug effect health, crime and society*. England: Cambridge University Press.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Günel, Y. (1976). *Uyuşturucu madde suçları*. Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.
- Güngör, N. (2011). *İletişime giriş*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- H. Işık, (2013). Uyuşturucu ve uyuşturucu bağımlılığı ile mücadelede öneriler. S. Ertekin ve S. Şayhan (Eds). *Uyuşturucu gerçeği uyuşturucu çalışmayı* içinde (s. 78). Ankara: Desen Ofset.
- İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü. (1994). *Uyuşturucu madde olayları genel değerlendirmesi*. Ankara: Narkotik Şube Müdürlüğü.

- Karahan, C. (2009). *Uyuşturucu sonu ölüm olan tuzak beyaz ölüm*. İzmir: Ay Işığı Gazetesi Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (19. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaygısız, M. (2003). *Adli bilimler olay yeri korunması olay yeri incelemesi, kriminalistik, suç analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Köknel, Ö. (1989). *Genel ve klinik psikiyatri*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevi.
- Köknel, Ö. (1983). *Alkonden- eroine kişilikten kaçış*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Köknel, Ö. (1976). *İnsanlık tarihi boyunca dünyada ve türkiye’de uyuşturucu madde sorunları*. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Maguire, M. H. ve Garoupa, C. (2014). Understanding how drugs work-use, dependency, and addiction. M. Maguire ve C. Garoupa (Eds.), *Annual editions drugs, society, and behavior* içinde (s. 30). USA: McGraw-Hill Education.
- Neuendorf, K. A. (2002). *The content analysis guidebook*. Thousand oaks. CA: Sage Publications.
- Ögel, K. ve Onur, N. (2009). *99 sayfada uyuşturucu ve gençlik*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ögel, K. (2001). *İnsan yaşam ve bağımlılık tartışmalar ve gerçekler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Öner, Z. (2011). *Türk ceza kanununda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaret suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Özer, Ö. (2010). *Liberal basın*. İstanbul: Literatürk Yayıncılık.
- Pınarcı, M. (2014). *Uyuşturucu sorunu ve mücadele politikası*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Reports by International Commission for the Study of Communication. (1980). *Communication and society today and tomorrow many voices one world*. Printed In Great Britain.
- Sander, E. (1990). *Kriminalistik*. Ankara: Aşama Matbaacılık Sanayi.

- Sarı, S. ve Tursun, U. (Tarihsiz). *Uyuşturucu ve toplum*. Boğaziçi Yayıncılık.
- Sevdim, A. E. (2014). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sevük, H. (2007). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına ilişkin suçlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Soyaslan, D. (2003). *Kriminoloji suç ve ceza bilimleri*. Ankara: Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş.
- Sağlık Bakanlığı Bursa Sağlık Müdürlüğü Ruh Sağlığı Şubesi. (2002). *Öğrenciler arasında madde kullanımı yaygınlığının ve özelliklerinin belirlenmesi araştırması*. Bursa: Bursa Sağlık Müdürlüğü Yayınları.
- Şahin, M. (2007). *Madde bağımlılığı konusunda Türkiye’de yapılmış olan lisansüstü tezler üzerine bir değerlendirme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Taylan, A. (2015). Nitel ve nicel araştırmalarda evren ve örneklem seçimi ve sorunlar. B. Yıldırım. (Ed.), *İletişim araştırmalarında yöntemler uygulama ve örneklerle içinde* (s. 79). Konya: Literatür Akademi.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (T.B.M.M.). (2009). *Uyuşturucu başta olmak üzere madde bağımlılığı ve kaçakçılığı sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırması komisyon rapor özeti*. Ankara.
- T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü. (Tarihsiz). *“Uyuşturucu ile Mücadele Eylem Planı”na Yönelik İletişim Stratejisi Uygulama Rehberi*. Ankara.
- T.C. Başbakanlık Ulusal Uyuşturucu Politika v Stratejik Belgesi (UUPSB). (2013-2018). Ankara: 2013.
- T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (1987). *Gençlik ve uyuşturucu madde alışkanlığı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Türkiye’deki Humboldt Bursiyerleri Derneği. (1996). *Türkiye’de uyuşturucu madde sorunları*.
- Tokgöz, O. (2003). *Temel gazetecilik*. (5. Baskı). Ankara: İmge Kitapevi.

- Toruk, İ. (2008). *Gutenberg’den dijital çağa gazetecilik Türkiye’de haber siteleri*. İstanbul: Literatür.
- Uzbay, İ. T. (2015). *Madde bağımlılığı “tüm boyutlarıyla bağımlılık ve bağımlılık yapan maddeler”*. İstanbul: İstanbul Tıp Kitapevi.
- Uzuntok, M. (2008). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaret suçları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Warley, S. (2005). *Vault career guide to journalism&information media*. USA: Vault Career Library.
- Yancar, C. (2005). *Madde bağımlılarında ikinci eksen komorbidite ve kişilik özelliklerinin bağımlılık şiddeti ve yaşam kalitesine etkisinin değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi. İstanbul: Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı Ve Sinir Hastalıkları Eğitim Ve Araştırma Hastanesi 11. Psikiyatri Birimi.
- Yenidünya, A. C. (2011). Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu (TCK. m.190). *Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uyuşturucu Madde Bağımlılığıyla Mücadele ve Ceza Hukuku Paneli*, (Ed. M. Balcı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2015). *Boş tarlalarda ölü bedenler: “Bonzai”*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Yüksel, E., Kaya, A. Y., Koçak, A., Aydın, S. (2014). *Check up sağlık iletişimi kaynak ileti ve hedef kitle bağlamında sağlık konulu yayınların analizi*. Konya: Literatür Akademi.
- Yüksel, E. (2013). *Türkiye’de sağlık konulu yayıncılık ilkelerinin belirlenmesi: kaynak ileti ve hedef kitle bağlamında sağlık konulu yayınların analizi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yüksel, E. (2010). *Medya ve habercilik*. Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları.
- Yüksel E., Gürcan H. İ. (2005). *Haber toplama ve yazma*. Konya: Tablet Yayıncılık.
- Yüksel, E. (2001). *Medyanın gündem belirleme gücü*. Konya: Çizgi Kitapevi.

Yüksel, E., Ceyhan , Ç., Ögüt, P., Bekiroğlu, O., Altunlu, H., Zerman, S. Ayhan, B. (2009). Cumhuriyet mitinglerinin yaygın gazetelerde yer alış biçimi üzerine içerik analizine dayalı bir değerlendirme. E. Yüksel (Ed.), *Sihirli aynanın sırları* içinde (s. 53-56). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

İnternet Kaynakları

Altuntaş, O. ve Altınova, H. H. (2015). Türkiye’de risk altındaki çocukların ana akım basında temsili. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 3(2).
http://www.ergoterapidergisi.hacettepe.edu.tr/ergoterapi_c3_s2_Mayis_2015.pdf
(Erişim Tarihi: 25.11.2016)

Aydın, D. (2009). Tinercilerin bir korku nesnesi olarak temsili. *Toplum ve Kuram 2: Taşları Yerinden Oynatan Kürt Çocukları ve Siyaset*, 11.
<http://zanenstitu.org/delal-aydin-tinercilerin-bir-korku-nesnesi-olarak-temsili/>
(Erişim Tarihi: 17.11.2016)

Balseven, A., Özdemir, Ç., Tuğ, A.; Hancı, H., Doğan, Y. (2002). Madde kullanımı, bağımlılıktan korunma ve medya. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 11(3), 91-93.
<http://www.ttb.org.tr/STED/sted0302/madde.pdf> (Erişim Tarihi: 02.11.2016)

Belackova, V., Stastna, L. ve Miovsky, M. (2011). Selling by drugs: content analysis of the coverage of illicit drugs in diffirent news media types and formats. *Drugs Education, Prevention and Policy*, 18(6).
<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3109/09687637.2011.562937?needAccess=true> (Erişim Tarihi: 03.11.2016)

Farrell, M. (1989). Addictions and the media. *British Journal of Addiction*, 84.
<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=9b1b1dca-d51b-408f-950e-4781fcbe8ae1%40sessionmgr4010&vid=0&hid=4207> (Erişim Tarihi: 28.11.2016)

Flay, B., Phil, D., Sobel, J. L. (1983). The role of mass media in preventing adolescent substance abuse. *NIDA Research Monograph*, 47 (5).
https://www.researchgate.net/publication/16777421_The_role_of_mass_media_in_preventing_adolescent_substance_abuse (Erişim Tarihi: 06.01.2017)

- Griffin, O. H., Fritsch, A. L., Woodward, V. H., Mohn, R. S. (2013). Sifting through the hyperbole: one hundred years of marijuana coverage in the New York Times. *Deviant Behavior*, 34. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01639625.2013.766548?needAccess=true> (Erişim Tarihi: 28.11.2016)
- Howell, S. (2015). We have to start showing who is boss now: constructing methamphetamine use and users in the South African print media. *Crime Media Culture*, 11 (2). <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1741659015588402> (Erişim Tarihi: 23.11.2016)
- Hughes, C. E., Lancaster, K., Spicer, B. (2011). How do australian news media depict illicit drug issues? an analysis of print media reporting across and between illicit drugs, 2003-2008. *International Journal of Drug Policy*, 22. http://ac.els-cdn.com/S0955395911000892/1-s2.0-S0955395911000892-main.pdf?_tid=ad56bd32-c383-11e6-887800000aab0f6c&acdnat=1481888279_02d7753b42e360ec37386e9b611bc1da (Erişim Tarihi: 03.11.2016)
- Işık, M. ve Erdal, H. (2015). “Türkiye’nin madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele politikasının değerlendirilmesi ve yeni bir model önerilmesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*. 10(2). <http://www.batman.edu.tr/Files/Scientific/b83dc816-3c4e-4a27-b433-e55572b226a1.pdf> (Erişim Tarihi: 17.08.2017)
- Lancaster, K., Hughes, C. E. ve Spicer, B. (2012). News media consumption among young australian: patterns of use and attitudes towards media reporting. *Media International Australia*, 143. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1329878X1214300104> (Erişim Tarihi: 24.11.2016)
- Lilja, M. (2013). Russian media narratives about young drug users. *Substance Use & Misuse*, 48. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3109/10826084.2013.814984?needAccess=true> (Erişim Tarihi: 23.11.2016)

- Longshore, D., Dastidar, B. G., Ellickson, P. L. (2006). National youth anti-drug media campaign and school-based drug prevention: evidence for a synergistic effect in alert plus. *Addictive Behaviors*, 31. http://ac.els-cdn.com/S0306460305001346/1-s2.0-S0306460305001346-main.pdf?_tid=78f8c720-c81e-11e6-912f-00000aacb362&acdnat=1482394568_adc50a5271b3d1cea711cf495a904b01 (Erişim Tarihi: 28.11.2016)
- Nielsen, A. M. ve Bonn, S. (2008). Media exposure and attitudes towards drug addiction spending, 1975-2004. *Deviant Behavior*, 29. <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=42b4d527-14d5-45f8-8b76-0df038ed4e7a%40sessionmgr102&hid=123> (Erişim Tarihi: 01.11.2016)
- Noto, A. G., Pinsky, I., Mastroianni, F. C. (2006). Drugs in the Brazilian print media: an exploratory survey of newspaper and magazine stories in the year 2000. *Informa Healthcare*, 41. <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=201d2d08-b796-427d-b1bc-114c67eb2ad4%40sessionmgr101&hid=123> (28.10.2016)
- Odhiambo, D. O. (2014). Role of mass media on prevalence of illicit drug use among public secondary school students in Kisumu. *International Journal of Science and Research*, 3 (11). <http://www.ijsr.net/archive/v3i11/T0NUMTQxNTYw.pdf> (Erişim Tarihi: 29.11.2016)
- Öz, G. (2013). Ruh sağlığı ve medya. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24 (4). <http://www.turkpsikiyatri.com/fttr.aspx?id=919> (Erişim Tarihi: 26.11.2016)
- Özgür, Ö., Çiftçi, E., Ceyhan, M., Kocadaş, B., Kılıç, M. (2001). Gönülsüz medyatikler: gazetelerde yer alan haberler bağlamında medya ve madde bağımlısı çocuklar. *Uluslararası Risk Altındaki ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu*, (3). https://www.researchgate.net/publication/311154922_Gonulsuz_Medyatikler_Gazetelerde_Yer_Alan_Haberler_Baglaminda_Medya_ve_Madde_Bagimlisi_Cocuklar (Erişim Tarihi: 05.01.2018).

Pek, A., Pınarcı, M., Demirci, B., Ayhan, D. Öztürk, N., Yardımcı, N., Ermihan, A., Diler, M. (tarihsiz). Madde ve madde kullanımı ile mücadelede görsel işitsel medyanın rolü.

[http://www.kom.pol.tr/tubim/SiteAssets/Sayfalar/Medya-](http://www.kom.pol.tr/tubim/SiteAssets/Sayfalar/Medya-Kitap%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1/medya_kitap.pdf)

[Kitap%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1/medya_kitap.pdf](http://www.kom.pol.tr/tubim/SiteAssets/Sayfalar/Medya-Kitap%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1/medya_kitap.pdf) (Erişim Tarihi: 30.10.2016).

Romer, D. (1994). Using mass media to reduce adolescent involvement in drug trafficking. *Pediatrics*, 93 (6).

<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=8bf8131a-3c65-4b00-b38d-6bb448634de0%40sessionmgr4008&hid=4212> (Erişim Tarihi: 28.11.2016)

Schwartz, J., Willis, A. (2009). Coverage of methamphetamine in glbt newspapers. *mass communication and society*, 13 (30-47)

<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/15205430802686618> (Erişim Tarihi: 05.01.2018).

Scull, T. M., Kupersmidt, J. B., Parker, A. E., Elmore, K. C., Benson, J. W. (2010). Adolescents media-related cognitions and substance use in the context of parental peer influence. *J Youth Adolescence*, 39.

<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=171bb8e2-1db3-4627-ba9b-19267394b5f7%40sessionmgr4010&hid=4107> (Erişim Tarihi: 28.11.2016)

Solmaz, A. ve Okumuş, M. (2015). Yeni bir uyuşturucu madde olan bonzai haberlerinin internette sunumu: www.milliyet.com.tr örneği. *Selçuk İletişim*, 8 (4).

<http://josc.selcuk.edu.tr/article/view/1075000604/1075000528> (Erişim Tarihi: 02.11.2016)

- Tieberghien, J. (2014). The role of the media in the science-policy nexus. some critical reflections based on a analysis of the Belgian drug policy debate (1996-2003). *International Journal of Drug Policy*. 25.276-281. http://ac.els-cdn.com/S0955395913000881/1-s2.0-S0955395913000881-main.pdf?_tid=9c7e8598-c384-11e6-b1cd-00000aabb0f02&acdnat=1481888681_38892b30cd5cc2e7f5c32feecf96f45f (Erişim Tarihi: 03.11.2016)
- Tiger, R. (2013). Celebrity Drug Scandals. *American Sociological Association*, 12 (4). <http://ctx.sagepub.com/content/12/4/36.full.pdf+html> (Erişim Tarihi:01.11.2016)
- Uzbay, İ. T. (2009). Ülkemizdeki temel sorunlar ve madde bağımlılığı ile mücadele. *MİSED (Türk Eczacıları Birliğı Meslek İçi Sürekli Eğıtim Dergisi)*, Aralık (21-22). <http://www.e-kutuphane.teb.org.tr/pdf/mised/aralik09/10.pdf> (Erişim Tarihi: 02.11.2016)
- Uzbay, İ. T. (2009). Bağımlılık yapan maddeler ve özellikleri. *MİSED (Türk Eczacıları Birliğı Meslek İçi Sürekli Eğıtim Dergisi)*, Aralık (21-22): 16-33, <https://www.e-kutuphane.teb.org.tr/pdf/mised/aralik09/10.pdf> (30.10.2016)
- World Health Organization Geneva. (2015). WHO's role, mandate and activities to counter the world drug problem a public health perspective. Geneva. http://www.who.int/substance_abuse/publications/drug_role_mandate/en/ (Erişim Tarihi: 19.10.2016)
- Yüksel, E. (2017). Ne demek lazım; uyuşturucu mu madde bağımlılığı mı? uyuşturucu ile mücadelenin temel kavramlarına yönelik uygulama ve araştırmalar. *eKurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 25 (2). http://ekurgu.anadolu.edu.tr/assets/upload/pdf/20170401095647_ekurgu.pdf (Erişim Tarihi: 17.04.2017)
- <http://www.milliyet.com.tr/bitkisel-tehlikenin-adi-bonzai--pembenar-detay-genelsaglik-1929412/> (Erişim Tarihi: 3.10.2016)
- <http://www.uyusturucu.info.tr/lsd.asp> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)
- http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uyusturucu-ile-mucadelesi.tr.mfa (Erişim Tarihi:05.12.2015)

<https://www.medikalakademi.com.tr/duygudurum-bozukluklari-depresyon-bipolar/>
(Erişim Tarihi: 23.10.2016)

http://www.kom.pol.tr/Sayfalar/Baskanlik_Tarihce_Tanitim.aspx (Erişim Tarihi: 23.10.2016)

<http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/madde-bagimliliği> (Erişim Tarihi: 30. 10. 2016)

<http://www.kom.pol.tr/Documents/Raporlar/2015tur.pdf> (Erişim Tarihi: 30.10.2016)

<http://www.zargan.com/tr/q/narco-ceviri-nedir> (Erişim Tarihi: 20.10.2016)

<http://www.nedir.com/captagon-hap> (Erişim Tarihi: 18.08.2017)

<http://www.medyatava.com/tiraj/2015-01-05> (Erişim Tarihi: 08.11.2017)

<http://www.medyatava.com/tiraj/2014-01-06> (Erişim Tarihi: 08.11.2017)

<http://www.medyatava.com/tiraj/2013-01-07> (Erişim Tarihi: 08.11.2017)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a57e627d0c6a6.88217998 (Erişim Tarihi: 11.01.2018)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5b9c8d1646b3.71724141 (Erişim Tarihi: 14.01.2018)

Ekler Listesi

Ek 1. Kodlama Kılavuzu

Ek 2. Kodlama Formu

Ek-1. Kodlama Kılavuzu

Uyuşturucu haberlerinin basında sunumunu ve bu sunum şekillerinin neler olduğunun ortaya konulduğu bu çalışmanın kodlama kılavuzu 13 ana kategori üzerinden belirlenmiştir.

Haber No: Araştırmada ele alınan haberler listelenerek her birine sırasıyla numara verilmiştir. Haberler verilen numaralara göre kodlanmış ve bu şekilde haberleri bulma yolu kolaylaştırılmıştır.

1	HABER NO:
---	------------------

Tarih: Kodlama kılavuzunda ele alınan haberlerin tarihleri de belirtilmiş ve kılavuza eklenmiştir.

2	TARİH:
---	---------------

Yıl: Bu başlık altında incelenen haberlerin yılları kategorilendirilmiştir. Toplamda 3 yılın ele alındığı araştırmada 2013-2014-2015 yılları arasındaki haberler kategorilendirilerek incelenmiştir.

3	YIL:
---	-------------

Gazete Adı: Araştırmada ele alınan tirajı yüksek ilk 5 ulusal gazete de Gazete Adı başlığı altında Tiraj oranına göre yüksekte düşüğü göre 1’den 5’e kadar değer verilerek kodlanmıştır.

4	GAZETE ADI: 1. Zaman 2. Posta 3. Hürriyet 4. Sözcü 5. Sabah
---	---

Sayfa No: Araştırmada ele alınan haberlerin sayfa numaraları haberlerin 2 sayfada da yer alabilmesinden dolayı 2 sütunda kodlanmıştır. Haberlerin bulunduğu sayfa numaraları kodlama numarası olarak belirtilmiştir.

5	SAYFA NO:
---	------------------

Konum: Haberlerin gazetelerde yer aldığı konumlar incelenen haberin kategorilerinden birini oluşturmaktadır. Buna göre gazetenin ilk sayfasında gazete logosunun ve adının üzerinde yer alan haberler “sürmanşet”, gazetenin logosunun ve adının hemen altında yer alan ana haberler “manşet” haber olarak belirlenmiştir. Ayrıca gazetenin diğer sayfalarında yer alan haberler ya da ilk sayfada yer alan haberlerin devamlarının da konumları ele alınmıştır. Buna göre gazete sayfası 3’e bölünmüş ve üst kısımda yer alan haberler “üst kısım” kategorisinde sayfanın orta/göbek kısmında yer alan haberler “orta/göbek” kategorisinde, sayfanın alt kısmında yer alan haberlerde “alt kısım” kategorisinde kodlanmıştır.

6	KONUM: 1.Sürmanşet (Logonun üzerindeki ve yanındaki her şey buraya kodlanacak) 2.Manşet (Logonun hemen altındaki en büyük harflerle yazılan tek haber) 3.Üst Kısım 4.Orta/Göbek 5.Alt Kısım 6.Tam Sayfa
---	--

Yazı Türü: Araştırmada ele alınan haberlerin yazı türleri de incelenen içerik analizi için kategori olarak oluşturulmuştur. Yazı türü kategorisinde 4 alt kategori hazırlanmış ve bu kategorilerde numaralandırılarak ele alınmıştır. Buna göre alt kategoriler “ansiklopedik”, “haber”, “röportaj” ve “yazı dizisi” olarak belirlenmiştir.

7	YAZI TÜRÜ: 1.Ansiklopedik (Bilimsel Bilgi) 2.Haber 3.Röportaj 4.Yazı Dizisi
---	--

Menşei: Çalışmada haberlerin kimler tarafından yazıldığını ya da yayınlandığını belirten “menşei” kategorisi 2 sütun olarak incelenmiştir. Bu kategorinin iki sütunda incelenmesinin nedeni ise bazı haberlerin menşeiinde 2 kategori gösterilmesidir. Menşei kategorisinin alt kategorilerini “belirtilmemiş”, “ajans haberleri”, “gazetenin adı”, “muhabirin adı”, “diğer”, “dış haberler”, “magazin servisi” oluşturmaktadır.

8	MENŞEİ: 1.Belirtilmemiş 2.Ajans Haberleri 3.Gazetenin Adı 4.Muhabir Adı 90.Diğer 91.Dış Haberler 92.Magazin Servisi
---	---

Haber Kaynakları: Haber kaynakları kategorisi üç sütunda ele alınmıştır. Buna göre haber kaynaklarında haber içerisinde konuşan, açıklama yapan, bilgisine başvuru, bilgi alınan ya da veren kişi ya da kurumlar haber kaynağı olarak belirlenmiştir. Buna göre haber kaynağı ana kategorisi başlığı altında alt kategoriler oluşturulmuştur. Bunlar eğer kaynak belirtilmemişse “Belirtilmemiş”, “Sağlık Bakanlığı/Belediyeler/Valilikler ve Temsilcileri”, “Sağlık Kamu Temsilcileri/AMATEM/ÇAMATEM (Çocuk Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi), BAYEV (Bağımlı Yaşamevleri Gönüllüleri Derneği)/Temsilcileri, Hastane, Enstitü Temsilcileri, Eczacılar, Tıp Doktorları, Diğer Akademisyenler (Doktor Dışındakiler, Bilim İnsanları)”, “Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve Temsilcileri: YEŞİLAY/AYBUDER (Ayık Yaşamla Buluşma Derneği), Herkes İçin Acil Sağlık Derneği, Uyuşturucuyla Mücadele Ajansı (Yabancı), Türkiye Sigarayla Savaşma Derneği, Oyunda Kal Platformu, AB Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, TÜBİTAK, Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Van Kadın Dayanışma Derneği (VAKAD), Eğitim Sen, Uyuşturucu Madde Bağımlılıkları Alkolle Mücadele Federasyonu (UBAM), Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ile Mücadele Ofisi, Dernek Başkanları, Bireysel Olarak Sosyal Sorumluluk Yapan Kişiler”, “Hükümet ve Temsilcilikleri, Ülke Bakanlıklarının Açıklamaları (TÜİK, TUBİM, Milli Eğitim Müdürlükleri, Ulusal Uyuşturucu Kontrol Müdürlüğü)”, “Polis-Adliye: Narkotik-Emniyet Genel Müdürlüğü/ Güvenlik Timleri/Jandarma Ekipleri, Hava Kuvvetleri Donanması, Sahil Güvenlik Ekipleri, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM), Narkotik Uzmanları/Adli Tıp Kurumu”, “Kanun ve Mahkeme Süreci, Davalar, Kararlar (Hukuki Boyut): Savcılar, Hakimler, Yargıçlar”, “Ünlü kişiler/Ünlü kişilerin ifadeleri” ve diğer kategorisinde ise “Bağımlı/Suçlu Yakını/Avukatı, Bağımlı Bireyler, Görgü Tanıkları, Öğretmenler, Türkiye İstatistik Kurumu, Araştırmalara, Raporlara Göre, Eski Bağımlılar, Dış Basın, Zanlı/Suçlu İfadesi/ İddianamesi”

alt kategorileriyle haber kaynakları olarak belirlenmiştir. Bu kategoride toplanan 22 haber/bilgi kaynağı şunlardır:

9	HABER KAYNAKLARI- KONUŞAN-AÇIKLAMA YAPAN- BİLGİ ALINAN/ VEREN KİŞİLER: 1. Belirtilmemiş 10.Sağlık Bakanlığı, Belediyeler, Valilikler ve Temsilcileri 20.Sağlık Kamu Temsilcileri 21. AMATEM/ÇAMATEM (Çocuk Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi), BAYEV (Bağımlı Yaşamevleri Gönüllüleri Derneği)/Temsilcileri 22. Hastane/ Enstitü Temsilcileri 23. Eczacılar, 24. Tıp Doktorları 25. Diğer Akademisyenler (Doktor Dışındakiler, Bilim İnsanları) 30.Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve Temsilcileri 31.YEŞİLAY/AYBUDER (Ayık Yaşamla Buluşma Derneği), Herkes İçin Acil Sağlık Derneği, Uyuşturucuyla Mücadele Ajansı (Yabancı), Türkiye Sigarayla Savaşma Derneği, Oyunda Kal Platformu, AB Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, TÜBİTAK, Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Van Kadın Dayanışma Derneği (VAKAD), Eğitim Sen, Uyuşturucu Madde Bağımlılıkları Alkolle Mücadele Federasyonu (UBAM), Birleşmiş Milletler Uyuşturucu İle Mücadele Ofisi, Dernek Başkanları 32. Bireysel Olarak Sosyal Sorumluluk Yapan kişiler 40.Hükümet ve Temsilcilikleri, Ülke Bakanlıklarının Açıklamaları (TÜİK, TUBİM, Milli Eğitim Müdürlükleri, Ulusal Uyuşturucu Kontrol Müdürlüğü) 50.Polis-Adliye 51.Narkotik-Emniyet Genel Müdürlüğü/Güvenlik Timleri/Jandarma Ekipleri, Hava Kuvvetleri Donanması, Sahil Güvenlik Ekipleri, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) 52.Narkotik Uzmanları 53.Adli Tıp Kurumu 60.Kanun ve Mahkeme Süreci, Davalar, Kararlar (Hukuki Boyut)
---	--

	61.Savcılar/Hakimler/Yargıçlar 70.Ünlü Kişiler 71.Ünlü Kişilerin İfadeleri 90.Diğer 91.Bağımlı/Suçlu Yakını-Avukatı 92.Bağımlı Bireyler 93.Görgü Tanıkları, Öğretmenler 94.Türkiye İstatistik Kurumu, Araştırmalara, Raporlara Göre 95.Eski Bağımlılar 96.Dış Basın 97.Zanlı/Suçlu İfadesi/ İddianamesi
--	---

Metin Dili: Haber metinlerinde incelenen dil “Metin Dili” olarak 2 sütunda ele alınmış alt kategorileri olarak da sade anlaşılır metinler “Halk Dili/Sade Konuşma Dili” olarak, teknik bilimsel detaylar, içerikler, herkesin okurken anlamayacağı bilimsel bilgiler içeren metinler ise “Teknik/Bilimsel Dil (Tıbbi Terimler, Kavramlar)” olarak değerlendirilmiştir.

10	METNİN DİLİ: 1.Halk Dili/Sade Konuşma Dili 2.Teknik/Bilimsel Dil (Tıbbi Terimler, kavramlar)
----	---

Metnin Genel Üslubu: Haberlerdeki anlatım biçimleri ve üslupta ele alınan haberlerde en öne çıkan kullanımlar belirlenmiştir. Buna göre 2 sütunda ele alınan metnin genel üslubu 9 alt kategoride değerlendirilmiştir. Bunlar; metinde konu olan kişi ya da kurumları aşağılayıcı, ayrıştırıcı olarak belirten “Damgalayıcı/Ötekileştirici Üslup”, Haberde uyuşturucu kullanımına ve ticaretine özendirici anlatımların yer almasına zemin hazırlayan “Özendirici/Dikkat Çekici Üslup”, ünlülerin bağımlılık haberlerinin magazin el bir şekilde verilmesi ile ilişkili olarak “Magazinel Söylem”, Büyük çaplı yakalama operasyonları, bağımlılıktan kurtulma, yeni ilaçlar, bağımlılığa karşı mücadele verici söylemlerin yer aldığı “Umut Verici Üslup”, okuyucularda uyuşturucu haberlerini okudukları anda panik olmalarına sebep olan büyük uyuşturucu kaçakçılığı, uyuşturucuya bağlı ölümler, yayılan uyuşturucu kullanımını belirten haberler, uyuşturucunun tehlikelerinin açıklandığı haberler “Panik Uyandırıcı/Sansasyonel Üslup”, Ansiklopedik, bilimsel, yararlı, faydalı, işe yarar bilgilerin yer aldığı haberler “Bilgilendirici Üslup”, Ünlülerin kamuoyundan özür dilemesi, tavsiyede bulunmasını içeren

haber metinleri “Ders Verici/İhtar”, yeni bir maddeye karşı uyarıcı, dikkatli olunması, özen gösterilmesi, bağımlılıktan kurtulmak için kardım isteme gibi ifadeleri içeren haberler ise “Uyarıcı/Yardım İsteyici Üslup”, son olarak bir diğer kategori de “Hiçbir Betimleme ve Yorum Yapılmadan Sadece Var Olan Olayın Anlatıldığı Haberler” olarak kodlanmıştır.

11	METNİN GENEL ÜSLUBU VE ANLATIMI: 1.Damgalayıcı/Ötekileştirici 2.Özendirici/Dikkat Çekici (Haberde uyuşturucu kullanımına ve ticaretine özendirici anlatımların yer alması) 3.Magazinel Söylem (Ünlülerin bağımlılık haberlerinin magazinel bir şekilde verilmesi) 4.Umut Verici (Büyük Çaplı Yakalama Operasyonları, Bağımlılıktan Kurtulma, Yeni İlaçlar, Bağımlılığa Karşı Mücadele Verici Söylemler) 5.Panik Uyandırıcı/Sansasyonel 6.Bilgilendirici (Ansiklopedik, Bilimsel, Yararlı, Faydalı, İşe Yarar Bilgi) 7.Ders verici/İhtar (Ünlülerin Kamuoyundan Özür Dilemesi, Tavsiyede Bulunması) 8.Uyarıcı/Yardım İsteyici (Yeni bir maddeye karşı uyarı, dikkat, özen, bağımlılıktan kurtulmak için kardım isteme) 9.Hiçbir Betimleme ve Yorum Yapılmadan Sadece Var Olan Olayın Anlatıldığı Haberler
----	--

Genel Temalar: Temalar kategorisinde uyuşturucu haberlerinde yer alan 8 ana kategori, 13 alt kategori her haber için 4 sütunda değerlendirilmiştir. Bunlar: “Sağlık Boyutu (Uyuşturucu kullanımından ve bağımlılıktan kurtulmak için bilgi veren haberler)-Uyuşturucu Kullanımından Kurtulmak İçin Önerilen Tedavi Yöntemleri”, “Polis-Adliye Boyutu/Operasyon/Kriminal Suçlar/Yakalama, Ölüm”, “Sosyal (İnsani) Boyut- Haberde Konu Edilen Uyuşturucunun Ya Da Bağımlılığın Türü, Sosyal Sorumluluk Çalışmaları”, “Ekonomik Ve Ticari Boyut”, “Uyuşturucuya Karşı Tedavi Ve Müdahale Durumu- Uyuşturucu Kullanıp Komaya Girme, Hastaneye Kaldırılma, Uyuşturucudan Kurtulmak İçin Yardım İsteme, Bağımlılıktan Nasıl Kurtulunacağına Dair Öneri”, “Uyuşturucu Kullananların Profilleri ve Uyuşturucu ile İlgili İstatistikleri- Uyuşturucu Kullanan, Satan ya da Taşıyan Çocuk, Ergen ve Genç Olma Durumuna Vurgu Yapılması, Uyuşturucu Kullanan ya da Satan Kişilerin Dış Görünüşlerinin, Mesleklerinin Belirtilmesi, Yıllara Göre Uyuşturucu Kullanım ya da Satış Sayıları, Rehin Alma ya da Öldürme Durumu”, “Uyuşturucu Kullanımını Önlemeye Yönelik

Anlatımlar-Bağımlı ya da Eski Bağımlı Görüşleri, Cumhurbaşkanı/Başbakan/Bakan/ Uzman/Doktor/Akademisyen/Dernek Başkanı/Belediye Başkanı/Vali/Büyükelçi Görüşleri, Aile, Arkadaş Görüşleri”, diğer kategorisinde ise “Ünlü Kişilere Yönelik Değınmeler (Ünlü Kişilerin Haberde Yer Alması)” temaları ile haberler değerdendirilmiştir.

12	GENEL TEMALAR: 10.Sağlık Boyutu (Uyuşturucu kullanımından ve bağımlılıktan kurtulmak için bilgi veren haberler) 11.Uyuşturucu Kullanımından Kurtulmak İçin Önerilen Tedavi Yöntemleri 20.Polis-Adliye Boyutu 21.Operasyon, Kriminal Suçlar, Yakalama, Ölüm 30.Sosyal (İnsani) Boyut 31.Haberde Konu Edilen Uyuşturucunun ya da Bağımlılığın Türü 32.Sosyal Sorumluluk Çalışmaları 40.Ekonomik ve Ticari Boyut 50.Uyuşturucuya Karşı Tedavi ve Müdahale Durumu 51.Uyuşturucu Kullanıp Komaya Girme, Hastaneye Kaldırılma, Uyuşturucudan Kurtulmak için Yardım İsteme, Bağımlılıktan Nasıl Kurtulunacağına Dair Öneri 60.Uyuşturucu Kullananların Profilleri ve Uyuşturucu ile İlgili İstatistikleri 61.Uyuşturucu Kullanan, Satan ya da Taşıyan Çocuk, Ergen ve Genç Olma Durumuna Vurgu Yapılması 62.Uyuşturucu Kullanan ya da Satan Kişilerin Dış Görünüşlerinin, Mesleklerinin Belirtilmesi 63.Yıllara Göre Uyuşturucu Kullanım ya da Satış Sayıları 64.Rehin Alma ya da Öldürme Durumu 70.Uyuşturucu Kullanımını Önlemeye Yönelik Anlatımlar 71.Bağımlı ya da Eski Bağımlı Görüşleri 72.Cumhurbaşkanı/Başbakan/Bakan/Uzman/Doktor/Akademisyen/Dernek Başkanı/Belediye Başkanı/Vali/Büyükelçi Görüşleri 73.Aile, Arkadaş Görüşleri 90.Diğer 91.Ünlü Kişilere Yönelik Değınmeler (Ünlü Kişilerin Haberde Yer Alması)
----	--

Görsel Sayı: Araştırmada her haber için kaç görsel kullanıldığı ya da kullanılmadığı bu kategoride sayısal olarak belirtilmiştir.

13	Görsel Sayısı: Haberin Görsel Sayısı Kadar Kodlama Yapılacak
----	--

Görsel Unsurlar: Haberlerde yer alan fotoğraflar, grafikler, şemalar kısacası görsel her şey yayınlanan haberlerdeki görsel unsurları oluşturmaktadır. Buna göre ele alınan haberlerde haberle bir bütünlük oluşturan görsel unsurlarda şu kategorilere yer verilmiştir: “Haber Kaynağı Görüntüsü (toplu olarak grup halinde özel olarak verilen pozlar, haberde yorum yapan kişi, haberde adı geçen cismin görüntüsü)”, “Sağlık Personeli, “Bağımlı Fotoğrafı”, “Bağımlı/Zanlı Yakını Fotoğrafı”, “Bina/Manzara/Araç/Gemi Görüntüsü”, “Madde Fotoğrafı: Uyuşturucu, Şırınga, Uyuşturucu Malzemeleri”, “Haberde Yalnızca Adı Geçen Kişi ya da Hayvanın Görüntüsü: Ünlü Kişiler, Kaçakçı/Zanlı Fotoğrafı, Polis/Jandarma, Uyuşturucudan Ölen Kişi, Operasyonlarda Uyuşturucuları Bulan Köpek Görüntüsü, Mağdur (uyuşturucu ile ilgili suçlanan kişi, bağımlı tarafından yaralanan kişi)”, “Operasyon Fotoğrafı”, “Sosyal Sorumluluk Adına Yapılan Etkinlik ya da Kişi Fotoğrafı”, Diğer kategorisinde ise (Logo, Grafik, Film, İstatistik, Yazılı Mektup Görseli).

14	GÖRSEL UNSURLAR: 10.Haber Kaynağı Görüntüsü (Toplu olarak grup halinde özel olarak verilen pozlar, Haberde Yorum Yapan Kişi, Haberde Adı Geçen Cismin Görüntüsü) 20.Sağlık Personeli 30.Bağımlı Fotoğrafi 40.Bağımlı/Zanlı Yakını Fotoğrafi 50.Bina/Manzara/Araç/Gemi Görüntüsü 60.Madde Fotoğrafi 61.Uyuşturucu 62.Şırınga 63.Uyuşturucu Malzemeleri 70.Haberde yalnızca adı geçen kişi ya da hayvanın görüntüsü 71.Ünlü Kişiler 72.Kaçakçı/Zanlı Fotoğrafi 73.Polis/ Jandarma 74.Uyuşturucudan Ölen Kişi 75.Operasyonlarda uyuşturucuları bulan köpek görüntüsü 76.Mağdur (Uyuşturucu ile ilgili suçlanan kişi, bağımlı tarafından yaralanan kişi) 80.Operasyon Fotoğrafi 90.Sosyal Sorumluluk Adına Yapılan Etkinlik ya da Kişi Fotoğrafi 99.Diğer (Logo, Grafik, Film, İstatistik, Yazılı Mektup görseli)
----	--

Ek 2. Kodlama Formu

Haber No	
Tarih	
Yıl	
Gazete Adı	
Sayfa No	
Devamı	
Konum	
Devam Konum	
Yazı Türü	
Menşei 1	
Menşei 2	
Haber Kaynakları 1	
Haber Kaynakları 2	
Haber Kaynakları 2	
Dil 1	
Dil 2	
Üslup 1	
Üslup 2	
Tema 1	
Tema 2	
Tema 3	
Tema 4	
Görsel Sayısı	
Görsel Unsur 1	
Görsel Unsur 2	
Görsel Unsur 3	
Görsel Unsur 4	
Görsel Unsur 5	
Görsel Unsur 6	
Görsel Unsur 7	
Görsel Unsur 8	
Görsel Unsur 9	

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Havva ŞEKERCİOĞLU
Yabancı Dil : İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı : RİZE/1988
E-Posta : havvasekercioglu@anadolu.edu.tr

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

2005 Üsküdar Çamlıca Kız Lisesi / İstanbul
2012 Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Basın ve Yayın Anabilim Dalı
2012-2013 Özel Çağdaş Koleji Halkla İlişkiler Uzmanı
2014- Anadolu Üniversitesi Medya Merkezi Haber Merkezi Haber Editörü